បរមត្ថទីបនី

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

តតិយភាគ

១០

រចនាដោយព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ

ផ្តើមប្រែរៀបរៀងដោយខ្ញុំព្រះករុណា ខ្ញុំបាទ សុន្ទរ៍-សារម្យៀន

ព. ស. ២៥៥៧ គ. ស. ២០១៣

បរមត្ថទីបនី

តតិយភាគ

១០

ព. ស.

២៥៥៧

គ. ស.

២០១៣

បរមត្ថទីបនី

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

ឈ្មោះថា បញ្ចបករណ៍

(កថាវត្ថុបករណ៍)

តតិយភាគ

១០

រចនាដោយព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ

ផ្តើមប្រែរៀបរៀងដោយខ្ញុំព្រះករុណា ខ្ញុំបាទ សុន្ទរ៍-សារមៀន

ព. ស. ២៥៤៨   គ. ស. ២០១៣

សេចក្តីបញ្ជាក់

គម្ពីរ **អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្ម** ជាពាក្យអធិប្បាយសេចក្តីក្នុងព្រះអភិ-ធម្មបិដក ចាត់ជាភាគធំៗ មាន ៣ ភាគ គឺ

១.បឋមភាគ ឈ្មោះ **អដ្ឋសាលិនី** អធិប្បាយគម្ពីរ ***ធម្មសង្គណី***

២.ទុតិយភាគ ឈ្មោះ **សម្មោហវិនោទនី** អធិប្បាយគម្ពីរ ***វិភង្គ***

៣.តតិយភាគ ឈ្មោះ **បរមត្ថទីបនី** អធិប្បាយគម្ពីរ ***បញ្ចបករណ៍***

តាំងពី ***ធាតុកថា*** រហូតដល់ចប់គម្ពីរ ***បដ្ឋាន*** ទាំងអស់ ។

បើចាត់ជាភាគតូចៗ មាន ១២ ភាគ ដោយបែងចែកចេញពីភាគធំៗ ទាំង ៣ ខាងលើនេះ ក្នុងមួយភាគៗ មាន ៤ លេខ ខុសគ្នាទៅនឹងការបោះពុម្ពមុនៗ ។ ឯសៀវភៅដែលលោកអ្នកកំពុងអាននេះ ជាគម្ពីរអដ្ឋ-កថា ***អភិធម្មបិដក តតិយភាគ 10*** កើតឡើងដោយស្នាព្រះហស្តនៃ ***ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ*** ជាជនជាតិឥណ្ឌា បានរចនានៅឯប្រទេសសិរីលង្កា ក្រោយការបរិនិព្វានរបស់ព្រះពុទ្ធជាង ៩០០ឆ្នាំ ។ ឯរូបខ្ញុំផ្ទាល់វិញ គ្រាន់តែជាអ្នកផ្តើមប្រែសម្រួលរៀបរៀង ជាបណ្តោះអាសន្ន សម្រាប់អ្នកដែលត្រូវការសិក្សារៀនសូត្រតែប៉ុណ្ណោះ ព្រោះហេតុដូច្នេះ ខ្ញុំ***សូមបញ្ជាក់*** និងសូមទោសជាមុន ចំពោះអ្នកអាន និងអ្នកសិក្សាជាទីគោរពថា ខ្ញុំពុំមានសមត្ថភាពនៃការចេះដឹងគ្រប់គ្រាន់ ដូចសេចក្តីនៃធម៌ដែលមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះទេ ថែមទាំងសមត្ថភាពនៃការប្រែសម្រួល និងរៀបរៀង

នេះទៀត មិនអាចគេចផុតពីការខុសឆ្គាំឆ្គងបានឡើយ ។ ការខុសឆ្គាំឆ្គងទាំងនុ៎ះ មានដោយអចេតនាខ្លះ ដោយការចេះមិនដល់ខ្លះ តែខ្ញុំយល់ឃើញថា **មានប្រសើរជាងគ្មាន** ព្រោះសៀវភៅដែលរផន្ទូវព្រះអភិធម្មបិដកបែបនេះ មិនទាន់ដែលមានគ្រប់គ្រាន់ក្នុងប្រទេសយើងទេ ដូច្នេះយើងក៏អាចឧទាហរណ៍បានថា ៖

* សម័យណា ដែលមានភាពអន្ធការ សូម្បីតែពន្លឺអំពិលអំពែក ក៏អាចភ្លឺបានដែរ ។

* សម័យណា គ្មានដើមឈើ គេក៏អាចយកដើមល្ហុង ធ្វើជាដើមឈើបានដែរ ។ ល ។ (ស្រីហិតោបទេស) ។

ព្រោះហេតុដូច្នេះ ខ្ញុំសូមផ្ញើនូវគម្ពីរនេះ ដល់លោកអ្នកសិក្សា និងវិញ្ញូជនទាំងឡាយ ជួយកែសម្រួល សម្រាប់សិក្សាតរៀងទៅ ។ ដើម្បីសម្រួលដល់ការបូកសរុបមតិកែតម្រូវ ក្នុងអត្ថបទនេះ សូមមេត្តាជ្រាបដូចតទៅ ៖

១-សូមសរសេរឈ្មោះ ទីកន្លែង និងថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ ដែលកែសម្រេចនៅលើក្រដាសដែលផ្ញើមក ។

២-ចុះលេខទំព័រ បន្ទាត់ ក្នុងតារាងលេខ ១ និងលេខ ២ ។ ចំពោះសេចក្ដី ពាក្យ ឃ្លា ឬអក្ខរាវិរុទ្ធត្រង់ណា ដែលយល់ថា មិនទាន់ត្រឹមត្រូវ សូមសរសេរចុះក្នុងតារាងលេខ ៣ ។ ចំណែកពាក្យដែលយល់ថា គួរកែមកជាយ៉ាងណាវិញនោះ សូមសរសេរចុះក្នុងតារាងលេខ ៤ ។

៣-ប្រសិនបើ ការកែតម្រូវនោះ មានឯកសារបញ្ជាក់ សូមចុះឈ្មោះឯកសារនោះ ក្នុងតារាងលេខ ៥ ។

៤-នៅក្នុងតារាងលេខ ៦ សម្រាប់បញ្ជាក់បន្ថែម ចំពោះករណីពិសេសណា ដែលប្រាថ្នាចង់បញ្ជាក់បន្ថែម ។

៥-សូមផ្ញើកំណែមកខ្ញុំ ដោយការទាក់ទង តាមទូរសព្ទដែលមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះស្រាប់ ។

* ប្រសិនបើ នៅក្នុងសៀវភៅនេះ មានការខុសទំព័រលេខរៀងអក្សរដាច់ ឬមើលមិនសូវច្បាស់ជាដើម នុ៎ះពុំមែនជាកំហុសនៃសំណៅដើមរបស់ខ្ញុំឡើយ ៕

រាជធានីភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី ១០ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៣

ខ្ញុំព្រះករុណា ខ្ញុំបាទ *សុន្ទរ៍ សាមឿន*

សូមអរព្រះគុណ និងអរគុណ

តារាងកែតម្រូវ “ល្ហ៊”

នាមឈ្មោះអ្នកជួយពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់កែសម្រួល

អដ្ឋកថាតតិយភាគ ១០ នេះ មាន ៖

- ភិក្ខុសាមណេរជាពហូសូតក្នុង **វត្តធុតគង្គ** (ចម្ការដូង) មាន ៩រូប
- ភិក្ខុសាមណេរជាពហូសូតក្នុង **វត្តនិរោធារាម** មាន ៦ រូប
- ភិក្ខុខន្តិជាតិកោ **វ៉ៃ ភិរក្ស** - ធម្មាចារ្យ ធម្មានន្ទោ **សួង សឿ**
- ភិក្ខុធម្មរក្ខិតោ **គង់ ថន** - ភិក្ខុជោតញ្ញាណោ **វ៉េត សុផាន់**
- ឧបាសក **ពុង ស៊ីម** - ឧបាសក **ដាំ កុយ**
- ឧបាសក **សំរ៉េង ចំណូ** - ឧបាសក **រឿង សិរីសុគន្ធ**
- អ្នកគ្រូ **ធី សុធី** - ឧបាសក **ឡូច សុខុម**
- ឧបាសក **រៀម រដ្ឋា។**

អ្នកមានឧបការៈក្នុងការងារធម្មទាននេះ

- ភិក្ខុបញ្ញាបទីបោ **ព្រឿង ប៊ុនធឿន** - ភិក្ខុខន្តិជាតិកោ **វ៉ៃ ភិរក្ស**
- ឧបាសិកា **លី ស៊ីថុង** ជាដើម - ឧបាសិកា **ឌុន ស៊ូគី** ជាដើម
- ភិក្ខុសាមណេរ **វត្តគិរីរម្យចាស់** ជាដើម
- លោក **បាន សុផាន** និងភរិយា
- លោក **ហេង សុវណ្ណារ៉ា** និងក្រុមគ្រួសារ

-ឧបាសក **ស្រុខ ចាន់ណា** និងក្រុមគ្រួសារ

-ឧបាសក **ម៉ៅ ផុន** ហៅ **ពុយ** និងសហការី ។

ខ្ញុំព្រះករុណា ខ្ញុំបាទ សូមអនុមោទនា ថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅ ចំពោះសន្ដានចិត្តដ៏ល្អរបស់គុណម្ចាស់ ញាតិញោមជាពុទ្ធបរិស័ទទាំងក្នុង និងក្រៅប្រទេស ដែលបានចំណាយពេលវេលាដ៏មានតម្លៃ ជួយពិនិត្យកែសម្រួល ព្រមទាំងចំណាយរូបិយវត្ថុជាដើម ដើម្បីជំរុញឲ្យគម្ពីរនេះចេញជារូបរាងឡើង ។

បន្ទាប់ពីតតិយភាគ ១០ នេះទៅ ខ្ញុំនឹងដំណើរការបោះពុម្ពនូវតតិយភាគ ១១ ជាបន្តទៀត ។

អាស្រ័យហេតុនេះ បើព្រះគុណម្ចាស់ ញាតិញោមត្រូវការចូលប្រាក់ដើម្បីជាធម្មទាន ឬយកផ្ទាល់ខ្លួន ឬក៏យកទៅតម្កល់តាមវត្តនានា ឬថា ចង់ចូលរួមជួយជាមតិយោបល់ ក្នុងន័យស្ថាបនា សូមមេត្តាទាក់ទងតាមរយៈទូរសព្ទដូចខាងក្រោមនេះ ៖

០៩២ ៩០ ៨២ ៦៥

០៩៧ ២៣ ៣០ ២១៥

០១៦ ៨៦ ៥២ ៣៨

ឧទ្ទិសកថា

ខ្ញុំសូមផ្សាយនូវមហាកុសលធម្មទាននេះ ប្រគេន ថ្វាយ ជូន ចំពោះ សម្ដេចព្រះសង្ឃរាជទាំងពីរគណៈ, ព្រះថេរានុត្ថេរៈគ្រប់រូប ទាំងក្នុង ទាំងក្រៅប្រទេស, **អតីតព្រះមហាក្សត្រ ព្រះមហាក្សត្រក្នុងបច្ចុប្បន្ន** រាជរដ្ឋាភិបាលដែលមានសម្ដេចតេជោ **ហ៊ុន សែន** ជាប្រមុខ និងមន្ត្រីរាជការគ្រប់ៗស្ថាប័ន, ព្រមទាំងពុទ្ធបរិស័ទទាំងក្នុងប្រទេស ទាំងក្រៅប្រទេស មានលោកគ្រូអគ្គបណ្ឌិត **ប៊ុត សាវង្ស** ជាដើម មួយអន្លើដោយសព្វសត្វទាំងអស់ សូមទ្រង់ត្រេកអរ និងត្រេកអរ អនុមោទនា យកចំណែកបុណ្យធម្មទាននេះគ្រប់ៗ រូប គ្រប់ៗ អង្គ គ្រប់ៗ គ្នា កុំបីខានឡើយ ។

ដោយអំណាចនៃមហាកុសលធម្មទាននេះ សូមឱ្យ ៖

-សត្វទាំងឡាយ កុំមានពៀរនឹងគ្នា មានតែសេចក្ដីសុខ កុំមានទុក្ខ

-សត្វទាំងឡាយ កុំព្យាបាទគ្នា កុំមានការចង្អៀតចង្អល់នឹងគ្នា

-សត្វទាំងឡាយ មានអាយុវែង សម្រេចដោយសម្បត្តិទាំងឡាយ

-សត្វទាំងឡាយ រក្សានូវខ្លួន ឱ្យបានជាសុខតរៀងទៅ ៕

តារាងកែតម្រូវ ថ្ងៃទី .... ខែ ..... ឆ្នាំ ...

តតិយភាគ ១០ ឈ្មោះ ....

សម្រាប់បោះពុម្ពលើកទី ៣ អាសយដ្ឋាន ....

ទំព័រ	បន្ទាត់	ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ឯកសារយោង	សេចក្ដីផ្សេងៗ

បរមត្ថទីបនី

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

ឈ្មោះ បញ្ចបករណ៍

តតិយភាគ ១០

មាតិកាធម៌ ទំព័រ

ពណ៌នាអំពីបដិកម្មចតុក្កៈ *ពួក ៤ នៃការធ្វើតប* ១

៣.កាលសច្ចិកត្ថ

ពណ៌នាអំពីឧបនយនចតុក្កៈ (បឋមសច្ចិកត្ថ) ២

៤.អវយវសច្ចិកត្ថ

ពណ៌នាអំពីនិគ្គហៈទី ៣ .... ៣

,, និគ្គហៈទី ៤ .... ៥

,, ,, ៥ .... ៦

,, ,, ៦
,, ,, ៧ (និគ្គហៈទី ៦, ៧, ៨) ៦
,, ,, ៨

៥.សុទ្ធិកសំសន្ទនា *ការប្រៀបផ្ទឹមសុទ្ធិកៈ* ៧

៦.ឱបម្មសំសន្ទនា ,, *សច្ចិកត្ថដោយសេចក្ដីឧបមា* ៩

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

មាតិកាធម៌ **ទំព័រ**

៧.ចតុក្កនយសំសន្ទនា ,, *ដោយន័យរបស់ចតុក្កៈ* ១១

៨.លក្ខណាយុត្តិកថា *ពោលអំពីការប្រកបលក្ខណៈ* ១៤

៩.វចនសោធនៈ *ការជម្រះពាក្យពេចន៍* ១៦

១០.បញ្ញត្តានុយោគ *ការសាកសួររឿងបញ្ញត្តិ* ២១

១១.គតិអនុយោគ ,, *រឿងគតិ* ២៣

១២.ឧបាទាបញ្ញត្តានុយោគ *ការសាកសួរឧបាទាបញ្ញត្តិ* ៣១

១៣.កល្យាណវគ្គ (ឬបុរិសការានុយោគ) *សាកសួរការធ្វើរបស់បុរស* .. ៣៩

១៤.អភិញ្ញានុយោគ *ការសាកសួរដល់អ្នកបានអភិញ្ញា* ៤៧

១៥.ញាតកានុយោគ ,, *ដល់ពួកញាតិ* ៤៧

១៦-១៩.បកិណ្ណកៈ (ឬភវនិស្សាយបញ្ហាទិ) *បញ្ហាអាស្រ័យភពជាដើម* .. ៥០

សម្មតិកថា និងបរមត្ថកថា ៥៤

២.បរិហានិកថា

១.វាទយុត្តិបរិហានិ ការសាបសូន្យនៃការប្រកបវាទៈ ៥៧

២.អរិយបុគ្គលសំសន្ទនា *ការផ្ទៀងផ្ទាត់ព្រះអរិយបុគ្គល* ៦០

បរមត្ថទីបនី

មាតិកាធម៌ ទំព័រ

៧.សុត្តសោធនា *ការជម្រះព្រះសូត្រ* ៦៣

៣.ព្រហ្មចរិយកថា

១.សុទ្ធព្រហ្មចរិយកថា *រឿងព្រហ្មចរិយៈបរិសុទ្ធ* ៦៦

២.សំសន្ទនព្រហ្មចរិយកថា *សម្តែងអំពីការប្រៀបធៀបព្រហ្មចរិយៈ* ... ៧០

៤.ឱធិសោកថា

៥.ឋហាតិកថា (ឬបឋហាតិកថា)

១.នសុត្តាហរណកថា ៧៣

៦.សព្វមគ្គីតិខានកថា

១.វាទយុត្តិវណ្ណនា *ពណ៌នាអំពីការប្រកបវាទៈ* ៧៦

២.កាលសំសន្ទនាវណ្ណនា *ពណ៌នាអំពីការប្រៀបធៀបពេលវេលា* ៧៩

វចនសោធនា *ការជម្រះពាក្យពេចន៍* ៨១

៧.អតីតក្ខន្ធាតិអាធិកថា

១.នសុត្តសាធនកថាវណ្ណនា ៩៣

២.សុត្តសាធនកថា *សម្តែងអំពីការជម្រះព្រះសូត្រ* ៩៤

៨.ឯកច្ចមគ្គីតិកថា

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

មាតិកាធម៌ ទំព័រ

១-២.អតីតាទិឯកច្ចកថាវណ្ណនា ៩៥

៩.សតិបដ្ឋានកថា

១០.ហេវត្ថិកថា

វគ្គទី ២

១.បរូបហារកថា *សម្តែងអំពីអ្នកដទៃនាំមកឲ្យ* ១០៣

២-៣-៤.អញ្ញាណ-កង្ខា-បរវិតារណាកថា *សម្តែងអំពីការមិនដឹង ការសង្ស័យ និងការណែនាំរបស់អ្នកដទៃ* ១០៦

៥.វចីភេទកថា *សម្តែងអំពីការបន្លឺវាចា* ១០៧

៦.ទុក្ខាហារកថា ,, *ការពោលថា "ទុក្ខ"* ១១០

៧.ចិត្តដ្ឋិតិកថា ,, *ការតាំងនៅនៃចិត្ត* ១១១

៨.កុក្កុឡកថា ,, *ផេះក្តៅ គឺសេចក្តីក្តៅគគុក* .. ១១៣

៩.អនុបុព្វាភិសមយកថា ,, *ការត្រាស់ដឹងដោយលំដាប់* .. ១១៤

១០.វោហារកថា ,, *វោហារ* ១១៩

១១.និរោធកថា ,, *និរោធ* ១១៩

បរមត្ថទីបនី

មាតិកាធម៌ ទំព័រ

វគ្គទី ៣

១.ពលកថា	,, ពលៈ គឺកម្លាំង	១២២
២.អរិយន្តិកថា	,, អរិយៈ	១២៧
៣.វិមុត្តិកថា (ឬវិមុច្ចតិកថា)	,, វិមុត្តិ	១៣០
៤.វិមុច្ចមានកថា	,, ចិត្តរួចផុត	១៣២
៥.អដ្ឋមកកថា	សម្ដែងអំពីបុគ្គលទី ៨	១៣៦
៦.អដ្ឋមកឥន្ទ្រិយកថា	,, ឥន្ទ្រិយរបស់បុគ្គលទី ៨	១៣៨
៧.ទិព្វចក្ខុកថា	,, អំពីទិព្វចក្ខុ	១៣៩
៨.ទិព្វសោតកថា	,, ទិព្វសោត	១៤២
៩.យថាកម្មូបគតញ្ញាណកថា	,, យថាកម្មូបគតញ្ញាណ	១៤៣
១០.សំវរកថា	,, ការសង្រួម	១៤៧
១១.អសញ្ញកថា	,, អសញ្ញា គឺមិនមានសញ្ញា ..	១៤៩
១២.នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកថា	,, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ..	១៥០

វគ្គទី ៤

១.គិហិអរហាតិកថា	,, គ្រហស្ថបានជាព្រះអរហន្ត ..	១៥១

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

មាតិកាធម៌ ទំព័រ

២.ឧប្បត្តិកថា ,, ការកើតឡើង ១៥២

៣.អនាសវកថា ,, អនាសវៈ ១៥៥

៤.សមន្នាគតកថា ,, អ្នកប្រកប ១៥៦

៥.ឧបេក្ខាសមន្នាគតកថា ,, អ្នកប្រកបដោយឧបេក្ខា ១៥៩

៦.ពោធិយាពុទ្ធោតិកថា ,, ពាក្យថា ពុទ្ធៈ ព្រោះពោធិ .. ១៦០

៧.លក្ខណកថា ,, លក្ខណៈ ១៦៤

៨.និយាមោក្កន្តិកថា សម្ដែងអំពីការស្មុងឈានចុះកាន់និយាម ១៦៦

៩.អបរាបិសមន្នាគតកថា ,, អ្នកប្រកបដោយរឿងផ្សេងមួយទៀត ១៦៨

១០.សព្វសញ្ញោជនប្បហានកថា ,, ការលះសញ្ញោជនៈទាំងពួង ១៦៩

វគ្គទី ៥

១.វិមុត្តកថា ,, វិមុត្តិ ១៧០

២.អសេក្ខញ្ញាណកថា ,, ញាណរបស់ព្រះអសេក្ខៈ ១៧២

៣.វិបរិតកថា ,, ញាណវិបរិត ១៧៣

៤.និយាមកថា ,, និយាម ១៧៥

៥.បដិសម្ភិទាកថា ,, បដិសម្ភិទា ១៧៨

៦.សម្មតិញ្ញាណកថា ,, សម្មតិញ្ញាណ ១៨០

បរមត្ថទីបនី

មាតិកាធម៌		ទំព័រ
៧.ចិត្តារម្មណកថា	,, *ញាណមានចិត្តជាអារម្មណ៍*	១៨១
៨.អនាគតញ្ញាណកថា	,, *ញាណដឹងក្នុងអនាគត*	១៨៣
៩.បច្ចុប្បន្នញ្ញាណកថា	,, *ញាណដឹងក្នុងបច្ចុប្បន្ន*	១៨៦
១០.ផលញ្ញាណកថា	,, *ផលញ្ញាណ*	១៨៨

វគ្គទី ៦

១.និយាមកថា *សម្តែងអំពីនិយាម*..... ....១៩១

២.បដិច្ចសមុប្បាទកថា *សម្តែងអំពីបដិច្ចសមុប្បាទ* ១៩២

៣.សច្ចកថា *សម្តែងអំពីសច្ចៈ* ១៩៥

៤.អារុប្បកថា *សម្តែងអំពីភពមិនមានរូប* ១៩៦

៥.និរោធសមាបត្តិកថា *សម្តែងអំពីនិរោធសមាបត្តិ* ១៩៧

៦.អាកាសកថា *សម្តែងអំពីអាកាស* ១៩៩

៧.អាកាសោ សនិទស្សនោតិកថា *សម្តែងអំពីអាកាសជាលំហមើលឃើញបាន* ២០០

៨.បឋវីធាតុសនិទស្សនាតយាទិកថា *សម្តែងអំពីបឋវីធាតុជាដើមជាសនិទស្សនៈ* ២០១

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

មាតិកាធម៌ **ទំព័រ**

វគ្គទី ៧

១.សង្គហិតកថា *សម្តែងអំពីធម៌ដែលសង្គ្រោះគ្នាបាន* ២០៣

២.សម្បយុត្តកថា *សម្តែងអំពីសម្បយុត្តធម៌* ២០៤

៣.ចេតសិកកថា *សម្តែងអំពីចេតសិកធម៌* ២០៥

៤.ទានកថា *សម្តែងអំពីទាន* ២០៧

៥.បរិភោគមយបុញ្ញកថា *សម្តែងអំពីបុណ្យសម្រេចពីការបរិភោគ* .. ២១១

៦.ឥតោទិន្នកថា *សម្តែងអំពីទានដែលបុគ្គលឲ្យហើយអំពីលោកនេះ* ... ២១៦

៧.បឋវីកម្មវិបាកោតិកថា *សម្តែងអំពីផែនដីជាកម្មវិបាក* ២១៧

៨.ជរាមរណវិបាកោតិកថា *សម្តែងអំពីជរា និងមរណៈជាវិបាក* ... ២២១

៩.អរិយធម្មវិបាកកថា *សម្តែងអំពីវិបាកនៃអរិយធម៌* ២២៣

១០.វិបាកោវិបាកធម្មធម្មោតិកថា *សម្តែងអំពីវិបាកជាវិបាកធម្មធម៌* ... ២២៦

វគ្គទី ៨

១.ឆគតិកថា *សម្តែងអំពីគតិ ៦* ២២៩

២.អន្តរាភវកថា *សម្តែងអំពីអន្តរាភព* ២៣១

៣.កាមគុណកថា *សម្តែងអំពីកាមគុណ* ២៣៥

៤.កាមកថា *សម្តែងអំពីកាម* ២៣៩

បរមត្ថទីបនី

មាតិកាធម៌ — **ទំព័រ**

៥.រូបធាតុកថា *សម្ដែងអំពីរូបធាតុ* **២៣៩**

៦.អរូបធាតុកថា *សម្ដែងអំពីអរូបធាតុ* **២៤០**

៧.រូបធាតុយា អាយតនកថា *សម្ដែងអំពីអាយតនៈក្នុងរូបធាតុ* **២៤១**

៨.អរូបេរូបកថា *សម្ដែងអំពីរូបក្នុងអរូបសត្វ* **២៤៣**

៩.រូបំ កម្មន្តិកថា *សម្ដែងអំពីពាក្យថា រូបជាកម្ម* **២៤៤**

១០.ជីវិតិន្ទ្រិយកថា *សម្ដែងអំពីជីវិតិន្ទ្រិយ* **២៤៦**

១១.កម្មហេតុកថា *សម្ដែងអំពីហេតុនៃកម្ម* **២៥០**

វគ្គទី ៩

១.អានិសង្សកថា *សម្ដែងអំពីអានិសង្ស* **២៥១**

២.អមតារម្មណកថា *សម្ដែងអំពីសំយោជនៈ មានអមតៈជាអារម្មណ៍* **២៥៥**

៣.រូបំ សារម្មណន្តិកថា *សម្ដែងអំពីរូបជាធម៌មានអារម្មណ៍* **២៥៦**

៤.អនុសយា អនារម្មណាតិកថា *សម្ដែងអំពីអនុស័យ ជាធម៌មិនមានអារម្មណ៍* **២៥៧**

៥.ញាណំ អនារម្មណន្តិកថា *សម្ដែងអំពីញាណមិនមានអារម្មណ៍* ... **២៦៤**

៦.អតីតានាគតារម្មណកថា *សម្ដែងអំពីចិត្តដែលមានអតីត និងអនាគត ជាអារម្មណ៍* **២៦៥**

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

មាតិកាធម៌ **ទំព័រ**

៧.វិតក្កានុប្បត្តិកថា *សម្ដែងអំពីចិត្តប្រកបជាមួយនឹងវិតក្កៈ* **២៦៦**

៨.វិតក្កវិប្ផារសទ្ទកថា *សម្ដែងអំពីការផ្សាយទៅនៃវិតក្កៈជាសំឡេង* **២៦៧**

៩.នយថាចិត្តស្សវាចាតិកថា *សម្ដែងអំពីអ្នកមិនមានការគិតយ៉ាងណា ក៏មានវាចាបាន* **២៦៨**

១០.នយថាចិត្តស្សកាយកម្មន្តិកថា *សម្ដែងអំពីអ្នកមិនមានការគិតយ៉ាងណា ក៏មានកាយកម្មបាន* **២៧០**

១១.អតីតានាគតេហិ សមន្នាគតកថា *សម្ដែងអំពីបុគ្គលអ្នកប្រកបដោយអតីត និងអនាគត* **២៧១**

វគ្គទី ១០

១.និរោធកថា *សម្ដែងអំពីការរលត់* **២៧៣**

២.រូបំមគ្គោតិកថា *សម្ដែងអំពីរូបជាមគ្គ* **២៧៥**

៣.បញ្ចវិញ្ញាណសមង្គិមគ្គភាវនាកថា *សម្ដែងអំពីអ្នកព្រមព្រៀងដោយបញ្ចវិញ្ញាណចម្រើនមគ្គ* **២៧៥**

៤.បញ្ចវិញ្ញាណាកុសលាបីតិកថា *សម្ដែងអំពីបញ្ចវិញ្ញាណជាកុសលក៏មាន ជាអកុសលក៏មាន* **២៨០**

៥.បញ្ចវិញ្ញាណាសាភោគាតិកថា *សម្ដែងអំពីបញ្ចវិញ្ញាណ*

បរមត្ថទីបនី

មាតិកាធម៌ **ទំព័រ**

មានការសង្ខេប *២៨១*

៦.ទ្វិសីលសមន្នាគតោតិកថា *សម្តែងអំពីអ្នកប្រកបដោយសីល ២ យ៉ាង* **២៨២**

៧.សីលំអចេតសិកន្តិកថា *សម្តែងអំពីសីលមិនមែនជាចេតសិក* **២៨៣**

៨.សីលំ ន ចិត្តានុបរិវត្តីតិកថា *សម្តែងអំពីសីលមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត* **២៨៤**

៩.សមាទានហេតុកថា *សម្តែងអំពីសីលមានការសមាទានជាហេតុ* **២៨៤**

១០.វិញ្ញត្តិ សីលន្តិកថា *សម្តែងអំពីវិញ្ញត្តិជាសីល* **២៨៥**

១១.អវិញ្ញត្តិ ទុស្សីល្យន្តិកថា *សម្តែងអំពីអវិញ្ញត្តិជាការទ្រុស្តសីល* ... **២៨៦**

វគ្គទី ១១

១_៣.តិស្សោបិ អនុសយាកថា *សម្តែងអំពីអនុស័យជាធម៌ទាំងបី* ... **២៨៨**

៤.ញាណកថា *សម្តែងអំពីញាណ* **២៨៩**

៥.ញាណំ ចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា *សម្តែងអំពីញាណជាចិត្តវិប្បយុត្ត* **២៩០**

៦.ឥទំ ទុក្ខន្តិកថា *សម្តែងអំពីការបញ្ចេញវាចាថា នេះទុក្ខ* **២៩២**

៧.ឥទ្ធិពលកថា *សម្តែងអំពីកម្លាំងនៃឫទ្ធិ* **២៩៣**

៨.សមាធិកថា *សម្តែងអំពីសមាធិ* **២៩៦**

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

មាតិកាធម៌ **ទំព័រ**

៩.ធម្មដ្ឋិតតាកថា *សម្តែងអំពីការតាំងនៅនៃធម៌* **២៩៨**

១០.អនិច្ចតាកថា *សម្តែងអំពីការមិនទៀង* **២៩៩**

វគ្គទី ១២

១.សំវរោ កម្មន្តិកថា *សម្តែងអំពីការសង្រួមជាកម្ម* **៣០១**

២.កម្មកថា *សម្តែងអំពីកម្ម* **៣០២**

៣.សទ្ទោវិបាកោតិកថា *សម្តែងអំពីសំឡេងជាវិបាក* **៣០៤**

៤.សឡាយតនកថា *សម្តែងអំពីសឡាយតនៈ* **៣០៥**

៥.សត្តក្ខត្តុំបរមកថា *សម្តែងអំពីបុគ្គលជាសត្តក្ខត្តុំបរមៈ* **៣០៦**

៦_៧.កោលំកោលឯកពីជីកថា *សម្តែងអំពីកោលំ កោលៈ និងឯកពីជី* **៣០៩**

៨.ជីវិតាវោរោបនកថា *សម្តែងអំពីការក្លែងផ្តាច់ជីវិត* **៣០៩**

៩.ទុគ្គតិកថា *សម្តែងអំពីទុគ្គតិ* **៣១០**

១០.សត្តមភវិកកថា *សម្តែងអំពីព្រះសោតាបន្នមានភពទីប្រាំពីរ* ... **៣១២**

វគ្គទី ១៣

១.កប្បដ្ឋកថា *សម្តែងអំពីអ្នកតាំងនៅរហូតកប្ប* **៣១២**

២.កុសលចិត្តបដិលាភកថា *សម្តែងអំពីការត្រឡប់បានកុសលចិត្ត* **៣១៤**

បរមត្ថទីបនី

មាតិកាធម៌ **ទំព័រ**

៣.អនន្តរាបយុត្តកថា *សម្តែងអំពីបុគ្គលអ្នកប្រើឲ្យធ្វើអនន្តរិយកម្ម* ៣១៥

៤.និយតស្ស និយាមកថា *សម្តែងអំពីនិយាមរបស់អ្នកទៀងហើយ* ៣១៩

៥.នីវុតកថា *សម្តែងអំពីអ្នកមានចិត្តដែលនីវរណៈគ្របសង្កត់ហើយ* ៣២០

៦.សម្មុខីភូតកថា *សម្តែងអំពីអ្នកមានចិត្តសម្បូរដោយសញ្ញោជនៈ* ៣២២

៧.សមាបន្នោ អស្សាទេតិកថា *សម្តែងអំពីអ្នកចូលសមាបត្តិ រមែងត្រេកអរ* ៣២២

៨.អសាតរាគកថា *សម្តែងអំពីការត្រេកអរក្នុងវត្ថុដែលមិនពេញចិត្ត* ៣២៣

៩.ធម្មតណ្ហា អព្យាកតាតិកថា *សម្តែងអំពីធម្មតណ្ហាជាអព្យាក្រឹត* ៣២៥

១០. ,, នទុក្ខសមុទយោតិកថា *សម្តែងអំពីធម្មតណ្ហា មិនមែនជាទុក្ខសមុទ័យទេ* ៣២៧

វគ្គទី ១៤

១.កុសលាកុសលបដិសន្ទហនកថា *សម្តែងអំពីការបន្តរបស់កុសល និងអកុសល* ៣២៨

២.សឡាយតនុប្បត្តិកថា *សម្តែងអំពីការកើតឡើងនៃសឡាយតនៈ* ៣២៩

៣.អនន្តរប្បច្ចយកថា *សម្តែងអំពីអនន្តរប្បច្ច័យ* ៣៣១

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

មាតិកាធម៌ **ទំព័រ**

៤.អរិយរូបកថា *សម្ដែងអំពីអរិយរូប* **៣៣៣**

៥.អញ្ញោ អនុសយោតិកថា *សម្ដែងអំពីអនុស័យមានមុ្យ៉ាង* **៣៣៤**

៦.បរិយុដ្ឋានចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា *សម្ដែងអំពីបរិយុដ្ឋានក្កិលេស មិនប្រកបនឹងចិត្ត* **៣៣៥**

៧.បរិយាបន្នកថា *សម្ដែងអំពីធម៌ដែលរាប់បញ្ចូលគ្នា* **៣៣៦**

៨.អព្យាកតកថា *សម្ដែងអំពីអព្យាក្រឹត* **៣៣៨**

៩.អបរិយាបន្នកថា *សម្ដែងអំពីលោកុត្តរធម៌* **៣៣៩**

វគ្គទី ១៥

១.បច្ចយតាកថា *សម្ដែងអំពីភាវៈជាបច្ច័យ* **៣៤០**

២.អញ្ញមញ្ញបច្ចយកថា *សម្ដែងអំពីអញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យ* **៣៤១**

៣.អទ្ធាកថា *សម្ដែងអំពីរយៈកាល* **៣៤២**

៤.ខណលយមុហុត្តកថា *សម្ដែងអំពីខណៈ លយៈ និងមុហុត្តៈ* **៣៤៣**

៥.អាសវកថា *សម្ដែងអំពីអាសវៈ* **៣៤៣**

៦.ជរាមរណកថា *សម្ដែងអំពីជរា និងមរណៈ* **៣៤៤**

៧.សញ្ញាវេទយិតកថា *សម្ដែងអំពីសញ្ញាវេទយិតនិរោធ-សមាបត្តិទីមួយ* **៣៤៥**

បរមត្ថទីបនី

មាតិកាធម៌ **ទំព័រ**

៨.ទុតិយសញ្ញាវេទយិតកថា *សម្តែងអំពីសញ្ញាវេទយិតនិរោធទីពីរ* **៣៤៦**

៩.តតិយសញ្ញាវេទយិតកថា *សម្តែងអំពីសញ្ញាវេទយិតនិរោធទីបី* **៣៤៦**

១០.អសញ្ញសត្តូបិកាកថា *សម្តែងអំពីសមាបត្តិដែលឲ្យចូលដល់ភពអសញ្ញសត្វ* **៣៤៩**

១១.កម្មូបចយកថា *សម្តែងអំពីការសន្សំកម្ម* **៣៥០**

អក្សរសង្ខេប

ដែលប្រើក្នុងអដ្ឋកថាតតិយភាគ ១០ នេះ

អភិ. = អភិធម្មបិដក

អំ. ចតុក្ក. = អង្គុត្តរនិកាយ ចតុក្កនិបាត

អំ. ឆក្ក. = អង្គុត្តរនិកាយ ឆក្កកនិបាត

អំ. ទសក. = អង្គុត្តរនិកាយ ទសកនិបាត

អំ. អដ្ឋក. = អង្គុត្តរនិកាយ អដ្ឋកនិបាត

អ. អ. ៥ = អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក ទុតិយភាគ ៥

ខុ. បេត. = ខុទ្ទកនិកាយ បេតវត្ថុ

ទី. សី. = ទីឃនិកាយ សីលក្ខន្ធវគ្គ

ទី. បា. = ទីឃនិកាយ បាដិកវគ្គ

ម. មូ. = មជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសកៈ

ម. ឧ. = មជ្ឈិមនិកាយ ឧបរិបណ្ណាសកៈ

វិនយ. = វិនយបិដក

សំ. ម. = សំយុត្តនិកាយ មហាវគ្គ

សំ. ស. = សំយុត្តនិកាយ សឡាយតនវគ្គ

សំ. និ. = សំយុត្តនិកាយ

សំ. សឡា. = សំយុត្តនិកាយ សឡាយតនវគ្គ ។

បរមត្ថទីបនី

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

ឈ្មោះ បញ្ចបករណ៍

តតិយភាគ ១០

ព. ស. ២៥៥៧

បរមត្ថទីបនី

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

ឈ្មោះ បញ្ចបករណ៍

តតិយភាគ

កថាវត្ថុបករណ៍ (ត)

នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ។

ពណ៌នាអំពីបដិកម្មចតុក្កៈពួក ៤ នៃការធ្វើតប

ឥឡូវនេះ ជាពាក្យសួររបស់សកវាទីក្នុងន័យរបស់អនុលោម ដើម្បីសម្ដែងដល់ការឈ្នះក្នុងវាទៈរបស់ខ្លួនដោយធម៌ ស្មើដោយការយល់ព្រមបញ្ហានោះដូច្នេះឯង ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមរបស់បរវាទីអាស្រ័យលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ ការសាកសួរមិនឲ្យឱកាសដល់លទ្ធិរបស់បរវាទី ដោយអំណាចនៃបរមត្ថទៀត ជារបស់សកវាទី ។ ការបដិសេធជារបស់បរវាទី ព្រោះសភាពនៃបុគ្គលមិនមានដោយបរមត្ថ ។ ផ្ដើមតែប៉ុណ្ណេះ ពាក្យរបស់សកវាទីទាំងពួង មានពាក្យថា ***“ចូរលោកដឹងបដិកម្មជាដើមនោះចុះ”*** *ដូច្នេះ គប្បីជ្រាបសេចក្ដីនៃបដិកម្មនិគ្គហៈ ឧបនយនៈ និងនិគ្គមចតុក្កៈទាំងពួង ដោយន័យដែលខ្ញុំពោលហើយ ក្នុងកាលខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។ ត្រង់សេចក្ដីនេះ ឈ្មោះថា បច្ចនិកានុលោមបញ្ចកៈ គប្បីជ្រាបថា លោកបញ្ជាក់ហើយ*

*ដោយអំណាចនៃបដិកម្ម និគ្គហៈ ឧបនយនៈ និងនិគ្គមចតុក្កៈ ដែលមានពាក្យថា **"រមែងដឹងបាន"** ជាដើម នៃបច្ចនិកបញ្ចកៈ ពាក្យថា រមែងដឹងបុគ្គលមិនបានជាដើម ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បញ្ចកៈ គឺពួក ៥ ទាំងពីរក្នុងបឋមសច្ចិកដ្ឋទាំងអស់នេះ លោកអធិប្បាយហើយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ក្នុងបញ្ចកៈទាំងពីរនោះ បញ្ចកៈដំបូងសកវាទីធ្វើនិគ្គហៈដល់បរវាទី ឈ្មោះថាជានិគ្គហៈល្អ, តែការឈ្នះដែលបរវាទីអាស្រ័យវាទៈ មានលេសន័យធ្វើតបដល់សកវាទីដែលខ្លួនឲ្យសម្រេចហើយ ជាការឈ្នះដោយមិនល្អទេ, ក្នុងបញ្ចកៈទីពីរ បរវាទីធ្វើនិគ្គហៈដល់សកវាទី ជានិគ្គហៈដែលមិនល្អឡើយ ។ តែការឈ្នះដែលសកវាទីអាស្រ័យវាទៈជាធម៌ដែលខ្លួនឲ្យសម្រេច ហើយធ្វើតបដល់បរវាទី ជាការឈ្នះដែលល្អ ។*

ចប់បដិកម្មចតុក្កៈ

....

៣.កាលសច្ចិកដ្ឋ

ពណ៌នាអំពីឧបនយនចតុក្កៈ (បឋមសច្ចិកដ្ឋ)

ក្នុងបឋមសច្ចិកដ្ឋនោះ លោកពោលទុកថា ៖

បឋមបញ្ចកៈ សកវាទីធ្វើនិគ្គហៈដែលបរិសុទ្ធដល់បរវាទី, តែការឈ្នះក្នុងការធ្វើតប របស់បរវាទីក្នុងបញ្ហានោះ គឺមិន

បរិសុទ្ធ ។ ក្នុងទុតិយបញ្ចកៈ បរវាទីធ្វើនិគ្គហៈដល់សកវាទី ជានិគ្គហៈដែលមិនបរិសុទ្ធ, តែជ័យជម្នះក្នុងការធ្វើតបរបស់ សកវាទីក្នុងទីនោះៗ បរិសុទ្ធវិសេសហើយ ។ ព្រោះហេតុ ដូច្នោះ សូម្បីក្នុងឋានទាំងពីរ ជាការឈ្នះរបស់សកវាទីមែន ពិត, ឈ្មោះថា ឈ្នះដោយធម៌, ការឈ្នះដោយធម៌ របស់ បរវាទីនឹងមានពីណា ។ ការឈ្នះ និងចាញ់ក្នុងសច្ចិកត្ថ ដែល ប្រដាប់ដោយពួកពីរនៃបញ្ចកៈនេះ លោកពោលហើយ ដោយ អំណាចនៃធម៌ និងអធម៌ដូច្នោះដែរ, ក្នុងសច្ចិកត្ថទាំងពួង ផ្សេងពីនេះ បណ្ឌិតគប្បីញ៉ាំងសេចក្ដីឈ្នះ និងចាញ់ទាំងពីរ ឱ្យជាក់ច្បាស់ដូច្នោះៗ ហើយ យ៉ាងនេះឯង ៕

ចប់និគ្គហៈទី ២

៤.អនុយោគសច្ចិកត្ថ
ពណ៌នាអំពីនិគ្គហៈទី ៣

ពេលញ៉ាំងសច្ចិកត្ថដែលបរិសុទ្ធឲ្យពិស្ដារយ៉ាងនេះរួចហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងញ៉ាំងសច្ចិកត្ថដែលបរិសុទ្ធនោះៗ ឲ្យពិស្ដារដោយន័យផ្សេងៗ មាន ឱកាសន័យជាដើម ទើបលោកផ្ដើមពាក្យថា **“សុត្តលោ ឧបលព្ភតិ”** *ជាដើម*

ទៀត ។ ក្នុងនិគ្គហៈទីបីនេះ ពាក្យសួរជារបស់សកវាទី ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យសាកសួរសំដៅយកសរីរៈក្នុង ពាក្យថា ***“ក្នុងទីទាំងពួង”*** *ជារបស់សកវាទីទៀត ។ ពាក្យបដិសេធជារបស់បរវាទី ព្រោះឃើញចំណុចធ្លុសប្រហែស ក្នុងការពិចារណាឃើញខ្លួនក្នុងរូបផង, ចំណុចធ្លុសប្រហែសដែលនឹងជួបប្រទះថា “ជីវៈផ្សេង, សរីរៈ ផ្សេងឬ ?” ដូច្នេះផង ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបក្នុងអនុលោមបច្ចនិក-បញ្ចកៈ ដោយន័យដែលលោកពោលទុកក្នុងកាលជាខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។ ក៏ក្នុងទីនេះ លោកសង្ខេបព្រះបាលីទុក ។*

ពាក្យដែលលោកពោលទុកក្នុងនិគ្គហៈទី ៦ នេះថា “លោកមិនដឹងបុគ្គលក្នុងទីទាំងពួង” ដូច្នេះ លោកសំដៅយកសរីរៈ, បុគ្គលនោះ រមែងដឹងបានចំណែកខាងក្រៅអំពីសរីរៈ រមែងមិនត្រូវ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះក្នុងបច្ចនិកៈ ទើបសកវាទីបដិសេធ ។ បដិកម្មរបស់បរវាទីរមែងមានដោយអំណាចនៃវាទៈ ដែលមានលេសន័យ គួរលោកយល់ព្រមពាក្យដំបូងហើយ, ពេលក្រោយរមែងបន្ទោសដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេស ប្រាកដជាក់ច្បាស់ហើយមែនពិត ៕

ចប់និគ្គហៈទី ៣

ពណ៌នាអំពីនិគ្គហៈទី ៤

*ន័យទីពីរ ពាក្យថា **"ក្នុងកាលទាំងពួង"** ជាពាក្យសាកសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់កាល គឺជាតិដែលមានមកពីមុន នឹងមានក្នុងពេលក្រោយ និងកាលដែលព្រះពុទ្ធគង់ព្រះជន្មនៅ និងបរិនិព្វានហើយ ។ ការបដិសេធជារបស់បរវាទី ព្រោះឃើញចំណុចខ្វះប្រហែសនៃពាក្យថា **"ក្សត្រ ក៏ជាមនុស្សដែរ, ព្រាហ្មណ៍ ក៏ជាមនុស្សដែរ"** ជាដើម និងឃើញទោស គឺសេចក្ដីភ្ញាំងភ្ញាត់ ព្រោះមិនមានអ្វីប្លែកគ្នារបស់កាល ដែលព្រះពុទ្ធគង់ព្រះជន្មនៅ ឬបរិនិព្វានហើយ ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចនឹងពាក្យដែលខ្ញុំពោលហើយ ក្នុងន័យដំបូងនោះឯង ៕*

ចប់និគ្គហៈទី ៤

....

ពណ៌នាអំពីនិគ្គហៈទី ៥

*ន័យទី ៣ ពាក្យថា **"ក្នុងសភាវធម៌ទាំងពួង"** ជាពាក្យសាកសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ខន្ធ និងអាយតនៈទាំងឡាយជាដើម ។ ពាក្យបដិសេធ ជារបស់បរវាទី ព្រោះខ្លាចតែសេចក្ដីភ្ញាំងភ្ញាត់ក្នុងពាក្យថា **"អត្តាក្នុងរូប, អត្តាក្នុងចក្ខុ"** ជាដើម ។ ពាក្យដ៏សេសដូច្នោះនោះឯង មានប្រការដូច្នេះ ៕*

ចប់និគ្គហៈទី ៥

ពណ៌នាអំពីនិគ្គហៈទី ៦, ទី ៧ ទី ៨

ដើមសេចក្តីដែលជាប្រធានទាំងបី (គឺនិគ្គហៈទី ៣, ទី ៤ និងទី ៥) នេះ លោកបែងចែកទុកក្នុងអនុលោមបច្ចនិកបញ្ចកៈតាមលំដាប់ ដោយអំណាចនៃអនុលោមល្មមប្រមាណមុននុ៎ះឯង ដើម្បីនឹងចែកបច្ចនិកានុលោម-បញ្ចកៈ ដោយអំណាចនៃបច្ចនិកៈដែលល្មមប្រមាណទៀត ទើបផ្តើមពាក្យថា **"បុគ្គលោ នូបលព្ភតិ"** *ជាដើម ។ ក្នុងពាក្យទាំងអស់នោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអត្ថន័យដោយន័យដែលខ្ញុំពោលទុកក្នុងអនុលោម តាមដែលសង្ខេបទុកក្នុងព្រះបាលីនៃបច្ចនិកៈនុ៎ះដែរ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបការប្រកបវាទៈនេះឈ្មោះថា អដ្ឋមុខតាមដែលលោកបញ្ជាក់ទុកហើយ ដោយអំណាចនៃបច្ចនិកៈ ២ យ៉ាង គឺសច្ចិកត្ថទាំង ៤ គឺសុទ្ធិកសច្ចិកត្ថ ១ * និងសច្ចិកត្ថទាំងបី * នេះផង នៃអនុលោមបច្ចនិក និងបច្ចនិកានុលោម ក្នុងសច្ចិកត្ថបែបមួយផង ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ។ ការប្រកបវាទៈ ឈ្មោះថា អដ្ឋមុខឯណា ដែលលោកចារឹកក្នុងព្រះបាលីថា "និគ្គហៈ ៨ ក្នុងផ្នែកមួយៗ*

---

* ពាក្យថា **សុទ្ធិកសច្ចិកត្ថ** បានដល់ សច្ចិកត្ថសុទ្ធ គឺមិនលាយដោយយ៉ាងដទៃ ។

* ពាក្យថា **សច្ចិកត្ថ** ទាំងបី បានដល់ សច្ចិកត្ថដែលលោកពោលដល់ក្នុងទីទាំងពួង ក្នុងកាលទាំងពួង និងក្នុងធម៌ទាំងពួង ។

រមែងមានដោយអំណាចនៃនិគ្គហៈម្យ៉ាងៗ ” ដូច្នេះ លោកពោលពាក្យនោះទុកក្នុងទីនេះថា ៖

ការប្រកបវាទៈដែលព្រះមានព្រះភាគប្រកាសហើយនេះ ឈ្មោះថា អដ្ឋមុខ ដោយប្រភេទនៃបញ្ចកៈទាំងពីរក្នុងបញ្ហា ៤ យ៉ាង មានប្រការដូច្នេះ ។ បណ្ដានិគ្គហៈទាំង ៨ ក្នុងទីនោះឯង និគ្គហៈដែលប្រកបដោយធម៌ ៤ មិនប្រកបដោយធម៌ ៤ សេចក្ដីឈ្នះចាញ់នៃសកវាទី និងបរវាទីមាននៅក្នុងទីទាំងពួង ៕

ចប់និគ្គហៈទី ៦, ទី ៧ និង ទី ៨ ត្រឹមនេះ

....

៥.សុទ្ធិកសំសន្ទនា ការប្រៀបផ្ទឹមសុទ្ធិកៈ

ឥឡូវនេះ ជាការប្រៀបផ្ទឹមសច្ចិកត្ថជាមួយរូបជាដើម ៖

*ក្នុងពាក្យទាំងអស់នោះ ពាក្យថា “ **រូប** ” ជាពាក្យសួររបស់សកវាទីដោយសំដៅយកពាក្យថា “ **លោកដឹងរូបបានដោយបរមត្ថ យ៉ាងណា**, ឯបុគ្គល លោកក៏ដឹងបានតាមលទ្ធិរបស់លោកយ៉ាងនោះឬ ? ” ដូច្នេះ ។ ពាក្យទទួលកាន់យកត្រឹមពាក្យថា “**បុគ្គលមាន**” ដូច្នេះ ជារបស់បរវាទី ។ ការសាកសួររបស់សកវាទីថា បើបុគ្គលមានអំពីរូបបរមត្ថ ហាក់ដូចជារូបតាមលទ្ធិរបស់លោកសោត សេចក្ដីជាយ៉ាងដទៃ គឺការកើតរលត់នៃបុគ្គល*

ក៏រមែងប្រាកដហាក់ដូចជាធម៌ទាំងឡាយ មានវេទនាជាដើមដូច្នោះ ការបដិសេធរបស់បរវាទី ព្រោះឃើញខុសចាកព្រះសូត្រដែលជាលទ្ធិ ។ ពាក្យដែលនៅសល់ ប្រាកដច្បាស់ហើយដោយអត្ថនោះមែនពិត ។ ក៏ក្នុងទីនេះពាក្យថា ***"ដោយធម៌"*** *លោកសម្ដែងអនុលោមបញ្ចកៈ ៥៧ ប្រភេទ ក្នុងអនុលោមបញ្ចកៈដែលជាមូលក្នុងផ្នែកសកវាទី ដោយអំណាចនៃសច្ចិកត្ថ-បរមត្ថ ៥៧ ប្រភេទ ។ ពួក ៨ នៃបដិកម្ម លោកសង្ខេបទុកហើយ លោកសម្ដែងបដិលោមបញ្ចកៈ ៥៧ ប្រភេទ ក្នុងអនុលោមនៃបច្ចនិកៈដែលជាមូលខាងបរវាទីទៀត ។ ពួក ៨ នៃបដិកម្មជាដើម លោកសង្ខេបទុក ។ ពាក្យសាកសួររបស់បរវាទីថា ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហើយជាដើម ដើម្បីសម្ដែងដល់ភាពនៃបុគ្គលជារបស់មាន ដោយពាក្យដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ទុកហើយផង ដោយរូបជាសភាវៈដែលដឹងបានដោយអំណាចនៃសច្ចិកត្ថ និងបរមត្ថផង ហើយទើបឲ្យសកវាទីយល់ព្រមនូវសេចក្ដីជាយ៉ាងដទៃម្នាក់ៗ នៃធម៌ទាំងពីរ ។ ពាក្យបដិសេធជារបស់សកវាទី ព្រោះភាវៈនៃបញ្ហាមានអត្ថដូចគ្នា និងមានអត្ថផ្សេងគ្នា នៃសម្មតិសច្ច និងបរមត្ថសច្ចទាំងឡាយដែលគួរវៀរចេញ ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះក៏ប្រាកដច្បាស់លាស់ហើយដោយអត្ថទាំងនោះមែនពិត ។*

ចប់សុទ្ធិកសំសន្ទនា

៦.ឱបម្មសំសន្ទនា

ការប្រៀបផ្ទឹមសច្ចិកត្ថដោយសេចក្ដីឧបមា

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា ជាការប្រៀបផ្ទឹមសច្ចិកត្ថដោយអំណាចនៃការប្រៀបធៀប ជាមួយធម៌ទាំងឡាយមានរូបជាដើមនុ៎ះឯង ។ បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ សូម្បីពាក្យសួរទាំងពីរ គឺពាក្យសួររូប និងវេទនាមួយៗ ដោយការឃើញទូទៅម្យ៉ាង, ពាក្យដែលសួរដល់សេចក្ដីឃើញទូទៅរបស់បុគ្គលជាមួយរូបម្យ៉ាង ជារបស់សកវាទី ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមនៃបញ្ហាទាំងពីរ ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យសាកសួរដល់ភាពជាមនុស្សម្នាក់ៗ របស់រូបជាមួយបុគ្គលដូចរូបជាមួយវេទនាដោយការឃើញទូទៅ ដែលបរវាទីមិនឃើញផង ជារបស់សកវាទី ។ ពាក្យបដិសេធជារបស់បរវាទី ។ សូម្បីពាក្យដ៏សេស ក្នុងទីនេះ ជាក់ច្បាស់ហើយដោយអត្ថនុ៎ះឯង ។ ក៏កាលពោលដោយធម៌ ក្នុងសេចក្ដីនេះ សកវាទីដែលលោកសម្ដែងនិគ្គហបញ្ចកៈ គឺពួក ៥ នៃនិគ្គហៈ ទុកដល់ ៩២០ ន័យ ដោយអំណាចនៃការបន្លិលបែរទៅរកធម៌ មានរូបជាមូលជាដើម ។ ***សួរថា "សម្ដែងអ្វី"*** *ឆ្លើយថា សម្ដែងក្នុងខន្ធទាំងឡាយមុន គឺធម៌ដែលមានរូបជាមូលបន្លិលទៅបាន ៤ ន័យ ក្នុងវេទនាជាមូលជាដើម ក៏ដូចគ្នា រួមជា ២០ ន័យ (៤ × ៥ =*

២០) ។ ក្នុងអាយតនៈទាំងឡាយ ចក្ខាយតនមូល បង្កិលទៅបាន ១១ ន័យ ក្នុងអាយតនៈដែលនៅសល់ ក៏ដូច្នេះដែរ រួមត្រូវជា ១៣២ ន័យ (១១ × ១២ = ១៣២) ។ ក្នុងធាតុទាំងឡាយ ចក្ខុធាតុមូលបង្កិលទៅបាន ១៧ ន័យ ក្នុងធាតុដែលនៅសល់ ក៏ដូច្នេះដែរ រួមត្រូវជា ៣០៦ ន័យ (១៧××១៨ = ៣០៦) ។ ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ចក្ខុន្ទ្រិយមូល បង្កិលទៅបាន ២១ ន័យ ក្នុងឥន្ទ្រិយដែលនៅសល់ ក៏ដូច្នេះដែរ រួមត្រូវជា ៤៦២ ន័យ (២១ × ២២ = ៤៦២) រួមទាំងអស់ត្រូវជានិគ្គហ-បញ្ចកៈ ៩២០ ន័យ ដោយប្រការយ៉ាងនេះ ។ ឯខាងបរវាទី លោកធ្វើឲ្យសកវាទីទទួល ពាក្យដល់ភាពជាមនុស្សម្នាក់ៗ នៃធម៌ទាំងឡាយ មានរូបជាមួយវេទនាជាដើម ដោយអំណាចនៃអនុលោមថា **"រូបំ ឧបលព្ភតិ** = លោកដឹងរូបបាន" ជាដើម ហើយទើបលើកយកសេចក្ដីយល់ឃើញទូទៅឡើងធ្វើការសាកសួរដល់ភាពជាមនុស្សម្នាក់ៗ ដោយធម៌ទាំងឡាយ មានរូបជាដើម ជាមួយបុគ្គល ដោយអំណាចនៃពាក្យដែលមានលេសន័យ ព្រោះអាស្រ័យ ព្រះសូត្រដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ***"បុគ្គលមាន"*** ដូច្នេះទៀត ។ ឯពាក្យនៅសល់ក្នុងទីនេះ ជារបស់ងាយយល់ដោយសេចក្ដីទាំងអស់ ។ ពេលពោលដោយធម៌ លោកសម្ដែងបដិកម្មចតុក្កៈ គឺពួក ៤ នៃបដិកម្មទុក ៩២០ ន័យ ដោយន័យដែលពោលហើយក្នុងផ្នែកសកវាទី ។

ការប្រៀបផ្ទឹមសច្ចិកត្ថ និងរូបជាដើម ដោយអំណាចនៃការឧបមា មានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ។

ចប់ឱបម្មសំសន្ទនា

៧.ចតុក្កនយសំសន្ទនា *

ការប្រៀបផ្ទឹមដោយន័យរបស់ចតុក្កៈ

ឥឡូវនេះ ពាក្យណាដែលបរវាទីដឹងដោយសច្ចិកត្ថបរមត្ថ ក្នុងសច្ចិកត្ថបរមត្ថ ៥៧ យ៉ាង មានរូបជាដើម ដោយអាស្រ័យហើយនូវរូបជាដើម ឬវៀរចាករូបជាដើម ឬថាកំពុងអាស្រ័យរូបជាដើម យ៉ាងណាមួយនោះ គប្បីមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកផ្ដើមការផ្ទៀងផ្ទាត់សច្ចិកត្ថដោយចតុក្កន័យ គឺដោយន័យរបស់ពួក ៤ នេះ ។

*បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា **"រូបជាបុគ្គលឬ ?"** ជាពាក្យសាកសួរ*

---

* ពាក្យថា **ចតុក្កនយៈ** បានដល់ ដោយន័យនៃពួក ៤ ដូចជា : ១-រូបជាបុគ្គលឬ ? ២-បុគ្គលក្នុងរូបឬ ? ៣-បុគ្គលក្រៅអំពីរូបឬ ? ៤-រូបក្នុងបុគ្គលឬ ? ។ បញ្ហាដូច្នេះ លោកហៅថា សកាយ-ទិដ្ឋិបញ្ហា ដើម្បីឱ្យឃើញតាមសភាពពិតថា ការប្រកាន់ថា ជាបុគ្គល ជាអត្តា ជាសត្វមានច្រើន, ពេលលោកសាកសួរចាប់យកសេចក្ដីនេះតែមួយៗ ហើយ ក៏នឹងប្រាកដតែម្ដងថា មិនមានបុគ្គលឬអត្តា ដូចដែលប្រកាន់ស្អិតនោះឡើយ គ្រាន់តែជាសភាវធម៌យ៉ាងណាមួយប៉ុណ្ណោះ ។

របស់សកវាទី ។ ពាក្យបដិសេធថា ***“មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ”*** ជារបស់បរវាទី ព្រោះខ្លាចនឹងត្រូវពោលចោទថា ជាខច្ចេទទិដ្ឋិ ។ ការលើកនិគ្គហៈឡើងជារបស់សកវាទី សូម្បីលោកពោលថា ***“ក៏សេចក្ដីនោះ ត្រឹមត្រូវហើយឬ នោះជារូប ជាវេទនា មិនមែនឬ ?”*** ដូច្នេះ លោកបដិសេធទាំងអស់ ។ ឯពាក្យនោះ លោកគប្បីបដិសេធដោយទទួលថា បុគ្គលជាយ៉ាងដទៃ, មិនមែនរូប មិនមែនវេទនាទេ, តែមិនមែនក្រៅអំពីរូប និងវេទនាឡើយ; ក៏បរវាទីនេះ មិនប្រាថ្នាយកសេចក្ដីជាយ៉ាងដទៃរបស់បុគ្គលសូម្បីធម៌តែម្យ៉ាង ក្នុងបណ្ដាធម៌ទាំងឡាយមានរូបជាដើម, ព្រោះហេតុដូច្នោះទើបលោកយល់ព្រមថា ***“មែន”*** ។ ក៏ពាក្យសាកសួរថា ***“រូបជាបុគ្គល ។ ល ។ អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយជាបុគ្គល”*** ដូច្នេះនេះ លោកប្រារព្ធសំដៅយកបរមត្ថសច្ចទាំងអស់, ប៉ុន្តែនរណាៗ មិនអាចពោលថា បរមត្ថធម៌ទាំងអស់តែម្យ៉ាង ដោយអំណាចនៃបច្ចត្តលក្ខណៈ គឺលក្ខណៈដែលមានចំពោះខ្លួនហៅថា **បច្ចត្តលក្ខណៈ** ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យនេះលោកតាំងទុកហើយត្រឹមតែជាលក្ខណៈនៃការសាកសួរ ដោយអំណាចនៃបែបផែនប៉ុណ្ណោះ ព្រោះហេតុនោះ វិញ្ញូជនទាំងឡាយគួរញ៉ាំងធម៌នេះ ឲ្យជាក់ច្បាស់ ។ ផ្នែកសកវាទី នរណាដើម្បីនឹងពោលកាន់យកលក្ខណៈនេះ ហើយមិនឲ្យឱកាស

ដល់បរវាទីដោយប្រការណាៗ គប្បីពោលដោយប្រការនោះៗ ។ ពាក្យនេះពិតជាត្រឹមត្រូវច្បាស់លាស់ណាស់ហើយ ព្រោះលក្ខណៈនៃការសាកសួរលោកតាំងទុកហើយដោយអំណាចនៃបែបផែន មានប្រការដូច្នេះ ។ គប្បីជ្រាបការសាកសួរទាំងពួងដោយន័យនេះចុះ ។ ក៏ប៉ុន្តែអត្ថន័យដែលប្លែកគ្នាក្នុងពាក្យទាំងឡាយថា ***"បុគ្គលក្នុងរូបឬ ?"*** ជាដើមនេះ គប្បីជ្រាបថាការពោលថា "មហាភូតរូប ៣ អាស្រ័យមហាភូតរូប ១ វិញ្ញាណក្នុងរូបអាស្រ័យវត្ថុរូប" ដូច្នេះ រមែងគួរ យ៉ាងណា បុគ្គលក្នុងរូប តាមលទ្ធិរបស់លោកយ៉ាងនោះ ឬការពោលថា " ក៏អរូបធម៌ទាំងពួង មានវេទនាជាដើម ឬក៏នាមក្ខន្ធ ៤ ឬថាព្រះនិព្វានទុំះឯង ដោយការញែកសភាវៈជាធម៌វៀរចាករូប" ដូច្នេះ រមែងគួរ យ៉ាងណា, បុគ្គលតាមលទ្ធិរបស់លោកយ៉ាងនោះ ឬការពោលថា "ដូចយ៉ាងរូបក្នុងវេទនា រូបក្នុងវិញ្ញាណ ដោយអំណាចនៃធម៌ ដែលជាទីអាស្រ័យនៃរូបទាំងឡាយ ដែលមានចិត្តជាសមុដ្ឋានរមែងគួរ យ៉ាងណា, បុគ្គលតាមលទ្ធិរបស់លោកយ៉ាងនោះឬ ? " ។ ក៏ក្នុងពាក្យសាកសួរទាំងពួង បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចជាឧច្ឆេទទិដ្ឋិ និងព្រោះខុសអំពីលទ្ធិ ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ ជាក់ច្បាស់ហើយដោយអត្ថទាំងនោះ ។ ពោលដោយធម៌ គឺដោយរឿងដើមហើយ លោកសម្ដែងពួក ៥ គឺអនុលោមបញ្ចកៈទុកដល់ ២២៨ ខ (៥៧ x ៤ =

២២៨) ព្រោះធ្វើអត្ថមួយៗ ក្នុងសច្ចិកត្ថ ៥៧ ប្រភេទ ឲ្យជាពួក ៤ ដោយអំណាចនៃនិគ្គហៈដែលជាចំណែករបស់សកវាទីអ្នកបំបែក ។ សូម្បីតែខាងបរវាទី ក៏មានប្រមាណប៉ុណ្ណោះនុ៎ះឯង ដោយអំណាចនៃបដិកម្ម ។ ឯក្នុងទីនេះ ពាក្យដែលបរវាទីពោលថា ***"បុគ្គលមាន"*** *ដូច្នេះ ពាក្យនោះ សកវាទីយល់ព្រមដោយអំណាចនៃសម្មតិដែលមានមកហើយក្នុងព្រះសូត្រ ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយថា* ***"រូបជាបុគ្គលឬ ?"*** *ជាដើម លោកបដិសេធ ព្រោះសេចក្ដីនៃបញ្ហាពោលដោយសក្កាយទិដ្ឋិ ជាបញ្ហាដែលមិនគួរឆ្លើយ ។ បដិកម្មរបស់បរវាទី រមែងមានដោយអំណាចនៃពាក្យដែលមានលេសន័យមែនពិត ៕*

៨.លក្ខណយុត្តិកថា * ពោលអំពីការប្រកបលក្ខណៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា លក្ខណយុត្តិ គឺការប្រកបដោយលក្ខណៈ ៖ ក្នុងបញ្ហានោះ ពាក្យសាកសួរ ៨ ខ របស់សកវាទី មានពាក្យថា ***"បុគ្គលមានបច្ច័យឬ ?"*** *ជាដើម ដោយសំដៅយកថា វៀរលែងតែព្រះនិព្វានចេញ សច្ចិកត្ថបរមត្ថដែលនៅសល់ ឈ្មោះថា* ***មានបច្ច័យ*** *ព្រោះអាស្រ័យ*

---

* បាលីបិដកជានិយុត្តិកថា ។

បច្ច័យ, ឈ្មោះថា ***សង្ខតៈ*** ព្រោះបច្ច័យទាំងអស់នោះ ប្រជុំគ្នាតាក់តែងឡើង, ឈ្មោះថា ***មិនទៀង*** ព្រោះកើតហើយ រលត់ទៅមិនមានសល់ នៅក្នុងកាលទាំងអស់, ឈ្មោះថា ***មាននិមិត្ត*** ព្រោះសភាពនៃនិមិត្តប្រកបព្រមហើយថាហេតុនៃការឧប្បត្តិមាន; ចំណែកព្រះនិព្វានមានលក្ខណៈនៃសច្ចិកត្ថដូច្នេះ គឺព្រះនិព្វាន ឈ្មោះថា ***មិនមានបច្ច័យ***, ឈ្មោះថា ***ជាអសង្ខតៈ***, ឈ្មោះថា ***ទៀង***, ឈ្មោះថា ***មិនមាននិមិត្ត*** ព្រោះមិនមានប្រការដូចពោលហើយ ដោយហេតុដូច្នេះ ប្រសិនបើបុគ្គលជាសច្ចិកត្ថបរមត្ថមែន សូម្បីបុគ្គលនោះក៏នឹងគប្បីមានលក្ខណៈដូចពោលមកនេះដែរ ។ ពាក្យបដិសេធជារបស់បរវាទី ។ ក៏ក្នុងពាក្យថា ***"លោកចូរដឹងនិគ្គហៈ"*** ជាដើមនេះ លោកសន្មែបទុក ។ ចំណែកសកវាទី បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពួក ៥, និគ្គហៈ ៨ ទាំងអស់នេះ ដោយអំណាចត្រឹមតែអនុលោមក្នុងអនុលោមបច្ចនិកៈ ដោយប្រការដូច្នេះដែរ ។ សូម្បីខាងបរវាទី ក៏គប្បីជ្រាបពួក ៥, បដិកម្ម ៨ ដោយអំណាចត្រឹមតែបច្ចនិកៈក្នុងបច្ចនិកានុលោមនុ៎ះឯង ។ ក្នុងបច្ចនិកានុលោមនោះ បរវាទីធ្វើសម្មតិសច្ចឲ្យសម្រេចដោយអំណាចនៃព្រះសូត្រ, តែសភាវធម៌ដែលមានបច្ច័យជាដើម នៃសម្មតិសច្ច មិនមានទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបសកវាទីបដិសេធតាមសេចក្តីពិត ។ ពាក្យថា ***"លោកចូរដឹង***

បដិកម្ម" *ជាដើម ជាពាក្យដែលបរវាទីពោល ត្រឹមតែលេសន័យ; ពាក្យទាំងពួង លោកសង្ខេបទុក សូម្បីក្នុងទីនេះ ក៏ប្រាកដច្បាស់លាស់ហើយ ។*

ចប់លក្ខណយុត្តិកថា

៩.វចនសោធនៈ ការជម្រះពាក្យពេចន៍

ឥឡូវនេះ ជាការជម្រះពាក្យពេចន៍ ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ពាក្យណាដែលពោលថា ***"បុគ្គលជាសភាវៈដែលដឹងបាន"*** *ដូច្នេះ ដើម្បីជម្រះពាក្យនោះ ទើបសកវាទីសួរថា* ***"បុគ្គលជាសភាវៈដែលដឹងបាន, សភាវៈដែលដឹងបាន ក៏ជាបុគ្គលឬ ?"*** *។*

ខ្លឹមសារនៃបញ្ហានោះ គប្បីជ្រាបដូចតទៅនេះ ៖

ពាក្យថា ***"បុគ្គលជាសភាវៈដែលដឹងបាន"*** *នេះ មានពីរបទ ទាំងពីរបទនេះ មានអត្ថដូចគ្នា ឬមានអត្ថផ្សេងគ្នា ប្រសិនបើមានអត្ថផ្សេងគ្នាមែន ពាក្យនេះក៏រមែងប្រាកដដូចពាក្យដែលឧបមាថា រូបដទៃ វេទនាដទៃយ៉ាងណា, បុគ្គលក៏ដទៃ សភាវៈដែលដឹងបាន ក៏ដទៃយ៉ាងនោះដែរ, បើសិនមានអត្ថដូចគ្នាមែន ត្រង់នេះរមែងប្រាកដដូចពាក្យឧបមាថា ចិត្តត្រឹមណា,*

មនោក៏ត្រឹមនោះ យ៉ាងណា; បុគ្គលនុ៎ះឯង ជាសភាវៈដែលដឹងបាន ក៏យ៉ាងនោះដែរ, ដោយហេតុនេះ ខ្ញុំនឹងពោលពាក្យក្រោយនេះថា “ប្រសិនបើបុគ្គលណា តាមលទ្ធិរបស់លោក, បុគ្គលនោះ ជាសភាវៈដែលដឹងបានកាលបើមានសេចក្ដីដូច្នោះ សភាវៈណាៗ ដែលដឹងបាន សភាវៈនោះៗក៏ជាបុគ្គលដែលលោកយល់ព្រមពាក្យនោះឬ ?” បន្ទាប់អំពីនោះ សកវាទីត្រូវការសួរនូវសេចក្ដីដែលបុគ្គល ជាសភាវៈដឹងបាន មិនត្រូវការសួរនូវសភាវៈនៃធម៌មានរូបជាដើម ដែលដឹងបានថា ជាបុគ្គល ព្រោះហេតុដូច្នេះទើបលោកពោលថា “បុគ្គលជាសភាវៈដែលដឹងបាន, សភាវៈដែលដឹងបានខ្លះជាបុគ្គល ខ្លះមិនមែនជាបុគ្គលឬ ?” ជាដើម ។ គប្បីជ្រាបសេចក្ដីសម្គាល់នៃបញ្ហានោះថា ក៏សភាវៈដែលដឹងបានឯណា ព្រោះព្រះតម្រាស់របស់ព្រះសាស្ដាថា “បុគ្គលរបស់យើង, បុគ្គលមាន” ដូច្នេះ សភាវៈដែលដឹងបានត្រឹមនោះ មិនមែនជាបុគ្គលទាំងអស់ទេ, ជាបុគ្គលខ្លះ មិនមែនជាបុគ្គលខ្លះឬ ?; ក្នុងបញ្ហានោះ **នេ** អក្សរ មានអត្ថជា **នោ** អក្សរ, **ហិ** អក្សរ និង **ចិ** អក្សរ គ្រាន់តែជានិបាត ។ ក៏គប្បីជ្រាបនូវខ្លឹមសារក្នុងទីនេះថា “ជាបុគ្គលខ្លះ មិនមែនជាបុគ្គលខ្លះ” ។ ពាក្យថា

“ បែបខ្លះ ជាបុគ្គល បែបខ្លះ មិនមែនជាបុគ្គល ” នេះ លោកអធិប្បាយទុកថា បុគ្គល គឺធម៌យ៉ាងណាមួយ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានរូបជាដើម ជាសភាវៈដែលដឹងបាននោះឯង, តែក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានរូបជាដើម ជាបុគ្គលនោះពិត គឺជាបុគ្គលណាមួយ, ចំណែកក្នុងរូបជាដើម បែបខ្លះ មិនមែនបុគ្គលដូច្នេះ ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលថា “បុគ្គលបែបខ្លះ ជាសភាវៈដែលដឹងបាន, បែបខ្លះជាសភាវៈ ដែលដឹងមិនបានឬ ? ” ។ ខ្លឹមសារនៃបញ្ហានោះ ដោយអត្ថមាន ២ បទ គឺបុគ្គលជាមួយនឹងពាក្យថា សភាវៈដែលដឹងបាន បើក្នុងអត្ថជាមួយគ្នាមែន បុគ្គលក៏គឺធម៌ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់អនុញ្ញាតហើយថា សភាវធម៌ដែលដឹងបាន បុគ្គលមិនមែនក្រៅអំពីធម៌នោះ ប៉ុន្តែសភាវធម៌នោះ បែបខ្លះ ជាបុគ្គល ទោះបីបែបខ្លះ ក៏មិនមែនបុគ្គល សូម្បីបុគ្គល ក៏រមែងប្រាកដថា បែបខ្លះជាសភាវៈដែលដឹងបាន បែបខ្លះជាសភាវៈដែលដឹងមិនបាន តាមលទ្ធិរបស់លោក, លោកយល់ព្រមពាក្យនោះឬ ? បរវាទីនោះ ពេលជាដើមទាំងអស់ លោកសង្ខេបទុក បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយពិស្ដារចុះ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យថា ***“បុគ្គលជាសច្ឆិកត្ថ”*** *ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យទាំងពួងនេះ គឺសភាវៈដែលពិតប្រាកដ, សភាវៈដែលជួបប្រទះ, សភាវៈដែលប្រាកដ,*

សភាវៈដែលមាន, សភាវៈដែលមិនមានទាំងអស់ ជាពាក្យវេវចនៈរបស់ពាក្យថា ***"សភាវៈដែលដឹងបាន"*** *។ ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យយល់ព្រមរបស់បរវាទីថា "បុគ្គលជាសភាវៈដែលដឹងបានដោយសច្ចិកត្ថ" នេះ ព្រោះលទ្ធិរបស់គេថា បុគ្គលជាសភាវៈដែលដឹងបានយ៉ាងណានោះឯង, ពាក្យថា* ***បុគ្គល*** *ក៏រមែងប្រាកដថា ជាសច្ចិកត្ថតាមលទ្ធិរបស់គេយ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ ក៏លទ្ធិណារបស់បរវាទីថា "បុគ្គលមាន" ដូច្នេះ ពាក្យនេះ ជាវេវចនៈរបស់ពាក្យថា* ***"បុគ្គលជាសភាវៈដែលប្រសព្វ"*** *ព្រោះហេតុដូច្នេះ ទើបលោកជម្រះពាក្យវេវចនៈទាំងពួងនេះ ។*

ក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ ពាក្យណាដែលលោកពោលទុកក្នុងទីបំផុតថា "បុគ្គលជាសភាវៈដែលមាន មិនមែនជាបុគ្គលទាំងអស់" ជាដើម គប្បីជ្រាបពាក្យអធិប្បាយដូចតទៅ ៖

ពាក្យណាដែលបរវាទីពោលថា "បុគ្គលជាសភាវៈដែលមាន, តែសភាវៈដែលមាន បែបខ្លះជាបុគ្គល, ខ្លះមិនជាបុគ្គលទេ" ដូច្នេះ, ពាក្យនោះពោលដោយអត្ថហើយ ក៏មានពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះថា បុគ្គលជាសភាវៈដែលមាន, សភាវៈដែលមាន មិនជាបុគ្គលទាំងអស់; ព្រោះហេតុដូច្នោះ

ទើបសកវាទីឲ្យបរវាទីយល់ព្រមពាក្យនោះ ហើយប្រកបពាក្យសួរក្នុងបទថា ***“ លោកកាន់យកលទ្ធិថា ‘ បុគ្គលមាន’ ព្រោះអាស្រ័យត្រឹមតែពាក្យថា ‘ មានបុគ្គលអ្នកប្រតិបត្តិ ដើម្បីប្រយោជន៍ស្រោចស្រង់ដល់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ”*** *នេះ ; ក៏ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា* ***“បុគ្គលមិនមានដោយន័យជាអាទិ៍ថា ‘ ម្នាលមោឃរាជ ចូរអ្នកពិចារណាមើលលោក ដោយសភាពជារបស់សោះសូន្យ, ចូរជាអ្នកមានសតិគ្រប់ពេល ។ ល ។”*** *ដូច្នេះ, ព្រោះហេតុនោះ លទ្ធិរបស់លោកដែលសម្តែងថា* ***“ បុគ្គលជាសភាវៈដែលមាន, សភាវៈដែលមានមិនជាបុគ្គលទាំងអស់ យ៉ាងណានោះឯង; ដោយប្រការនោះ បុគ្គលរមែងប្រាកដថា ជាសភាវៈដែលមិនមាន សភាវៈដែលមិនមាន មិនជាបុគ្គលទាំងអស់ យ៉ាងនោះទេ”*** *ដូច្នេះ លោកយល់ព្រមពាក្យនោះឬ ? លំដាប់នោះ បរវាទីពេលខ្លះមិនយល់ព្រមពាក្យនោះ ទើបបដិសេធថា មិនគប្បីពោលយ៉ាងនោះទេ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបច្បាស់ដល់ពាក្យថា* ***និគ្គហៈ*** *ជាដើម ដោយន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ៕*

ចប់វចនសោធនៈ

– – – –

១០.បញ្ញត្តានុយោគ ការសាកសួររឿងបញ្ញត្តិ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថារឿងការសាកសួរបញ្ញត្តិ ៖

ពិតណាស់ បុគ្គលវាទីរមែងបញ្ញត្តបុគ្គលមានរូប ដោយរូបធាតុ ដោយទំនងដូចគ្នា រមែងបញ្ញត្តបុគ្គលមិនមានរូប ដោយអរូបធាតុ; សូម្បីពាក្យសួរទាំងអស់ របស់សកវាទី ក៏ដើម្បីនឹងតាំងចិត្តទម្លាយលទ្ធិបុគ្គលវាទីនោះឯង ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមផង ពាក្យបដិសេធផង ជារបស់បរវាទី ។ លុះពេលសកវាទីសួរថា ***"បុគ្គល ឈ្មោះថា មានរូប"*** *ជាដើម បរវាទីក៏ឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះតែមានសភាពនៃរូបកាយ និងបញ្ញត្តិដូច្នោះ ។ កាលបើពោលពាក្យថា* ***"មានកាម"*** *ដែលសកវាទីសួរហើយ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសភាពនៃវីតរាគៈ និងបញ្ញត្តិដូច្នោះ មិនមាន ។ សូម្បីពេលសកវាទីពោលសួរថា* ***"សត្វ ឈ្មោះថា មិនមានរូប"*** *បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះសភាពនៃអរូបក្ខន្ធ និងបញ្ញត្តិដូច្នោះ ជាសភាពមាន ។ ពាក្យថា* ***"សត្វ"*** *ក្នុងន័យទាំងពីរ លោកពោលហើយ ដោយអំណាចនៃពាក្យជាវេវចនៈរបស់បុគ្គល ។*

ឥឡូវនេះ លោកប្រាថ្នាពាក្យថា ***"កាយដទៃ បុគ្គលក៏ដទៃដែរ"*** *ក្នុងព្រះបាលីដែលមានមកហើយថា* **"កាយេ កាយានុបស្សី** *= ពិចារណាឃើញ*

កាយក្នុងកាយ” ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ ដើម្បីនឹងទម្លាយលទ្ធិនោះ ទើបសកវាទីសួរថា **“បញ្ញត្តិថាកាយ ឬសរីរៈ”** ជាដើម ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា **“រូមសម្លឹង (ពិចារណា) ដល់កាយ”** អធិប្បាយថា ខ្ញុំសួរដល់កាយដែលជា **ឃនៈ** ដែលសត្វប្រកាន់ទុក បង្អោនទៅដល់ភាពតែមួយដែលមិនគប្បីបែក ។ ពាក្យថា “**ឯះសេ ះសេ**” បានដល់ **ឯះសោ ះសោះយេខ** = បញ្ញត្តិទាំងពីរនេះ ក៏ដូចគ្នាដែរ, ព្រះបាលីថា “**ឯះសេ ឯះសេ** = បញ្ញត្តិសព្ទទាំងនោះឯង” ដូច្នេះខ្លះ អធិប្បាយថា បញ្ញត្តិសព្ទទាំងនោះៗ ឯង ។ ពាក្យថា ***មានអត្ថដូចគ្នា*** បានដល់ អត្ថដូចគ្នា ។ ពាក្យថា ***ស្មើគ្នា ប៉ុនគ្នា ដូចគ្នា*** ក្នុងទីនេះ ផ្សេងគ្នាត្រឹមតែពាក្យប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏ពោលដោយអត្ថហើយ សកវាទីរមែងសួរថា ***“កាយក៏ដូច្នោះឯង”*** បរវាទីពេលមិនឃើញសេចក្ដីប្លែកផ្សេងគ្នា ទើបឆ្លើយយល់ព្រមថា “***រមែន***” ។ សូម្បីក្នុងពាក្យសួរថា ***“បុគ្គល ឬជីវៈ”*** ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ម្យ៉ាងទៀត ត្រូវសកវាទីសួរថា ***“កាយដទៃ”*** បរវាទីក៏ឆ្លើយតប ព្រោះធ្វើ ***កាយានុបស្សនា*** ឲ្យជាលទ្ធិយ៉ាងនេះ ។ ពេលត្រូវសកវាទីសួរថា “***ជីវៈដទៃ***” បរវាទីពេលមិនអាចបដិសេធព្រះសូត្រដែលប្រកាន់ទុកសម្រាប់ពោល ទើបបដិសេធ ។ ពាក្យថា ***“ចូរទទួលដឹងនិគ្គហៈ”*** ជាដើម ខាងមុខពីនេះ មានអត្ថងាយយល់

ទាំងអស់ ។ ចំណែកខាងបរវាទី លោកសួរថា ***"កាយដទៃ បុគ្គលក៏ដទៃឬ ?"*** *សកវាទីបដិសេធ ព្រោះជាបញ្ហាដែលគួរលើកលែងចោល ។ ទើបបរវាទីធ្វើបដិកម្ម គឺការធ្វើនិគ្គហៈតបដល់សកវាទី ដោយអំណាចនៃលេសន័យ ។ សូម្បីពាក្យនោះ ក៏មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕*

ចប់បញ្ញត្តានុយោគ

—— · · —— ·

១១.គតិអនុយោគ ការសាកសួររឿងគតិ

ឥឡូវនេះ ជាការសាកសួរដល់ចុតិ និងបដិសន្ធិ ដោយចំពោះការប្តូរគតិ គឺប្តូរភពថ្មី ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ បុគ្គលវាទីអាស្រ័យព្រះសូត្រទាំងឡាយថា "បុគ្គលត្រាច់ទៅកាន់គតិអស់ ៧ ជាតិយ៉ាងច្រើន" ជាដើម ហើយចាប់យកលទ្ធិនោះ ពោលថា "បុគ្គលទៅកាន់គតិ" ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ ដើម្បីនឹងទម្លាយលទ្ធិរបស់បុគ្គលវាទីនោះ ទើបសកវាទីសួរថា ***"បុគ្គលទៅកាន់គតិឬ ?"*** *បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា* ***"ទៅកាន់គតិ"*** *បានដល់ ការទៅកាន់គតិ គឺទៅមកៗ ក្នុងសង្សារ ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រម ជារបស់បរវាទីដោយ*

អំណាចនៃលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ សូម្បីពាក្យសាកសួររបស់សកវាទីថា ***“បុគ្គលនោះ”*** ជាដើម, ពាក្យបដិសេធជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហានោះ ពាក្យថា ***“បុគ្គលនោះ”*** អធិប្បាយថា បុគ្គលនោះឯង ។ ក៏សកវាទីប្រកបពាក្យសួរយ៉ាងនេះ ទើបបរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចត្រូវគេចោទថា ជាសស្សតទិដ្ឋិ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***“បុគ្គលផ្សេង”*** ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចត្រូវគេចោទថា ជាឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា បុគ្គលនោះផង បុគ្គលដទៃផង ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចចោទថា ជាឯកច្ចសស្សតទិដ្ឋិ គឺលទ្ធិយល់ឃើញថា ទៀងខ្លះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា មិនមែនបុគ្គលនោះ មិនមែនបុគ្គលផ្សេង ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចចោទថា ជាអមរាវិក្ខេបទិដ្ឋិ គឺលទ្ធិដែលមានសេចក្តី យល់ឃើញមិនស្ងាប់ខ្លួន ។ ត្រូវសកវាទីសួរបញ្ហាសូម្បីទាំង ៤ រួមគ្នាទៀត ក៏បដិសេធព្រោះខ្លាចចោទថា ជាទិដ្ឋិទាំង ៤ ។ ឯលទ្ធិរបស់បរវាទីនោះ អាស្រ័យព្រះសូត្រទាំងឡាយណាកើតឡើង, សកវាទីនោះ ពេលនឹងសម្តែង ព្រះសូត្រនោះទៀត ទើបពោលពាក្យថា ***“បើយ៉ាងនោះ បុគ្គលត្រេចទៅ កាន់គតិឬ ?”*** ជាដើម សកវាទីកំណត់ពាក្យថា ***“បុគ្គលនោះឯង”*** ហើយ សួរដោយការបញ្ជាក់ទៀតថា “បុគ្គលណាទៅកាន់គតិតាមលទ្ធិរបស់លោក, បុគ្គលនោះ ជាមនុស្សដូចៗ គ្នា ក្នុងលោកនេះផង ក្នុងលោកដទៃផងឬ ?” បរវាទីបដិសេធ ព្រោះខ្លាចចោទថា

ជាសស្សតទិដ្ឋិ លុះត្រូវសកវាទីសួរបញ្ជាក់យ៉ាងនោះហើយ ទើបឆ្លើយតប ព្រោះខ្លាចព្រះសូត្រថា "បុគ្គលនោះ មិនមែនបុគ្គលដទៃ ពេលគេឃ្លាត ចាកពីលោកនោះ ហើយកើតក្នុងលោកនេះ" ដូច្នេះជាដើម រមែងមាន ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***"មនុស្សម្នាក់នោះ ជាទេវតាឬ ?"*** ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមនុស្សនោះមិនមែនជាទេវតា ។ ត្រូវសកវាទីសួរ បញ្ជាក់ជាថ្មីទៀត ក៏ឆ្លើយតបតាមអំណាចនៃព្រះសូត្រថា "សម័យនោះ យើងជាសាស្តា ឈ្មោះសុនេត្តៈ" ជាដើម ។ ពេលនោះ សកវាទីពោលប្រកាសពាក្យនោះថា ***"ខុស"*** ព្រោះសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃការកើតឡើងរបស់ទេវតា និងមនុស្ស ទើបពោលពាក្យថា ***"ជាមនុស្ស ក៏ដូចគ្នា"*** ជាដើម ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***"សេចក្តីស្លាប់នឹងមិនមាន"*** អធិប្បាយថា កាលបើមានហេតុដូច្នេះ សេចក្តីស្លាប់នឹងមិនមាន ។ តអំពីនេះទៅ ពាក្យថា ***"ជាយក្ស, ជាប្រេត"*** ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃការសាកសួរ ដោយអំណាចនៃ សេចក្តីផ្សេងគ្នាត្រឹមតែអត្តភាព ។

ពាក្យថា ***"ក្សត្រ"*** ជាដើម សកវាទីពោលដោយអំណាចនៃជាតិ និងដោយអំណាចនៃការខ្វះនូវអវយវៈជាដើម ។ ពាក្យថា ***"មិនគប្បីពោលថា 'បុគ្គលទៅអំពីលោកនេះ កាន់លោកខាងមុខ, អំពីលោកខាងមុខ មក***

ដល់លោកនេះឬ ? ដូច្នេះទេ" គឺបរវាទីសួរបន្ថែមទៀត សកវាទីឆ្លើយតបថា " មែន បុគ្គលមិនត្រាច់ទៅកាន់គតិ ព្រោះការទៅកាន់បរលោករបស់អ្នកតាំងនៅក្នុងភពនេះ ដោយអំណាចនៃការកើតមិនមាន" ។ ទោះបីពាក្យឆ្លើយតបលើកទីពីរ ក៏ជារបស់សកវាទីនោះឯង ព្រោះមិនមានព្រះសោតាបន្ន សូម្បីក្នុងភពដទៃរបស់ព្រះសោតាបន្នទៀត ។ ពាក្យថា ***"ប្រសិនបើ"*** ជាដើម ជារបស់បរវាទី ។ ការសាកសួរដល់បុគ្គលអ្នកកើតក្នុងទេវលោក ដោយការសម្តែងដល់អត្តភាពរបស់មនុស្ស ជារបស់សកវាទីទៀត ។ ខាងមុខពីនេះ ពាក្យថា ***" មិនជាដទៃទេ"*** ក្នុងពាក្យថា ***" មិនជាដទៃ មិនប្រែប្រួល"*** នេះ ដូចគ្នាដោយអាការទាំងពួង ។ ពាក្យថា ***" មិនប្រែប្រួល"*** អធិប្បាយថា មិនផ្លាស់ប្តូរសូម្បីដោយអាការបន្តិចបន្តួច ។ ពាក្យថា ***" មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ"*** អធិប្បាយថា បរវាទីពោលយ៉ាងនេះ ព្រោះភាវៈជាមនុស្សនៃព្រះសោតាបន្នអ្នកកើតក្នុងទេវលោក ។ សកវាទីសួរបញ្ហានោះទៀត បរវាទីក៏ឆ្លើយតបតាមលទ្ធិថា "បុគ្គលនោះឯងត្រាច់ទៅកាន់គតិ" ។ ពាក្យថា ***"មនុស្សមានដៃកំបុត"*** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីទម្លាយលទ្ធិថា "បុគ្គលមិនផ្លាស់ប្តូរវិលវល់ដោយការឲ្យឃើញដល់ការប្តូរលក្ខណៈ" ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***"ម្រាមដៃកំបុត"***

បានដល់ ម្រាមដៃ ម្រាមជើង របស់បុគ្គលណាដែលដាច់ហើយ ។ ពាក្យថា ***“សរសៃធំដាច់”*** បានដល់ សរសៃធំរបស់អ្នកណាដាច់ហើយ ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***“មានរូបត្រាច់ទៅ”*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធក្នុងបញ្ហាដំបូង សំដៅយកការមិនត្រាច់ទៅកាន់គតិជាមួយរូបកាយនេះ ។ ក្នុងបញ្ហាទីពីរ ឆ្លើយតបសំដៅយកបុគ្គលអ្នកមានភពក្នុងចន្លោះ; ពិតណាស់ ក្នុងលទ្ធិរបស់គេនោះ បុគ្គលមានរូប ចូលទៅកាន់គតិរបស់មាតា, ប៉ុន្តែ រូបរបស់អ្នកចូលទៅកាន់គតិមាតានោះ រមែងបែកធ្លាយទៅ នេះហៅថា មានភពក្នុងចន្លោះរបស់គេ ។ ពាក្យថា ***“ជីវៈ ក៏យ៉ាងនោះ”*** សេចក្តីថា សកវាទីសួរថា បុគ្គលរមែងទៅព្រមជាមួយ សរីរៈ ពោលគឺរូប យ៉ាងណា, ជីវៈរបស់គេ ក៏យ៉ាងនោះ សរីរៈ ក៏យ៉ាងនោះឬ ? បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះត្រូវលះបង់សរីរៈក្នុងលោកនេះ ហើយព្រោះខុសអំពីព្រះសូត្រផង ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***“ជាអ្នកមានវេទនាទៅកាន់គតិឬ ?”*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកការកើតឡើងនៃអសញ្ញសត្វ ។ រមែងឆ្លើយតបសំដៅយកការកើតឡើងក្រៅអំពីអសញ្ញសត្វនោះ ។ ពាក្យថា ***“ជីវៈ ក៏យ៉ាងនោះ”*** សេចក្តីថា សកវាទីរមែងសួរថា ជីវៈអន្ទោលទៅកាន់គតិ ព្រមជាមួយនឹងសរីរៈ ក៏យ៉ាងនោះឬ ? ដូច្នេះ, ដែលពិតពាក្យថា ***“សរីរៈ”*** ក្នុងលទ្ធិថា “ជីវៈយ៉ាងនោះ សរីរៈ ក៏យ៉ាងនោះ, ជីវៈ

ផ្សេង សរីរៈ ក៏ផ្សេង" នេះ លោកសំដៅយកសូម្បីខន្ធទាំង ៥ ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខុសចាកព្រះសូត្រ ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា **"មិនមានរូបទៅកើតទៀតឬ ?"** ក្នុងបញ្ហាទីមួយ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធសំដៅយកភពមានក្នុងចន្លោះតាមលទ្ធិ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ ក៏ឆ្លើយតបសំដៅយកនាមដែលកើតក្នុងអរូបភព ។ ពាក្យថា **"ជីវៈផ្សេង"** សេចក្តីថា សកវាទីសួរថា "បុគ្គលមិនមានរូប លះសរីរៈ ពោលគឺរូបណា ទៅកើតទៀត សរីរៈនោះ ជាយ៉ាងដទៃ, ជីវៈនោះ ក៏ជាយ៉ាងដទៃ តាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ?" បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខុសចាកព្រះសូត្រ ។ ពាក្យសួរថា **"ជាអ្នកមិនមានវេទនាទៅកើតទៀត"** ជាដើម បរវាទីសំដៅយកភពដែលមានសញ្ញា ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ រមែងឆ្លើយតបសំដៅយកឧបបត្តិភពផ្សេងក្រៅអំពីសញ្ញីភពនោះ ។ ពាក្យសួរថា **"ជីវៈជាយ៉ាងដទៃ"** សេចក្តីថា សកវាទីសួរថា បុគ្គលមិនមានវេទនា មិនមានវិញ្ញាណ លះសរីរៈ ពោលគឺវេទនាជាដើម រមែងទៅកើតក្នុងគក៏ទៀត សរីរៈរបស់អ្នកនោះ ក៏ជាយ៉ាងដទៃ ជីវៈរបស់អ្នកនោះ ក៏ជាយ៉ាងដទៃឬ ? បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខុសចាកព្រះសូត្រ ។

ក្នុងពាក្យជាដើមថា **"រូបអន្ទោលទៅកើតទៀតឬ ?"** សេចក្តីថា សកវាទីសួរថា ព្រោះអាស្រ័យខន្ធទាំងឡាយ មានរូបក្ខន្ធជាដើមឯណា

រមែងបញ្ញត្តនូវបុគ្គល កាលបុគ្គលនោះទៅកើតទៀត តាមលទ្ធិរបស់លោក រូបទាំងនោះ ក៏រមែងទៅកើតទៀតឬ ? បរវាទីឆ្លើយបដិសេធការទៅកើតទៀតនៃរូប, មិនបដិសេធការទៅកើតទៀតនៃសត្វ ដោយព្រះសូត្រដែលប្រកាន់យកជាលទ្ធិថា "ការកើតនៃសត្វទាំងឡាយ អ្នកមានអវិជ្ជាជាគ្រឿងបិទបាំង មានតណ្ហាជាគ្រឿងចងព័ន្ធ ត្រូវសកវាទីសួរម្តងទៀត ក៏ពោលតបថា "រូបទៅកើតទៀត" ដោយសេចក្តីសម្គាល់ថា បុគ្គលវៀរនូវធម៌ទាំងឡាយ មានរូបធម៌ជាដើម រមែងមិនមាន ព្រោះហេតុដូច្នោះ លុះបុគ្គលនោះ ទៅកើតទៀត រូបនោះឯង ក៏ត្រូវទៅកើតទៀត ។ សូម្បីក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានវេទនាជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា "រូបមិនកើតទៀតឬ ?" ជាដើម អធិប្បាយថាលោកពោលថា រូបរបស់លោកមិនមែនបុគ្គលទេ, បុគ្គលប៉ុណ្ណោះ រមែងទៅកើតទៀត ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ខ្ញុំសូមសួរលោកថា "រូបរបស់លោកនោះ មិនទៅកើតទៀតឬ ?" បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ដោយសំដៅយកថា បុគ្គលទៅកើតទៀត, មិនអាចទៅកើតទៀត ដោយរូបដែលជាឧបាទានរបស់អ្នកនោះ ពេលត្រូវសកវាទីសួរបញ្ឆាក់ទៀត ក៏ឆ្លើយតប ព្រោះការទៅកើតទៀតនៃសត្វទាំងឡាយនោះឯង ។ ពាក្យដែលនៅសល់មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ។

ម្យ៉ាងទៀត សេចក្ដីនៃគាថាទាំងឡាយ គប្បីជ្រាបដូច្នេះ ៖

*ពោលដោយមតិរបស់លោកមានអាយុ បុគ្គលអាស្រ័យខន្ធទាំងឡាយ ទើបមានដូចស្រមោលដើមឈើ អាស្រ័យដើមឈើ និងដូចភ្លើងអាស្រ័យឈើពំនូត លុះកាលធម៌ទាំងឡាយនេះ នៅកើតទៀត រូបជាដើមមិនមាន ពេលខន្ធទាំងអស់នោះបែកធ្លាយទៅ ក៏បុគ្គលរបស់លោកមិនបែកធ្លាយទៅ បើយ៉ាងនោះ ការយល់ឃើញថា សូន្យ គឺឧច្ឆេទទិដ្ឋិ រមែងប្រាកដដល់គេ ។ **សួរថា** ទិដ្ឋិណារមែងកើត ? ឆ្លើយថា អកុសលទិដ្ឋិណាដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់វៀរស្រឡះហើយ អកុសលទិដ្ឋិទាំងនោះ រមែងកើត ។ លោកតែងតែសម្ដែងថា " ក៏បរិយាយភាសិតឯណាដែលថា ព្រះសមណគោតម ជាឧច្ឆេទវាទី " ពួកយើងទាំងឡាយរមែងមិនពោលនូវពាក្យនោះទេ ។*

*ម្យ៉ាងទៀត ពេលខន្ធទាំងនោះបែកធ្លាយទៅ បុគ្គលនោះរមែងមិនបែកធ្លាយទៅឡើយ, កាលបើមានដូច្នេះ បុគ្គលក៏ទៀង, បុគ្គលនោះ ក៏ស្មើគ្នាជាមួយនឹងព្រះនិព្វានតាមទិដ្ឋិនោះដែរ ។ ពាក្យថា **"ស្មើគ្នា"** បានដល់ ស្មើយ៉ាងក្រៃលែង, ហើយម្យ៉ាងទៀត ហៅថា **"ស្មើដោយស្មើ"** ឬ **"ស្មើដោយការស្មើនោះឯង"** , ដូចយ៉ាងថា ព្រះនិព្វានមិនកើត មិនរលត់ យ៉ាងណា; សូម្បីបុគ្គលនោះ ក៏រមែងមិនកើត រមែងមិនរលត់យ៉ាងនោះដែរ ។ បុគ្គលស្មើគ្នាដោយព្រះនិព្វាននោះ (តាមលទ្ធិនោះរមែងមាន) ដោយប្រការ*

ដូច្នេះឯង ៕

ចប់គតិអនុយោគ

....

១២.ឧបាទាបញ្ញត្តានុយោគ

ការសាកសួរឧបាទាបញ្ញត្តិ

ឥឡូវនេះ ជាការសាកសួរឧបាទាបញ្ញត្តិ គឺបញ្ញត្តិ ព្រោះអាស្រ័យ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ពាក្យសួរជារបស់សកវាទី, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី ។ ពិតមែន ព្រោះអាស្រ័យចក្ខុរូបជាដើម ទើបបញ្ញត្តបុគ្គល ដូចការបញ្ញត្តស្រមោលដើមឈើ ព្រោះអាស្រ័យដើមឈើ, ដូចការបញ្ញត្តភ្លើង ព្រោះអាស្រ័យឈើក្ងួតដូច្នោះ, លោកត្រូវការប្រកាសឲ្យដឹង ឲ្យចូលចិត្ត ដល់បញ្ញត្តិ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពេលត្រូវសកវាទីសួរថា ***“ការបញ្ញត្តនូវបុគ្គល ព្រោះអាស្រ័យរូបឬ ?”*** ទើបបរវាទីឆ្លើយតប ។ ត្រូវសកវាទីសួរខ្លឹមសារនេះទៀតថា ***“សូម្បីបុគ្គលក៏មិនទៀងដូចគ្នានឹងរូបដែរ”*** ជាដើម ប្រៀបដូចស្រមោលអាស្រ័យដើមឈើ ក៏ហាក់ដូចជាដើមឈើដែរ, ភ្លើងដែលអាស្រ័យឈើក្ងួត ក៏ហាក់ដូចជាឈើក្ងួតដែរ ដោយមានសេចក្តីមិនទៀងជាធម្មតា យ៉ាងណា; បុគ្គលរបស់លោកអាស្រ័យរូបជាដើម មានសេចក្តីមិនទៀង ដូចធម៌ទាំងឡាយ មានរូបជាដើម យ៉ាងនោះឬ ? ដូច្នេះ ទើប

បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះតាំងនៅក្នុងលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ ក្នុងពាក្យទាំង-ឡាយ មានពាក្យថា ***“ព្រោះអាស្រ័យរូបខៀវ ទើបបញ្ញត្តបុគ្គលខៀវឬ ?”*** ជាដើម បរវាទីកាលមិនប្រាថ្នានូវភាវៈនៃបុគ្គលជាមួយគ្នានឹងរូបខៀវផង, នូវសេចក្តីមានយ៉ាងច្រើននៃបុគ្គល ដោយអំណាចនៃរូបខៀវជាដើម ក្នុងសរីរៈមួយផង ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។

សូម្បីក្នុងបញ្ហានេះថា ***“ការបញ្ញត្តនូវបុគ្គលដែលមានកុសល ព្រោះអាស្រ័យវេទនាជាកុសលឬ ?”*** ជាដើម បរវាទីកាលមិនប្រាថ្នានូវភាវៈនៃបុគ្គលជាមួយវេទនា និងសេចក្តីមានយ៉ាងច្រើននៃបុគ្គល ដោយអំណាចនៃកុសលវេទនាដ៏ច្រើនក្នុងសន្តានមួយ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ក្នុងន័យទីពីរ បរវាទីឆ្លើយតប ព្រោះសំដៅយកបុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងភាពជាអ្នកឈ្លាស ដោយសេចក្តីនៃពាក្យថា ***“មគ្គកុសល”*** ជាដើម ។ ត្រូវសកវាទីសួរដល់បុគ្គលជាកុសលមានផលដើម ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានវោហារដូច្នោះ ។ ក្នុងផ្នែកអកុសល បរវាទីឆ្លើយតប សំដៅយកអ្នកតាំងនៅក្នុងភាពជាអ្នកមិនឈ្លាស ។ ក្នុងផ្នែកអព្យាកតៈ លោកក៏ឆ្លើយតប សំដៅយកសេចក្តីនៃអព្យាក្រឹត គឺមិនមានការព្យាករណ៍ ដោយអំណាចនៃពាក្យថា ***“លោកទៀង”*** ជាដើម ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយក្នុងខាងក្រោយនោះចុះ ។ ក្នុងពាក្យសួរទាំងឡាយថា

“បុគ្គលអាស្រ័យចក្ខុ គេត្រូវហៅថា បុគ្គលមានចក្ខុឬ ?” ជាដើម បរវាទីរមែងឆ្លើយតប ព្រោះវោហារថា ***“អ្នកមានចក្ខុគប្បីវៀរចាបផ្សេងៗ”*** ជាដើម កាលមិនប្រាថ្នាការរលត់របស់បុគ្គល ព្រោះការរលត់នៃធម៌ មានត្រឹមតែចក្ខុជាដើម ទើបបដិសេធ ។ ក្នុងពាក្យសួរថា ***“ការបញ្ញត្តនូវបុគ្គលព្រោះអាស្រ័យរូប អាស្រ័យវេទនាឬ ?”*** នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសូម្បីនូវធម៌ពួកផ្សេង មានរូបជាមូល ដែលជាពួក ២, ពួក ៣ និង ពួក ៤ ។ ក៏ការបញ្ញត្តបុគ្គលព្រោះអាស្រ័យខន្ធទាំងឡាយ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយតបនូវបញ្ញត្តិ ព្រោះអាស្រ័យខន្ធ ២ ខ្វះ, ខន្ធ ៣ ខ្វះ, ខន្ធ ៤ ខ្វះ និងខន្ធ ៥ ខ្វះ ។ ប៉ុន្តែឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានបុគ្គល ២ ឬបុគ្គល ៥ ក្នុងសន្តានមួយ; សូម្បីក្នុងអាយតនៈទាំងឡាយក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីសម្តែងថា “ការបញ្ញត្តបុគ្គលណា ព្រោះអាស្រ័យខន្ធណា ទោះបីភាពមិនទៀងរបស់បុគ្គលនោះ ក៏ព្រោះតែភាពមិនទៀងទាត់របស់ខន្ធនោះ ហើយការសម្រេចម្យ៉ាងទៀត ព្រោះអាស្រ័យវត្ថុណាមួយ, ការសម្រេចនៃបុគ្គលនោះ ក៏រមែងប្រាកដយ៉ាងនោះឬ ?” ដូច្នេះ ទើបពោលថា “ព្រោះអាស្រ័យដើមឈើ ទើបបញ្ញត្តស្រមោលឈើឡើងយ៉ាងណា” ជាដើម ។ បណ្តាពាក្យទាំងអស់នោះ ពាក្យថា ***“ព្រោះអាស្រ័យ”***

បានដល់ អាស្រ័យ គឺការមិនវៀរចាកវត្ថុនោះ ។ ក៏បរវាទីកាលមិនប្រាថ្នាពាក្យថា ***“ព្រោះអាស្រ័យដើមឈើ ទើបបញ្ញត្តស្រមោល, ព្រោះអាស្រ័យរូប ទើបបញ្ញត្តបុគ្គល”*** ដូច្នេះ ព្រោះការប្រកាន់មាំនៅក្នុងលទ្ធិរបស់ខ្លួន ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា ***“ឃ្នាង ឬខ្នោះ”*** បានដល់ គ្រឿងចាប់ចងដ៏មាំទាំ ។ ពាក្យថា ***“អ្នកត្រូវជាប់ខ្នោះ”*** បានដល់ អ្នកត្រូវចាប់ចងដោយគ្រឿងចាប់ចងនោះ ។ ពាក្យថា ***“រូបមានដល់អ្នកណា អ្នកនោះ ផ្សេងត្រឹមតែឈ្មោះថា អ្នកមានរូប”*** អធិប្បាយថា រូបមានដល់បុគ្គលណា បុគ្គលនោះ ផ្សេងត្រឹមតែឈ្មោះថា អ្នកមានរូបដូចអ្នកដាក់ខ្នោះ មិនមែនត្រូវជាអ្នកជាប់ខ្នោះទេ គឺអ្នកដាក់ខ្នោះផ្សេង អ្នកជាប់ខ្នោះផ្សេង យ៉ាងណា, រូបផ្សេង អ្នកមានរូបផ្សេង ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។

ក្នុងពាក្យសួរថា ***“ការបញ្ញត្តនូវបុគ្គល ព្រោះចិត្តមួយដួង ។ ឬ ?”*** បរវាទីសំដៅយកចិត្តមានរាគៈជាដើម ដោយអំណាចនៃបុគ្គលមានរាគៈជាដើម ទើបឆ្លើយតបដោយអំណាចនៃចិត្តានុបស្សនា ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយន័យថា ***“រមែងកើតចាស់ស្លាប់”*** ជាដើម កាលបរវាទីមិនប្រាថ្នានូវភាវៈនៃបុគ្គលកើតជាខណៈដូចចិត្ត ទើបបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***“បុគ្គលនោះ ឬថា បុគ្គលផ្សេងៗ”*** ព្រោះខ្លាចជាសស្សតទិដ្ឋិ និងឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ទើប

បដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា ***“ពេលចិត្តដួងទីពីរកើតឡើង មិនគប្បីពោលថា ‘កុមារ ឬកុមារី”*** *ទេ ព្រោះខ្លាចត្រូវដាច់ចាកវោហាររបស់សត្វលោក ទើបទទួលថា* ***“គប្បីពោលបាន”*** *។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះប្រាកដជាក់ច្បាស់ហើយទាំងអស់ ។*

ឥឡូវនេះ បរវាទីជាអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងឲ្យលទ្ធិរបស់ខ្លួនតាំងនៅដោយអាការផ្សេងទៀត ទើបពោលពាក្យថា អ្នកមិនគួរពោលថា ***“បុគ្គលគេដឹងបាន”*** *ជាដើម ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា* ***“អ្នកមិនគួរពោល”*** *អធិប្បាយថា បរវាទីពោលពាក្យនេះមុនថា អ្នកមិនគួរពោលថា* ***“បុគ្គលគេដឹងបានដោយអត្ថដ៏ពិត ដោយអត្ថដ៏ឧត្តម”*** *ដូច្នេះទេ ឬដោយការសាកសួរដល់ខបាទាបញ្ញត្តិដ៏ច្រើនយ៉ាងនេះ ។ តអំពីនោះ កាលបើមានពាក្យថា* ***“មែន”*** *ដែលសកវាទីឆ្លើយតបហើយ ទើបបរវាទីពោលថា* ***“បុគ្គលណាឃើញ ឃើញរូបណា... មិនមែនឬ ?*** *ជាដើម ។ បណ្ដាពាក្យទាំងនោះពាក្យថា* **“យោ”** *បានដល់ បុគ្គលណា ។ ពាក្យថា* **“យំ”** *បានដល់ រូបណា ។ ពាក្យថា* **“យេន”** *បានដល់ ដោយចក្ខុណា ។ ពាក្យថា* **“សោ”** *បានដល់ បុគ្គលនោះ ។ ពាក្យថា* **“តំ”** *បានដល់ រូបនោះ ។ ពាក្យថា*

“តេន” បានដល់ ដោយចក្ខុនោះ ។ លោកអធិប្បាយទុកថា បុគ្គលណា ឃើញ, ឃើញរូបណា, ឃើញដោយចក្ខុណា; បុគ្គលនោះ កាលឃើញរូប នោះ រមែងឃើញដោយចក្ខុនោះ មិនមែនឬ ? សកវាទីក៏ឆ្លើយតបថា **“មែន”** ដោយអំណាចនៃសម្មតិជាដើម ដោយពាក្យថា “ចក្ខុជានិស្សយ-ប្បច្ច័យដល់ចក្ខុវិញ្ញាណ ក៏ពិតមែនហើយ, តែថា បុគ្គលនោះ ក៏ឈ្មោះថា ឃើញនូវរូបនោះ; សោតៈក៏ដូចគ្នា, បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា ឮសំឡេង ។ ល ។ មនោវិញ្ញាណក៏ដូចគ្នា, បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា ដឹងច្បាស់នូវធម៌; ចក្ខុរបស់ព្រះអរហន្តមាន, ព្រះអរហន្តរមែងឃើញរូបនោះ ដោយចក្ខុនោះ” ដូច្នេះ ។ លំដាប់នោះ បរវាទីអាស្រ័យវាទៈដែលមានលេសន័យ ទើបប្តូរ វាទៈនោះ ហើយពោលពាក្យជាដើមថា “ដោយហេតុនោះ លោកគប្បី ពោលថា ‘បុគ្គលគេដឹងបាន ព្រោះភាវៈនៃបុគ្គល ដែលលោកឲ្យសម្រេច ហើយ ដោយសេចក្តីជាពាក្យដែលបុគ្គលគប្បីពោល” ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា **“បុគ្គលណាមិនបានឃើញ”** អធិប្បាយថា ជាបុគ្គលខ្វាក់, អសញ្ញីសត្វដែលកើតក្នុងអរូបភព សូម្បីជាអ្នកមិនខ្វាក់ ចូលសមាបត្តិហើយ ក៏ឈ្មោះថា មិនឃើញរូបយ៉ាងណាមួយ ក្នុងខណៈនោះ ។ ទោះបីក្នុងវារៈ

ដ៏សេស ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពោលដោយអត្ថ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាប ពាក្យដ៏សេស ដោយអំណាចនៃព្រះបាលីចុះ ។

ក្នុងការផ្ទៀងផ្ទាត់ព្រះសូត្រ បរវាទីពោលថា ***"ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ឃើញរូប ព្រោះរូបជាអារម្មណ៍ដល់ទិព្វចក្ខុ"*** *។ ក្នុងវារៈទីពីរពោលថា* ***"ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ឃើញបុគ្គល"*** *ព្រោះព្រះបាលីថា* ***"តថាគតរមែងឃើញសត្វទាំងឡាយ"*** *ដូច្នេះ, ក្នុងវារៈទីបីពោលថា* ***"ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ឃើញទាំងពីរយ៉ាង"*** *ព្រោះលទ្ធិថា* ***"ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ឃើញរូបហើយ ទើបដឹងច្បាស់នូវបុគ្គល [*]"*** *។ ក៏រូបាយតនៈនោះ លោករួមទុកក្នុងរូបសង្គហៈ ៤ គឺ* **ទិដ្ឋំ ១, សុតំ ១, មុតំ ១** *និង* **វិញ្ញាតំ ១,** *ឈ្មោះថាជាធម៌គប្បីឃើញ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទីបញ្ជាក់ថា រូប គឺបុគ្គល, បុគ្គល គឺរូប; ទាំងពីរយ៉ាង គឺរូប និងរូបាយតនៈជាដើម ៕*

ចប់ឧបាទាបញ្ញត្តានុយោគ

---

[*] ក្នុងវិភង្គប្បករណ៍ពោលទុកថា រូបាយតនៈ ជា **ទិដ្ឋំ** ជា **វិញ្ញាតំ,** សទ្ទាយតនៈ ជា **សុតំ** ជា **វិញ្ញាតំ,** គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ និងផោដ្ឋព្វាយតនៈ ជា **មុតំ** ជា **វិញ្ញាតំ,** អាយតនៈ ៧ ដ៏សេស គឺចក្ខាយតនៈ, សោតាយតនៈ, ឃានាយតនៈ, ជិវ្ហាយតនៈ, កាយាយតនៈ, ធម្មាយតនៈ និង មនាយតនៈ ជា **វិញ្ញាតំ; ទិដ្ឋំ** បានដល់ ធម៌ដែលគេឃើញហើយ ។ ល ។ **វិញ្ញាតំ** បានដល់ ធម៌ដែលគេដឹងហើយ ។

១៣.កល្យាណវគ្គ (ឬបុរិសការានុះយោគ)

សាកសួរការធ្វើរបស់បុគ្គល

ឥឡូវនេះ ជាការសាកសួរដល់ការធ្វើរបស់បុគ្គល ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ពាក្យសួរដោយលទ្ធិថា ***“កាលកម្មមាន ទោះបីអ្នកធ្វើកម្មនោះ ក៏ត្រូវតែមានយ៉ាងពិតប្រាកដ”*** *ដូច្នេះ ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យឆ្លើយតបថា* ***“មែន”*** *ជារបស់សកវាទី ព្រោះកម្មទាំងឡាយយ៉ាងនោះមាន ។ ពាក្យសួរទៀតថា* ***“អ្នកធ្វើ, អ្នកឱ្យធ្វើកម្ម”*** *ជារបស់សកវាទី ។ បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា* ***“អ្នកធ្វើ”*** *បានដល់ អ្នកធ្វើកម្មទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា* ***“អ្នកឱ្យធ្វើកម្ម”*** *បានដល់ អ្នកប្រើឲ្យគេធ្វើកម្មដោយឧបាយទាំងឡាយ មានការបញ្ជា និងការសម្ដែងឲ្យយល់ជាដើម ។*

ក្នុងពេលនេះ បរវាទីសំដៅយកបុគ្គល ទើបសួរដល់អ្នកធ្វើ មិនសួរហេតុត្រឹមតែការធ្វើ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបសកវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។ ក្នុងពាក្យថា ***“អ្នកធ្វើ អ្នកឱ្យធ្វើកម្មនោះ”*** *នេះ អធិប្បាយថា សកវាទីសួរថា “បើលោកដឹងនូវកម្មណាៗ, លោកក៏ដឹងនូវបុគ្គលអ្នកធ្វើកម្មនោះៗ រមែងដឹងបុគ្គលតាមលទ្ធិរបស់លោកនោះឯង, លោកក៏ដឹងបុគ្គលអ្នកធ្វើ, អ្នកឲ្យធ្វើកម្មនោះដែរឬ ?” បរវាទីពេលមិនប្រាថ្នាដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ*

ព្រោះខ្លាចត្រូវគេពោលចោទថា ជាលទ្ធិនៃព្រះជាម្ចាស់អ្នកសាងលោក ។ កាលសួរដដែលទៀត បរវាទីក៏ឆ្លើយតប ព្រោះសំដៅយកខ្លឹមសារនេះថា "មាតាបិតារមែងឲ្យបុត្រកើត រមែងតាំងឈ្មោះ រមែងចិញ្ចឹម ព្រោះហេតុដូច្នេះ មាតាបិតានោះ ទើបឈ្មោះថា អ្នកធ្វើ, ចំណែកកល្យាណមិត្រ ឬអាចារ្យពួកណា តែងតែឲ្យសិស្សសិក្សាវិជ្ជាការ និងរៀនសិល្បៈទាំងឡាយនោះៗ, កល្យាណមិត្រ ឬអាចារ្យនោះ ឈ្មោះថា អ្នកឲ្យធ្វើ" ដូច្នេះ ។ អធិប្បាយថា កម្មចាស់ប៉ុណ្ណោះ លោកប្រាថ្នាយកថា ជាអ្នកធ្វើ ជាអ្នកឲ្យធ្វើកម្មនោះៗ លោកពោលពាក្យនេះថា ***"បើអ្នកធ្វើ របស់អ្នកធ្វើកម្មទាំងឡាយមានមែន, សូម្បីអ្នកធ្វើតៗ គ្នាមកនោះ ក៏មានដែរ"*** ដោយពាក្យថា ***"ដល់បុគ្គលនោះៗ ឯង"*** ដូច្នេះនេះ កាលបើមានហេតុយ៉ាងនេះ បុគ្គលអ្នកកើតមុនៗ ក៏គប្បីធ្វើបុគ្គលអ្នកកើតចំណែកខាងក្រោយដោយពិត សូម្បីត្រឹមតែពាក្យនេះ បុគ្គលអ្នកធ្វើកម្មនោះ គប្បីធ្វើបុគ្គលផ្សេងៗ តទៅ ។ សូម្បីបុគ្គលនោះ ក៏គប្បីធ្វើបុគ្គលផ្សេងៗ ។ សកវាទីសួរថា "និព្វានណា គឺការធ្វើនូវទីបំផុតនៃទុក្ខ មិនមាន, ការកាត់ផ្តាច់វដ្តៈមិនមាន, សេចក្តីរលត់ដោយជុំវិញមិនមាន, បច្ច័យក៏មិនមាន, និព្វាននោះ មិនមានដល់បុគ្គលនោះៗ ព្រោះមិនមានបច្ច័យ ព្រោះមិនមានទុក្ខដទៃជាប់ជំពាក់ដោយបច្ច័យឬ ?", ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា ***"ដល់បុគ្គលនោះៗ ឯង"*** អធិប្បាយថា បើមានការ

ជាប់គ្នាមករបស់បុគ្គលយ៉ាងនេះថា ***"កម្មគ្រាន់តែធ្វើមិនមានទេ, មានតែបុគ្គលប៉ុណ្ណោះជាអ្នកធ្វើ, បុគ្គលឯណោះ ៗ ត ៗ គ្នាមក"*** ។ បើដូច្នោះកាលពោលថា ***"ការធ្វើនូវទីបំផុតនៃទុក្ខ ព្រោះហេតុដែលមិនឱ្យប្រព្រឹត្តទៅនៃកម្មវដ្ដៈយ៉ាងណានោះ ក៏មិនមានដល់បុគ្គលនោះ ៗ"*** ដូច្នេះ ។ បរវាទីមិនប្រាថ្នាពាក្យនោះ ទើបបដិសេធ ។ ពាក្យថា ***"អ្នកធ្វើ, អ្នកឱ្យធ្វើ"*** ក្នុងពាក្យសួរនៃអ្នកធ្វើទាំងឡាយ តាមពាក្យសម្គាល់ដែលដឹងបាន ទោះបីក្នុងបញ្ហាដទៃអំពីនេះទៀត លោកក៏សំដៅយកចំពោះបុគ្គលប៉ុណ្ណោះ, មិនបានសំដៅយកបច្ច័យទាំងឡាយឡើយ ។ ពិតណាស់ បច្ច័យនៃវត្ថុទាំងពួងដូចជាមហាប្រឹថពីជាដើម នឹងមិនមាន ក៏មិនបាន ។ បញ្ហាដែលសកវាទីសួរថា ***"អ្នកធ្វើកម្មល្អ កម្មអាក្រក់ទាំងឡាយ ក៏ជាដទៃឬ ?"*** បញ្ហានោះបរវាទីឆ្លើយ បដិសេធហើយ ព្រោះខ្លាចជាទិដ្ឋិថា ***"បុគ្គលមានសង្ខារ ឬមានអត្តា"*** ជាដើម ។

ពាក្យថា ***"វិបាក (នៃកម្មល្អ និងអាក្រក់) គេដឹងបានឬ ?"*** ជាដើម លោកពោលដើម្បីទម្លាយលទ្ធិរបស់អ្នកសម្ដែងបុគ្គល ដោយអំណាចនៃបុគ្គលអ្នកសោយវិបាក ។ ក្នុងពាក្យថា ***"អ្នកសោយវិបាក"*** ជាពាក្យសាកសួររបស់បរវាទី ។ ពាក្យបដិសេធជារបស់សកវាទី ព្រោះមិនមានអ្នកសោយ

ដទៃក្រៅអំពីការប្រព្រឹត្តទៅនៃវិបាកឡើយ ។ ពាក្យសួរទៀត ជារបស់សកវាទី, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា ***“បុគ្គលជាអ្នកសោយវិបាកនោះ”*** បានដល់ អ្នកសោយរបស់វិបាកនោះៗ, ក៏វិបាក ឈ្មោះថាគប្បីសោយ, បុគ្គលមិនមែនវិបាក ព្រោះហេតុដូច្នេះ ទើបបរវាទីបដិសេធថា ***“មិនគប្បីពោលថា បុគ្គលជាអ្នកសោយ”*** ទេ ។ ត្រូវសកវាទីសួរបន្ថែមទៀត ក៏ឆ្លើយតបថា ***“បុគ្គលជាអ្នកសោយវិបាក”*** ព្រោះការតាំងនៅក្នុងផលនៃបុណ្យ ដោយសំដៅយកមាតាដែលលះបង់បុត្រ ប្តីភរិយាដែលលះបង់ស្វាមីជាអ្នកសោយវិបាក ដែលហាក់ដូចជាការសោយរបស់បុគ្គលដែរ ។ ពាក្យសួរថា ***“ការធ្វើនូវទីបំផុតនៃទុក្ខមិនមាន ។ល។ ដល់បុគ្គលនោះៗ”*** អធិប្បាយថា ប្រសិនបើសេចក្តីតក្កាប់គ្នារបស់បុគ្គលមានមកយ៉ាងនេះថា ***“វិបាកដែលគ្រាន់តែជាវិបាកមិនមាន, មានតែបុគ្គលជាអ្នកសោយផលនៃកម្មនោះតៗ គ្នាមក”*** បើដូច្នោះ កាលពោលថា ***“ការធ្វើនូវទីបំផុតនៃទុក្ខ ដោយហេតុដែលមិនប្រព្រឹត្តទៅនៃវិបាកវដ្តៈនេះឯង ក៏រមែងមិនមាន”*** ដូច្នេះ ។ តពីនោះ គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារក្នុងពាក្យសួរដល់អ្នកសោយ ដោយពាក្យជាធម្មតាថា ***“លោកដឹងបាន”*** ខាងមុខនេះ ដោយន័យដែលពោលហើយខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។

បញ្ហាដែលសកវាទីសួរថា ***"បុគ្គលសោយវិបាកនៃកម្មល្អ កម្មអាក្រក់ក៏ជាដទៃឬ ?"*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្វាចលទ្ធិដែលយល់ឃើញខុសថា ***"បុគ្គលមានវេទនា ឬបុគ្គលមានអត្តា"*** ។ ពាក្យថា ***"សុខដ៏ជាទិព្វ"*** ជាដើម ជាពាក្យដែលបរវាទីផ្ដើមចែកផលនៃកម្មល្អ និងកម្មអាក្រក់ ដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។ ពាក្យទាំងអស់នោះ គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។ ឯក្នុងពាក្យបុច្ឆាដែលបរវាទីសួរថា ***"លោកដឹងបុគ្គលអ្នកសោយសុខដ៏ជាទិព្វឬ ?"*** នេះ គប្បីជ្រាបថា សកវាទី ឆ្លើយបដិសេធថា ***"បុគ្គលមិនជាអ្នកសោយទេ"*** គឺមិនបដិសេធវិបាកខន្ធ ដែលសោយសុខដ៏ជាទិព្វឡើយ ។ ពិតណាស់ ការកើតឡើងនៃវិបាកដែលធ្វើកម្មដ្ឋានទាំងឡាយ និងយកមហាប្រឹថពីជាដើម ឲ្យជាអារម្មណ៍ហើយសោយផល រមែងជាការសម្រេចដែលប្រៀបមិនបាន ។ ពាក្យថា ***"អ្នកធ្វើ អ្នកឱ្យធ្វើ ជាអ្នកសោយផលនៃកម្មល្អ និងកម្មអាក្រក់"*** ជាដើម ជាពាក្យដែលលោកពោលប្រារព្ធន័យលាយគ្នា គឺមានទាំងបញ្ញត្តិ មានទាំងបរមត្ថ ។

ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***"បុគ្គលនោះធ្វើ"*** ជាពាក្យសាកសួររបស់សកវាទី លោកពោលថា ***"បុគ្គលអ្នកធ្វើកម្មណា និងអ្នកសោយកម្ម***

ណា បុគ្គលនោះឯង ធ្វើបុគ្គលនោះឯង ឱ្យជាអ្នកសោយឬ ?” *ពាក្យបដិសេធជារបស់បរវាទី ព្រោះខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រ ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀត ក៏ឆ្លើយតបដោយអំណាចនៃព្រះសូត្រថា* ***“បុគ្គលរមែងរីករាយក្នុងលោកនេះ លុះលះលោកនេះទៅហើយ រមែងរីករាយក្នុងលោកខាងមុខជាដើម”*** *។ លំដាប់នោះ សកវាទីពោលបដិសេធឱកាសនៃពាក្យ ដែលនឹងពោលរបស់បរវាទីនោះ ទើបពោលពាក្យថា* ***“សុខទុក្ខធ្វើដោយខ្លួនឯងឬ ?”*** *ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា* ***“អ្នកដទៃធ្វើ”*** *សកវាទីពោលដោយអំណាចនៃសេចក្តីដទៃ ដល់អ្នកធ្វើ និងអ្នកសោយ ។ បន្ទាប់អំពីនោះ ទើបបរវាទីបដិសេធ ឱកាសដែលនឹងនិយាយ ព្រោះខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រ ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀត កាលបើមានសេចក្តីសម្គាល់ថា* ***“បុគ្គលអ្នកកើតជាមនុស្សហើយ កើតជាទេវតាហើយ រមែងសោយ”*** *ដូច្នេះ ទើបឆ្លើយតប ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយអំណាចនៃវាទៈយ៉ាងនេះថា* ***“សុខ និងទុក្ខដែលបុគ្គលដទៃធ្វើហើយ រមែងប្រាកដឬ ?”*** *ដូច្នេះ ក៏បដិសេធទៀត ។ ពាក្យថា* ***“បុគ្គលនោះធ្វើ បុគ្គលដទៃសោយ”*** *សកវាទីពោលដោយអំណាចនៃពាក្យសួរដល់ភាពជាបុគ្គលម្នាក់ដូចគ្នានឹងភាវៈ នៃបុគ្គលដទៃរបស់អ្នកធ្វើ និងអ្នកសោយ ។ លំដាប់នោះ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចខុសអំពីព្រះសូត្រ*

ត្រូវសកវាទីសួរទៀត ក៏ឆ្លើយតប ព្រោះរួមន័យទាំងពីរមុនៗ ចូលគ្នាផង ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយអំណាចនៃបញ្ហានោះ របស់អ្នកមានវាទៈយ៉ាងនេះថា ***"សុខទុក្ខដែលខ្លួនឯងធ្វើផង ដែលបុគ្គលដទៃធ្វើផង រមែងប្រាកដឬ ?"*** ក៏ឆ្លើយបដិសេធទៀត ។ ពាក្យថា ***"មិនមែនអ្នកដទៃធ្វើទេ"*** ជាពាក្យដែលសកវាទីពោលដោយអំណាចនៃការបដិសេធ ក្នុងសេចក្ដីជាបុគ្គលតែម្នាក់ធ្វើ ឬអ្នកដទៃធ្វើដល់អ្នកធ្វើ និងអ្នកសោយ ។ លំដាប់នោះ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធដោយអំណាចនៃពាក្យដែលខុសពីព្រះសូត្រនោះពិតៗ, ត្រូវសកវាទីសួរទៀត កាលបើមានសេចក្ដីសម្គាល់ថា "មនុស្សធ្វើកម្មទុក ព្រោះការកើតឡើងក្នុងទេវលោក ទើបមនុស្សនោះ មិនបានសោយ អ្នកណាធ្វើកម្មណាទុក, អ្នកដទៃ សោយក៏ទេ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបុគ្គលនោះមិនមែនជាអ្នកសោយ ព្រោះជាអ្នកធ្វើ ទាំងបុគ្គលដទៃ ក៏មិនបានសោយដែរ" ដូច្នេះ ទើបឆ្លើយតប ។ ពាក្យនោះ ត្រឹមតែជាលទ្ធិប៉ុណ្ណោះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយអំណាចនៃបញ្ហានោះ របស់អ្នកមានវាទៈយ៉ាងនេះថា ***"ក៏សុខទុក្ខដែលមិនមែនជាការធ្វើរបស់ខ្លួន, មិនមែនជាការធ្វើរបស់អ្នកដទៃកើតឡើងដោយប្រាសចាកហេតុរមែងប្រាកដឬ ?"*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធទៀត ។ ម្យ៉ាងទៀត បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារក្នុងមិស្សកន័យនេះចាប់ផ្ដើមអំពីមុនមក ដោយន័យនេះចុះ ។ ពិតណាស់ អ្នកមានវាទៈថា "បុគ្គលមាននេះ រមែងប្រាថ្នាបុគ្គលអ្នកធ្វើកម្មទាំងឡាយផង បុគ្គលអ្នក

សោយផង ព្រោះហេតុនោះ សេចក្តីនេះ ទើបប្រាកដយ៉ាងនេះថា "បុគ្គលណា ជាអ្នកធ្វើកម្ម បុគ្គលនោះប៉ុណ្ណោះ គប្បីជាអ្នកសោយ, ឬអ្នកផ្សេងសោយ ឬថា ទោះបីទាំងពីរជាអ្នកសោយ, ឬក៏ទោះបីទាំងពីរ មិនគប្បីជាអ្នកសោយទេ" ដូច្នេះ ។ សកវាទីសួរប្រកបដោយពាក្យសាកសួរបញ្ហាដែលប្រាកដយ៉ាងនេះឯង ហើយទើបពោលដល់បញ្ហាដែលគួរសួរ សូម្បីទាំង ៤ យ៉ាង មានពាក្យថា មិនមែនបុគ្គលនោះទេ ដែលជាអ្នកធ្វើជាដើម ។ ពាក្យដែលនៅសល់ មានប្រការដូចដែលពោលមកហើយនុ៎ះឯង ។ ក៏ក្នុងទីបំផុត បានសួរបញ្ហាទាំង ៤ រួមគ្នា ។ ក្នុងបញ្ហានោះ ការបដិសេធ ការឆ្លើយតប និងការដល់ (ដាក់) ទោស មានពាក្យថា ***"នឹងធ្វើដោយខ្លួនឯង"*** ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យមុននុ៎ះចុះ ។ ចំណែកខាងមុខនេះ ន័យដែលពោលហើយក្នុងកាលក្រោយ មិនបានពោលពាក្យថា ***"កម្មល្អ និងអាក្រក់ លោកសម្តែងបញ្ហាដែលគួរកំណត់ទុក"*** ជាដើម មានតែកម្មប៉ុណ្ណោះ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ តាមន័យដែលពោលហើយក្នុងពេលក្រោយនុ៎ះឯង ៕

ចប់បុរិសការានុយោគ

ពាក្យថា ***"ទោះបីកល្យាណវគ្គ"*** ដូច្នេះ ជាឈ្មោះរបស់បុរិស-ការានុយោគនេះឯង ៕

១៤.អភិញ្ញានុយោគ

ការសាកសួរដល់អ្នកបានអភិញ្ញា

ខាងមុខបន្ទាប់អំពីនេះទៅ ជាការជម្រះព្រះអរហន្តដោយអំណាចនៃពាក្យសាកសួរដល់អ្នកបានអភិញ្ញាជាដើម ។ ក្នុងបញ្ហានោះ កាលសកវាទីឆ្លើយតបដោយពាក្យថា ***"មែនហើយ"*** *បរវាទីអ្នកមានសេចក្ដីសម្គាល់ថា "បុគ្គលអ្នកសម្រេចគុណវិសេសមានឫទ្ធិជាដើម មិនមានក្នុងអនិន្ទ្រិយពន្ធរូបខាងក្រៅទេ, មានតែខាងក្នុងបុគ្គល ព្រោះហេតុដូច្នោះ គប្បីមានបុគ្គលអ្នកឲ្យឫទ្ធិជាដើម កើតឡើង" ទើបពោលពាក្យជាដើមថា* ***"មានបុគ្គលពួកខ្លះដែលសម្ដែងឫទ្ធិបាន មិនមែនឬ ?"*** *ពាក្យទាំងអស់នោះ មានខ្លឹមសារដោយងាយស្រួលហើយ ៕*

ចប់អភិញ្ញានុយោគ

....

១៥.ញាតកានុយោគ ការសាកសួរដល់ពួកញាតិ

ឥឡូវនេះ ពាក្យថា **" មាតា "** *ជាដើម ជាការសាកសួរដល់ពួកញាតិ ។ ពាក្យថា* ***"ក្សត្រ"*** *ជាដើម ជាការសាកសួរដល់ជាតិ ។ ពាក្យថា* ***"គ្រហស្ថ និងបព្វជិត"*** *ជាការសាកសួរដល់ឧបដិបត្តិ ។ ពាក្យថា* ***"ទេវតា និងមនុស្ស"*** *ជាការសាកសួរដល់ឧប្បត្តិ ។ ពាក្យថា* ***"សោតាបន្ន"***

ជាដើម ជាការសាកសួរដល់បដិវេធ ។ សេចក្តីនេះ លោកពោលថា ជាការសាកសួរដល់ព្រះអរិយៈខ្លះ ។ ពាក្យទាំងអស់នោះ មានអត្ថងាយស្រួលហើយ ។

ក្នុងពាក្យថា ***"ជាព្រះអរហន្តហើយ ត្រឡប់មិនជាព្រះអរហន្ត"*** នេះ លោកមិនពោលសួរទេ ព្រោះជាមោឃបញ្ហា ។ ពាក្យថា ***"គូនៃបុរសមាន ៤ គូ"*** ជាដើម ជាការសាកសួរដល់ព្រះសង្ឃ, ឯការសាកសួរនោះក៏មានខ្លឹមសារងាយស្រួលដូចគ្នា ។ ពាក្យថា ***"សង្ខតៈ"*** ជាដើម ជាការសាកសួរដល់សេចក្តីនៃសច្ចិកត្ថ ។

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***"ចំណែកទី ៣ ដទៃទៀត វៀរលែងតែសង្ខតៈ និងអសង្ខតៈចេញមានឬ ?"*** ជាពាក្យសួររបស់សកវាទី, ពាក្យបដិសេធថា ***"អ្នកមិនគួរពោលយ៉ាងនេះទេ"*** ជារបស់បរវាទី ព្រោះមិនមានសច្ចិកត្ថដូច្នោះឡើយ ។ ពេលត្រូវសកវាទីសួរបញ្ឆោក់ទៀត បរវាទីក៏ឆ្លើយតបថា ***"មែន ចំណែកបំផុតទី ៣ មាន ដោយសំដៅយកបុគ្គលជាចំណែកបំផុតទី ៣"*** ។ ទោះបីក្នុងបញ្ហាថា ***"បុគ្គល ក៏ដទៃឬ ?"*** ការបដិសេធ ជារបស់បរវាទីនោះៗ ព្រោះមិនប្រាថ្នាយកបុគ្គលដទៃក្រៅអំពីសង្ខតក្ខន្ធទាំងឡាយ ។ ពាក្យថា ***"ខន្ធដែលជាសង្ខតៈ"*** ជាដើម

ជាពាក្យដែលសកវាទីសម្ដែងសង្ខតៈ និងអសង្ខតៈទាំងឡាយទុកដោយសង្ខេប ដើម្បីសួរសេចក្ដីយ៉ាងដទៃនៃបុគ្គល ។ ពាក្យសួរថា ***“រូបជាសង្ខតៈ”*** ជាដើម ជាពាក្យដែលសកវាទីសម្ដែងខន្ធទាំងឡាយដោយវិភាគ ហើយពោលសួរសេចក្ដីជាមនុស្សម្យ៉ាងៗ ជាមួយបុគ្គល ។ ពាក្យសួរថា ***“ការកើតឡើងនៃបុគ្គល”*** ដូច្នេះ ជាពាក្យសួររបស់សកវាទី, ពាក្យឆ្លើយតបថា ***“មែន”*** ជារបស់បរវាទី ដោយអំណាចនៃព្រះសូត្រ ដែលលោកពោលទុកក្នុងទីទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***“សត្វទាំងឡាយមានការកើតឡើងជាធម្មតា មានការចាស់ជាធម្មតា”*** ។ ម្យ៉ាងទៀត ពេលកំពុងតាំងនៅ ក៏មានសេចក្ដីស្លាប់ជាធម្មតា, តែបរវាទីនោះ រមែងមិនប្រាថ្នានូវភាវៈនៃបុគ្គលជាសង្ខតធម៌ទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយន័យជាដើមទៀតថា ***“ការកើតឡើងនៃបុគ្គលរមែងប្រាកដឬ ?”*** ក៏ឆ្លើយតបដោយពាក្យថា “ក៏ឈ្មោះថា ការកើតឡើងនៃបុគ្គលជាដើមនោះ” រមែងមិនគួរ ព្រោះមានព្រះបាលីថា “ទុក្ខប៉ុណ្ណោះរមែងកើតឡើង, ទុក្ខប៉ុណ្ណោះ រមែងតាំងនៅផង រមែងរលត់ទៅផង ក្រៅអំពីទុក្ខ មិនមានអ្វីកើតទេ, ក្រៅអំពីទុក្ខ មិនមានអ្វីរលត់ឡើយ” ។

ពាក្យសួរថា ***“បុគ្គលបរិនិព្វានហើយ គង់មាននៅក្នុងព្រះនិព្វានឬ ?”***

ក្នុងសេចក្ដីនេះ លោកហៅព្រះនិព្វានថា **“អត្ថំ = ធម៌ដែលរកទីតាំងមិនបាន”** ។ ក្នុងបញ្ហានោះ សកវាទីសួរថា ***“បុគ្គលមាននៅក្នុងព្រះនិព្វានឬ ?”*** អធិប្បាយថា បុគ្គលឈ្មោះថា ***ទៀង*** ព្រោះបុគ្គលនោះ មាននៅក្នុងព្រះនិព្វាន, ឈ្មោះថា ***ដាច់សូន្យ*** ព្រោះបុគ្គលនោះ មិនមាននៅក្នុងព្រះនិព្វាន, បរវាទីពេល មិនប្រាថ្នាពាក្យថា ***“បុគ្គលទៀង និងដាច់សូន្យ សូម្បីទាំង ២ នោះ”*** ទើបបដិសេធថា ***“មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ”*** ៕

ចប់ញាតកានុយោគ

១៦-១៩.បកិណ្ណកៈ (ឬកថំនិស្សាយបញ្ហាទិ)
បញ្ហាអាស្រ័យភពជាដើម

ក្នុងបញ្ហាអាស្រ័យភព ពាក្យថា ***“ភព”*** បានដល់ ឧប្បត្តិភព បានដល់ ភព គឺការកើត ។ ក្នុងបញ្ហារបស់អ្នកសោយវេទនា អធិប្បាយថា ព្រះយោគាវចរអ្នកសោយនូវវេទនា អ្នកមានវេទនាដែលកំណត់ហើយពិតរមែងដឹងច្បាស់, ចំណែកពាលបុថុជ្ជនរមែងមិនដឹងច្បាស់ទេ ។ បញ្ហានេះ ពាក្យថា **“ កាយានុបស្សនា ”** ជាដើម មានសេចក្ដីងាយស្រួលទាំងអស់ក្នុងព្រះពុទ្ធដីកាដើមថា ***“មោឃរាជ ចូរជាអ្នកមានសតិគ្រប់ពេល ឃើញលោកដោយភាពជារបស់សូន្យ”*** ជាដើម អធិប្បាយថា ចូរពិចារណាលោក

គឺខន្ធ *ដោយអំណាចនៃភាពជារបស់ទទេចាកសត្វ ។*

ពាក្យថា ***"បុគ្គលដឹងឬ ?"*** *ជាពាក្យសួររបស់សកវាទី, ពិតណាស់ លទ្ធិរបស់បរវាទីថា អ្នកណាវមែងពិចារណាដោយគាថា ថា* ***"អ្នកចូរពិចារណាមើលលោកដោយភាពជារបស់ទទេ"*** *ដូច្នេះ អ្នកនោះ ជាបុគ្គល ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបសកវាទីសួរបញ្ហានោះៗ ឯង ។*

ពាក្យថា ***"រួមជាមួយរូប"*** *អធិប្បាយថា រួមជាមួយរូបកាយ, មិនមែនជាអ្នកអាស្រ័យរូបកាយនោះទេ ។ ព្រោះការកំណត់ដឹងរូបនេះដោយអំណាចនៃបញ្ចវោការភូមិ ទើបសកវាទីសួរថា* ***"ជីវៈក៏យ៉ាងនោះ"*** *ដូច្នេះទៀត, បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រ ។ ពាក្យថា* ***"វៀរចាករូប"*** *សេចក្តីថា ព្រោះតាមដឹងរូបនេះមិនបានដោយអំណាចនៃចតុវោការភូមិ, ទើបសកវាទីសួរទៀតថា* ***"ជីវៈជាយ៉ាងដទៃ"*** *ដូច្នេះ, ក៏បដិសេធ ព្រោះខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រ ។ ពាក្យថា* ***"នៅផ្នែកខាងក្នុងផង ចេញទៅផ្នែកខាងក្រៅផង"*** *នេះ ជាលក្ខណៈពាក្យពេចន៍របស់សកវាទីពោលខាងក្រោយអំពីពាក្យថា* ***"រួមជាមួយនឹងរូបឬវៀរចាករូប"*** *។*

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***"នៅផ្នែកខាងក្នុង"*** *បានដល់ នៅផ្នែកខាងក្នុងនៃរូប អធិប្បាយថា មិនចេញទៅខាងណោះ ខាងណេះ ជា*

សភាពតាំងនៅដោយអំណាចនៃរូបបរិច្ឆេទនោះឯង ។ ពាក្យថា ***"ចេញទៅ"*** បានដល់ ការឈានកន្លងរូបបរិច្ឆេទ អធិប្បាយថា មិនបានអាស្រ័យរូប ។ ពាក្យថា **"អនត្តា"** បានដល់ វៀរចាកខ្លួន វៀរចាកជីវៈ វៀរចាកបុគ្គល អធិប្បាយថា សូម្បីធម៌នីមួយៗ ឈ្មោះថា ជាបុគ្គលរមែងមិនមាន ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីក្នុងអដ្ឋកថា ដែលមានមកក្នុងព្រះសូត្រទាំងពួង ដោយន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង មានប្រការដូច្នេះ ។ ឯខ្ញុំសំដៅយកខ្លឹមសារនុ៎ះ នឹងពោលពាក្យដែលជាភាសិតនុ៎ះដូចគ្នាដែរ ។

ពាក្យជាដើមថា ***"ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ថា ថ្នាំងទឹកដោះថ្លា ឬ ?"*** ជាពាក្យដែលសកវាទីនាំមកដើម្បីសម្តែងថា "ទេសនាទាំងពួងដូចគ្នា បណ្ឌិតមិនគប្បីកាន់យកតែសេចក្តីដោយអំណាចនៃពាក្យ ដែលព្រះមាន-ព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ទុកប៉ុណ្ណោះ ដូចឆ្នាំងជាវិការៈនៃមាសដែលគេយកមាសមកធ្វើ ប្រជាជនទាំងឡាយរមែងហៅថា ឆ្នាំងមាស យ៉ាងណា ក៏ឈ្មោះថា ឆ្នាំងទឹកដោះថ្លាជាវិការៈនៃទឹកដោះថ្លា ដែលគេយកទឹកដោះថ្លា មកធ្វើ យ៉ាងនោះក៏ទេ" ក្នុងពាក្យនេះ គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារយ៉ាងនេះថា ក៏ទឹកដោះថ្លា ដែលបុគ្គលណាដាក់ទៅក្នុងឆ្នាំងណា, ឆ្នាំងនោះ ទើបបានឈ្មោះថា ឆ្នាំងទឹកដោះយ៉ាងនោះ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យថា ***"ឆ្នាំងប្រេង"*** ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ដូចយ៉ាងថា ព្រះនិព្វានជាធម្មជាតិទៀងជានិច្ច យ៉ាងណា, ភគ្គ បុយាគូ រមែងជាធម្មជាតិទៀងជានិច្ចយ៉ាងនោះក៏ទេដែរ,

ក្នុងសេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបថា **និច្ចភត្ត** គឺភត្តដែលជាប់ជានិច្ច ប្ដូសំដៅដល់ភត្តដែលគេថ្វាយប្រចាំជានិច្ច ។ **ធុវយាគូ** គឺបបរដែលជាប់ជានិច្ច លោកហៅដោយពាក្យដែលជាបញ្ញត្តិ ដូចជាពាក្យថា “ក៏ពួកយើងទាំងឡាយមិនកំណត់កាលថ្វាយនិច្ចភត្ត និងធុវយាគូរាល់ៗ ថ្ងៃទេ” ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យសូម្បីក្នុងពាក្យថា ***“មានបុគ្គលអ្នកប្រតិបត្តិហើយដើម្បីប្រយោជន៍ស្រោចស្រង់ដល់ខ្លួន”*** ជាដើម ធម៌ទាំងឡាយមានរូបជាដើម ដោយអំណាចនៃបច្ចត្តលក្ខណៈ គឺលក្ខណៈដែលមានចំពោះខ្លួន និងសាមញ្ញលក្ខណៈ យ៉ាងណា, បុគ្គលយ៉ាងនោះ ក៏ទេ, ក៏កាលបើធម៌ទាំងឡាយមានរូបធម៌ជាដើម មានការហៅថា យ៉ាងនេះជាឈ្មោះ យ៉ាងនេះជាគោត្រជាដើម ក៏រមែងមាន យ៉ាងនោះ, ក្នុងសេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារយ៉ាងនេះថា ឈ្មោះថា មានបុគ្គល ព្រោះជាវោហារសម្រាប់លោក ព្រោះការសន្មតសម្រាប់លោក ព្រោះជាភាសាសម្រាប់លោកនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ, សមពិតដូចដែលព្រះសាស្ដាត្រាស់ទុកថា ***“ធម៌ទាំងឡាយនេះឯង គឺចិត្តជាសាមញ្ញាសម្រាប់លោក ជាភាសាសម្រាប់លោក ជាវោហារសម្រាប់លោក ជាបញ្ញត្តិសម្រាប់លោក”*** ត្រង់នេះ លោកអធិប្បាយថា ***“ក៏ធម៌ទាំងឡាយ មានរូបធម៌ជាដើម សូម្បីវៀរនូវការសន្មតសម្រាប់លោក ក៏នៅឈ្មោះថា មាន ព្រោះសភាវៈឱ្យដឹងបានដោយអំណាចនៃបច្ចត្តលក្ខណៈ***

និងសាមញ្ញលក្ខណៈ" ។

សម្មតិកថា និងបរមត្ថកថា

ម្យ៉ាងទៀត **កថា** *គឺពុទ្ធដីការបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំងឡាយ មានពីរ គឺសម្មតិកថា និងបរមត្ថកថា ក្នុងកថាទាំងពីរនោះ ពាក្យថា* ***"សត្វ បុគ្គល ទេវតា និងព្រហ្ម"*** *ជាដើម ឈ្មោះថា* **សម្មតិកថា**, *ពាក្យថា* **"អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈ សតិបដ្ឋាន** *និង* **សម្មប្បធាន"** *ជាដើម ឈ្មោះថា* **បរមត្ថកថា** *។ បណ្តាកថាទាំងពីរនោះ បុគ្គលណា កាលបើពោលពាក្យថា សត្វ ។ល។ ឬព្រហ្មជាដើម ដែលព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់ហើយដោយទេសនាដែលជាសម្មតិ រមែងអាចដើម្បីត្រាស់ដឹងនូវធម៌ ដើម្បីចាក់ធ្លុះ ដើម្បីចេញចាកសំសារវដ្ត ដើម្បីកាន់យកជ័យ គឺព្រះអរហត្តបាន ព្រះមានព្រះភាគរមែងត្រាស់ដល់ពាក្យថា សត្វ ឬបុគ្គល ឬថាបុរស ឬក៏ព្រហ្ម ចាប់ផ្តើមពីដើមមែនពិត សម្រាប់អ្នកនោះ ។ ចំណែកអ្នកណាស្តាប់ពាក្យថា* **"អនិច្ចំ ទុក្ខំ"** *ជាដើម យ៉ាងណាមួយ ដោយបរមត្ថទេសនាហើយ ក៏អាចដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីចាក់ធ្លុះ ដើម្បីចេញចាកសំសារ ដើម្បីកាន់យកជ័យ គឺព្រះអរហត្តបាន ព្រះមានព្រះភាគរមែងត្រាស់ពាក្យយ៉ាងណាមួយ ក្នុងពាក្យថា* **"អនិច្ចំ"** *ជាដើម ដើម្បីអ្នកនោះឯង ។ ដោយ*

ទំនងដូចគ្នានេះ ព្រះមានព្រះភាគរមែងមិនត្រាស់បរមត្ថកថាជាមុនទេ សម្រាប់សត្វដែលនឹងត្រាស់ដឹងដោយសម្មតិកថា, តែព្រោះការត្រាស់ដឹងនៃសត្វដោយសម្មតិកថា ទើបព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់បរមត្ថកថាក្នុងចំណែកខាងក្រោយ ។ ពេលសត្វអ្នកនឹងត្រាស់ដឹង ដោយបរមត្ថកថាបាន ព្រះអង្គក៏មិនត្រាស់សម្មតិកថាមុនទេ, ព្រោះការត្រាស់ដឹងរបស់សត្វទាំងឡាយ អាស្រ័យបរមត្ថកថាបាន ទើបព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់សម្មតិកថាមុនមែនពិតហើយ ទើបត្រាស់បរមត្ថកថាក្នុងចំណែកខាងក្រោយ ។ម្យ៉ាងទៀត ដោយប្រក្រតីព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់ សម្មតិកថាជាមុន រួចហើយទើបត្រាស់បរមត្ថកថាខាងក្រោយ ព្រោះជាការទេសនាដែលធ្វើបានដោយងាយ ព្រោះហេតុដូច្នោះបានជាព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ទ្រង់សម្ដែងសម្មតិកថាមុនហើយ ក៏ត្រាស់បរមត្ថកថាជាខាងក្រោយ ។ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយអង្គនោះៗ សូម្បីត្រាស់នូវសម្មតិកថា ឈ្មោះថា រមែងត្រាស់នូវសច្ចៈជាសភាវៈនោះឯង និងឈ្មោះថា ជាអ្នកត្រាស់មិនពិត ក៏មិនមែនឡើយ, សូម្បីពេលត្រាស់បរមត្ថកថា ក៏ឈ្មោះថា រមែងត្រាស់នូវសច្ចៈនូវសភាវៈនោះដែរ និងឈ្មោះថា ជាអ្នកពោលពាក្យមិនពិត ក៏មិនមែនទេ, ពិតណាស់ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្ដីនេះថា ៖

ទុវេ សច្ចានិ អក្ខាសិ សម្ពុទ្ធោ វទតំ វរោ
សម្មុតឹ បរមត្ថញ្ច តតិយំ នូបលព្ភតិ ។

បណ្ដាអ្នកពោលកថាទាំងឡាយ ព្រះសម្ពុទ្ធ
ដ៏ប្រសើរ បានត្រាស់ប្រាប់ហើយនូវសច្ចៈ ២
គឺសម្មតិសច្ចៈ និងបរមត្ថសច្ចៈ, មិនត្រាស់ប្រាប់
សច្ចៈទី ៣ ថា ជាសភាវៈដែលដឹងបានទេ ។

បណ្ដាសច្ចៈទាំងពីរនោះ សម្មតិសច្ចៈជាពាក្យសម្រាប់កំណត់ និងជាហេតុនៃការសម្មតិសម្រាប់លោក, ចំណែកបរមត្ថសច្ច ជាពាក្យបរមត្ថជាលក្ខណៈនៃធម៌ទាំងឡាយ ។ ន័យមួយទៀត ទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ មានពីរ គឺជាបរមត្ថទេសនា ដោយអំណាចនៃពាក្យថា **“ខន្ធ”** *ជាដើម, និងជាសម្មតិទេសនាដោយពាក្យថា* ***“ផ្ទាំងទឹកដោះថ្លា”*** *ជាដើម ។ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មិនបានជម្រះពាក្យបញ្ញត្តិចេញទៅទេ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ បណ្ឌិតមិនគប្បីធ្វើសេចក្ដីប្រកាន់ពាក្យត្រឹមតែថា* ***“មានបុគ្គល”*** *ដូច្នេះឡើយ ។ ពិតណាស់ ព្រះបរមសាស្ដាទ្រង់មិនបានលះបញ្ញត្តិ ហើយប្រកាសបរមត្ថ, និងទ្រង់មិនបានជម្រះពាក្យបញ្ញត្តិ ព្រោះហេតុដូច្នោះ បណ្ឌិតឯទៀតៗ ពេលប្រកាសបរមត្ថ ក៏មិនគប្បីជម្រះពាក្យបញ្ញត្តិដូច្នោះទេ ។ ពាក្យក្នុងទីទាំងពួង មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕*

ចប់បញ្ហាអាស្រ័យភពជាដើម

២.បរិហានិកថា សម្តែងអំពីការសាបសូន្យ

១.វាទយុត្តិបរិហានិ ការសាបសូន្យនៃការប្រកបវាទៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងភាពសាបសូន្យ ៖

ក៏និកាយសមិតិយៈ វជ្ជីបុត្តកៈ សព្វត្ថិកវាទី និងមហាសង្ឃិកៈពួកខ្លះ អាស្រ័យព្រះសូត្រទាំងឡាយថា **“ បរិហានិធម្មោ អបរិហានិធម្មោ ទ្វេមេ ភិក្ខវេ ធម្មា សេក្ខស្ស ភិក្ខុនោ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ បញ្ចិមេ ភិក្ខវេ ធម្មា សមយវិមុត្តស្ស ភិក្ខុនោ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ** *= ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ ២ យ៉ាងនេះ គឺបរិហានិធម៌ និងអបរិហានិធម៌ រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីសេចក្តីសាបសូន្យជុំវិញ ដល់ភិក្ខុដែលជាសេក្ខបុគ្គល, ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ទាំង ៥ នេះ (គឺសេចក្តីត្រេកអរក្នុងការងារ, សេចក្តីត្រេកអរក្នុងការសន្ទនា, សេចក្តីត្រេកអរក្នុងការដេកលក់, សេចក្តីត្រេកអរក្នុងការនៅប្រឡូកប្រឡល់, សេចក្តីរួចផុតនៃចិត្តមានយ៉ាងណា មិនពិចារណាយ៉ាងនោះ), រមែងប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីសេចក្តីវិនាសសាបសូន្យជុំវិញ ដល់ភិក្ខុដែលជាសមយវិមុត្តបុគ្គល” ដោយប្រការដូច្នេះជាដើម រមែងប្រាថ្នាសេចក្តីសាបសូន្យជុំវិញ ទោះបីដល់ព្រះអរហន្ត ព្រោះហេតុដូច្នោះ ការសាបសូន្យទាំងនោះ ឬផ្សេងពីនោះ ចូរលើកទុកសិនចុះ, លទ្ធិ គឺសេចក្តីប្រកាន់ខុសនេះ រមែងមានដល់ជនពួកណា ដើម្បីទម្លាយលទ្ធិនៃជនទាំងនោះ ទើបសកវាទីសួរបរវាទីថា* ***“ព្រះអរហន្តសាបសូន្យចាកភាពជាព្រះអរហន្ត***

ឬ ?" ក្នុងពាក្យសួរទាំងនោះ ពាក្យថា ***"សេចក្ដីសាបសូន្យ"*** បានដល់សេចក្ដីសាបសូន្យពីរយ៉ាង គឺ **បត្តបរិហានិ** = សេចក្ដីសាបសូន្យចាកធម៌ដែលធ្លាប់ចាក់ធុះហើយ និង **អប្បត្តបរិហានិ** = សេចក្ដីសាបសូន្យចាកធម៌ដែលមិនបានចាក់ធុះ ។

ក្នុងសេចក្ដីសាបសូន្យទាំងនោះ ព្រះគោធិកៈរមែងសាបសូន្យចាកចេតោវិមុត្តិ ដែលប្រព្រឹត្តអាក្រក់គ្រានោះ សូម្បីលើកទីពីរនេះ ក៏ហៅថា **បត្តបរិហានិ** គឺសាបសូន្យចាកធម៌ដែលធ្លាប់សម្រេចហើយ ។ កាលជនទាំងឡាយអ្នកមានសេចក្ដីត្រូវការវត្ថុទូទៅ សេចក្ដីត្រូវការនោះ រមែងវិនាសសាបសូន្យទៅ នេះហៅថា **អប្បត្តបរិហានិ** គឺសេចក្ដីសាបសូន្យចាកធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់សម្រេច គឺនៅមិនធ្លាប់បានសម្រេចមក ។ ក្នុងសេចក្ដីសាបសូន្យទាំងពីរនោះ ក្នុងទីនេះ លោកបំណងយកសេចក្ដីសាបសូន្យចាកធម៌ដែលធ្លាប់សម្រេចហើយ គឺ **បត្តបរិហានិ** ។

ក៏ពាក្យឆ្លើយតបរបស់បរវាទីថា ***"មែន"*** ព្រោះសំដៅយកសេចក្ដីសាបសូន្យចាកធម៌ដែលសម្រេចហើយនេះ, ឯបរវាទីនោះ រមែងប្រាថ្នាយកឈ្មោះសេចក្ដីសាបសូន្យចាកធម៌ដែលសម្រេចហើយនេះ អំពីលោកិយ-សមាបត្តិក្នុងលទ្ធិរបស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ, មិនប្រាថ្នាយកសេចក្ដីសាបសូន្យចាកសាមញ្ញផលទាំងឡាយ មានអរហត្តផលជាដើមទេ, ទោះបីក្នុងលទ្ធិដទៃ លោក

ក៏មិនប្រាថ្នាយកសេចក្ដីសាបសូន្យនោះ ដល់បុគ្គលទាំងពួង ក្នុងសាមញ្ញផលទាំងពួង ក្នុងភពទាំងពួង ក្នុងកាលទាំងពួង ដែលលទ្ធិនោះ ក៏ត្រឹមតែជាលទ្ធិរបស់លោកប៉ុណ្ណោះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ដើម្បីទម្លាយអន្ទាក់សំណាញ់គឺលទ្ធិដែលប្រកាន់ខុសទាំងពួង ទើបបញ្ហារបស់សកវាទី កើតឡើងដោយន័យជាដើមថា ***"ព្រះអរហន្តសាបសូន្យចាកអរហត្តផលបាន ក្នុងទីទាំងពួងឬ ?"*** ទៀត ។ ក្នុងបញ្ហានោះ បរវាទីមិនប្រាថ្នាយកសេចក្ដីសាបសូន្យចាកអរហត្តផលរបស់ព្រះអរហន្តអ្នកសាបសូន្យ មកដោយលំដាប់ហើយក៏ឈប់នៅក្នុងសោតាបត្តិផល រមែងប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះអរិយៈអ្នកតាំងនៅក្នុងផលទាំងឡាយ ចំណែកខាងលើប៉ុណ្ណោះ ។ មួយទៀតមិនប្រាថ្នាយកសេចក្ដីសាបសូន្យ របស់ព្រះអរហន្តអ្នកតាំងនៅក្នុងអរូបភពទាំងឡាយ, ប៉ុន្តែ រមែងប្រាថ្នាយកសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះអរហន្តដែលតាំងនៅក្នុងកាមភព ព្រោះសេចក្ដីនៃធម៌ទាំងឡាយដែលជាទីតាំងនៃសេចក្ដីសាបសូន្យ មានសេចក្ដីត្រេកអរក្នុងការផ្សារជាដើម ព្រោះហេតុដូច្នោះទើបត្រូវសកវាទីសួរថា ***"ព្រះអរហន្តសាបសូន្យចាក... ក្នុងភពទាំងពួងឬ ?"*** លោកក៏បដិសេធ, លុះត្រូវសកវាទីសួរបញ្ជាក់ទៀត លោកក៏ឆ្លើយតប ព្រោះមិនមានសេចក្ដីសាបសូន្យយ៉ាងនោះទេ, លំដាប់នោះទើបសកវាទីសួរបញ្ហា ដែលគួរសួរក្នុងបញ្ហាទីពីរ ដែលជាលទ្ធិកើតឡើងដល់បរវាទីនោះ យ៉ាងនេះថា ***"សូម្បីព្រះអរហន្ត ក៏រមែងមិនសាបសូន្យ***

ចាកផល ៤ ឡើយ" *បរវាទីពេលមិនឃើញការដាក់លាក់នៃភាវៈដែលមិនគួរជាសេដ្ឋី ទើបឆ្លើយតប ត្រូវសកវាទីសួរបញ្ឆោតដល់ភាពជាអ្នកគួរនឹងសាបសូន្យចាកផលទាំង ៤ របស់ព្រះអរហន្ត បរវាទីដែលតាំងនៅក្នុងលទ្ធិ កាន់យកខ្លឹមសារដោយមិនពិចារណាពាក្យពេចន៍ថា* ***"ជាអ្នកទៀងនឹងត្រាស់ដឹងខាងមុខ"*** *ដូច្នេះ ទើបបដិសេធ សំដៅយកសេចក្ដីមិនគួរដើម្បីនឹងសាបសូន្យចាកសោតាបត្តិផល ។ ក៏ពាក្យនោះ ត្រឹមតែជាលទ្ធិរបស់លោកប៉ុណ្ណោះ ។ ឈ្មោះថា* **ខានយុត្តិ** *គឺការប្រកបវាទៈ សម្រេចហើយដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង ៕*

២.អរិយបុគ្គលសំសន្ទនា

ការផ្ទៀងផ្ទាត់ព្រះអរិយបុគ្គល

ឥឡូវនេះ ជាការចាប់ផ្ដើមផ្ទៀងផ្ទាត់ព្រះអរិយបុគ្គល ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនពួកខ្លះ រមែងប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះអរហន្តប៉ុណ្ណោះ, ពួកខ្លះ ប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យ សូម្បីដល់ព្រះអនាគាមី, ពួកខ្លះទៀត ប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យដល់ព្រះសកទាគាមីដែរ, ប៉ុន្តែ ជនទាំងនោះ រមែងប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះសោតាបន្ននោះដូចគ្នា ។ ជនទាំងឡាយណា រមែងប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះអរហន្ត ដែល

សាបសូន្យចាកភាពជាព្រះអរហន្ត ហើយតាំងនៅក្នុងភាវៈនៃព្រះអនាគាមី និងព្រះសកទាគាមីភូមិ, ប៉ុន្តែ មិនប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះអនាគាមី និងព្រះសកទាគាមីក្រៅពីនេះ, សូម្បីជនទាំងនោះឯង រមែងមិនប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះសោតាបន្ន សូម្បីក្នុងកាលទាំងពួង ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបលោកធ្វើពាក្យសួរដោយគ្រឿងសំអាងសម្រាប់សេចក្ដីនីមួយៗ ទុកជាសម្គាល់ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពាក្យបដិសេធ ដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់លោកទាំងនោះ ។ ក៏ក្នុងបញ្ហាថា ***"ព្រះអនាគាមីរមែងសាបសូន្យចាកព្រះអនាគាមិផលឬ ?"*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ដោយអំណាចនៃជនអ្នកមិនប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះអនាគាមីទាំងនោះ ។ ក្នុងសេចក្ដីថា "ជនទាំងឡាយណា រមែងប្រាថ្នាសេចក្ដីសាបសូន្យរបស់ព្រះអនាគាមីជាប្រក្រតី ឬព្រះអនាគាមីសាបសូន្យចាកភាពជាព្រះអរហន្ត ហើយតាំងនៅក្នុងភាវៈនៃអនាគាមិភូមិ" នេះ ពាក្យឆ្លើយតបរបស់បរវាទីរមែងមាន ដោយអំណាចនៃជនទាំងនោះ នេះជាសេចក្ដីសំខាន់ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបបេយ្យាល (។ល។) គឺគ្រឿងសំអាងសម្រាប់សេចក្ដីនីមួយៗ ទាំងអស់ នៃខ្លឹមសារដោយទំនងនៃបញ្ហាទុំះចុះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យណាដែលលោកពោលហើយក្នុងបញ្ហាថា ***"បន្ទាប់អំពីសោតាបត្តិផលទៅ លោកក៏ធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់នូវអរហត្តផលតែម្ដងឬ ?"***

នេះ ពាក្យនោះ លោកពោលសំអាងយកការកើតឡើងនៃព្រះអរហត្ត ព្រោះសេចក្ដីព្យាយាមទៀត របស់ព្រះអរហន្តអ្នកសាបសូន្យហើយ ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធពាក្យនោះ ព្រោះមិនមានភាពជាព្រះអរហន្តក្នុងលំដាប់នៃសោតាបត្តិផល ។ ខាងមុខអំពីនេះ ដើម្បីប្រកបពាក្យជាដើមថា ***"ឈ្មោះថាសេចក្ដីសាបសូន្យនេះនឹងគប្បីមាន ព្រោះសេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅរបស់អ្នកលះកិលេស ឬព្រោះការមិនត្រាស់ដឹងដោយមគ្គភាវនា"*** ជាដើម ឬសូម្បីមិនឃើញសច្ចធម៌ទាំងឡាយនេះ ដោយប្រការដូច្នេះជាដើម ទើបសកវាទីពោលថា ***"នរណាលះកិលេសបានច្រើនជាងគ្នា"*** ជាដើម ។ ពាក្យទាំងអស់នោះជាពាក្យអធិប្បាយងាយស្រួលទាំងអស់មែនពិត ។ ឯខ្លឹមសារក្នុងព្រះសូត្រទាំងឡាយ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងអដ្ឋកថាទាំងឡាយនុ៎ះចុះ ។

ក្នុងពាក្យថា ***"ព្រះអរហន្តជាសមយវិមុត្តិ សាបសូន្យចាកអរហត្តផលបាន"*** នេះ ជាលទ្ធិរបស់ពួកគេថា "ព្រះអរហន្តអ្នកមានឥន្ទ្រិយទន់ខ្សោយ ឈ្មោះថា ***សមយវិមុត្តបុគ្គល,*** ព្រះអរហន្តអ្នកមានឥន្ទ្រិយចាស់ក្លា ឈ្មោះថា ***អសមយវិមុត្តបុគ្គល"*** ដូច្នេះ, ប៉ុន្តែ ក្នុងលទ្ធិសកវាទីដែលធ្វើការសន្និដ្ឋានទុកថា "អ្នកជាឈានលាភីមិនសម្រេចវសី ឈ្មោះថា ***សមយវិមុត្តបុគ្គល,*** អ្នកជាឈានលាភីសម្រេចវសីហើយផង ព្រះអរិយបុគ្គលទាំងអស់ក្នុងវិមោក្ខដែលជាអរិយៈផង ឈ្មោះថា ***អសមយវិមុត្តបុគ្គល"*** ។ ក៏បរវាទីនោះ

កាន់យកលទ្ធិរបស់ខ្លួនពោលថា ***“ព្រះអរហន្តជាសមយវិមុត្តិរមែងសាបសូន្យ, ព្រះអរហន្តក្រៅពីនេះ មិនសាបសូន្យទេ”*** *ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ។*

ចប់អរិយបុគ្គលសំសន្ទនា

៣.សុត្តសោធនា ការជម្រះព្រះសូត្រ

ឥឡូវនេះ ជាការជម្រះព្រះសូត្រ ៖

ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***“ខ្ពស់ និងទាប”*** *បានដល់* ***ភាពខ្ពស់ដោយភាពទាប*** *ព្រោះវៀរចាកប្រភេទដែលលើស និងខ្វះ ។ ពាក្យថា* **“បដិបទា”** *បានដល់ ការបដិបត្តិ ។ ពាក្យថា* ***“ដែលសមណៈប្រកាសហើយ”*** *បានដល់ សមណៈ គឺព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ឲ្យរុងរោចន៍ហើយ ។ ក៏បដិបទាងាយសម្រេចរួចផុតរហ័ស ឈ្មោះថា* ***ជាបដិបទាខ្ពស់,*** *បដិបទាលំបាកគ្រាស់ដឹងយឺតយូរ ឈ្មោះថា* ***បដិបទាទាប,*** *បដិបទាដែលនៅសល់ពីរក្រៅអំពីនេះ ជាបដិបទាខ្ពស់មួយ និងទាបមួយ ។ លោកពោលបដិបទាដំបូងប៉ុណ្ណោះថា បដិបទាខ្ពស់, ឯបដិបទាដែលនៅសល់ទាំង ៣ លោកពោលថា ជាបដិបទាទាប, អធិប្បាយថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ រមែងទៅដល់ត្រើយ គឺព្រះនិព្វានបានពីរដង ដោយបដិបទាទាំងខ្ពស់ ទាំងទាបនោះៗ*

*ក៏មិនមែន គឺសំដៅសេចក្ដីថា មិនទៅព្រះនិព្វានពីរដង ដោយមគ្គមួយទេ ។ **សួរថា** ព្រោះហេតុអ្វី ? ឆ្លើយថា ព្រោះកិលេសឯណា ដែលមគ្គណាលះបានហើយ, មិនគប្បីលះកិលេសទាំងនោះ ដោយមគ្គនោះទៀតឡើយ; លោករមែងសម្ដែងភាវៈនៃធម៌ គឺសេចក្ដីមិនសាបសូន្យដោយមគ្គនេះ ។ ពាក្យថា **“ត្រើយនេះ ដែលអ្នកបដិបត្តិនឹងបានដឹងតែម្ដង ក៏មិនមែន”** សេចក្ដីថា ត្រើយ គឺព្រះនិព្វាននេះ សូម្បីគួរដល់ការសម្រេចអស់ម្ដងក៏មិនមាន, **សួរថា** ព្រោះហេតុអ្វី ? ឆ្លើយថា ព្រោះមិនមានការលះកិលេសទាំងពួង ដោយមគ្គតែមួយ ។ លោកសម្ដែងភាពជាព្រះអរហន្តដោយមគ្គ ១ ប៉ុណ្ណោះ ។*

*ពាក្យថា **“បណ្ដាកិលេសវដ្ដៈដែលព្រះអរហន្តផ្ដាច់ហើយ នៅមានខ្លះដូចដែលនឹងត្រូវផ្ដាច់ទៀតឬ ?”** សេចក្ដីថា សកវាទីសួរថា ពេលកិលេសវដ្ដៈដាច់ហើយ ព្រះអរិយៈនឹងគប្បីផ្ដាច់កិលេសអ្វីៗ ទៀតមានឬ ? បរវាទីសំដៅយកព្រះអរហន្តដែលមានឥន្ទ្រិយចាស់ក្លា ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរបន្ថែមទៀត សំដៅយកអ្នកមានឥន្ទ្រិយទន់ខ្សោយ ទើបឆ្លើយតបថា **“ មែន ”** ។ ទើបសកវាទីនាំព្រះសូត្រមក ហើយសម្ដែងភាពមិនមាននៃកិលេសអ្វីៗ ដែលព្រះអរហន្តនឹងត្រូវកាត់ផ្ដាច់តទៅទៀត ។*

ក្នុងបញ្ហាថា ពាក្យថា **“ឱឃបារះសា** *= អន្លង់ទឹក និងអន្ទាក់”*

បានដល់ អន្ទង់ទឹក គឺកិលេស និងអន្ទាក់ គឺកិលេស ។ ពាក្យថា ***"ការត្រឡប់សាងសន្សំកិច្ចដែលធ្វើហើយ"*** បានដល់ ចម្រើនមគ្គដែលបានចម្រើនហើយថែមទៀត ។ សូម្បីពាក្យក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពាក្យបដិសេធ និងពាក្យឆ្លើយតបដោយន័យដែលពោលមកហើយ ក្នុងកាលមុននុ៎ះចុះ ។

ពាក្យថា ***"រមែងប្រព្រឹត្តទៅព្រម ដើម្បីសេចក្តីសាបសូន្យជុំវិញ"*** សេចក្តីថា ធម៌ ៥ យ៉ាង មានសេចក្តីត្រេកអរក្នុងការងារជាដើម ក្នុងព្រះសូត្រដែលបរវាទីនាំមកអាង រមែងប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីសេចក្តីសាប-សូន្យចាកធម៌ ដែលនៅមិនទាន់សម្រេច និងដើម្បីសេចក្តីវិនាសសាបសូន្យចាកលោកិយសមាបត្តិ, ប៉ុន្តែសកវាទីនោះ មិនឃើញសេចក្តីសាបសូន្យនៃព្រះអរហន្តដែលសម្រេចហើយ ដោយហេតុនោះឯង ទើបសួរថា ***"ព្រះអរហន្តមានសេចក្តីត្រេកអរក្នុងការងារឬ ?"*** បរវាទីសំដៅយកព្រះអរហន្តដែលជាអសមយវិមុត្តបុគ្គល ទើបឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកព្រះអរហន្តក្រៅពីនេះ ទើបឆ្លើយតប ។ មួយវិញទៀត រមែងបដិសេធការងារដែលប្រព្រឹត្តទៅជាមួយកាមរាគៈ, រមែងឆ្លើយតបការងារដែលប្រព្រឹត្តទៅ ក្រៅអំពីកាមរាគៈ ។ ពេលត្រូវសកវាទីសួរដល់ព្រះអរហន្តមានរាគៈជាដើម ក៏មិនអាចឆ្លើយតបបាន ។

ពាក្យថា ***"ត្រូវអ្វីហុំមពទ្ធទើបសាបសូន្យ"*** សេចក្តីថា កិលេសអ្វីៗ

គ្របសង្កត់ចិត្ត អធិប្បាយថា កិលេសជាគ្រឿងចង ឬកិលេសជាគ្រឿងលិចលង់ខាងក្នុង ។ សូម្បីក្នុងពាក្យសួរថា ***“ដោយអនុស័យកិលេស”*** បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពាក្យបដិសេធ និងពាក្យឆ្លើយតប ដោយអំណាចនៃព្រះអរិយៈអ្នកមានឥន្ទ្រិយទន់ខ្សោយ ។ ម្យ៉ាងទៀត តែងឆ្លើយតបដោយពាក្យធម្មតាថា ***“អនុស័យរបស់កល្យាណបុថុជ្ជននៅមាន”*** ។

ពាក្យថា ***“រាគៈកើតឡើង”*** សេចក្ដីថា បរវាទីពោលសំដៅយករាគៈដែលលះដោយភាវនា ។ សូម្បីក្នុងទោសៈ និងមោហៈខាងមុខ ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ក៏ការកើតឡើងនៃកិលេសទាំងឡាយ មានសក្កាយ-ទិដ្ឋិជាដើម រមែងមិនមាន ព្រោះកិលេសទាំងនោះ គឺព្រះសោតាបន្នលះបានហើយ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីទាំងពួង ងាយស្រួលមែនពិត ៕

ចប់សុត្តសោធនា

ចប់បរិហានិកថា

....

៣. ព្រហ្មចរិយកថា សម្ដែងអំពីការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌

១. សុទ្ធព្រហ្មចរិយកថា រឿងព្រហ្មចរិយបរិសុទ្ធ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌ ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌មាន ២ យ៉ាង គឺការចម្រើនមគ្គ ១ និងបព្វជ្ជា ១ ។ បព្វជ្ជារមែងមិនមានក្នុងទេវតាទាំងឡាយទេ ។ វៀរអសញ្ញីសត្វចេញ ការចម្រើនមគ្គ លោកមិនបដិសេធក្នុងទេវតាទាំងឡាយដ៏សេសឡើយ ។

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងនោះមានសេចក្ដីយល់ឃើញខុស ដូចនិកាយសមិតិយៈទាំងឡាយ អ្នកមានសេចក្ដីយល់ឃើញខុស មិនប្រាថ្នាការចម្រើនមគ្គក្នុងទេវតាទាំងឡាយ ដែលខ្ពស់ជាងជាន់បរនិម្មិតវសវត្តី, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរថា ***“ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌ក្នុងពួកទេវតាមិនមានឬ ?”*** ពាក្យឆ្លើយតបរបស់បរវាទីថា ***“មែន”*** ដោយអំណាចនៃលទ្ធិដែលកើតឡើងហើយថា ***“ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈ សូម្បីទាំងពីរ មិនមានក្នុងទេវតាទាំងឡាយ”*** ព្រោះអាស្រ័យព្រះសូត្រនេះថា “ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកមនុស្សនៅក្នុងជម្ពូទ្វីប គ្របសង្កត់នូវពួកមនុស្សក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីប និងពួកទេវតាជាន់តាវត្តិង្សដោយហេតុ ៣ យ៉ាង” ។ ហេតុទាំង ៣ នោះ តើដូចម្ដេចខ្លះ ? ហេតុ ៣ គឺ

១.សូរា ពួកមនុស្សជាអ្នកក្លៀវក្លា

២.សតិមន្តោ មានសតិ

៣.ព្រហ្មចរិយវាសោ ប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌ ។

ពាក្យសួររបស់សកវាទីទៀតថា ពួកទេវតាទាំងអស់ សុទ្ធតែល្ងង់ខ្លៅ ដោយអំណាចនៃធម៌ដែលជាអន្តរាយ ដល់ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈ សូម្បីទាំងពីរឬ ? ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***“ប្រើភាសាគ”*** បានដល់ អ្នកពោលដោយដៃ និងក្បាល ដូចមនុស្សគ ។

ពាក្យសួររបស់បរវាទីខាងមុខថា ***“ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌មានក្នុងពួកទេវតាឬ ?”*** ពាក្យឆ្លើយតបរបស់សកវាទី សំដៅយកការចម្រើនមគ្គ ។ ពាក្យសាកសួរដោយអំណាចនៃបញ្ញា ព្រោះមិនកំណត់ប្រាថ្នាយកពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***“បញ្ញាមិនមានក្នុងទីណា ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌ ក៏មិនមានក្នុងទីនោះដែរឬ ?”*** ពាក្យបដិសេធថា ***“មិនគួរពោលយ៉ាងនេះទេ”*** ដូច្នេះ ជារបស់សកវាទីនោះដែរ ព្រោះសំដៅយកការបានចំពោះនូវមគ្គរបស់គ្រហស្ថ និងរបស់ទេវតាទាំងឡាយពួកខ្លះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរបញ្ជាក់ទៀត បរវាទីនោះឯង ក៏ឆ្លើយតបសំដៅយកមនុស្សអ្នកនៅជាយដែន ដែលព្រះសាសនាផ្សាយទៅមិនដល់ និងអសញ្ញីសត្វ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យសួរទាំងឡាយ មានពាក្យជាដើមថា ***“អ្នកណាបញ្ញា”*** ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យសួរទៀតថា ***“ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌នៅមានក្នុងពួកទេវតាឬ ?”*** ពាក្យឆ្លើយតបថា ***“មាន”*** ជារបស់សកវាទី ព្រោះសំដៅយកការចម្រើនមគ្គប៉ុណ្ណោះ ។

លុះបរវាទីបញ្ជាក់ថា ***“មានក្នុងពួកទេវតាគ្រប់ពួកឬ ?”*** ពាក្យបដិសេធជារបស់សកវាទីនោះឯង ព្រោះសំដៅយកអសញ្ញីសត្វដែលប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌មិនបាន ។ បញ្ហាថា ***“ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈមានក្នុងពួកមនុស្សឬ ?”*** ពាក្យឆ្លើយតបសំដៅយកជនជម្ពូទ្វីបជាអ្នកចម្រើន ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពាក្យបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកមនុស្សនៅជាយដែនដែលមិនមានសេចក្ដីចម្រើន ។ ត្រង់ពាក្យថា ***“មានក្នុងទីណា មិនមានក្នុងទីណា ?”*** ដូច្នេះ ពាក្យវិសជ្ជនាជារបស់សកវាទី ដោយបទដែលញែក គឺសត្វ និងប្រទេស យ៉ាងនេះថា ***“ទេវតាទាំងនោះមានក្នុងទីណា ឬប្រទេសទាំងនោះនៅមានត្រង់ទីណា”*** ។ ដោយន័យនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបបញ្ហាទាំងពួងថា ជាឯកន្តិកបញ្ហា គឺជាបញ្ហាដែលសួរឆ្លាស់គ្នា ។ ក្នុងការសាកសួរព្រះសូត្រថា ***“ផលកើតឡើងក្នុងទីណា ?”*** ជាពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***“ការកើតឡើងនៃអរហត្តផលរបស់ព្រះអនាគាមីនោះ មានក្នុងទីណា ?”*** , ពាក្យឆ្លើយថា ***“ក្នុងពួកទេវតានុ៎ះឯង”*** អធិប្បាយថា ក្នុងជាន់សុទ្ធាវាសទាំងឡាយ ។ ពាក្យថា **“ហន្ទ ហិ”** ជានិបាតចុះក្នុងអត្ថនៃហេតុ ។ ពាក្យនេះ លោកអធិប្បាយទុកថា ព្រោះព្រះអនាគាមីបុគ្គលធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវផលក្នុងសុទ្ធាវាសទាំងនោះ ដោយមគ្គដែលលោកឲ្យកើតហើយ ក្នុងលោកនេះ

មិនបានចម្រើនមគ្គដទៃ ក្នុងសុទ្ធាវាសនោះទេ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ការប្រព្រឹត្ត ព្រហ្មចរិយធម៌ គឺការបព្វជ្ជាក្នុងទេវតាទាំងឡាយ ទើបមិនមានឡើយ ៕

២. សំសន្ទនព្រហ្មចរិយកថា

សម្ដែងអំពីការប្រៀបធៀបព្រហ្មចរិយៈ

*ឥឡូវនេះ ពាក្យសួរប្រៀបធៀបថា **“ព្រះអនាគាមី”** ជាដើម ទៀត ជារបស់សកវាទី ដើម្បីសម្ដែងសេចក្ដីនេះថា “បើការធ្វើឲ្យច្បាស់ នូវផលក្នុងទីដទៃ ដោយមគ្គដែលធ្លាប់អប់រំហើយក្នុងទីដទៃមាន ព្រោះហេតុ ដូច្នោះ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវផលដោយមគ្គដែលធ្លាប់អប់រំហើយ ក៏គប្បី មានសូម្បីដល់ព្រះសោតាបន្នជាដើម” ។ ការប្ដេជ្ញាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវផល នៃព្រះអនាគាមីក្នុងបញ្ហានោះ, ប៉ុន្តែ បដិសេធក្នុងការធ្វើឲ្យច្បាស់នូវផល នៃព្រះអរិយៈដ៏សេស ជារបស់បរវាទី, ក៏លទ្ធិរបស់លោកថា **“ព្រះអនាគាមី វៀរការចម្រើនមគ្គ រមែងធ្វើឱ្យច្បាស់នូវអរហត្តផលបាន ដោយអំណាច នៃការឧបបត្តិឡើងនុ៎ះឯង”** ព្រោះព្រះបាលីថា “ព្រះអនាគាមីដែលមានមគ្គ អប់រំហើយក្នុងលោកនេះ រមែងឈ្មោះថា ជាអ្នកដល់សេចក្ដីសម្រេច ដោយការលះកិលេសក្នុងលោកនេះ (ឥធវិហាយនិដ្ឋា) ក៏លោកចម្រើន*

អនាគាមិមគ្គក្នុងលោកនេះ ហើយឃ្លាតចាកលោកនេះ ក៏ជាឱបបាតិកៈនឹងបរិនិព្វានក្នុងទេវលោកនោះ, ចំណែកព្រះសោតាបន្ន និងព្រះសកទាគាមី ឈ្មោះថា ឱបបាតិកៈ នៅមានក្នុងទេវលោក ព្រោះញ៉ាំងមគ្គឲ្យកើត ក្នុងទេវលោកនោះ, ប៉ុន្តែការមកកាន់លោកនេះ របស់ព្រះអរិយៈទាំងនោះ រមែងមិនមានឡើយ" ដូច្នេះ, ពេលត្រូវសកវាទីសួរដល់ការធ្វើឲ្យច្បាស់នូវអរហត្តផលនៃព្រះអនាគាមី ក៏ឆ្លើយតប, ប៉ុន្តែ បដិសេធការធ្វើឲ្យច្បាស់នៃព្រះអរិយៈទាំងឡាយក្រៅអំពីនេះ ។

ក្នុងបញ្ហាថា ***"ព្រះអនាគាមីបុគ្គលធ្វើឱ្យច្បាស់នូវផល ក្នុងពួកទេវតានោះ ដោយមគ្គដែលលោកឱ្យកើតហើយក្នុងពួកទេវតានោះឬ ?"*** *បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះទាស់ជាមួយនឹងលទ្ធិថា* ***"ការចម្រើនមគ្គរបស់ព្រះអនាគាមីក្នុងទេវលោក មិនមានទេ"*** *។ ពាក្យសួរថា* ***"នឹងមិនញ៉ាំងមគ្គឱ្យកើត នឹងលះកិលេសទាំងឡាយទៀតឬ ?"*** *ជារបស់សកវាទី ។ ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ព្រោះសំដៅយករូបាវចរមគ្គ ។ ពិតណាស់ ព្រះអនាគាមីនោះ ឈ្មោះថា ដល់នូវសេចក្តីសម្រេចដោយការលះកិលេសក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកកើតឡើងហើយក្នុងទេវលោកដោយរូបាវចរមគ្គ ។*

ក្នុងបញ្ហាថា ***"ព្រះអនាគាមីបុគ្គលមានករណីយកិច្ចដែលធ្វើហើយ"*** *បរវាទីឆ្លើយតបថា* ***"មែន"*** *ដូច្នេះ សំដៅយកការមានករណីយកិច្ចដែល*

*ព្រះអនាគាមីនោះ ឆ្លើយហើយដោយការឧបបត្តិជាដើម ព្រោះកាន់យកព្រះបាលីថា **“ព្រះអនាគាមីដែលជាឱបបាតិកៈបរិនិព្វានហើយ ក្នុងទេវលោកនោះ”** ។ ក្នុងបញ្ហាថា **“ព្រះអនាគាមីលែងកើតជាព្រះអរហន្តឬ ?”** ឆ្លើយបដិសេធ ដោយអំណាចនៃព្រះអរហន្តដែលបរិនិព្វានក្នុងលោកនេះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា **“ព្រះអនាគាមីលែងកើតជាព្រះអរហន្តឬ ?”** ក៏ឆ្លើយយល់ព្រមថា **“មែន”** ដោយអំណាចនៃព្រះអរហន្តដែលបរិនិព្វានហើយ ក្នុងទេវលោកនោះ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា **“ព្រះអរហន្តមានភពថ្មីឬ ?”** ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារ ដោយអំណាចនៃព្រះអរហន្តទាំងឡាយ ដែលបរិនិព្វានហើយក្នុងទេវលោកនោះ ឬបរិនិព្វានហើយ ក្នុងលោកនេះឯង ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា **“ជាអ្នកមានអកុប្បធម៌ដែលមិនចាក់ធ្លុះ ហើយបរិនិព្វានក្នុងពួកទេវតានោះឬ ?”** ពេលបរវាទីមិនប្រាថ្នាការចាក់ធ្លុះអកុប្បធម៌របស់ព្រះអរហន្ត ដោយមគ្គដែលអប់រំហើយ ក្នុងលោកនេះឯង ទើបឆ្លើយបដិសេធថា **“មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ”** ។ ឧទាហរណ៍ដំបូងថា ដូចម្រឹគដែលត្រូវគេបាញ់ដោយកូនសរ ជាពាក្យឧបមារបស់បរវាទី, ឧទាហរណ៍ទីពីរ ជារបស់សកវាទី ។ ពាក្យដែលនៅសល់ ក្នុងទីទាំងពួងមានអត្ថអណ្ដែតឡើងមែនពិត ៕*

ចប់ព្រហ្មចរិយកថា

៣. ឱធិសោកថា

សម្តែងអំពីការលះកិលេសចំណែកខ្លះ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងចំណែកខ្លះ ៖

*ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណា រមែងប្រាថ្នាការលះកិលេសបាន ចំណែកខ្លះៗ គឺដោយមួយផ្នែកៗ អំពីការឃើញទុក្ខជាដើម ដោយអំណាច ការត្រាស់ដឹងផ្សេងៗ នៃព្រះសោតាបន្នជាដើម ដូចនិកាយសមិតិយៈទាំង ឡាយ ក្នុងខណៈនេះ, ដើម្បីនឹងទម្លាយលទ្ធិនិកាយទាំងនោះ ទើបសកវាទី សួរថា **“បុគ្គលលះកិលេសបានជាចំណែកខ្លះឬ ?”** ពាក្យយល់ព្រមថា **“មែន”** ជារបស់បរវាទី ។ ការសាកសួរទៀត ជារបស់សកវាទី ។ ពាក្យ បដិសេធ ជារបស់បរវាទី ព្រោះមិនមានភាពជាព្រះសោតាបន្នជាដើម ដោយឯកទេស គឺផ្នែកខ្លះ ៗ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអត្ថន័យក្នុងវារៈទាំងពួង ដោយឧបាយនេះចុះ ។*

ចប់ឱធិសោកថា

៤. ជហតិកថា (ឬបជហតិកថា)

សម្តែងអំពីការលះកិលេស

១. នសុត្តាហរណកថា

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងលះកិលេស ៖

ក៏ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណាមានសេចក្ដីយល់ឃើញខុស ដូចនិកាយសមិតិយៈជាដើម ក្នុងទីនេះថា "បុថុជ្ជនអ្នកបានឈានព្រមនឹងការត្រាស់ដឹងសច្ចៈ រមែងជាអ្នកឈ្មោះថា ព្រះអនាគាមីហើយ ក្នុងឱកាសដែលលោកនៅជាបុថុជ្ជននោះឯង ជាអ្នកលះកាមរាគៈ និងព្យាបាទបានហើយ" ដូច្នេះ ដើម្បីនឹងទម្លាយលទ្ធិនេះ របស់ជនទាំងនោះ ទើបសកវាទីសួរថា ***"បុថុជ្ជនលះកាមរាគៈ និងព្យាបាទបានឬ ?"*** ពេលបរវាទីមិនឃើញនូវបរិយុដ្ឋានកិលេសរបស់លោក អ្នកបង្ក្រាំងទុកដោយឈាន ទើបឆ្លើយយល់ព្រម ។ ក៏ការលះកិលេសបានដោយសព្វគ្រប់ របស់ឈានលាភីបុគ្គលទាំងនោះ សូម្បីបង្ក្រាំងទុកដោយអនាគាមិមគ្គនុ៎ះឯងនៅមាន ព្រោះហេតុដូច្នោះពាក្យសាកសួររបស់សកវាទីថា ***"លះកិលេសបានដោយអស់រលីង"*** ដូច្នេះទៀត, ការបដិសេធជារបស់បរវាទី ព្រោះមិនមានការលះដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ***"បុថុជ្ជនបង្ក្រាំង"*** ជាពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅយកការបង្ក្រាំងកិលេសទុកដោយមិនអស់រលីងប៉ុណ្ណោះ ។ តពីនេះទៅ ជាការប្រៀបធៀបបុថុជ្ជនជាមួយនឹងព្រះអរិយបុគ្គលដែលតាំងនៅក្នុងអនាគាមិមគ្គ ពាក្យនេះមានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ។

ខាងមុខពីនេះ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***"បុថុជ្ជនជាអ្នកប្រាសចាកសេចក្ដីត្រេកអរក្នុងកាមទាំងឡាយ តាំងនៅក្នុងអនាគាមិផលឬ ?"*** ក៏ឆ្លើយ

*យល់ព្រម សំដៅយកបុថុជ្ជនជាព្រះអនាគាមីដោយឈាន ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា **"តាំងនៅក្នុងអរហត្តផលឬ ?"** ដូច្នេះ, ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានការលះខុទ្ទម្ភាគិយសំយោជនៈ ដោយមគ្គដែលជាគ្រឿងឃើញ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា **"ញ៉ាំងមគ្គទាំង ៣ ឱ្យកើត មិនមុន មិនក្រោយគ្នាឬ ?"** ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានការចម្រើនដូច្នោះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា **"ញ៉ាំងមគ្គទាំង ៣ ឱ្យកើត មិនមុន មិនក្រោយឬ ?"** ក៏ឆ្លើយយល់ព្រម សំដៅយកសភាវកិច្ចនៃមគ្គទាំង ៣ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យសួរដល់សាមញ្ញផលទាំងឡាយ ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។*

*ត្រូវសកវាទីសួរថា **"ដោយមគ្គណា ?"** ឆ្លើយថា ដោយអនាគាមិមគ្គ, លោកពោលសំដៅយកបុថុជ្ជនជាព្រះអនាគាមីដោយឈាន ។ ត្រូវសកវាទីសួរដល់ **ការលះសញ្ញោជនៈមានសក្កាយទិដ្ឋិ** ជាដើមទៀត, បរវាទីក៏បដិសេធ ព្រោះកិលេសទាំងឡាយនោះ ព្រះអនាគាមិមគ្គមិនបានលះទេ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ ក៏ឆ្លើយយល់ព្រម សំដៅយកភាពជាព្រះអនាគាមិមគ្គ ដោយឈាននៃបឋមមគ្គនុ៎ះឯង ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ។*

ចប់បជហាតិកថា

....

៦.សព្វមត្ថីតិវាទកថា

សម្តែងអំពីវត្ថុទាំងពួងមាន

១.វាទយុត្តិវណ្ណនា ពណ៌នាអំពីការប្រកបវាទៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងវាទៈថា វត្ថុទាំងពួងមាន ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណាមានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិនៃនិកាយសព្វមត្ថីតិវាទៈ ក្នុងទីនេះថា "ធម៌ទាំងឡាយដែលផ្សេងគ្នា ដោយអតីតជាដើម សូម្បីទាំងអស់ រមែងមិនរំលងនូវសភាវៈនៃខន្ធ ព្រោះបាលីថា រូបយ៉ាងណាមួយ ជាអតីត គឺកន្លងទៅហើយក្តី ជាអនាគត គឺមិនទាន់មកដល់ក្តី ជាបច្ចុប្បន្ន គឺកើតឡើងចំពោះមុខក្តី ។ល។ នេះ ព្រះតថាគតត្រាស់ហៅថា ***រូបក្ខន្ធ'*** *ជាដើម ព្រោះហេតុដូច្នោះ វត្ថុទាំងពួង ទើបឈ្មោះថាមានមែនពិត" ដូច្នេះ, ដើម្បីជម្រះលទ្ធិដែលយល់ឃើញខុស របស់ជនទាំងនោះ ទើបសកវាទីសួរថា "វត្ថុទាំងពួងមានឬ ?" ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ព្រោះតាំងនៅក្នុងលទ្ធិមានប្រការដូចពោលហើយ ។*

ពាក្យថា ***"ក្នុងសរីរៈទាំងពួងឬ ?"*** *អធិប្បាយថា សកវាទីរមែងសួរដោយពាក្យថា* ***"វត្ថុទាំងពួងមានក្នុងសរីរៈទាំងពួងឬ ?"*** *។ ពាក្យថា* ***"មានក្នុងកាលទាំងពួងឬ ?"*** *អធិប្បាយថា សកវាទីរមែងសួរថា* ***"វត្ថុ***

ទាំងពួង រមែងមានក្នុងកាលទាំងពួងឬ ?" ។ ពាក្យថា **"សព្វេន សព្វំ"** អធិប្បាយថា សកវាទីសួរថា ***"វត្ថុទាំងពួងមានដោយអាការទាំងពួងឬ ?"*** ។ ពាក្យថា **"សព្វេសុ"** អធិប្បាយថា សកវាទីរមែងសួរថា ***"វត្ថុទាំងពួងមានក្នុងធម៌ទាំងពួងឬ ?"*** ។ ពាក្យថា ***" មិនប្រកបឬ ?"*** បានដល់ មិនប្រកបហើយ អធិប្បាយថា ធម៌ដែលប្រកបគ្នាបាន របស់សភាវធម៌ផ្សេងៗ មាន, ប៉ុន្តែមិនមានដល់សភាវធម៌តែម្យ៉ាងទេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ក្នុងបញ្ហានេះ ទើបសកវាទីនាំរូបជាមួយវេទនា ឬញ៉ាំងវេទនាជាមួយរូបមិនឲ្យផ្សេងគ្នា គឺឲ្យមានលក្ខណៈដូចគ្នាទុំះឯង ហើយទើបសួរថា ***" វត្ថុទាំងពួង មានឬ ?"*** ត្រង់សេចក្តីថា ***"សូម្បីវត្ថុណា ដែលមិនមានក៏ឈ្មោះថា មានឬ ?"*** នេះ អធិប្បាយថា សកវាទីសួរថា "សូម្បីវត្ថុណាមួយ មានពាក្យថា ***ខន្ធទី ៦*** ជាដើម ឬពាក្យថា ***ស្នែងទន្សាយ*** ជាដើម រមែងមិនមាន ព្រោះហេតុដូច្នេះ សូម្បីពាក្យដែលលោកឲ្យសម្រេចហើយនេះ ឈ្មោះថា ***មានឬ*** ? ។ ពាក្យថា ***" វត្ថុទាំងពួងមានឬ ?"*** ដូច្នេះ សេចក្តីថា សកវាទីរមែងសួរពាក្យនេះត្រឹមតែពាក្យថា " ទិដ្ឋិណាមាន ទិដ្ឋិនោះ ហៅថា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, និងទិដ្ឋិណាមាន ទិដ្ឋិនោះ ហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ, យ៉ាងនេះឯង ហៅថា វត្ថុទាំងពួងមាន, ឬក្នុងលទ្ធិរបស់លោកថា ទិដ្ឋិណា

ដែលថា វត្ថុទាំងពួងមាន, ទិដ្ឋិនោះ ឈ្មោះថា មិច្ឆាទិដ្ឋិ" នេះ ព្រោះមិនធ្វើតាមសេចក្ដីពិត ទិដ្ឋិឯណាមាន, ទិដ្ឋិនោះ ឈ្មោះថា **សម្មាទិដ្ឋិ** ព្រោះមានសេចក្ដីយល់ឃើញត្រូវតាមសេចក្ដីពិតយ៉ាងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ទើបពោលថា ***"វត្ថុទាំងពួងនេះមានឬ ?"*** ។ បរវាទីបដិសេធថា ***មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ*** ព្រោះមិនមានធម៌ ដូចប្រការដែលពោលមកហើយក្នុងន័យសូម្បីទាំងអស់នុ៎ះ ។ ក៏សូម្បីក្នុងន័យទាំងអស់នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបប្រភេទកថាមគ្គទាំងពួងដោយពិស្ដារ ព្រោះធ្វើពាក្យថា ***"លោកចូរដឹងនិគ្គហៈគឺកំហុសចុះ"*** ជាដើម ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។ នេះឈ្មោះថា **ខានយុត្តិ** គឺការប្រកបវាទៈក្នុងទីនេះ មានត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះសិន ៕

២.កាលសំសន្ទនាវណ្ណនា

ពណ៌នាអំពីការប្រៀបធៀបពេលវេលា

ឥឡូវនេះ ជាការប្រៀបធៀបវេលាថា ***“អតីតមានឬ ? ”*** *៖*

ក្នុងបញ្ហានោះ ពាក្យជាដើមថា ***“អតីតនៅមានឬ ? ”*** *ជាពាក្យប្រៀបធៀប ដើម្បីឲ្យសេចក្តីយល់ឃើញនោះបរិសុទ្ធ ។ ពាក្យជាដើមថា* ***“រូបអតីតមានឬ ? ”*** *ជាការប្រៀបធៀបកាលជាមួយនឹងខន្ធជាដើម ។ ត្រង់សេចក្តីថា* ***“រួមសម្ព័ន្ធដល់រូបបច្ចុប្បន្ន”*** *សេចក្តីថា លះរូបនីមួយៗ ដែលជាអតីត និងអនាគតចេញហើយ ទើបសម្ព័ន្ធដល់រូបបច្ចុប្បន្នប៉ុណ្ណោះ ដែលមិនគប្បីបែក ។ ក្នុងបញ្ហាថា* ***“រមែងលះភាវៈជារូបឬ ? ”*** *បរវាទីរមែងឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះភាវៈនៃរូបសូម្បីរលត់ទៅហើយ លោកក៏សង្គ្រោះចូលជារូបក្ខន្ធដែរ ។ ក្នុងបញ្ហាបដិលោមថា* ***“រមែងមិនលះភាវៈជារូបឬ ? ”*** *បរវាទីឆ្លើយតប ព្រោះភាវៈនៃរូបនោះ លោកសង្គ្រោះចូលជារូបក្ខន្ធ ។ ក្នុងសេចក្តីថា* ***“រួមសម្ព័ន្ធដល់សំពត់ស”*** *នេះ សេចក្តីថា ពេលបរវាទីពោលថា* ***“រួមសម្ព័ន្ធដល់សំពត់ស”*** *ព្រោះមិនពោលពាក្យបញ្ញត្តិថា* ***“សំពត់ទាំងអស់ ជាពណ៌ស ក៏មិនមាន”*** *, ប៉ុន្តែពោលដល់សំពត់ ជាមួយពណ៌សនេះ, ទើបសកវាទីឆ្លើយយល់ព្រមដោយសេចក្តីជាអត្ថដូចគ្នា ។*

ក្នុងបញ្ហាថា ***“រមែងលះភាវៈជាសំពត់សឬ ?”*** ពាក្យយល់ព្រមនេះ ជារបស់សកវាទី សំដៅយកសំពត់ដែលប្រាសចាកពណ៌ ក៏ក្នុងពាក្យថា ***“រមែងលះភាវៈជាសំពត់ឬ ?”*** នេះ ជាពាក្យបដិសេធរបស់សកវាទីនុ៎ះឯង ព្រោះប្រាសចាកពាក្យបញ្ញត្តិ ។ សូម្បីក្នុងបដិលោម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ក៏បរវាទីនោះ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***“អតីតរមែងមិនលះភាវៈជាអតីតឬ ?”*** ពេលសម្គាល់ថា ***“បើគប្បីលះអនាគត ឬបច្ចុប្បន្នមែន អតីតនោះ ក៏គប្បីមានដែរ”*** ដូច្នេះ ទើបយល់ព្រមថា ***“មែន”*** ក៏ត្រូវសកវាទីសួរថា ***“អនាគតរមែងមិនលះភាវៈជាអនាគតឬ ?”*** បរវាទីសម្គាល់ថា ***“បើគប្បីលះអនាគតចេញហើយ ក៏នឹងមិនគប្បីលះបង់ភាពជាបច្ចុប្បន្ន”*** ទើបបដិសេធ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាថា ***“ដោយភាវៈជាបច្ចុប្បន្ន”*** ក៏បដិសេធថា ***“ទោស គឺការមិនដល់ភាពជាអតីត នឹងគប្បីមាន”*** ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាអនុលោមទាំងឡាយ បណ្ឌិតក៏គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារ ដោយន័យនេះចុះ ។ លុះពោលសុទ្ធិកន័យយ៉ាងនេះហើយ ដើម្បីសម្តែងដោយអំណាចនៃខន្ធទៀត ទើបលោកពោលថា ***“រូបអតីត”*** ជាដើម ពាក្យទាំងអស់នោះ អាចនឹងគប្បីដឹងដោយទំនងនៃព្រះបាលីនុ៎ះឯង ៕

ចប់កាលសំសន្ទនា

ទថនសោធនា ការជម្រះពាក្យពេចន៍

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា **សោធនា** គឺការជម្រះពាក្យពេចន៍ ព្រោះព្រះបាលីថា ***“អតីតមិនមែនសភាវៈដែលមាន”*** ជាដើម, ក្នុងបញ្ហានោះ ពាក្យថា ***“ប្រសិនបើអតីតមិនមែនសភាវៈដែលមាន”*** អធិប្បាយថា បើអតីតមិនមានទេ ។ ពាក្យថា ***“អតីតមាន ក៏ខុស”*** ដូច្នេះ អធិប្បាយថា អតីតនោះ ដោយសភាវៈដែលមានផង ដូច្នេះខុសទាំងអស់ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***“អនាគតក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះឯងឬ ?”*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកការមិនមានអនាគតដែលកំពុងជាបច្ចុប្បន្ន ក្នុងខណៈនៃអនាគតនុ៎ះឯង ដោយការផ្សេងគ្នានៃវេលា ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ ក៏ឆ្លើយយល់ព្រមព្រោះសេចក្ដីដែលអនាគតណា បានមានហើយក្នុងកាលមុន, ប៉ុន្តែ កាលកើតឡើងនោះ ជាបច្ចុប្បន្នដែលកំពុងប្រាកដ ។ ពាក្យថា ***“វត្ថុដែលជាអនាគតហើយ ជាបច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថា រស់នៅហើយទើបរស់នៅឬ?”*** អធិប្បាយថា ពាក្យណាដែលលោកពោលថា ជាអនាគតហើយជាបច្ចុប្បន្ននេះ សម្គាល់សេចក្ដីថា ជាអនាគត ឬជាបច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថា រស់នៅហើយ ដោយអំណាចនៃលទ្ធិថា ***“អនាគតក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះដែរ”*** ដូច្នេះ ពាក្យនោះ ក៏ឈ្មោះថា រស់នៅរួចហើយតាមលទ្ធិ

របស់លោកឬ ? បរវាទីបដិសេធថា **មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ"** ព្រោះវត្ថុដែលរស់នៅហើយ ជាសភាវៈដែលមិនមានដល់ធម៌ដែលទៅកើតហើយមានហើយ ។ ត្រូវសកវាទីសាកសួរលើកទីពីរ លោកក៏ឆ្លើយយល់ព្រមព្រោះអនាគតនោះនឹងកន្លងហើយ, ប៉ុន្តែ បច្ចុប្បន្នកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ ទើបរាប់ថា **"កន្លងហើយ ទើបនឹងកន្លង"** ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីសួរបញ្ហានឹងបរវាទីថា **"រឿងដែលជាអនាគត ហើយជាបច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថាកន្លងហើយមិនរស់នៅ"** ដូច្នេះ ដោយបំណងថា ប្រសិនបើលទ្ធិរបស់លោក អនាគតនោះកន្លងហើយ ចិត្តបច្ចុប្បន្នគ្មានរស់នៅ ដែលរាប់ថា **"រស់នៅរួចហើយ"** ។ ក៏អនាគតណា មិនកន្លងហើយ បច្ចុប្បន្នណា មិនរស់នៅ ដែលដល់នូវការរាប់ថា **"មិនកន្លងហើយ មិនរស់នៅ"** ដូចស្នែងទន្សាយ សេចក្ដីប្លែកផ្សេងគ្នាមិនកន្លងហើយ មិនរស់នៅ ទោះបីនៅមានទៀតឬ? បរវាទីសម្គាល់ថា "វត្ថុណាដែលមិនជាអនាគត មិនជាបច្ចុប្បន្ន ព្រោះសេចក្ដីមិនមាននុ៎ះឯង ព្រោះហេតុដូច្នោះ វត្ថុនោះ ទើបឈ្មោះថាមិនកន្លងហើយ មិនរស់នៅ សេចក្ដីនោះ ចូរលើកទុកសិនចុះ, ក៏ប៉ុន្តែសភាពនៃធម៌ដែលមិនកន្លង មិនរស់នៅនៃវត្ថុនោះ នឹងមានត្រង់ទីណា" ដូច្នេះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ សួម្បីក្នុងបញ្ហាថា **"បច្ចុប្បន្ន ក៏យ៉ាង**

នោះ អតីតក៏យ៉ាងនោះឬ ?" *បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកសេចក្ដីមិនមាននៃភាពជាអតីតក្នុងលក្ខណៈនៃភាពជាបច្ចុប្បន្ននោះឯង ព្រោះការផ្សេងគ្នានៃពេលវេលា ។*

ត្រូវសកវាទីសួរក្នុងបញ្ហាទីពីរ បរវាទីឆ្លើយតបដោយធម៌ណាជាបច្ចុប្បន្ន ក៏ព្រោះជាអតីតមកពីមុន សំដៅសេចក្ដីថា បច្ចុប្បន្ននោះឯងជាអតីត ។ ពាក្យថា ***"វត្ថុដែលកើតហើយ ឈ្មោះថា កើតហើយ ទើបរស់នៅ"*** *អធិប្បាយថា ពេលលោកពោលថា "បច្ចុប្បន្ន ឬអតីត ឈ្មោះថាកន្លង ហើយរស់នៅដោយអំណាចនៃលទ្ធិថា "ធម៌ណាជាបច្ចុប្បន្ន លោកពោលថា ធម៌នោះជាអតីត" ព្រោះហេតុដូច្នោះ បច្ចុប្បន្ន* ***ក៏យ៉ាងនោះ អតីត ក៏ដូច្នោះដែរ*** *ដូច្នេះ សូម្បីពាក្យនោះ ឈ្មោះថា វត្ថុដែលជាបច្ចុប្បន្នហើយជាអតីត ឈ្មោះថា កើតហើយទើបរស់នៅឬ ? បរវាទីឆ្លើយបដិសេធថា* ***"មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ"*** *ព្រោះធម៌ដែលកន្លងហើយក៏គង់ជាសភាពកន្លងហើយ, ប៉ុន្តែមិនរស់នៅទៀត ។ ក្នុងបញ្ហាទីពីរ បរវាទីឆ្លើយតបថា* ***"បច្ចុប្បន្នកន្លងហើយ អតីតរស់នៅ ដែលដល់នូវការរាប់ថារស់នៅរួចហើយ"*** *។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីសួរបញ្ហានោះថា* ***"វត្ថុដែលមិនជាបច្ចុប្បន្ន ហើយមិនជាអតីត ឈ្មោះថា មិនរស់នៅហើយ***

មិនរស់នៅឬ ?” ដោយបំណងយកថា ប្រសិនបើបច្ចុប្បន្នរស់នៅហើយ ក៏ជាអតីត ដែលដល់នូវការរាប់ថា ***“មិនកន្លងហើយទើបមិនកើត”*** ដូចស្នែងទន្សាយ ឈ្មោះថា គ្មានកន្លងហើយ ទើបគ្មានកើតសេចក្ដីនោះ សូម្បីឈ្មោះថា គ្មានរស់នៅ ហើយគ្មានរស់នៅតាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ? បរវាទីនៅមានសេចក្ដីសម្គាល់ថា “វត្ថុណាមិនមាន វត្ថុនោះមិនជាបច្ចុប្បន្ន និងមិនជាអតីតដែរ ព្រោះសេចក្ដីមិនមាននោះដូចគ្នា ហេតុនោះ វត្ថុនោះទើបឈ្មោះថា គ្មានរស់នៅហើយ ទើបគ្មានរស់នៅ សេចក្ដីដែលប្លែកផ្សេងគ្នានោះ ចូរលើកទុកសិន, ក៏សេចក្ដីដែលធម៌ណាគ្មានរស់នៅហើយគ្មានរស់នៅ, ធម៌នោះ នឹងមានអំពីទីណា” ដូច្នេះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ បណ្ឌិតគប្បីធ្វើការប្រកបសូម្បីក្នុងបញ្ហាទី ៣ ដែលមានមកហើយដោយការរួមបញ្ហាទាំង ២ ចូលគ្នា ដោយឧបាយនេះ ។

ន័យមួយទៀត បើថាអនាគតក៏យ៉ាងនោះ បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះមែនភាវៈ គឺការរស់នៅដែលលោកពោលអនាគតក្នុងបច្ចុប្បន្នហើយ និងភាវៈគឺសេចក្ដីរស់នៅហើយ ដែលលោកពោលបច្ចុប្បន្នក្នុងអនាគតរមែងប្រាកដកាលបើមានសេចក្ដីដូច្នេះ សូម្បីអនាគត ក៏ឈ្មោះថា រស់នៅហើយ, សូម្បីបច្ចុប្បន្ន ក៏ឈ្មោះថា រស់នៅរួចហើយដែរ ។ ដោយហេតុនោះ ខ្ញុំសូមសួរថា លទ្ធិរបស់លោកថា ***“បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ធម៌នីមួយៗ រស់នៅ***

ហើយ អនាគត បច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថា កើតហើយទើបរស់នៅឬ ?” បរវាទីបដិសេធ ដោយន័យដែលលោកបដិសេធហើយក្នុងបញ្ហាថា អនាគត ក៏យ៉ាងនោះ បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះ, ត្រូវសកវាទីសួរទៀត ក៏ឆ្លើយតប ដោយន័យដែលឆ្លើយក្នុងបញ្ហាទី ២ ។ លំដាប់នោះ សកវាទីពោលនឹងប្តូរ បញ្ហាសំណួរដែលបរវាទីឆ្លើយតបថា ***“បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធម៌មួយៗ រស់នៅហើយ ឈ្មោះថា រស់នៅហើយ ទើបរស់នៅ”*** ដោយអំណាចនៃបញ្ហាថា “អនាគត ក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះដែរ ” ធ្វើឲ្យជាបញ្ហាបដិសេធសិន ទើបសួរថា ***“វត្ថុដែលគ្មានជាអនាគត ហើយគ្មានជាបច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថា គ្មានរស់នៅហើយ គ្មានរស់នៅឬ ? ”*** ។

ខ្លឹមសារនៃបញ្ហានោះ គប្បីជ្រាបថា កាលបើមានពាក្យថា ***“អនាគត ក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះដែរ”*** លោកបដិសេធ បញ្ហាដំបូង ក៏ ជាការដែលលោកបដិសេធនូវសេចក្តីរស់នៅនៃអនាគត និងសេចក្តីរស់នៅហើយនៃបច្ចុប្បន្នមិនមែនឬ? ដោយហេតុនោះ អនាគត ក៏ឈ្មោះថា គ្មានរស់, បច្ចុប្បន្ន ក៏ឈ្មោះថា គ្មានរស់នៅហើយ ។ ប៉ុន្តែក្នុងបញ្ហាទី ២ លោកទទួលតាមលទ្ធិរបស់លោកថា ***“អនាគត ក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្ន ក៏យ៉ាងនោះដែរ”*** កាលបើមានសេចក្តីដូច្នេះ សូម្បីអនាគត ក៏

ឈ្មោះថា គ្មានរស់នៅហើយ គ្មានរស់នៅ សូម្បីបច្ចុប្បន្ន ក៏ឈ្មោះថា មិនកន្លង មិនរស់នៅនោះ ដោយហេតុនោះ ខ្ញុំសូមសួរតាមលទ្ធិរបស់លោកថា ***"បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ធម៌នីមួយៗ មិនកន្លងហើយ មិនរស់នៅឬ?"*** បរវាទីពេលមិនឃើញនូវសេចក្ដីដែលធម៌ទាំងនោះ មិនរស់នៅហើយ មិនកំពុងរស់នៅ ហាក់បីដូចជាបុគ្គលដែលមានភាពងងឹតគ្របសង្កត់ហើយ ដោយប្រការទាំងពួង ទើបឆ្លើយបដិសេធថា ***"មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ"*** សូម្បីក្នុងលើកទីពីរ ពោលថា "បើបច្ចុប្បន្នយ៉ាងនោះឯង អតីតក៏យ៉ាងនោះដែរ ភាវៈ គឺការរស់នៅដែលលោកពោលបច្ចុប្បន្នក្នុងអតីត និងភាវៈ គឺការរស់នៅហើយ ដែលលោកពោលអតីតក្នុងបច្ចុប្បន្ន ក៏រមែងប្រាកដ"។ ក៏កាលបើមានសេចក្ដីដូច្នេះ សូម្បីបច្ចុប្បន្ន ក៏ឈ្មោះថា កន្លងហើយរស់នៅ សូម្បីអតីត ក៏ឈ្មោះថា កន្លងហើយ រស់នៅដែរ ។ ដោយហេតុនោះ ខ្ញុំសូមសួរលោកថា ***"បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ធម៌មួយៗ ដែលកើតហើយរស់នៅ ឈ្មោះថា កើតហើយរស់នៅឬ ?"*** បរវាទីបដិសេធហើយ ដោយន័យដែលលោកពោលទុកក្នុងបញ្ហាដែលថា "បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះឯង អតីតក៏យ៉ាងនោះដែរ", ត្រូវសកវាទីសួរទៀត ក៏ឆ្លើយតបដោយន័យដែលលោកទទួលហើយ ក្នុងបញ្ហាទី ២ ។ លំដាប់នោះ សកវាទីកាលនឹងត្រឡប់

សួរបញ្ហាដែលអះអាងថា **“បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ធម៌មួយៗដែលកើតហើយរស់នៅ ឈ្មោះថា កើតហើយរស់នៅ”** ដោយអំណាចនៃបញ្ហាថា **“បច្ចុប្បន្ន ក៏យ៉ាងនោះ អតីតក៏យ៉ាងនោះដែរ”** ធ្វើឲ្យជាបញ្ហាបដិសេធសិន ទើបសួរថា **“វត្ថុដែលមិនជាបច្ចុប្បន្ន ហើយមិនជាអតីត ឈ្មោះថា មិនរស់នៅហើយ មិនរស់នៅឬ ?”** ។

ខ្លឹមសារនៃបញ្ហានោះ គប្បីជ្រាបថា កាលបើពាក្យថា បច្ចុប្បន្ន ក៏យ៉ាងនោះឯង អតីតក៏យ៉ាងនោះដែរ លោកបដិសេធបញ្ហាដំបូងចេញហើយ ក៏ចាត់ថា លោកបដិសេធនូវភាវៈ គឺការរស់នៅនៃបច្ចុប្បន្ន និងភាវៈ គឺការរស់នៅហើយ នៃអតីតមិនមែនឬ ? ដោយពាក្យនោះ បច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថា មិនមាន, អតីត ក៏ឈ្មោះថា មិនមានហើយ ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងបញ្ហាទី ២ លោកយល់ព្រមតាមលទ្ធិថា **“បច្ចុប្បន្នយ៉ាងនោះឯង អតីត ក៏យ៉ាងនោះដែរ”** ដូច្នេះ កាលបើមានសេចក្ដីយ៉ាងនេះ សូម្បីបច្ចុប្បន្ន ក៏ឈ្មោះថា មិនកន្លង ហើយមិនរស់នៅ សូម្បីអតីត ក៏ឈ្មោះថា មិនកន្លងហើយ មិនរស់នៅដែរ ដោយហេតុនោះ ខ្ញុំសូមសួរលោកថា **“ធម្មតាធម៌ទាំងនោះ ធម៌មួយមិនកន្លងហើយមិនរស់នៅ ឈ្មោះថា មិនកន្លងហើយមិនរស់នៅ តាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ?”** បរវាទីពេលមិនឃើញនូវសេចក្ដី

នៃធម៌ទាំងនោះ មិនកន្លងហើយទើបមិនរស់នៅ ប្រសិនបើបុគ្គលដែលមានភាពងងឹតគ្របសង្កត់ចិត្តហើយ ដោយប្រការទាំងពួង ទើបបដិសេធថា ***“មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ”*** ។ សូម្បីក្នុងវារៈទី ៣ ពោលថា ***“បើអនាគតក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះដែរ”*** , អតីតក៏យ៉ាងនោះមែន ភាវៈ គឺសេចក្ដីនៅមាន ដែលលោកពោលដល់អនាគត និងបច្ចុប្បន្នក្នុងបច្ចុប្បន្ន និងអតីត និងភាវៈ គឺសេចក្ដីកន្លងហើយ ដែលលោកពោលបច្ចុប្បន្ន និងអតីត ក្នុងអនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ក៏រមែងប្រាកដ, កាលបើមានសេចក្ដីដូច្នេះ សូម្បីអនាគត ក៏ឈ្មោះថា កន្លងហើយទើបរស់នៅ, សូម្បីបច្ចុប្បន្ន សូម្បីអតីត ក៏ឈ្មោះថា កន្លងហើយ ទើបរស់នៅដែរ ដោយពាក្យនោះ ទើបខ្ញុំសួរលោកថា ***“សូម្បីក្នុងធម៌ទាំង ៣ នោះ ធម៌នីមួយៗ ជាវត្ថុដែលរស់នៅរួចហើយ ឈ្មោះថា កន្លងហើយ ទើបរស់នៅតាមលទ្ធិរបស់លោកឬ?”*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធថា ***“អនាគត ក៏យ៉ាងនោះ បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះឯង អតីតក៏យ៉ាងនោះដែរ”*** ដោយន័យដែលបដិសេធហើយនុ៎ះឯង ត្រូវសកវាទីសួរទៀត ក៏ឆ្លើយយល់ព្រមក្នុងបញ្ហាទី ២ ដោយន័យនៃការយល់ព្រមនុ៎ះឯង ។ លំដាប់នោះ សកវាទីពោលនឹងប្ដូរសំណួរបញ្ហាដែលបរវាទីយល់ព្រមថា ***“បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ធម៌នីមួយៗ ជាវត្ថុដែលកន្លងហើយ រស់នៅ ឈ្មោះថា កន្លងហើយទើបរស់នៅ”*** ដោយអំណាចនៃបញ្ហាថា ***“អនា***

គតក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះឯង អតីត ក៏យ៉ាងនោះឯងឬ ?" ដូច្នេះ ធ្វើបញ្ហាឲ្យបដិសេធជាមុន ទើបសួរថា ***"វត្ថុដែលមិនកន្លង ហើយ មិនរស់នៅ ឈ្មោះថា គ្មានកើតហើយ គ្មានរស់នៅឬ ?"*** ។

ខ្លឹមសារនៃបញ្ហានោះ គប្បីជ្រាបដូច្នេះ កាលបើពោលពាក្យថា "អនាគត ក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះដែរ អតីតក៏យ៉ាងនោះ លោកបដិសេធបញ្ហាដំបូងហើយ ភាវៈ គឺការនៅមាននៃអនាគត បច្ចុប្បន្ន និងភាវៈ គឺការកើតហើយនៃបច្ចុប្បន្ន និងអតីតទាំងឡាយរស់នៅ ដែល លោកបដិសេធហើយមិនមែនឬ ? " ដោយពាក្យនោះ អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ក៏ឈ្មោះថា គ្មានរស់នៅ បច្ចុប្បន្ន និងអតីត ក៏ឈ្មោះថា គ្មានរស់នៅ ហើយ ។ តែក្នុងបញ្ហាទីពីរ លោកឆ្លើយយល់ព្រមតាមលទ្ធិថា ***"អនាគត ក៏យ៉ាងនោះឯង បច្ចុប្បន្នក៏យ៉ាងនោះឯង អតីតក៏យ៉ាងនោះឯង"*** *, កាលបើ មានសេចក្ដីដូច្នោះ សូម្បីអនាគត ក៏ឈ្មោះថា គ្មានកើតឡើងហើយ ទើប គ្មានរស់នៅ បច្ចុប្បន្នក្ដី អតីតក្ដី ក៏ឈ្មោះថា មិនកើតឡើងហើយ មិន រស់នៅដូចគ្នា ដោយហេតុនោះ ទើបខ្ញុំសួរលោកថា* ***"ក្នុងធម៌ទាំងនោះ ធម៌មួយៗ មិនកើតឡើងហើយ មិនកើត ឈ្មោះថា មិនកើតហើយ មិន រស់នៅ តាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ?"*** *បរវាទីពេលមិនឃើញនូវសេចក្ដី នៃធម៌ទាំងនោះមិនកើត ហើយមិនរស់នៅ ហាក់ដូចជាអ្នកត្រូវភាពងងឹត*

គ្រប់សង្កត់ហើយដោយប្រការទាំងពួង ទើបឆ្លើយបដិសេធថា ***“មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះឡើយ”*** *។*

ចប់វចនសោធនា

៦ ពាក្យនិគ្គហៈជាដើមក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីប្រកបសេចក្ដីតាមន័យដែលពោលហើយក្នុងពេលក្រោយនុ៎ះឯង ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាថា ចក្ខុអតីតមានជាដើម បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមអតីត ដោយការមិនវៀរចាកសភាពនៃចក្ខុជាដើម ត្រូវសកវាទីសួរថា ***“បុគ្គលដឹងរូបអតីត”*** *ជាដើម ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ដោយអំណាចនៃភាវៈមិនមានកិច្ចរបស់វិញ្ញាណទាំងនោះទៀត ។*

ក្នុងបញ្ហាថា ***“បុគ្គលធ្វើកិច្ចដែលគប្បីធ្វើដោយញាណបានដោយញាណអតីតនោះឬ ?”*** *បរវាទីពេលមិនឃើញនូវញាណនោះ មានកិច្ចដែលគប្បីធ្វើ ព្រោះញាណនោះរលត់ទៅហើយ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា បរវាទីធ្វើបច្ចុប្បន្ននោះឯង ឲ្យជាអតីតញ្ញាណដោយលេសន័យរបស់អ្នកមានអតីតញ្ញាណ គឺអ្នកដឹងបច្ចុប្បន្នញ្ញាណ ដែលមានអតីតជាអារម្មណ៍របស់ធម៌ដែលជាអតីតារម្មណ៍ទាំងឡាយ ហើយទើបឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះភាវៈនៃកិច្ចនោះ ដែលបុគ្គលគប្បីធ្វើញាណបានដោយញាណនោះ ។ ពេលនោះ សកវាទីមិនឲ្យឱកាសដែលមានលេសន័យដល់បរវាទីនោះ ទើបពោលពាក្យថា* ***“បុគ្គលកំណត់ដឹងទុក្ខបាន លះសមុទ័យបាន***

ធ្វើនិរោធឱ្យជាក់ច្បាស់ បានញុំាងមគ្គឱ្យកើតបានដោយញាណអតីតនោះឬ ?” បរវាទីឆ្លើយ បដិសេធ ព្រោះមិនមានកិច្ច ៤ របស់អរិយសច្ចទាំងនេះ ដោយញាណដែលមានអតីតជាអារម្មណ៍ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហារបស់អនាគត ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ បញ្ហាពោលដោយបច្ចុប្បន្ន និងបញ្ហាពោលដោយការប្រៀបធៀប មានអត្ថន័យស្រួលហើយ ។

ទោះបីក្នុងបញ្ហាថា ***“រាគៈក្នុងអតីតរបស់ព្រះអរហន្តនៅមានឬ ?”*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមយ៉ាងនោះ ព្រោះភាពជាអ្នកមិនវៀរចាកភាវៈជាអ្នកមានរាគៈជាដើម ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***“ព្រះអរហន្ត ឈ្មោះថាមានរាគៈ”*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រ និងខ្លាចខុស ចាកការប្រកបពាក្យពេចន៍ ។ សូម្បីពាក្យទាំងអស់យ៉ាងនេះប្រាកដច្បាស់ហើយ ខាងមុខគប្បីចូលចិត្តតាមទំនងព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ។

ក្នុងពាក្យថា ***“វត្ថុដែលនៅមានជាអតីតក៏មាន មិនជាអតីតក៏មាន”*** នេះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីយ៉ាងនេះថា ធម៌ណាជាអតីតនោះឯង ជាសភាពដែលមាន, តែសភាពដែលមាននោះ ជាអតីត, ធម៌ណាជាបច្ចុប្បន្ន និងអនាគតជាសភាពដែលមាន, ប៉ុន្តែ សភាពដែលមាននោះ មិនជាអតីតទេ ។ ត្រង់សេចក្តីថា ***“ដោយហេតុនោះ អតីតក៏មិនជាអតីត, វត្ថុដែលមិនមែនអតីត ក៏ជាអតីត”*** អធិប្បាយថា ដោយហេតុនោះ អតីតក៏ជាសភាពដែល

មិនមែនអតីត, ប៉ុន្តែសភាពដែលមិនមែនអតីត ក៏ជាអតីតដូច្នេះ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យបុច្ឆាថា ដោយអនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ពាក្យសួរដោយជម្រះព្រះសូត្ររបស់បរវាទីថា **"មិនគប្បីពោលថា អតីតមាន អនាគតមានទេឬ ?"** ពាក្យឆ្លើយបដិសេធជារបស់សកវាទី ។ ការសាកសួររបស់បរវាទី អាស្រ័យលទ្ធិរបស់ខ្លួនតាមព្រះសូត្រទៀតថា **"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ រូបណាមួយជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាផ្នែកខាងក្នុងក្តី ខាងក្រៅក្តី"** ជាដើម ។ ក្នុងន័យទីពីរជាពាក្យសួររបស់សកវាទី, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យសួរក្តី ពាក្យបដិសេធក្តី និងពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមក្តី ក្នុងឋានទាំងពួង បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយប្រការដូច្នេះ ។

ក៏ពាក្យឯណាថា **"ការកើតក្នុងភពថ្មីតទៅ ក៏នៅមានក្នុងទីនោះ"** ជាដើម ដែលបរវាទីសម្តែងក្នុងទីបំផុតរបស់ព្រះសូត្រ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ទុកថា **"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ប្រសិនបើសេចក្តីរីករាយ សេចក្តីភ្លើតភ្លើន សេចក្តីប្រាថ្នា នៅមានក្នុងកពឡីការាហារ"** ដូច្នេះជាដើមនោះ ក៏ដើម្បីនាំមកអាងដោយប្រកបពាក្យថា អនាគតជាសភាពដែលមាន, ប៉ុន្តែព្រះសូត្រដែលនាំមកអាងនោះ មិនសម្រេចនូវសេចក្តីដែលអនាគតជាសភាពនៅមានទេ ។ ពិតណាស់ ព្រះសូត្រដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់

ទុកក្នុងទីនោះ សំដៅយកធម៌ដែលបុគ្គលចម្រើនហើយ ព្រោះហេតុទាំងឡាយជាសភាពដល់សេចក្តីសម្រេចហើយ ។ នេះជាការអធិប្បាយព្រះសូត្រ ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីទាំងពួង មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕

ចប់សព្វមត្តីតិវាទកថា

....

៧. អតីតក្ខន្ធាតិអាទិកថា *សម្តែងអំពីខន្ធអតីតជាដើម

១. នសុត្តសាធនកថាវណ្ណនា

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអតីតក្ខន្ធជាដើម ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ពាក្យសួរថា ***"អតីតជាខន្ធ"*** *ជាដើម ជារបស់បរវាទីអ្នកប្រាថ្នានូវការមាននៃខន្ធទាំងឡាយ ដែលជាអតីត និងអនាគត ព្រោះមិនវៀរចាកភាវៈនៃខន្ធជាដើម ។ ពាក្យយល់ព្រមថា* ***"មែន"*** *ជារបស់សកវាទី ព្រោះភាវៈនៃខន្ធជាអតីត ក៏សង្គ្រោះជាខន្ធដែរ ។ ពាក្យសួររបស់បរវាទីទៀតថា* ***"អតីត (ខន្ធ) មានឬ ?"*** *ពាក្យបដិសេធជារបស់សកវាទី ព្រោះភាវៈនៃអតីតក្ខន្ធ លោកបដិសេធពាក្យថា* ***មាន*** *ដោយព្រះសូត្រដែលជាគន្លងនៃភាសា ។ ក្នុងពាក្យសួរថា ដោយអាយតនៈ និងធាតុក្តី*

---

* បាលីបិដកជា **អតីតក្ខន្ធាតិកថា** ។

ក្នុងបញ្ហា ពោលដោយអនាគតក្តី ក្នុងបញ្ហានៃអនាគត ដោយអនុលោម និងបដិលោម ដែលផ្ទៀងផ្ទាត់ជាមួយបច្ចុប្បន្នក្តី ក្នុងបញ្ហាពោលដោយពាក្យជាដើមថា ***“រូបអតីតជាខន្ធក្តី”*** បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារដោយឧបាយនេះចុះ ។

....

២-សុត្តសាធនកថា សម្តែងអំពីការជម្រះព្រះសូត្រ

ឯក្នុងការជម្រះព្រះសូត្រ ពាក្យសួរថា ***“មិនគប្បីពោលទេ”*** ជារបស់សកវាទី ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***“ខន្ធជាដើមនេះ មិនមានទេឬ ?”*** អធិប្បាយថា ធម៌ទាំងឡាយនោះមិនមានឬ ? កាលបើខន្ធជាដើមមាន បរវាទីមិនប្រាថ្នានូវភាវៈនៃអតីត និងអនាគតទាំងនោះមិនមាន ទើបទទួលឆ្លើយថា ***“មែន”*** ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីនាំព្រះសូត្រមក ដើម្បីជម្រះនូវភាវៈនៃខន្ធដែលជាអតីត និងអនាគតទាំងនោះជាសភាពដែលមិនមាន ។ សូម្បីពាក្យសួរទីពីរ ក៏ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យយល់ព្រមជារបស់សកវាទី ។ ការនាំព្រះសូត្រមកជារបស់បរវាទី ។ ការនាំព្រះសូត្រមកនោះ រមែងសម្រេចនូវភាវៈនៃអតីត និងអនាគតធម៌ទាំងនោះជាខន្ធជាដើម, ប៉ុន្តែមិនសម្រេចនូវធម៌ទាំងនោះថា ***“មាន”*** ដូច្នេះទេ,

ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទោះបីបរវាទីនាំព្រះសូត្រមកហើយ ក៏មិនដូចគ្នា (នឹងន័យ) ដែលនាំមកនោះឡើយ ៕

ចប់អតីតក្ខន្ធាតិអាទិកថា

= = = =

៧.ឯកច្ចមត្ថីតិកថា សម្តែងអំពីមានរឿងបែបខ្លះ

១-២.អតីតាទិឯកច្ចកថាវណ្ណនា

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា មានរឿងបែបខ្លះ ៖

ក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ ជនទាំងឡាយណា រមែងសម្គាល់ថា មានអតីតធម៌បែបខ្លះ ដូចនិកាយកស្សបិកៈ ។ ដើម្បីទម្លាយលទ្ធិនៃជនទាំងនោះ ទើបសកវាទីសួរថា ***“អតីតមានឬ ?”*** *ពាក្យវិសជ្ជនាថា* ***“អតីតបែបខ្លះមាន”*** *ជាដើម ជារបស់បរវាទី ។ គប្បីជ្រាបសេចក្តីសម្គាល់នៃពាក្យវិសជ្ជនារបស់បរវាទីនោះថា* ***“ វិបាកធម៌ដែលមិនឱ្យផលមាន វិបាកធម៌ដែលឱ្យផលហើយ មិនមានទេ”*** *។ ពាក្យសាកសួរថា* ***“អតីតបែបខ្លះ រលត់ទៅហើយ”*** *ជារបស់សកវាទី ។*

អធិប្បាយខ្លឹមសារនៃបញ្ហានោះថា ប្រសិនបើអតីតធម៌បែបខ្លះមាន បែបខ្លះមិនមាន តាមលទ្ធិរបស់លោកមែន កាលបើមានសេចក្តីដូច្នេះ

អតីតធម៌បែបខ្លះដែលរលត់ទៅ និងអតីតធម៌បែបខ្លះដែលមិនទាន់រលត់ទៅ ក៏នឹងប្រាកដតាំងនៅដូចគ្នា ។ សូម្បីក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***“បែបខ្លះប្រាសចាកទៅហើយ”*** ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យថា ***“ធម៌ដែលមិនឱ្យផល ជាអតីតបែបខ្លះ”*** នេះ លោកសកវាទីពោលហើយដើម្បីនឹងជំទាស់ថា លោកតែងប៉ងសេចក្តីនៅមាននៃវិបាកដែលមិនទាន់ឲ្យផលទាំងឡាយ, ប៉ុន្តែសូម្បីធម៌នោះ ក៏ជាអតីតធម៌ទាំងអស់ដែរ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ តាមលទ្ធិរបស់លោក អតីតធម៌បែបខ្លះ មាន យ៉ាងណា, ធម៌ទាំងឡាយ សូម្បីជាវិបាកដែលនៅមិនឲ្យផលបែបខ្លះ មាន បែបខ្លះ មិនមាន យ៉ាងនោះឬ ? ។ ពាក្យថា ***“ធម៌ដែលឱ្យផលហើយ”*** នេះ លោកពោលដើម្បីនឹងជំទាស់ដោយអំណាចនៃវិបាកធម៌ ដែលបរវាទីនោះ ប្រាថ្នាការមិនមាននៃធម៌ទាំងនោះ ។ ពាក្យថា ***“មិនមានវិបាក”*** នេះ លោកពោលដើម្បីនឹងជំទាស់ដោយអំណាចនៃសេចក្តីជាអព្យាក្រឹតទាំងឡាយ ។ ពាក្យស្របផង ពាក្យបដិសេធផង ក្នុងអនុលោម និងបដិលោមទាំងពួង បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយ អំណាចនៃរាសីទាំង ៣ នេះ មានប្រការដូច្នេះ ។

ធម៌ គឺវិបាកដែលឲ្យផលហើយមួយចំណែក, នៅមិនឲ្យផលមួយចំណែក ដែលជាអតីត ធម៌ទាំងនោះ លោកហៅថា វិបាកដែលឲ្យផលមិនទាន់អស់ ។ ពិតណាស់ **បដិសន្ធិ** កើតហើយដោយកម្មណា, ភវង្គចិត្តក្តី

ចុតិចិត្តក្តី ក៏ជាវិបាករបស់កម្មនោះៗ ដែរ ព្រោះហេតុដូច្នោះ វិបាកនោះ តាំងពីបដិសន្ធិ រហូតដល់ចុតិ ទើបឈ្មោះថា ជាវិបាកដែលឲ្យផល មិនអស់ ។ ត្រង់សេចក្តីនេះ លោកពោលសំដៅយកធម៌ដូច្នោះ ។ ពាក្យសួរថា ***"ធម៌ទាំងនោះ ឈ្មោះថា មាន ព្រោះធ្វើអធិប្បាយថា នៅឱ្យផលឬ ?"*** *ជារបស់សកវាទី ។ ធម៌ទាំងឡាយដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយច្រើន លោកពោលថា សូម្បីមានដល់បុគ្គលអ្នកទ្រទ្រង់ធម៌ សូម្បីដល់អ្នកដេកលក់ យ៉ាងណា, ពាក្យទទួលរបស់បរវាទី សំដៅយកសេចក្តីដែលនៅមាននៃធម៌ទាំងនោះ ដោយអំណាចនៃវោហារសម្រាប់លោក (ភាសានិយាយ) យ៉ាងនោះ ។ ក្នុងបញ្ហាទីពីរ* ***"ឈ្មោះថា បច្ចុប្បន្ន ព្រោះធ្វើអធិប្បាយថា នៅឱ្យផលឬ ?"*** *ពាក្យយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ព្រោះតាំងនៅក្នុងលទ្ធិថា ឈ្មោះថា កម្មប្បច្ច័យណា មួយដែលបណ្ឌិតរាប់ហើយថា សេចក្តីវិនាសទៅមានហើយដល់កម្មទាំងឡាយ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យជាដើមថា* ***"អនាគតមានឬ?"*** *សកវាទីពោលសំដៅយកធម៌ទាំងឡាយ ដែលនឹងកើតឡើងថា បែបខ្លះមាន ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីទាំងពួង មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ព្រោះមានន័យដូចបានពោលមកហើយក្នុងពេលមុន៕*

ចប់ឯកច្ចមត្ថិតិកថា

៩.សតិបដ្ឋានកថា សម្ដែងអំពីសតិបដ្ឋាន

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសតិបដ្ឋាន ៖

ក្នុងរឿងនោះ លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណា យល់ឃើញថា ធម៌ទាំងពួងជាសតិបដ្ឋាន ព្រោះកាន់យកធម៌ទាំងឡាយមានកាយជាដើម ជាអារម្មណ៍ដោយសតិ តាមន័យដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុក ក្នុងសតិបដ្ឋានសំយុត្តថា **" ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភិក្ខវេ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច ទេសិស្សាមិ** = *ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតនឹងសម្ដែងហេតុកើតឡើង និងសេចក្ដីរលត់ទៅនៃសតិបដ្ឋានទាំង ៤" ដូចលទ្ធិនិកាយអន្ធកៈក្នុងខណៈនេះ ។ និកាយទាំងនោះ គឺ* ***បុព្វសេលិយៈ, អបរសេលិយៈ, រាជគិរិយៈ និងសិទ្ធត្ថិកៈ*** *ទាំង-ឡាយនេះ ឈ្មោះថា និកាយអន្ធកៈ ដែលជានិកាយកើតឡើង ក្នុងផ្នែកខាងក្រោយ ។ ពាក្យសួរដើម្បីតិះដៀលលទ្ធិនៃជនទាំងនោះ ជារបស់សកវាទី ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។*

បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ពាក្យថា ***សតិបដ្ឋាន*** *ដូច្នេះ ៖*

ឈ្មោះថា **បដ្ឋាន** *ព្រោះអត្ថថា តាំងមាំក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានកាយជាដើម ។* ***សួរថា*** *អ្វីរមែងតាំងមាំ ?, ឆ្លើយថា* ***សតិ,*** *ការតាំងមាំនៃសតិទាំងឡាយ សូម្បីមានសតិជាអារម្មណ៍ ក៏រមែងតាំងមាំ ដោយអត្ថនេះថា* ***"សតិយា បដ្ឋានា សតិបដ្ឋានា*** = *ការតាំងមាំនៃសតិ ឈ្មោះថា*

សតិបដ្ឋាន" នេះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ការតាំងមាំនៃសតិទាំងនោះ ទើបឈ្មោះថា **បដ្ឋាន**, ***សួរថា*** បដ្ឋានអ្វីរមែងតាំងមាំ ? ឆ្លើយថា (បដ្ឋាន) គឺសតិរមែងតាំងមាំ ។ បដ្ឋាន គឺសតិ ឈ្មោះថា **សតិបដ្ឋាន** រមែងបានដោយអត្ថថា **"សតិយា ឧ បដ្ឋានា សតិបដ្ឋានា** = បដ្ឋាន គឺសតិ ឈ្មោះថា សតិបដ្ឋាន" នេះ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ សូម្បីវាទៈទាំងពីរ គឺវាទៈរបស់សកវាទី និងបរវាទី រមែងត្រឹមត្រូវដោយបរិយាយ ។ ឯជនណាលះបរិយាយនេះ ហើយពោលថា ***"ធម៌ទាំងពួងជាសតិបដ្ឋាន"*** ដោយមួយផ្នែកប៉ុណ្ណោះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជន ទាំងនោះ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ជារបស់បរវាទី ។ ប៉ុន្តែពេលសកវាទីសួរថា ***"ធម៌ទាំងពួងជាសតិឬ ?"*** ជាដើម បរវាទីក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសភាវៈនៃធម៌ទាំងពួង មិនមែនជាសតិទាំងអស់ទេ ។

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា **"ខយគាមី** = ជាហេតុឲ្យដល់សេចក្តីអស់ទៅ" ជាដើម ជាឈ្មោះពិសេសនៃមគ្គមែនពិត, **ឯកាយនមគ្គ** ឈ្មោះថា **ខយគាមី** ព្រោះអត្ថថា សម្រេចព្រះនិព្វានដែលជាហេតុអស់ទៅនៃកិលេសទាំងឡាយ ។ ឈ្មោះថា **ពោធគាមី** ជាហេតុឲ្យដល់ការត្រាស់ដឹង ព្រោះអត្ថថា ដល់ការត្រាស់ដឹងសច្ចៈ ៤ ។ ឈ្មោះថា **អបចយគាមី** ជាហេតុឲ្យដល់ព្រះនិព្វាន ព្រោះអត្ថថា ដល់ការទម្លាយវដ្តៈចេញ ។ សកវាទីសួរបទ

ទាំងនេះ ដោយសំដៅយកយ៉ាងនេះថា "ធម៌ទាំងឡាយ ជាឯកាយនមគ្គមានហើយតាមលទ្ធិរបស់លោកយ៉ាងនេះឬ ?" ពាក្យទាំងឡាយ សូម្បីមានពាក្យថា ***"ធម៌ដែលមិនជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈ ដែលមិនជាអារម្មណ៍របស់សញ្ញោជនៈ"*** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីត្រូវការសួរដោយសេចក្ដីជាលោកុត្តរ ។ ពាក្យទាំងឡាយថា **"ពុទ្ធានុស្សតិ "** ជាដើម លោកពោលដោយពាក្យដែលចែកប្រភេទពីលោកុត្តរ ។ ពាក្យជាដើមថា ***"ចក្ខាយតនៈជាសតិបដ្ឋាន"*** លោកពោលដោយអំណាចនៃពាក្យសួរដែលជាប្រភេទនៃធម៌ទាំងពួង ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្ដីយ៉ាងនេះថា ***ពាក្យឆ្លើយបដិសេធមានហើយដោយអំណាចនៃសតិ, ពាក្យឆ្លើយតបមានហើយ ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍*** ។ ការជម្រះព្រះសូត្រមានសេចក្ដីងាយស្រួលទាំងអស់ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ៕

ចប់សតិបដ្ឋានកថា

១០.ហេវត្ថិតិកថា

សម្ដែងអំពីការមានដោយភាវៈយ៉ាងនេះ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងមានដោយភាវៈយ៉ាងនេះ ៖

ក្នុងរឿងនោះ លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណា ដូចលទ្ធិនិកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះ ដែលមានប្រភេទតាមដែលពោលមកហើយថា "ធម៌ទាំងឡាយដែលផ្សេងដោយអតីតធម៌ជាដើម សូម្បីទាំងអស់ មានដោយអំណាចនៃធម៌មានរូបធម៌ជាដើម ឬពេលអតីតធម៌ មិនមានដោយអំណាចនៃអនាគតនិងបច្ចុប្បន្ន ឬក៏អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន មិនមានដោយអំណាចនៃអតីតធម៌ជាដើម ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបវត្ថុទាំងពួងនោះៗ យ៉ាងនេះ មានយ៉ាងនេះមិនមានឡើយ " ដូច្នេះ, សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរបរវាទីថា "អតីតមានឬ ? " ពាក្យវិសជ្ជនាថា {មានដោយភាវៈយ៉ាងនេះ មិនមានដោយភាវៈយ៉ាងនេះ " ជារបស់បរវាទី ។

បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា **"ហេច "** លោកកែថា បានដល់ **ឯទំ** = យ៉ាងនេះ ឬដោយភាវៈយ៉ាងនេះ ។ លំដាប់នោះ សកវាទីពេលនឹងសួរថា បើអតីតធម៌យ៉ាងនេះមាន យ៉ាងនេះមិនមានមែន លុះកាលបើមានសេចក្ដីយ៉ាងនោះ អតីតធម៌នោះៗ ឈ្មោះថា មានអតីតធម៌នោះៗ ឈ្មោះថា មិនមាន ទើបពោលថា "មានក៏យ៉ាងនោះឯង មិនមាន ក៏យ៉ាងនោះឯងឬ ? " បរវាទីសំដៅយកសេចក្ដីមាន នៃធម៌ទាំងនោះដោយសភាវៈនោះប៉ុណ្ណោះ ហើយសំដៅយកសេចក្ដីមិនមាន នៃធម៌ទាំងនោះដោយសភាវៈនោះប៉ុណ្ណោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទី ២

ក៏ឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកសេចក្ដីមាន ដោយសភាវៈរបស់ខ្លួន និងសេចក្ដីមិនមានដោយសភាវៈផ្សេង ៗ ខាងមុខអំពីនេះទៅ ពាក្យថា ***“អត្ថថា មាន ក៏គឺអត្ថថា មិនមាន”*** អធិប្បាយថា សកវាទីសួរថា ភាវៈដែលជារបស់ខ្លួនមាន ភាវៈដែលជារបស់ខ្លួនមិនមាន ឈ្មោះថា រមែងមានឬ ? បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារក្នុងវារៈទាំងពួង ដោយឧបាយនេះចុះ ៗ ក៏ក្នុងទីបំផុតទើបបរវាទីពោលពាក្យថា “បើដូច្នោះ អតីតក៏មានដោយភាវៈយ៉ាងនេះ, មិនមានដោយភាវៈយ៉ាងនេះទេ” ដូច្នេះ និងពាក្យជាដើមថា “បើដូច្នេះ រូបក៏មានដោយភាវៈយ៉ាងនេះ មិនមានដោយភាវៈយ៉ាងនេះ” ដូច្នេះ ដើម្បីឲ្យលទ្ធិតាំងទុក ក៏ពិតមែនហើយ, សូម្បីដូច្នោះ លទ្ធិនោះ ក៏ជាលទ្ធិដែលតាំងនៅមិនបានមែនពិត, ព្រោះជាលទ្ធិដែលតាំងទុកដោយប្រាសចាកយោនិសោមនសិការដូច្នេះដែរ ៕

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះគឺ

១.បុគ្គលកថា, ២.បរិហានិកថា, ៣.ព្រហ្មចរិយកថា, ៤.ឱធិសោកថា, ៥.បជហតិកថា, ៦.សព្វមត្ថីតិវាទកថា, ៧.អតីតក្ខន្ធាតិអាទិកថា, ៨.ឯកច្ចំ-មត្ថីតិកថា, ៩. សតិបដ្ឋានកថា, ១០. ហេវត្ថីតិកថា ។

ចប់មហាវគ្គទី ១

វគ្គទី ២

១.បរូបហារកថា សម្តែងអំពីអ្នកផ្សេងនាំមកឱ្យ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា អ្នកផ្សេងនាំមកឲ្យ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនពួកណារមែងសម្គាល់ថា “ទេវតាជាប់ជំពាក់ក្នុងពពួកមារនាំទៅដោយសេចក្តីគោរពទឹកសុក្កៈ គឺទឹកអសុចិចូលទៅដល់ព្រះអរហន្តបាន ព្រោះឃើញការធ្លាក់ទឹកសុក្កៈ គឺអសុចិរបស់ជនទាំងឡាយអ្នកបដិញ្ញាណខ្លួនថា ជាព្រះអរហន្ត’ អ្នកបោកបញ្ឆោត អ្នកក្រអឺតក្រទមអ្នកសម្គាល់ក្នុងធម៌ដែលខ្លួនមិនបានសម្រេចថា សម្រេចហើយ’ ឬអ្នកបដិបត្តិដើម្បីភាពជាព្រះអរហន្ត ដូចនិកាយបុព្វសេលិយៈ និងអបរសេលិយៈទាំងឡាយ ក្នុងពេលនេះ * ” សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរបរវាទីថា “ការបញ្ចេញសុក្កៈ គឺអសុចិរបស់ព្រះអរហន្តមានឬ ?” ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា ការបញ្ចេញទឹកសុក្កៈ រមែងមានព្រោះរាគៈជាសមុដ្ឋាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទីផ្តើមសាកសួរថា

* ពាក្យថា នេះ តាមទំនង ប្រហែលជាលោកប្រើនៅក្នុងសម័យដែលកំពុងរចនាគម្ពីរនេះ ។

"រាគៈរបស់ព្រះអរហន្តមានឬ ?" *សូម្បីខ្ទឹមសារទាំងអស់នោះ មានអត្ថងាយស្រួលណាស់ ។*

ក្នុងបញ្ហាថា ***"ទេវតាបក្ខពួកមារនាំចូលទៅនូវការបញ្ចេញទឹកសុក្កៈគឺអសុចិដល់ខ្លួនបាន"*** *ជាដើម សេចក្តីថា ក៏ឈ្មោះថា ការក្លែងទឹកសុក្កៈរបស់ទេវតាទាំងនោះ រមែងមិនមាន, ទាំងពួកទេវតានោះ កាន់យកទឹកសុក្កៈរបស់ជន សូម្បីពួកផ្សេងបង្អោននាំចូលទៅ ក៏មិនមាន, ទាំងទឹកសុក្កៈរបស់ព្រះអរហន្តនោះ ក៏មិនមានដែរ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបបរវាទីបដិសេធថា* ***" មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ"*** *។*

ក្នុងបញ្ហាថា ***"ទេវតាបក្ខពួកមារនាំចូលទៅនូវការបញ្ចេញទឹកសុក្កៈគឺអសុចិពីខ្លួន ក៏មិនមាន"*** *សេចក្តីថា បរវាទីនោះរមែងឆ្លើយយល់ព្រមព្រោះលទ្ធិថា ក៏ទេវតានិមិត្តហើយនាំចូលទៅ ក្នុងបញ្ហាថា* ***"នាំចូលទៅតាមរន្ធរោមឬ ?"*** *បរវាទីបដិសេធ ព្រោះយល់ឃើញថា មិនមានការនាំចូលទៅតាមរន្ធរោមទាំងឡាយ ដូចការនាំទឹកដោះថ្លា និងប្រេងទាំងឡាយទេ ។*

ពាក្យថា **"ហន្ទ ហិ"** *ជានិបាត ចុះក្នុងអត្ថដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃសេចក្តីពិសេស ។ អធិប្បាយថា ពួកទេវតាអ្នករាប់អានក្នុងពួកមារគិតថា "យើងនឹងកាន់យកសេចក្តីសង្ស័យយ៉ាងនេះថា លោកជាព្រះអរហន្ត*

ឬមិនមែនជាព្រះអរហន្តហ្ន៎ ?" ហើយនាំចូលទៅធ្វើឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងអំណាចនៃសេចក្ដីពិសេសយ៉ាងនេះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***"សេចក្ដីសង្ស័យរបស់ព្រះអរហន្តមានឬ ?"*** បរវាទីសំដៅយកសេចក្ដីសង្ស័យមានវត្ថុ ៨ ប្រការ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ ក៏ឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះសំដៅយកមិនមានការធ្លាក់ចិត្តចុះ គឺមិនដឹងក្នុងនាម និងគោត្រជាដើម នៃស្ត្រី និងបុរសជាដើម ។

ពាក្យថា ***"សេចក្ដីប្រាថ្នារបស់លោកនៅមានឬ ?"*** សេចក្ដីថា សកវាទី សួរថា ឱកាសដែលជាទីតាំងនៅនៃទឹកសុក្កៈនោះមាន ដូចឱកាសជាទីតាំងនៅនៃឧច្ចារៈ និងបស្សាវៈឬ ?

ពាក្យថា ***"អ្នកឈ្លាសក្នុងធម៌របស់ខ្លួន"*** បានដល់ អ្នកឈ្លាសត្រឹមតែធម៌ដែលជាព្រះអរហន្តរបស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ, ត្រង់នេះ លោកសំដៅយកព្រះអរហន្តអ្នករួចផុតដោយបញ្ញា ទើបពោលដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ***"អ្នកឈ្លាសក្នុងធម៌ដទៃ"*** បានដល់ អ្នកឈ្លាសសូម្បីក្នុងធម៌ដែលជាសមាបត្តិ ៨ ផ្សេងក្រៅអំពីព្រះសទ្ធម្ម, ត្រង់នេះ លោកសំដៅយកព្រះអរហន្តជាឧភតោ-ភាគវិមុត្ត ទើបពោលយ៉ាងនោះ ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយទំនងដែលពោលហើយក្នុងព្រះបាលីនុ៎ះឯង ។

ចប់បរូបហារកថា

២-៣-៤.អញ្ញាណ-កង្ខា-បរវិតរណកថា *

សម្តែងអំពីការមិនដឹង ការសង្ស័យ និងការណែនាំរបស់អ្នកដទៃ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងទាំង ៣ គឺរឿងការមិនដឹង ១ ការសង្ស័យ ១ និងការណែនាំរបស់អ្នកដទៃ ១ ៖

ក្នុងរឿងទាំងនោះ ជនណាមានលទ្ធិ គឺមានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈទាំងឡាយក្នុងខណៈនេះថា “ **អញ្ញាណ** *គឺសេចក្តីមិនដឹងរបស់ព្រះអរហន្តមាន ព្រោះមិនមានញាណកើតឡើង ក្នុងឈ្មោះ និងគោត្រជាដើមនៃជនទាំងឡាយ មានស្ត្រី និងបុរសជាដើមផង ។* **កង្ខា** *គឺការសង្ស័យរបស់ព្រះអរហន្តមាន ព្រោះមិនមានការសន្និដ្ឋាន គឺការដាក់ចិត្តចុះក្នុងរឿងនោះៗ ផង, ឯជនពួកផ្សេងរមែងណែនាំ រមែងប្រកាស រមែងប្រាប់រឿងទាំងឡាយដល់ព្រះអរហន្តទាំងនោះ, ព្រោះហេតុនោះ ការណែនាំដល់ព្រះអរហន្តទាំងនោះ ទើបមាន ដូច្នេះ សូម្បីពាក្យសួរក្នុងរឿងទាំង ៣ របស់សកវាទី គឺដើម្បីទម្លាយនូវលទ្ធិនៃជនទាំងនោះ ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រម និងពាក្យបដិសេធជារបស់បរវាទី ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហា និងពាក្យវិសជ្ជនាទាំងពួង បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារតាម*

---

* បាលីបិដកជា **បរវិតារណាកថា**។

ព្រះបាលីដែលមានមកហើយដោយលំដាប់នុ៎ះចុះ ៕

ចប់អញ្ញាណ-កង្ខា-បរវិតរណកថា

=======================

៥.ឧចីភេឩកថា សម្ដែងអំពីការបន្លឺវាចា

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការបន្លឺវាចា ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនណាមានលទ្ធិ គឺសេចក្ដីយល់ឃើញខុស ដូចនិកាយទាំងឡាយ មាននិកាយបុព្វសេលិយៈជាដើម ក្នុងខណៈនេះថា “ពេលបុគ្គលចូលបឋមជ្ឈានក្នុងខណៈនៃសោតាបត្តិមគ្គកើត គេរមែងបន្លឺវាចាថា ទុក្ខ” ដូច្នេះ សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរថា ***“ការបន្លឺវាចារបស់អ្នកចូលឈានមានឬ ?”*** *, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ព្រោះតាំងនៅក្នុងលទ្ធិ ។ ត្រូវសកវាទីសួរសំដៅយកភពទាំង ៣ ដោយពាក្យថា* ***“ក្នុងភពទាំងពួង”*** *ដូច្នេះទៀត បរវាទីឆ្លើយបដិសេធសំដៅយកអរូបភព ។ ត្រូវសកវាទីសួរដល់កាលដោយពាក្យថា* ***“ក្នុងកាលទាំងពួង”*** *ដូច្នេះ បរវាទីបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកកាលជាទីចូលឈានទាំងពួង ផ្សេងក្រៅអំពីការចូលឈានដែលប្រកបដោយបឋមជ្ឈានក្នុងខណៈនៃសោតាបត្តិមគ្គ ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយពាក្យថា* ***“របស់អ្នកចូលឈានទាំងពួងឬ ?”*** *, បរវាទី*

បដិសេធសំដៅយកអ្នកចូលឈានជាលោកិយសមាបត្តិ ។ ត្រូវសកវាទី សួរថា ***“ក្នុងសមាបត្តិទាំងពួងឬ ?”*** *ក៏ឆ្លើយបដិសេធសំដៅយកលោកុត្តរ ដែលសម្បយុត្តដោយទុតិយជ្ឈាន និងលោកិយសមាបត្តិទាំងពួង ។ ពាក្យថា* ***“ការកម្រើកកាយ”*** *បានដល់ កាយវិញ្ញត្តិ គឺការកម្រើកផ្លូវកាយ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃឥរិយាបថទាំងឡាយ មានការឈានទៅខាងមុខ ជាដើម ។ សកវាទីនោះ រមែងសួរដើម្បីព្រមានដោយពាក្យថា “ចិត្តណា រមែងញុំាងវចីវិញ្ញត្តិឲ្យកើតឡើង, ចិត្តនោះៗ រមែងញុំាងកាយវិញ្ញត្តិឲ្យកើតឡើងដូចគ្នា; កាលបើមានសេចក្ដីដូច្នេះ ព្រោះហេតុអ្វី សូម្បីការកម្រើកកាយទើបមិនមាន ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធផង ឆ្លើយយល់ព្រមផង ដោយអំណាចនៃលទ្ធិ (របស់ខ្លួន) ។*

ឥឡូវនេះ លោកពោលបញ្ហាទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***“ពេលដឹងថាទុក្ខ”*** *ជាដើម ដើម្បីព្រមានដោយពាក្យថា “បើបុគ្គលនោះ ពោលវាចាក្នុងខណៈនៃមគ្គថា* ***ទុក្ខ*** *ដូច្នេះមែន, គេក៏គប្បីពោលសូម្បីនូវពាក្យថា* ***សមុទ័យ*** *ជាដើមដែរ, ឬថា បើគេមិនពោលពាក្យនោះទេ, គេក៏មិនគប្បីពោលពាក្យសូម្បីក្រៅពីនេះដែរ” ។ ចំណែកបរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមផង ឆ្លើយបដិសេធផង ដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ ពិតណាស់ លទ្ធិ*

របស់គេថា "បុគ្គលចូលលោកុត្តរបឋមជ្ឈានហើយ រមែងឃើញច្បាស់នូវទុក្ខថា ជាទុក្ខមែន" ។

ពាក្យថា "**ញាណ**" បានដល់ សច្ចញ្ញាណ ៤ ដែលជាលោកុត្តរ ។ ពាក្យថា "**សោតំ**" លោកប្រាថ្នាយកសោតវិញ្ញាណ អធិប្បាយថា រមែងស្តាប់សំឡេងនោះ ដោយចិត្តបាន ។

ពាក្យថា ***"ការប្រជុំនៃផស្សៈទាំង ២"*** បានដល់ ត្រង់សោតសម្ផស្ស និងមនោសម្ផស្ស ។ ត្រង់ពាក្យថា "***ក៏មិនត្រូវពោលថា***" អធិប្បាយថា បើការបន្លឺវាចាមានដល់អ្នកចូលឈានយ៉ាងណាមួយមែន, ក៏មិនត្រូវពោលថា ការបន្លឺវាចា មានដល់អ្នកចូលឈានយ៉ាងណាមួយផងដែរ ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ ព្រមទាំងការជម្រះព្រះសូត្រ មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ។

៦ ព្រះសូត្រដែលបរវាទីនាំមកក្នុងទីបំផុតនៃបញ្ហាថា ***"ម្នាលអានន្ទ សាវក ឈ្មោះថា អភិភូ របស់ព្រះមានព្រះភាគអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ព្រះនាមថា សិខី ស្ថិតនៅក្នុងព្រហ្មលោក បានប្រកាសមួយម៉ឺនលោកធាតុ ដោយសំឡេងថា លោកទាំងឡាយ ចូរផ្តើម ចូរឧស្សាហ៍ ចូរប្រកបសេចក្តី***

ព្យាយាមក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ចូរកម្ចាត់សេនានៃស្តេចមច្ចុរាជ ។ល។" ។

ក្នុងព្រះសូត្រនេះ ការបន្លឺវាចានេះ រមែងកើតឡើងដោយចិត្តនៃសមាបត្តិណា, សូម្បីកាយភេទ គឺការកម្រើកកាយ ក៏រមែងកើតឡើងដោយចិត្តនៃសមាបត្តិនោះៗ ; ប៉ុន្តែចិត្តដែលធ្វើឲ្យវចីវិញ្ញត្តិ និងកាយវិញ្ញត្តិកើតឡើង មិនមែនបឋមជ្ឈានចិត្តដែលជាលោកុត្តរ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រដែលបរវាទីនាំមកនោះ ទើបមិនសម្រេចជាប្រយោជន៍ឡើយ ៕

ចប់វចីភេទកថា

៦.ទុក្ខាហារកថា សម្តែងអំពីការពោលថា "ទុក្ខ"

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការពោលថា "ទុក្ខ" ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ លទ្ធិនៃជនពួកណា ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈទាំងឡាយ ក្នុងខណៈនេះថា "ពេលមាននរណាមួយ ពោលវាចាថា 'ទុក្ខ ទុក្ខ' ដូច្នេះ អ្នកនោះ ឈ្មោះថា រមែងនាំមកនូវញាណក្នុងទុក្ខនេះ, លោកហៅថា ទុក្ខាហារ ហើយទុក្ខាហារនោះឯង លោកហៅថា ជាមគ្គង្គៈ គឺអង្គនៃមគ្គ និងទាក់ទងដោយមគ្គ" ដូច្នេះ សកវាទីសំដៅយកជនទាំងនោះ ទើបសួរបរវាទីថា "ការពោលថា ទុក្ខ ការនាំមកនូវញាណក្នុងទុក្ខ" ដូច្នេះ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាដំបូងថា "នរណាមួយ" បរវាទី

សំដៅយកអ្នកមិនឃើញច្បាស់ ទើបឆ្លើយបដិសេធ, ក្នុងបញ្ហាខទី ២ បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកអ្នកឃើញច្បាស់ ។ ក៏ការឃើញច្បាស់ ឬការមិនឃើញច្បាស់នោះ គ្រាន់តែជាលទ្ធិរបស់បរវាទីនោះប៉ុណ្ណោះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ដើម្បីទម្លាយវាទៈថា "ជនទាំងនោះឃើញច្បាស់ ឬមិនឃើញច្បាស់" របស់បរវាទីនោះ ទើបសកវាទីសួរថា "ពាលបុថុជ្ជន" ជាដើម ។ ត្រង់សេចក្តីនោះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕

ចប់ទុក្ខាហារកថា

៧.ចិត្តដ្ឋិតិកថា សម្តែងអំពីការតាំងនៅនៃចិត្ត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការតាំងនៅនៃចិត្ត ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ លទ្ធិនៃជនពួកណាថា " ចិត្ត ១ ដួងប៉ុណ្ណោះ រមែងតាំងនៅអស់កាលយូរ" ព្រោះឃើញចិត្តនៃសមាបត្តិ និងភវង្គចិត្តដែលប្រព្រឹត្តទៅជាប់តគ្នាដោយលំដាប់ ដូចលទ្ធិនិកាយអន្ធកៈទាំងឡាយ ក្នុងខណៈនេះ ដែលមានប្រភេទតាមដែលពោលហើយក្នុងគ្រាក្រោយ ដើម្បីជម្រះលទ្ធិនោះ ទើបសកវាទីសួរបរវាទីថា ***"ចិត្ត ១ ដួងតាំងនៅបានសូម្បីមួយថ្ងៃឬ ?"*** *ជាដើម បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមថា* ***"មែន"*** *។*

ក្នុងបញ្ហាថា ***"កន្លះថ្ងៃជាខណៈកើត"*** *នេះ លោកធ្វើពាក្យសួរ*

ដោយអំណាចនៃការកើត និងការរលត់ដោយន័យទេសនាថា **"សង្ខារទាំងឡាយ មិនទៀងហ្ន៎ ! មានការកើតឡើងហើយ មានសេចក្ដីសាបសូន្យទៅជាធម្មតា"** ដោយមិនប្រកាន់យកខណៈតាំងនៅនៃចិត្ត ។

ត្រូវសកវាទីសួរថា **"ធម៌ទាំងនោះ ផ្លាស់ប្ដូរទៅរហ័សជាងចិត្តឬ ?"** បរវាទីនោះ ពេលមិនឃើញធម៌ទាំងឡាយកើតរលត់រហ័សជាងចិត្ត ទើបឆ្លើយបដិសេធ, ត្រូវសកវាទីសួរគ្រាទីពីរ លោកប្រាថ្នាយកការតាំងនៅ ដែលជាវេលាយូរនៃចិត្តណា, ដោយសំដៅយកចិត្តនោះ ទើបឆ្លើយយល់ព្រម ។

ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា **"ចិត្តមួយដួងតាំងនៅរហូតអស់អាយុឬ ?"** សេចក្ដីថា បរវាទីរមែងឆ្លើយបដិសេធដោយវៀរអរូប និងរមែងឆ្លើយយល់ព្រមអ្នកដែលកើតក្នុងអរូបដោយអំណាចនៃព្រះបាលីថា "ទេវតាទាំងឡាយណា រមែងតាំងនៅរហូត ៨៤.០០០ កប្បជាដើម" ។

ក្នុងបញ្ហាថា **"ចិត្តរមែងកើតឡើងមួយស្របក់"** ជារបស់បរវាទី សកវាទីយល់ព្រម ព្រោះខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រថា **"សង្ខារទាំងឡាយមានការកើតឡើង ហើយមានសេចក្ដីសាបសូន្យទៅជាធម្មតា"** ជាដើម, ប៉ុន្តែបរវាទីនោះ រមែងប្រាថ្នាការតាំងនៅនៃចិត្ត ដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕

ចប់ចិត្តដ្ឋិតិកថា

៨.កុក្កុឡកថា សម្តែងអំពីផេះក្តៅ គឺសេចក្តីក្តៅគគុក

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងផេះក្តៅ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនពួកណាមានលទ្ធិ គឺមានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចនិកាយគោលិកៈទាំងឡាយ ក្នុងខណៈនេះថា ***"សង្ខារទាំងពួង ដូចផេះក្តៅ គឺស្មើគ្នានឹងឆារិកនរកដែលលាយដោយរងើកភ្លើង យ៉ាងពិតប្រាកដ"*** *ព្រោះមិនពិចារណា កាន់យកព្រះសូត្រដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា* ***"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ វត្ថុទាំងពួងជារបស់ក្តៅ សង្ខារទាំងពួងជាទុក្ខ"*** *ជាដើម ពាក្យសួររបស់សកវាទីដើម្បីរិះគន់ គឺទិតៀនលទ្ធិនោះ ដោយការឈ្វេចបញ្ឆាក់ដល់សេចក្តីសុខមានប្រការផ្សេងៗ របស់សង្ខារទាំងនោះ ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហានោះ មានពាក្យថា* ***" មិនមានឱកាសទំនេរឬ ?"*** *បានដល់ ធ្វើខេត្តដែនចំណែកមួយ គឺសំដៅសេចក្តីថា មិនធ្វើវត្ថុទាំងពួងនោះៗ ឲ្យប្លែកគ្នា ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីទាំងពួង គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលសម្តែងទុកហើយ ក្នុងបាលី ព្រមទាំងការជម្រះព្រះសូត្រនុ៎ះចុះ ៕*

ចប់កុក្កុឡកថា

៩.អនុបុព្វាភិសមយកថា សម្ដែងអំពីការត្រាស់ដឹងដោយលំដាប់

ឥឡូវនេះ រឿងការត្រាស់ដឹងដោយលំដាប់ ៖

ក្នុងរឿងនោះ លទ្ធិនៃការត្រាស់ដឹងផ្សេងៗ របស់ជនពួកណា ដូច លទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ និកាយសព្វត្ថិកៈ និកាយសមិតិយៈ និងនិកាយ ភទ្រយានិកៈទាំងឡាយ ក្នុងខណៈនេះ ដែលកើតឡើងហើយយ៉ាងនេះថា "បុគ្គលអ្នកប្រតិបត្តិដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវសោតាបត្តិផល រមែងលះ កិលេសទាំងឡាយបានខ្លះៗ ដោយការឃើញនូវទុក្ខ រមែងលះកិលេស បែបខ្លះៗ បាន ដោយឃើញសមុទ័យ... និរោធ... និងមគ្គ ដោយ ទំនងដូចគ្នានេះឯង រមែងលះកិលេសទាំងឡាយដែលនៅសល់ ព្រោះធ្វើការ លះកិលេស ដោយលំដាប់ ១៦ ចំណែកយ៉ាងនេះ មានប្រការដូច្នេះ ទើប សម្រេចភាពជាព្រះអរហន្ត" ដូច្នេះ ដោយមិនពិចារណាកាន់យកព្រះសូត្រ ទាំងឡាយ ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ៖

"អ្នកមានបញ្ញា គប្បីកម្ចាត់មន្ទិលរបស់ខ្លួនដែលលះបន្តិចៗ គ្រប់ៗ ខណៈ ដូចជាងមាសកម្ចាត់មន្ទិលមាសដូច្នោះ" *ដើម្បីតិះដៀលលទ្ធិនៃជន ទាំងនោះ ទើបសកវាទីសួរថា* ***"ការត្រាស់ដឹងធម៌ ជាការត្រាស់ដឹងដោយ លំដាប់ឬ ?"*** *ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា*

“បុគ្គលញ៉ាំងសោតាបត្តិមគ្គឲ្យកើតឡើងបានដោយលំដាប់ឬ ?” បរវាទីបដិសេធ ព្រោះខ្វាចថា “ការត្រាស់ដឹងមានចំនួនច្រើន ជារបស់មគ្គមួយ” ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ ក៏ឆ្លើយយល់ព្រម ដោយអំណាចនៃការឃើញទុក្ខជាដើម ។ ម្យ៉ាងទៀត បរវាទីរមែងឆ្លើយយល់ព្រមថា “សូម្បីញាណទាំង ៤ នោះ ជាសោតាបត្តិមគ្គមួយប៉ុណ្ណោះ, ប៉ុន្តែ រមែងប្រាថ្នាផលត្រឹមតែមួយ” ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបដិសេធ ។ សូម្បីក្នុងសកទាគាមិមគ្គជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ក្នុងបញ្ហាថា ***“ពេលឃើញមគ្គហើយ គប្បីពោលថាតាំងនៅហើយក្នុងផលឬ ?”*** អធិប្បាយថា ការឃើញទុក្ខជាដើម នៅមិនសម្រេច, ប៉ុន្តែការឃើញនោះ ឈ្មោះថា សម្រេចដោយការឃើញរបស់មគ្គហើយŸ បន្ទាប់អំពីនោះ ទើបដល់នូវការរាប់ថា អ្នកនោះតាំងនៅក្នុងផល ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមថា ***“មែន”*** ។

ពាក្យសួររបស់បរវាទីថា ***“ពេលឃើញទុក្ខហើយ សច្ចៈទាំង ៤ ក៏ប្រាកដថាបានឃើញហើយឬ ?”*** សកវាទីឆ្លើយយល់ព្រមដោយអំណាចនៃការត្រាស់ដឹងសច្ចៈ ៤ នោះព្រមគ្នា ។ ពេលបញ្ជាក់ទៀតថា ***“ទុក្ខសច្ចជាសច្ចៈទាំង ៤ ឬ ?”*** សកវាទីនោះឯង ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសច្ចៈ

*ទាំង ៤ មានសភាវៈផ្សេងគ្នា ។ ពាក្យសួរថា **“ពេលឃើញរូបក្ខន្ធ ដោយភាពជារបស់មិនទៀងហើយ ?”** ជារបស់សកវាទី, ពាក្យយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ព្រោះលទ្ធិរបស់លោកថា “ពេលបុគ្គលចាក់ធ្លុះធម៌ឯណាដោយភាពជារបស់មិនទៀងហើយ, ឈ្មោះថា ជាអ្នកចាក់ធ្លុះធម៌ សូម្បីទាំងអស់ ដូចបុគ្គលដឹងរសនៃទឹក ត្រឹមតែមួយតំណក់អំពីសមុទ្រ រមែងជាអ្នកឈ្មោះថា ដឹងរសដែលនៅសល់” ។*

*ពាក្យថា **“ដោយញាណ ៤”** បានដល់ ដោយញាណក្នុងទុក្ខជាដើម គឺញាណក្នុងអរិយសច្ច ៤ ។ ពាក្យថា **“ដោយញាណ ៨”** បានដល់ ដោយសច្ចញ្ញាណ ៤ ដែលទូទៅដល់សាវកទាំងឡាយ និងបដិសម្ភិទាញាណ ៤ ។ ពាក្យថា **“ដោយញាណ ១២”** បានដល់ ញាណក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទដែលមានអង្គ ១២ ។ ពាក្យថា **“ដោយញាណ ៤៤”** បានដល់ ដោយញាណដែលលោកពោលទុកក្នុងនិទានវគ្គ យ៉ាងនេះថា “ញាណក្នុងជរា មរណៈ និងញាណក្នុងហេតុកើតឡើងនៃជរា និងមរណៈ” ។ ពាក្យថា **“ដោយញាណ ៧៧”** បានដល់ ដោយញាណដែលលោកពោលទុកក្នុងនិទានវគ្គនោះៗ យ៉ាងនេះថា “ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ជរា និងមរណៈ ជារបស់មិនទៀង ជាសង្ខតៈ កើតឡើងហើយ ព្រោះអាស្រ័យគ្នា មានការអស់ទៅ ជាធម្មតា*

មានការប្រែប្រួលទៅជាធម្មតា មានការរលត់ទៅ ជាធម្មតា” ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបដោយន័យតាមព្រះបាលី ព្រមជាមួយការជម្រះព្រះសូត្រនុ៎ះចុះ ៕

ចប់អនុបុព្វាភិសមយកថា

១០.វោហារកថា សម្តែងអំពីវោហារ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងវោហារ គឺពាក្យសម្តីដែលហៅវត្ថុផ្សេងៗ ៖

ក្នុងរឿងនោះ លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណាក្នុងខណៈនេះ ដូចលទ្ធិនិកាយអន្ធកៈថា “ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ដឹងហើយ រមែងត្រាស់ដឹង ហៅដោយពាក្យដែលជាលោកុត្តរ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅយកជនទាំងនោះ ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រម ជារបស់បរវាទី ដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។ ពាក្យថា ***“សោតៈដែលជាលោកុត្តរ”*** *ជាដើម លោកពោលហើយ ដើម្បីសម្តែងសេចក្តីដែលបរវាទីនោះមិនគួរនឹងពោល គឺជាពាក្យដែលមិនត្រឹមត្រូវ ។ ក្នុងកន្លែងនេះ លោកអធិប្បាយទុកថា សទ្ទាយតនៈនោះៗ លោកមិនគួរពោលថា ជាលោកុត្តរ ឬថា សូម្បីសោតៈជាដើមក៏ដូចគ្នា ។*

ក្នុងពាក្យថា ***“ប្រសិនបើព្រះតម្រាស់របស់ព្រះមានព្រះភាគ ប៉ះពាល់***

សោតៈដែលជាលោកិយ" នេះ សេចក្ដីថា បុគ្គលមិនគប្បីកាន់យកខ្លឹមសារយ៉ាងនេះថា បើព្រះតម្រាស់របស់ព្រះមានព្រះភាគនោះ ប៉ះពាល់លោកុត្តរទាំងឡាយ, ព្រះតម្រាស់ក៏គប្បីជាលោកុត្តរដែរ ។ ក្នុងសេចក្ដីនេះ កាលបើព្រះតម្រាស់របស់ព្រះមានព្រះភាគប៉ះពាល់ដល់លោកិយ, ព្រះតម្រាស់នោះក៏មិនបានឈ្មោះថា ជាលោកុត្តរទេ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យថា ***"ដោយវិញ្ញាណដែលជាលោកិយ"*** នេះ បានដល់ ដោយលោកិយប៉ុណ្ណោះ ។ សេចក្ដីជាលោកិយដោយប្រការដទៃនោះ មានប្រការមិនមែនតិច ។ ពិតណាស់ លោកុត្តរមែងដឹងបាន សូម្បីដោយញាណជាលោកិយ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារទាំងពួង ដោយសមគួរយ៉ាងនេះចុះ ។

ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***"ជនទាំងអស់នោះ ឈ្មោះថាញ៉ាំងមគ្គឱ្យកើតបានឬ ?"*** ជាដើម បរវាទីមែងបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកអ្នកមិនបានមគ្គ, ប៉ុន្តែ យល់ព្រមសំដៅយកអ្នកបានមគ្គ ។ ពាក្យថា ***"ប្រើឈើច្រត់មាស"*** បានដល់ ឈើច្រត់សម្រេចហើយដោយមាសសន្ធឹក, ឧទាហរណ៍នេះ ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា ***"ឈើច្រត់ដើមល្ហុង"*** បានដល់ ឈើច្រត់ដែលធ្វើអំពីដើមល្ហុង, ពាក្យនេះជាឧទាហរណ៍របស់សកវាទី ។

ឯលទ្ធិមួយរបស់និកាយអន្ធកៈពួកខ្លះថា ***"ពេលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ត្រាស់លោកិយធម៌ ក៏ជាលោកិយធម៌"*** ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានខ្លឹម

សារផាយស្រួលទាំងអស់នុ៎ះឯង ។

ចប់វោហារកថា

១១.និរោធកថា សម្តែងអំពីនិរោធ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងនិរោធ គឺសេចក្តីរលត់ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញថា "រួម និរោធទាំងពីរ គឺអប្បដិសង្ខារនិរោធ បានដល់ការរលត់ ដោយមិនប្រើ បញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា និងបដិសង្ខារនិរោធ គឺការរលត់ ដោយប្រើបញ្ញា ជាគ្រឿងពិចារណាទាំងពីរនេះចូលគ្នា ទើបឈ្មោះថា និរោធសច្ច" ដូច្នេះ ដូចនិកាយមហិសាសកៈ និងនិកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះ, សកវាទីសំដៅយក ជនទាំងនោះ ទើបសួរថា ***"និរោធមាន ២ ឬ ?"*** ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រម ជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាថា ទុក្ខនិរោធមាន ២ ឬ ? បរវាទីមិនប្រាថ្នា ទុក្ខសច្ចមាន ២ ដោយហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ, តែប្រាថ្នាថា ទុក្ខរមែងរលត់ទៅដោយអាការ ២ យ៉ាង ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបទទួលរ៉ាប់រងក្នុងបញ្ហាថា ***"និរោធសច្ចមាន ២ ឬ ?"*** បរវាទី ពេលមិនប្រាថ្នាដោយអំណាចនៃការរលត់ទុក្ខសច្ចមាន ២ យ៉ាង ទើបឆ្លើយ បដិសេធ, ប៉ុន្តែ ឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះការរលត់ទុក្ខ រមែងមានដោយ

អាការទាំង ២ យ៉ាង ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ សូម្បីពាក្យថា **“តាណៈមាន ២ ឬ ?”** ជាដើម ក៏ក្នុងន័យនេះដែរ, តាណៈ គឺធម៌ជាគ្រឿងទប់ទល់ (ការពារ) ជាដើម នេះជាវេវចនៈរបស់ព្រះនិព្វាន ។

ក្នុងពាក្យសួរទាំងឡាយ មានពាក្យថា **“មានការខ្ពស់ និងទាបនៃនិព្វានទាំង ២ ឬ ?”** ជាដើម បរវាទីពេលមិនឃើញព្រះនិព្វានមានការខ្ពស់និងទាបជាដើម ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា **“សង្ខារដែលនៅមិនទាន់រលត់ដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា”** អធិប្បាយថា សង្ខារពួកណា មិនរលត់ទៅដោយលោកុត្តរញ្ញាណដែលជាគ្រឿងពិចារណា លោកហៅ សង្ខារពួកនោះថា រលត់ទៅហើយ តាមប្រក្រតីរបស់ខ្លួនឯង ឬព្រោះមិនមានការបដិបត្តិដោយអំណាចនៃការសាកសួរខុសឬជាដើមទេ ។ ពាក្យថា **“សង្ខារដែលរលត់ហើយ ដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា”** បានដល់ សង្ខារទាំងនោះរមែងរលត់ទៅដោយលោកុត្តរញ្ញាណ គឺរមែងដល់នូវការមិនកើតឡើងទៀត ។ ពាក្យសួរថា **“សង្ខារទាំងដែលនៅមិនរលត់ដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា ទាំងដែលរលត់ហើយដោយបញ្ញា ជាគ្រឿងពិចារណាផ្សេងគ្នា ក៏វិនាសទៅអស់ហើយ មិនមែនឬ ?”** ដូច្នេះ ជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងពាក្យវិសជ្ជនានោះ សកវាទីរមែងឆ្លើយយល់ព្រម នូវសភាវៈនៃសង្ខារទាំងឡាយនោះ

មានការបែកធ្លាយទៅជាធម្មតា ដោយមិនត្រូវប្រើបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា ព្រោះការបែកធ្លាយទៅនៃសង្ខារទាំងឡាយ ជាសភាពត្រូវបែកធ្លាយទៅ ដោយចំណែកមួយ, ឬថា សភាវៈនៃសង្ខារទាំងនោះ ពេលអរិយមគ្គ កើតឡើងហើយ ក៏ត្រូវបែកធ្លាយទៅ ព្រោះការបែកធ្លាយនោះដូចគ្នា ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានអត្ថន័យងាយស្រួលមែនពិត ៕

ចប់និរោធកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះគឺ

១.បរូបហារកថា, ២.អញ្ញាណកថា, ៣.កង្ខាកថា, ៤.បរវិតរណ-កថា, ៥.វចីភេទកថា, ៦.ទុក្ខាហារកថា, ៧.ចិត្តដ្ឋិតិកថា, ៨.កុក្កុឡកថា, ៩.អនុបុព្វាភិសមយកថា, ១០.វោហារកថា, ១១.និរោធកថា ។

ចប់វគ្គទី ២

វគ្គទី ៣

១.ពលកថា សម្តែងអំពីពលៈ គឺកម្លាំង

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងពលៈ គឺកម្លាំង ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានលទ្ធិដូចនិកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះថា "កម្លាំងព្រះតថាគត ទូទៅដល់ព្រះសាវកទាំងឡាយ" ព្រោះកាន់យកព្រះសូត្រ ១០ សូត្រ មានអនុរុទ្ធសំយុត្តសូត្រជាដើម ដោយមិនពិចារណាថា "ម្នាលអ្នកមានអាយុ រីឯយើងរមែងដឹងច្បាស់នូវឋានៈដោយសេចក្តីជាឋានៈ ហើយរមែងដឹងច្បាស់អឋានៈ ដោយសេចក្តីជាអឋានៈតាមសេចក្តីពិត ព្រោះថា សតិបដ្ឋានទាំង ៤ នេះ យើងចម្រើនហើយធ្វើឲ្យច្រើនហើយ" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ព្រោះតាំងនៅក្នុងលទ្ធិ ។ ឯឈ្មោះថាកម្លាំងនៃព្រះតថាគតនេះ ទូទៅដល់ព្រះសាវកទាំងឡាយក៏មាន, មិនទូទៅក៏មាន, ទូទៅផង មិនទូទៅផង, នៅមានក្នុងកម្លាំងទាំងនោះ; ញាណក្នុងសេចក្តីអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយ ឈ្មោះថា ***សាធារណៈ*** គឺទូទៅដល់ព្រះសាវក, តែឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញ្ញាណ បានដល់ ញាណដឹងសេចក្តីចាស់ក្លានិងទន់ខ្សោយនៃឥន្ទ្រិយ, ជាអសាធារណញ្ញាណ គឺញាណមិនទូទៅ, ញាណ

ដែលនៅសល់ជាសាធារណៈផង ជាអសាធារណៈផង ។ ពិតណាស់ ព្រះសាវកទាំងឡាយរមែងដឹងនូវឋានាឋានញ្ញាណជាដើមបានខ្លះៗ, តែព្រះតថាគតទាំងឡាយរមែងជ្រាបឋានាឋានញ្ញាណជាដើមបាន ដោយមិនមានសេសសល់ ។ ព្រះសាវកទាំងឡាយ រមែងដឹងសាធារណញ្ញាណទាំងអស់នោះដោយខទ្ទេស គឺដោយដំពូកខ្លះ មិនដោយនិទ្ទេស គឺ (មាតិកា) ដោយនាំចេញសម្តែងយ៉ាងពិស្តារ ។ ក៏លទ្ធិនេះ ពោលថា ***"សូម្បីកម្លាំងរបស់ព្រះតថាគតទាំងពួងថា ទូទៅដល់ព្រះសាវកដោយមិនប្លែកគ្នា"*** ដូច្នេះ ដើម្បីតិះដៀលលទ្ធិនោះៗ, ព្រោះហេតុនោះ ទើបផ្ដើមសាកសួរទៀតថា "កម្លាំងរបស់ព្រះតថាគត ក៏គឺជាកម្លាំងរបស់ព្រះសាវក" ជាដើម ។

ក្នុងការឆ្លើយបញ្ហាទាំងនោះ បញ្ហាទី ១ បរវាទីសំដៅយកភាវៈនៃកម្លាំងទាំងនោះ ជាវិស័យ គឺជាអារម្មណ៍នៃអាការទាំងពួង ដោយនិទ្ទេស ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ក្នុងបញ្ហាទី ២ ឆ្លើយយល់ព្រមដោយអំណាចនៃញាណមានឋានាឋានញ្ញាណជាដើម ដោយខទ្ទេស ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***"កម្លាំងរបស់ព្រះតថាគតយ៉ាងនោះ កម្លាំងរបស់ព្រះសាវក ក៏យ៉ាងនោះដែរ"*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានការធ្វើដែលប្លែកផ្សេងគ្នាដោយអាការទាំងពួង ។ **បុព្វបយោគ** គឺការប្រកបក្នុងខាងដើមក្ដី, **បុព្វចរិយា** គឺការ

ប្រព្រឹត្តខាងដើមក្តី រមែងដូចគ្នាដោយអត្ថ ។ ការពោលធម៌ផង ការសម្តែងធម៌ផង ក៏ដូចគ្នាដែរ ។

ក្នុងបញ្ហាថា ***ដោយឥន្ទ្រិយបរិយត្តិញ្ញាណ*** *បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមក្នុងវិស័យ គឺអារម្មណ៍នៃព្រះសាវក សំដៅយកទូទៅដោយឯកទេស គឺចំណែកខ្លះ ។*

ឥឡូវនេះ បញ្ហារបស់បរវាទី មានពាក្យថា ***"ព្រះសាវកដឹងឋានៈនិងអឋានៈឬ ?"*** *ជាដើម ដើម្បីឲ្យតាំងទុកនូវភាវៈនៃញាណទាំងនោះជាសាវក, សាធារណញ្ញាណ ដោយភាវៈនៃលោកដឹងឋានាឋានញ្ញាណជាដើម ដោយខទ្ទេស ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបប្រកាសការដឹងអត្ថរបស់ព្រះសាវកត្រឹមតែថា ការដឹងនោះប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុងបញ្ហានោះ បរវាទីមិនកាន់យកឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញ្ញាណ ដែលជាញាណណាមួយ នៃសាធារណញ្ញាណទាំង ៦ ឡើយ ។*

ពាក្យថា ***"ការអស់អាសវៈនៃព្រះតថាគត ជាមួយការអស់អាសវៈនៃព្រះសាវក"*** *អធិប្បាយថា ពាក្យណាដែលបុគ្គលគួរពោល គប្បីមាន ព្រោះអាស្រ័យការអស់អាសវៈរបស់ព្រះតថាគត ជាមួយការអស់អាសវៈរបស់ព្រះសាវកនោះ សេចក្តីប្លែកផ្សេងគ្នាមិនមានទេ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យថា "ការរួចផុតនៃព្រះតថាគត ជាមួយការរួចផុតនៃព្រះសាវក" ក៏មានន័យ*

ដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ។

ឥឡូវនេះ បញ្ហារបស់បរវាទីថា ***"ក្នុងការអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយ"*** ជាដើមនោះទៀត ដើម្បីប្រៀបធៀបញាណក្នុងការអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយ របស់ព្រះតថាគតជាមួយនឹងព្រះសាវក ដែលសកវាទីឆ្លើយយល់ព្រមជាសាធារណញ្ញាណនោះ ហើយទើបសួរនូវសេចក្ដីជាអសាធារណញ្ញាណទាំងឡាយ សូម្បីដែលនៅសល់ ។ ញាណនោះ ដែលសកវាទីដោះស្រាយបញ្ហាយល់ព្រមហើយថា ជាសាធារណញ្ញាណ ព្រោះមិនមានអ្វីប្លែកក្នុងការអស់អាសវៈឡើយ ។ ក្នុងញាណទាំងឡាយ ក្រៅអំពីនេះ លោកឆ្លើយបដិសេធញាណ ជាសាធារណៈ ព្រោះមិនមានសេចក្ដីពិសេសក្នុងព្រះសាវក ។ ពាក្យសួររឿង **អសាធារណញ្ញាណ** * របស់

---

* **អសាធារណញ្ញាណ** បានដល់ ញាណដែលមិនទូទៅដល់ព្រះសាវកទាំងឡាយមាន ៦ គឺ

១-ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញ្ញាណ បានដល់ បញ្ញាស្ទង់ដឹងភាពចាស់ក្លា និងទន់ខ្សោយនៃឥន្ទ្រិយរបស់សត្វទាំងឡាយ ។

២-អាសយានុសយញ្ញាណ បានដល់ បញ្ញាស្ទង់ដឹងអាសយៈ គឺអធ្យាស្រ័យ និងកិលេសដែលដេកត្រាំក្នុងសន្ដានរបស់សត្វ ។

៣-យមកប្បាដិហិរញ្ញាណ បានដល់ បញ្ញាស្ទង់ដឹងក្នុងការធ្វើយមកប្បាដិហារ្យ

៤-មហាករុណាសមាបត្តិញ្ញាណបានដល់ បញ្ញាស្ទង់ដឹងក្នុងការចូលមហាករុណាសមាបត្តិ

បរវាទី ប្រៀបធៀបអាសវក្ខយញ្ញាណនោះៗ ជាមួយនឹងបណ្ដាញាណទាំងឡាយ មានឋានាឋានញ្ញាណជាដើមទៀត ។ ក្នុងការវិសជ្ជនាបញ្ហានោះ សកវាទីបដិសេធក្នុងអាសវក្ខយញ្ញាណ, ប៉ុន្តែយល់ព្រមក្នុងញាណដែលនៅសល់ ។ តអំពីនេះ ជាពាក្យសួរអសាធារណញ្ញាណរបស់បរវាទី ប្រៀបធៀបជាមួយនឹងឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញ្ញាណ ។ ញាណនោះ លោកសម្ដែងទុកដោយសង្ខេប ។ សូម្បីក្នុងការវិសជ្ជនាបញ្ហា សកវាទីឆ្លើយយល់ព្រមក្នុងរឿងឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញ្ញាណ ឆ្លើយបដិសេធក្នុងញាណដែលនៅសល់ទាំងឡាយ ។ តអំពីនោះ ពាក្យសួរសាធារណញ្ញាណនៃឥន្ទ្រិយបរោ-បរិយត្តិញ្ញាណរបស់បរវាទី ដែលប្រៀបធៀបជាមួយនឹងឋានាឋានញ្ញាណទាំងឡាយ ។ សូម្បីញាណនោះ ក៏លោកសម្ដែងទុក ដោយសង្ខេបដែរ ។ ក្នុងការវិសជ្ជនានូវបញ្ហានោះ សកវាទីឆ្លើយបដិសេធ ក្នុងឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញ្ញាណ ឆ្លើយយល់ព្រមក្នុងញាណទាំងឡាយ ដែលនៅសល់ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ៕

ចប់ពលកថា

= = =

៥_សព្វញ្ញុតញ្ញាណ បានដល់ បញ្ញាស្ទង់ដឹងក្នុងធមិទាំងពួង

៦_អនាវរណញ្ញាណ បានដល់ បញ្ញាស្ទង់ដឹងក្នុងធមិដែលមិនមានអ្វីរាំង ។

២.អរិយន្តិកថា សម្តែងអំពីអរិយៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងជាអរិយៈ ៖

*ក្នុងបញ្ហានោះ លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណា ដូចលទ្ធិនិកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះថា "អាសវក្ខយញ្ញាណ ជាអរិយៈតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ មិនបានទេតាមពិត សូម្បីញាណផ្នែកខាងដើម * ៩ យ៉ាង ដែលជាកម្លាំង ក៏ជាអរិយៈដែរ" ដូច្នេះ សកវាទីសំដៅយកជនទាំងនោះ ទើបសួរថា* ***"ការដឹង***

---

* **ទសពលញ្ញាណ** = ញាណដែលជាកម្លាំង ១០ គឺ

១.ឋានាឋានញ្ញាណ ប្រាជ្ញាដែលដឹងឋានៈ និងអឋានៈ

២.វិបាកញ្ញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងផលនៃកម្ម

៣.សព្វត្ថគាមិនីបដិបទាញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងផ្លូវទៅកាន់ភពទាំងពួង

៤.នានាធាតុញ្ញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងធាតុផ្សេងៗ

៥.នានាធិមុត្តិញ្ញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងអធិមុត្តិ គឺអធ្យាស្រ័យរបស់សត្វផ្សេងៗ

៦.ឥន្ទ្រិយោបរិយត្តិញ្ញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងភាពចាស់ក្លា និងទន់ខ្សោយនៃឥន្ទ្រិយរបស់សត្វ

៧.ឈានាទិសំកិលេសាទិញ្ញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងអាការ មានសេចក្តីសៅហ្មងជាដើមនៃធម៌មានឈានជាដើម ។

៨.បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងនូវជាតិកំណើតដែលធ្លាប់អាស្រ័យក្នុងកាលមុន

តាមពិតក្នុងឋានៈ និងអឋានៈ ជាអរិយៈឬ ?" *ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យសួរដោយអំណាចនៃមគ្គជាដើមថា* ***"ញាណណាក្នុងអរិយមគ្គជាដើម ញាណមួយនោះ គប្បីជាអរិយៈឬ ?"*** *ជារបស់សកវាទី, ពាក្យឆ្លើយបដិសេធជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យសួរទៀតថា* ***ដោយសុញ្ញតារម្មណ៍*** *ជាដើម ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យសួរនោះ សុញ្ញតាមាន ២ យ៉ាង គឺ* **សត្តសុញ្ញតា** *ភាពសូន្យទទេចាកសត្វ ១ និង* **សង្ខារ-សុញ្ញតា** *សេចក្តីសូន្យទទេចាកសង្ខារ ១ ។* ***បញ្ចក្ខន្ធ*** *ជាសភាពសូន្យទទេចាកសត្វ ដែលសត្វលោកសន្មតដោយទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា* **សត្តសុញ្ញតា** *។* ***ព្រះនិព្វាន*** *ជាសភាពសូន្យទទេស្ងាត់ហើយ ជាធម្មជាតិចេញទៅហើយអំពីសង្ខារទាំងពួង ឈ្មោះថា* **សង្ខារសុញ្ញតា** *។ ក្នុងបញ្ហានោះ បរវាទីសំដៅយកសេចក្តីសូន្យទទេដែលជាអារម្មណ៍របស់សង្ខារ ។ សូម្បីត្រូវសកវាទីសួរថា* ***"ទ្រង់ធ្វើទុកក្នុងព្រះទ័យ"*** *ដូច្នេះ ក៏បដិសេធ ព្រោះសំដៅយកព្រះនិព្វានប៉ុណ្ណោះ រមែងឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះសំដៅយកសង្ខារទាំងឡាយ ។ តអំពីនោះ ត្រូវសកវាទីសួរថា* ***"ជាការប្រជុំនៃផស្សៈ ២ យ៉ាង***

៩.ចុតូបបាតញ្ញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងនូវចុតិ និងបដិសន្ធិ

១០.អាសវក្ខយញ្ញាណ ប្រាជ្ញាស្ទង់ដឹងនូវការអស់ទៅនៃអាសវៈ ។

នៃចិត្ត ២ ដូចម្ដេច ?" *ព្រោះកាន់យកន័យនេះថា* ***អ្នកមានមនសិការក្នុងឋានញ្ញាណ និងអឋានញ្ញាណជាដើម មានសង្ខារជាអារម្មណ៍ ប៉ុន្តែអ្នកមានមនសិការក្នុងភាពសូន្យទទេ មានព្រះនិព្វានជាអារម្មណ៍*** *បរវាទីនោះ ពេលមិនបានឱកាសដែលមានលេសន័យ ទើបបដិសេធ ។* ***សូម្បីអនិមិត្ត និងអប្បណិហិត*** *ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពិតណាស់* ***ខន្ធទាំងឡាយ*** *ឈ្មោះថា* **អនិមិត្ត** *ព្រោះមិនមាននិមិត្ត គឺសត្វ,* ***ព្រះនិព្វាន*** *ឈ្មោះថា អនិមិត្ត ព្រោះមិនមាននិមិត្ត គឺសង្ខារ, ខន្ធទាំងឡាយ ឈ្មោះថា* **អប្បណិហិត** *គឺមិនមានទីតាំង ដោយការតាំងសេចក្ដីប្រាថ្នានៃសត្វដែលដល់នូវការរាប់ថា "* **បណិធិ** *" ព្រោះអត្ថថា គប្បីតាំងទុក ពោលគឺដែលគេលើកឡើងហើយគប្បីតាំងទុកសូម្បីក្នុងធម៌ម្យ៉ាង ។* ***ព្រះនិព្វាន*** *ឈ្មោះថា* **អប្បណិហិត** *គឺមិនមានទីតាំង ដោយការតាំងទុកនូវតណ្ហា ឬដោយការតាំងទុកនូវសង្ខារទាំងពួង ដែលជាអារម្មណ៍នៃតណ្ហា ។ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ក្នុងការវិសជ្ជនាទាំងនេះ ទាំងការបដិសេធ ទាំងការយល់ព្រម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យមុននុ៎ះបុះ ។*

តអំពីនេះ អនុលោម និងបដិលោម បញ្ហាថា "លោកុត្តរធម៌ទាំងឡាយ មានសតិបដ្ឋានជាដើម ជាអរិយៈផង មានសុញ្ញតៈជាដើម ជាអារម្មណ៍

ផង យ៉ាងណា, ញាណជាគ្រឿងស្ទង់ដឹងឋានៈ និងអឋានៈដោយលទ្ធិរបស់លោកយ៉ាងនោះឬ ?” សូម្បីក្នុងការវិសជ្ជនាបញ្ហាការឆ្លើយយល់ព្រមទាំងពួង ជារបស់បរវាទី ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពាក្យសួរ និងពាក្យឆ្លើយសូម្បីក្នុងញាណដែលនៅសល់ ដោយឧបាយនេះចុះ ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងព្រះបាលីលោកសង្ខេបញាណដែលនៅសល់ទុកហើយ ក៏ចែកចុតូបបាតញ្ញាណទុកក្នុងទីបំផុត ។ ខាងមុខអំពីនេះ ជាពាក្យសួរដល់ភាពជាព្រះអរិយៈ ដោយអនុលោម និងបដិលោមនៃញាណទាំងឡាយដែលនៅសល់ ប្រៀបធៀបជាមួយនឹងអាសវក្ខយញ្ញាណ ដែលសម្រេចហើយថា “ជាអរិយៈ” សូម្បីក្នុងលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ ពាក្យសួរទាំងពួង ជារបស់បរវាទី ។ សកវាទីឆ្លើយយល់ព្រមផង បដិសេធផង ។ អត្ថន័យទាំងនោះ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ។ ចំណែកក្នុងបាលីលោកសង្ខេបញាណទាំង ៧ ទុកក្នុងទីនេះហើយសម្តែងដូចន័យទី ១ នុ៎ះដែរ ។

ចប់អរិយន្តិកថា

....

៣.វិមុត្តិកថា * សម្តែងអំពីវិមុត្តិ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងវិមុត្តិ គឺការរួចផុត ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ លទ្ធិរបស់ ជនទាំងឡាយណា ដូចលទ្ធិនិកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះថា "ឈ្មោះថា ការបដិបត្តិដើម្បីរួចផុត របស់ចិត្តដែលប្រាសចាករាគៈហើយ មិនមាន, ដូចយ៉ាងថា សំពត់ដែលគេបោកគក់យកមន្ទិលចេញទៅរមែងផុតចាកមន្ទិលបាន យ៉ាងណាមិញ, ចិត្តមានរាគៈ រមែងរួចផុតចាករាគៈបាន ក៏យ៉ាងនោះដែរ" ។ សកវាទីសំដៅយកជនទាំងនោះ ទើបសួរបរវាទីថា " ចិត្តមានរាគៈរួចផុតឬ ?" ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី, បន្ទាប់អំពីនោះ ត្រូវសកវាទីសួរដោយន័យថា " ***ចិត្តសហគតៈដោយរាគៈជាដើម រួចផុតបានឬ ?"*** *បរវាទីបដិសេធ ដោយសំដៅយកថា* ***ក្នុងខណៈនៃមគ្គចិត្ត ចិត្តនោះ ឈ្មោះថា រមែងរួចផុត****, តែក្នុងកាលនោះ ចិត្តមានសភាពដូច្នេះ រមែងមិនមានឡើយ ។ សូម្បីត្រូវសកវាទីសួរដោយន័យថា* ***"ចិត្តមានផស្សៈ"*** *ជាដើម បរវាទីពេលមិនឃើញការរួចផុតចាករាគៈ ដូចធម៌ទាំង ២ គឺផស្សៈ និងចិត្តផុតចាករាគៈ ទើប*

---

* បាលីបិដកជា វិមុច្ចតិកថា ។

ឆ្លើយយល់ព្រម ហើយឆ្លើយបដិសេធ ។ ***សូម្បីក្នុងចិត្តមានទោសៈជាដើម*** *បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារដោយឧបាយនេះចុះ ៕*

ចប់វិមុត្តិកថា

....

៤.ទិមុច្ចមានកថា សម្តែងអំពីចិត្តរួចផុត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងចិត្តរួចផុត ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណាថា “ចិត្តរួចផុតហើយដោយវិក្ខម្ភនវិមុត្តិ ដោយឈាន ក្នុងខណៈនៃមគ្គ, ចិត្តនោះ ឈ្មោះថារួចផុតដោយសមុច្ឆេទវិមុត្តិ” ដូច្នេះ សកវាទីសំដៅយកជនទាំងនោះ ទើបសួរថា ***“ចិត្តដែលរួចផុតហើយនៅតែរួចផុតឬ ?”*** *ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ សកវាទីសួរទៀតថា “មួយផ្នែករួចផុតហើយ” ក្នុងបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា* ***“មួយផ្នែក”*** *ជាពាក្យមិនប្រាកដតាមសេចក្តីពិត អធិប្បាយថា លោកសួរថា* ***“ចិត្តរួចផុតហើយមួយផ្នែក, មិនរួចផុតហើយមួយផ្នែក*** *យ៉ាងណា, ចិត្តនោះមួយផ្នែករួចផុតហើយŸ តែមួយផ្នែកទៀតមិនរួចផុតយ៉ាងនោះឬ ?” ។*

សួរថា *សកវាទីសួរយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុអ្វី ?*

ឆ្លើយថា ព្រោះបរវាទីនោះ ពោលខុសភាវៈប្រក្រតីថា ***"ចិត្តដែលរួចផុតហើយ ថានៅរួចផុត"*** *ដូច្នេះ ដូចជាផ្ទះឈើធ្វើវត្ថុទាំងឡាយ មានឈើជាដើម គេធ្វើស្រេចហើយផ្នែកខ្លះ, ផ្នែកខ្លះនៅមិនស្រេច ព្រោះរបស់នោះ នៅមិនទាន់រៀបរយយ៉ាងណា; សូម្បីចិត្តនេះ ក៏រមែងនឹងប្រាកដតាមលទ្ធិថា "មួយផ្នែក រួចផុតហើយ, មួយផ្នែកទៀត មិនរួចផុត" យ៉ាងនោះ ។*

លំដាប់នោះ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធក្នុងបញ្ហាទី ១ ព្រោះចិត្តមិនមានផ្នែកខ្លះ ដូចផ្ទះឈើជាដើម, ក្នុងបញ្ហាទី ២ ឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះសភាវៈនៃចិត្តនោះ កំពុងរួចផុត, មិនមែនរួចផុតហើយនឹងធ្វើកិច្ច នៅមិនទាន់ស្រេចទេ ។ មួយវិញទៀត លោកឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកលក្ខណៈនៃចិត្តដែលជាលោកិយជ្ឈាន, ប៉ុន្តែថា លក្ខណៈនៃចិត្តជាលោកិយជ្ឈាននោះ មិនមែនកំពុងរួចផុតដោយសមុច្ឆេទវិមុត្តិឡើយ ក្នុងកាលនោះ ទើបឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកលក្ខណៈនៃចិត្តជាលោកុត្តរជ្ឈាន ។ លទ្ធិរបស់លោកថា " ក៏ក្នុងកាលនោះ ចិត្តនោះកំពុងរួចផុតដោយសមុច្ឆេទវិមុត្តិ ដោយមួយផ្នែកៗទៀត តាមចិត្តដែលរួចផុតហើយ" ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទី ពោលថា "មួយផ្នែក ជាព្រះសោតាបន្ន" ជាដើម ដើម្បីព្រមានដោយពាក្យថា "ប្រសិនបើចិត្តដូងនោះៗ រួចផុតបានមួយផ្នែក, មួយផ្នែកទៀត មិនរួចផុតមែន កាលបើមានសេចក្ដីដូច្នេះ, បុគ្គលណាជាព្រះសោតាបន្ន ដោយ

ចិត្តមួយដួងនោះៗ សូម្បីបុគ្គលនោះ ក៏ត្រូវជាព្រះសោតាបន្នត្រឹមតែមួយផ្នែក, មិនមែនមួយផ្នែកដោយចិត្តដួងនោះទេ” ដូច្នេះ បរវាទីពេលមិនឃើញធម៌ដូរដង់ដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ សូម្បីវារៈដែលនៅសល់ទាំងពួង ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ក្នុងបញ្ហាថា “ដោយចិត្តរួចផុតហើយក្នុងខណៈនៃការកើតឡើង” អធិប្បាយថា បើចិត្តមួយដួងនោះឯង រួចផុតហើយផង, កំពុងរួចផុតផងសោត, ចិត្តដែលរួចផុតហើយ នឹងកំពុងរួចផុត រមែងប្រាកដក្នុងខណៈតែមួយដូចគ្នា សភាពដូច្នេះ ជាលទ្ធិរបស់លោកឬ ? ។ ក្នុងការជម្រះព្រះសូត្រ ១ ដំបូងជារបស់បរវាទី, ក្នុងព្រះសូត្រនេះ អធិប្បាយថា ***ចិត្តរមែងរួចផុត*** ជាការបញ្ញាក់មិនជាក់លាក់ សំដៅសេចក្តីថា មិនពោលថាជាខណៈកើត ឬខណៈរលត់ទេ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបរវាទីនាំព្រះសូត្រមកថា “ពេលបុគ្គលនោះ ដឹងយ៉ាងនេះ ឃើញយ៉ាងនេះ, ចិត្តណា រមែងរួចផុតចាកអាសវៈទាំងនេះ; ចិត្តនោះ ឈ្មោះថា ***រមែងរួចផុត”*** ។ ព្រះសូត្រទី ២ ជារបស់សកវាទី, ខ្លឹមសារនោះ អធិប្បាយថា បើចិត្តរួចផុតហើយ ឈ្មោះថា កំពុងរួចផុត ព្រោះព្រះបាលីថា ***“រមែងរួចផុត”*** តាមលទ្ធិរបស់លោក នៅមានសោត, ចិត្តនោះ ក៏គប្បីរួចផុតហើយនោះឯង មិន

មែនកំពុងរួចផុតទេ, ព្រោះមិនមានពាក្យបាលីក្នុងព្រះសូត្រនេះថា ***"វមែង រួចផុត"*** ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងព្រមានថា "ចិត្តកំពុងរួចផុត ព្រោះការរួចផុតដែលខុសប្រក្រតីតាមលទ្ធិរបស់លោកនៅមាន យ៉ាងណា, សូម្បីចិត្តដែលកំពុងមានតម្រេកជាដើម ព្រោះរាគៈដែលខុសប្រក្រតីជាដើម យ៉ាងនោះឬ ?" ដូច្នេះ ទើបផ្តើមពាក្យជាដើមទៀតថា ***"ចិត្តរួចផុតនៅមានឬ ?"*** ជាដើម ។ សូម្បីបរវាទីពេលមិនឃើញចិត្តដូច្នោះ ទើបបដិសេធទាំងអស់ ។ លំដាប់នោះ សកវាទីពេលនឹងញុំាងបរវាទីឲ្យដឹងថា ***"ចំណែកបំផុតមាន ២ យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ, មិនមែន ៣ យ៉ាងទេ"*** ទើបពោលពាក្យថា ***"ចិត្តមានតែត្រេកត្រអាលហើយ និងមិនត្រេកត្រអាលហើយ មិនមែនឬ ?"*** ជាដើម គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារនៃបញ្ហានោះថា "ម្នាលភទ្រមុខ អ្នកមានភ័ក្ត្រដ៏ល្អ ចំណែកទីបំផុតមាន ២ យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ គឺចិត្តដែលទទឹកជោកដោយរាគៈ សម្បយុត្តហើយដោយរាគៈ, និងចិត្តដែលរាគៈមិនទទឹកជោកហើយ ប្រាសចាករាគៈហើយ មិនមែនឬ ? ផ្នែកបំផុតទី ៣ គឺចិត្ត ឈ្មោះថា កំពុងសម្រើបវមែងមិនមាន" ។ ក្នុងពាក្យថា ***"ចិត្តថ្ងាំងថ្នាក់ហើយ"*** ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ លំដាប់នោះ សកវាទីញុំាងបរវាទីឲ្យយល់ព្រមថា ***"មែនហើយ"*** ដើម្បីសម្តែងផ្នែកទីបំផុតទាំងពីរនោះ។ សូម្បីក្នុងផ្នែកនៃចិត្ត-

*វិមុត្តិ ទើបពោលថា **"បើចិត្តមានតែការស្រើបស្រាលហើយ"** ជាដើម ។ ខ្លឹមសារនៃបញ្ហានោះ គប្បីជ្រាបថា "បើលោកយល់ព្រមចំណែកទីបំផុតទាំង ២ នេះ គឺចិត្តដែលរួចផុតហើយ និងចិត្តដែលមិនរួចផុតហើយ ក៏លោកយល់ព្រម សូម្បីចំណែកទីបំផុតទាំងនេះ គឺចិត្តដែលសម្បយុត្តដោយកិលេស ឈ្មោះថា មិនរួចផុតហើយ, ចិត្តប្រាសចាកកិលេស ឈ្មោះថា រួចផុតហើយ កាលបើពោលដោយបរមត្ថ ចំណែកបំផុតទី ៣ ថា ចិត្តឈ្មោះថា **កំពុងរួចផុត** រមែងមិនមានតាមព្រះសូត្រឡើយ"* ៕

ចប់វិមុច្ចមានកថា

៥.អដ្ឋមកកថា សម្ដែងអំពីបុគ្គលទី ៨ *

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបុគ្គលទី ៨ គឺព្រះអរិយបុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងសោតាបត្តិមគ្គ ៖

* ក្នុងគម្ពីរនេះ លោករាប់លំដាប់ព្រះអរិយបុគ្គលយ៉ាងនេះ គឺបុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងអរហត្តផលជាទី ១, បុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងអរហត្តមគ្គជាទី ២, បុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងអនាគាមិផលជាទី ៣ ។ល ។ បុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងសោតាបត្តិមគ្គជាទី ៨ ។

ក្នុងរឿងនោះ លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណា ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ និងសមិតិយៈក្នុងខណៈនេះថា “បុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងសោតាបត្តិមគ្គដែលជាបុគ្គលទី ៨ លះបរិយុដ្ឋានក្កិលេសទាំងពីរហើយ គឺទិដ្ឋិ និងវិចិកិច្ឆា ព្រោះមិនមានកិលេសទាំងឡាយកើតឡើងក្នុងខណៈនៃអនុលោម គោត្រភូ និងមគ្គ” ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនពួកណាមួយ ក្នុងបណ្ដាជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមរបស់បរវាទី សំដៅយកការមិនកើតឡើងនៃទិដ្ឋិ ចាប់ផ្ដើមពីខណៈនៃមគ្គ ។ ធម្មតាទិដ្ឋិនេះ ព្រះសោតាបន្នជាអ្នកលះហើយ, មិនមែនបុគ្គលទី ៨ ទេ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីសួរបញ្ជាក់ថា “បុគ្គលទី ៨ ជាព្រះសោតាបន្នឬ ?” ជាដើម ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាពោលដោយវិចិកិច្ឆា ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ក្នុងបញ្ហាថា ***ដោយអនុស័យ*** *លទ្ធិលោកថា* ***“អនុស័យជាយ៉ាងដទៃក្រៅអំពីបរិយុដ្ឋាន”*** *ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធថា “មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ” ។ ក្នុងបញ្ហាថា “ដោយសីលព្វតបរាមាស” ដូច្នេះ បរវាទីមិនឃើញវោហារសីលព្វតបរាមាសជាបរិយុដ្ឋាន ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ លទ្ធិថា បុគ្គលទី ៨ លះបរិយុដ្ឋានក្កិលេសបានហើយប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុងបញ្ហាថា “បុគ្គលទី ៨ ញ៉ាំងមគ្គឲ្យកើតឡើង” សេចក្ដីថា ក្នុងខណៈនោះ*

កំពុងចម្រើនមគ្គ, មិនមែនចម្រើនស្រេចហើយ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបលោកបដិសេធ ។ ក្នុងពាក្យសាកសួរថា ***“លះបានហើយ ដោយធម៌ដែលមិនមែនមគ្គ”*** *ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកសេចក្តីដែលកិលេសទាំងនោះ លោកលះបានហើយដោយមគ្គទី ១ នោះឯង ។ លទ្ធិរបស់លោកថា “ក៏បើបុគ្គលគប្បីលះកិលេសដោយធម៌ដែលមិនមែនមគ្គបានទេ, សូម្បីគោត្រភូបុគ្គលជាដើម ក៏គប្បីលះកិលេសបានដែរ” ។*

ពាក្យសួររបស់បរវាទីថា “គ្រឿងរួបរឹត គឺទិដ្ឋិនឹងកើតឡើងឬ ?” ពាក្យវិសជ្ជនាជារបស់សកវាទី ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីទាំងពួង មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕

ចប់អដ្ឋមកកថា

៦.អដ្ឋមកឥន្ទ្រិយកថា

សម្តែងអំពីឥន្ទ្រិយរបស់បុគ្គលទី ៨

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងឥន្ទ្រិយរបស់បុគ្គលទី ៨ * *៖*

* ឥន្ទ្រិយ ៥ របស់ព្រះអរិយបុគ្គលតាំងអំពីទី ១-៨ គឺ ១-សទ្ធិន្ទ្រិយ, ២-វិរិយិន្ទ្រិយ, ៣-សតិន្ទ្រិយ, ៤-សមាធិន្ទ្រិយ, ៥-បញ្ញិន្ទ្រិយ ។

ក្នុងរឿងនោះ លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណា ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះថា "បុគ្គលទី ៨ កំពុងបានឥន្ទ្រិយទាំងឡាយក្នុងខណៈនៃមគ្គកើត, មិនមែនបានមគ្គមកពីមុនទេ" ដូច្នេះ សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរបរវាទីថា ***"បុគ្គលទី ៨ មិនមានសទ្ធិន្ទ្រិយឬ ?"*** ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***"បុគ្គលទី ៨ មិនមានសទ្ធាឬ ?"*** បរវាទីកំណត់យកសេចក្ដីនៃសទ្ធាផ្សេងអំពីសទ្ធិន្ទ្រិយ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាដែលនៅសល់ទាំងឡាយ ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ សកវាទីផ្ដើមពាក្យជាដើមថា "បុគ្គលទី ៨ មានសទ្ធា មានសទ្ធិន្ទ្រិយឬ ?" ដូច្នេះ ដើម្បីសម្ដែងថា ដូចយ៉ាងចិត្តរបស់បុគ្គលណានៅមាន សូម្បីមនិន្ទ្រិយបានដល់ ឥន្ទ្រិយ គឺចិត្តរបស់បុគ្គលនោះ ក៏នៅមានយ៉ាងណា, ធម៌ទាំងឡាយមានសទ្ធាជាដើម របស់បុគ្គលណានៅមាន, សូម្បីឥន្ទ្រិយទាំងឡាយមានសទ្ធិន្ទ្រិយជាដើម របស់បុគ្គលនោះ ក៏នៅមានយ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យទាំងអស់នោះ ព្រមទាំងការជម្រះព្រះសូត្រ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕

៧.ឌិព្វចក្ខុកថា សម្ដែងអំពីទិព្វចក្ខុ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងទិព្វចក្ខុ * ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្ដីយល់ឃើញខុស ដូចនិកាយអន្ធកៈ និងសមិតិយៈ ក្នុងខណៈនេះថា "មំសចក្ខុនោះឯង ដែលធម៌គឺចតុត្ថជ្ឈានឧបត្ថម្ភហើយ ឈ្មោះថា ទិព្វចក្ខុ" ដូច្នេះ សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរបរវាទីថា ***"មំសចក្ខុដែលធម៌ឧបត្ថម្ភហើយ ជាទិព្វចក្ខុឬ ?"*** *ពាក្យយល់ព្រមជារបស់បរវាទី, ក៏ត្រូវសកវាទី សួរទៀតថា មំសចក្ខុក៏គឺទិព្វចក្ខុ, ទិព្វចក្ខុ ក៏គឺមំសចក្ខុឬ ? បរវាទីបដិសេធថា មំសចក្ខុនោះក៏ត្រឹមតែជាមំសចក្ខុប៉ុណ្ណោះ, មិនអាចផ្សេងគ្នាទេ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យសួរទាំងឡាយថា* ***"មំសចក្ខុ ដូចជាអ្វី ?"*** *ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះភាវៈនៃចក្ខុទាំងពីរនោះ មិនមានសភាពដូចគ្នាឡើយ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាមានពាក្យថា* ***"វិស័យ"*** *ជាដើម សេចក្ដីថា រូបាយតនៈនោះឯង ជាវិស័យនៃចក្ខុទាំងពីរ ។ អធិប្បាយថា ក៏មំសចក្ខុរមែងឃើញតែរូប*

---

* **ចក្ខុ ៣ គឺ ១-មំសចក្ខុ** បានដល់ ចក្ខុបសាទ, **២-ទិព្វចក្ខុ** បានដល់ អភិញ្ញាចិត្តុប្បាទដែលជាទុតិយវិជ្ជាញាណ, **៣-បញ្ញាចក្ខុ** បានដល់ អាសវក្ខយញ្ញាណ (ក្នុងបករណ៍នេះ ឬក្នុងខុទ្ទកនិកាយ ឥតិវុត្តកៈ) ។ **ចក្ខុ ៥** គឺមំសចក្ខុ ១, ទិព្វចក្ខុ ១, បញ្ញាចក្ខុ ១, ពុទ្ធចក្ខុ ១ និងសមន្តចក្ខុ ១ (ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ មហានិទ្ទេស) ។

ដែលមកដល់គន្លងនៃចក្ខុប៉ុណ្ណោះ, ចំណែកទិព្វចក្ខុនេះ រមែងឃើញរូបដែលមិនមកដល់គន្លងនៃចក្ខុបាន សូម្បីរូបនោះ នឹងមានភ្នំបាំងទុកជាដើមក៏ដោយ ។ ឯរូបវិញ សូម្បីល្អិតក្រៃលែង ក៏ជាគោចរ គឺអារម្មណ៍របស់ទិព្វចក្ខុបានដែរ, ប៉ុន្តែ រូបដូច្នេះ ជាអារម្មណ៍របស់មំសចក្ខុមិនបានឡើយ ព្រោះហេតុដូច្នោះ អានុភាព គឺអំណាច និងគោចរ គឺអារម្មណ៍នៃចក្ខុទាំងពីរនេះ ទើបមិនដូចគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា **"ជាឧបាទិន្ន** គឺជាកម្មជរូប **ហើយជាអនុបាទិន្ន** គឺមិនមែនកម្មជរូបឬ ?" បរវាទីនោះ រមែងប្រាថ្នាមំសចក្ខុជាឧបាទិន្ន, ចំណែកទិព្វចក្ខុជាអនុបាទិន្ន ទាំងមំសចក្ខុនោះឯង ក៏មិនជាទិព្វចក្ខុទេ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ ទិព្វចក្ខុរមែងកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យមំសចក្ខុជាបច្ច័យ ព្រោះអាស្រ័យព្រះបាលីថា "ការកើតឡើងនៃមំសចក្ខុជាផ្លូវនៃទិព្វចក្ខុ" ដូច្នេះ ទាំងមំសចក្ខុនោះ ក៏ជាសេចក្ដីជួរផង់របស់មហាភូតរូបទាំង ៤ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងរូបាវចរ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយយល់ព្រម ។ សូម្បីត្រូវសកវាទីសួរថា "ជាកាមាវចរ" បរវាទីមិនប្រាថ្នានូវមំសចក្ខុនោះឯង ជាទិព្វចក្ខុ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ ក៏ឆ្លើយយល់ព្រមថា **"ធម្មតា** រូបាវចរកើត ព្រោះភាវៈនៃមំសចក្ខុកើតឡើង

ហើយ ដោយមានរូបាវចរជ្ឈានជាបច្ច័យ” ។ សួម្បីត្រូវសកវាទីសួរថា **“ជារូបាវចរហើយជាអរូបាវចរឬ ?”** តអំពីនេះទៅ លោកឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានរូបាវចរចិត្ត ក្នុងខណៈនៃអរូបាវចរ ដោយការភាវនា ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទី ២ ក៏ឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះលទ្ធិថា “មំសចក្ខុនោះ ជាសភាពថ្លាដូរផង់នៃមហាភូតរូបទាំង ៤ ដែលជាបច្ច័យញុំាង អរូបាវចរឲ្យកើតឡើង” ។ ក៏ប៉ុន្តែបរវាទីនោះ មិនប្រាថ្នាការដែលមំស-ចក្ខុនោះជាលោកុត្តរធម៌ (អបរិយាបន្ន) ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធនោះដូចគ្នាដែរ ។ ពាក្យថា **“ទិព្វចក្ខុ ដែលធម៌ឧបត្ថម្ភហើយ”** បានដល់ ជាធម៌ដែលកាមាវចរឧបត្ថម្ភហើយ ។ ពាក្យថា **“ដែលធម៌ឧបត្ថម្ភហើយ”** បានដល់ ជាធម៌ដែលលោកុត្តរឧបត្ថម្ភហើយ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា **“ចក្ខុមានពីរយ៉ាងប៉ុណ្ណោះឬ ?”** បរវាទីមិនប្រាថ្នាភាវៈនៃទិព្វចក្ខុដែលធម៌ឧបត្ថម្ភហើយ ជាបញ្ញាចក្ខុ ក៏ពិតមែន, ប៉ុន្តែ ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះភាវៈនៃបញ្ញាចក្ខុជាសភាពនៅមាន ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀត ក៏ឆ្លើយយល់ព្រម ដោយអំណាចនៃលទ្ធិថា “មំសចក្ខុ ដែលធម៌ឧបត្ថម្ភហើយរមែងជាទិព្វចក្ខុ” ដូច្នេះ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់មែនពិត ៕

ចប់ទិព្វចក្ខុកថា

....

៨.ទិព្វសោតកថា សម្តែងអំពីទិព្វសោត *

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងទិព្វសោត ៖

ក្នុងរឿងនោះ បរវាទីត្រូវសកវាទីសួរថា ***“សោតៈមានតែមួយយ៉ាងប៉ុណ្ណោះឬ ?”*** *ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសោតៈមានតែ ២ គឺមំសសោតនិងទិព្វសោត ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀត ក៏ឆ្លើយយល់ព្រម, ព្រោះថា* **មំសសោត** *នោះៗ ដែលធម៌ឧបត្ថម្ភហើយ ឈ្មោះថា* **ទិព្វសោត** *។ ពាក្យដែលនៅសល់ មានន័យដូចពោលហើយ ក្នុងខាងក្រោយនុ៎ះឯង ៕*

ចប់ទិព្វសោតកថា

៩.យថាកម្មូបគតញ្ញាណកថា សម្តែងអំពីយថាកម្មូបគតញ្ញាណ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងយថាកម្មូបគតញ្ញាណ បានដល់ ញាណជាគ្រឿងដឹងនូវភាវៈនៃសត្វទាំងឡាយ ប្រព្រឹត្តទៅតាមកម្ម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញថា

---

* សោតៈ ២ យ៉ាង គឺ ១_មំសសោត បានដល់ សោតបសាទ និង ២_ទិព្វសោត បានដល់ អភិញ្ញាញាណ ។ ក្នុងគម្ពីរយមកៈពោល សោតៈ ៣ គឺ ១_មំសសោត បានដល់ សោតបសាទ, ២_ទិព្វសោត បានដល់ អភិញ្ញាចិត្តុប្បាទ, ៣_តណ្ហាសោត បានដល់ លោភចេតសិក ។

"យថាកម្មូបគតញ្ញាណនោះឯង ជាទិព្វចក្ខុ" ដូច្នេះ ព្រោះមិនពិចារណាកាន់យកព្រះសូត្រថា "តថាគតដឹងច្បាស់នូវភាវៈនៃសត្វទាំងឡាយ ប្រព្រឹត្តទៅតាមកម្ម ។ល។ ដោយទិព្វចក្ខុដ៏បរិសុទ្ធ មានប្រការយ៉ាងនេះ" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា ***"ធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវភាវៈនៃសត្វប្រព្រឹត្តទៅតាមកម្មផង"*** *បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះអារម្មណ៍ ២ យ៉ាងរបស់ចិត្តដួងដូចគ្នា មិនមាន ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទី ២ ក៏ឆ្លើយយល់ព្រមដោយអំណាចនៃចិត្តផ្សេងៗ, សកវាទីមិនឲ្យឱកាសដែលភ្លាំងភ្លាត់របស់បរវាទីនោះ ទើបសួរទៀតថា* ***"ជាការប្រជុំនៃផស្សៈ ២ យ៉ាងឬ ?"*** *បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។ គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារក្នុងការប្រកបបទយថាកម្មូបគតៈនេះ យ៉ាងណា, ក៏គប្បីប្រកបសូម្បីដោយបទថា* **"ឥមេ ខត ភោន្តោ សត្តា** *= សត្វទាំងនេះហ្ន៎ លោកទាំងឡាយ" ជាដើម យ៉ាងនោះៗ ឯង ។*

ពាក្យថា "ព្រះសារីបុត្តដឹងភាវៈនៃសត្វទាំងឡាយ ប្រព្រឹត្តទៅតាមកម្មឬ ?" ដូច្នេះ អធិប្បាយថា ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ រមែងមិនប្រើអភិញ្ញាញាណទាំងឡាយ ព្រោះភាពជាអ្នកប្រាថ្នាតិច, ប៉ុន្តែ ជនពួកខ្លះ មិនដឹង ទើបសម្គាល់ថា

"អភិញ្ញាញាណទាំងនោះ មិនមានដល់ព្រះថេរៈឡើយ" ដូច្នេះ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទីសួរបរវាទីដែលសម្គាល់ថា "ព្រះថេរៈមិនបានទិព្វចក្ខុ" ដូច្នេះ ។ ដោយហេតុនោះឯង ទើបត្រូវសកវាទីសួរខ្លឹមសារតទៅទៀតថា ***"ព្រះសារីបុត្តមានទិព្វចក្ខុឬ ?"*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ ក៏ឆ្លើយយល់ព្រមថា "អភិញ្ញាញាណណាមួយ ដែលព្រះសាវកគប្បីសម្រេច ញាណទាំងអស់នោះព្រះថេរៈសម្រេចហើយដោយលំដាប់" ។ ឥឡូវនេះ សកវាទីពេលនឹងឲ្យបរវាទីប្រឫកប្រឫល់ ទើបពោលពាក្យថា ***"ព្រះសារីបុត្តបានពោលពាក្យនេះទុកថា ការតាំងសេចក្តីប្រាថ្នា ដើម្បីបុព្វេនិវាសញ្ញាណ ទិព្វចក្ខុញ្ញាណ ចេតោបរិយញ្ញាណ ឥទ្ធិវិធៈ សេចក្តីបរិសុទ្ធនៃសោតធាតុ និងចុតូបបាតញ្ញាណរបស់យើង មិនមានទេ"*** ។ ពិតណាស់ លោកពោលថា នេះក៏ព្រោះមិនមានសេចក្តីប្រាថ្នានឹងប្រើ, លោកមិនបានពោលព្រោះមិនមានអភិញ្ញាញាណទាំងឡាយ មិនមែនឬ ?, ប៉ុន្តែបរវាទីកំណត់ខ្លឹមសារព្រះសូត្រថា ***"សេចក្តីប្រាថ្នា ។ ល ។ របស់យើងមិនមានប៉ុណ្ណោះ"*** ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយយល់ព្រមតាមលទ្ធិនោះថា "ព្រះថេរៈមានត្រឹមតែយថាកម្មូបគតញ្ញាណ, មិនមានទិព្វចក្ខុញ្ញាណទេ" ដោយហេតុ

នោះឯង ទើបសកវាទីសួរថា ***“បើដូច្នោះ លោកក៏មិនគប្បីពោលថា យថា-កម្មូបគតញ្ញាណ ជាទិព្វចក្ខុឡើយ”*** ៕

ចប់យថាកម្មូបគតញ្ញាណកថា

១០.សំវរកថា សម្តែងអំពីការសង្រួម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសង្រួម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញថា “ទេវតាទាំងឡាយជាន់លើតាំងពីជាន់តាវត្តិង្សឡើងទៅ រមែងមិនប្រព្រឹត្ត កន្លងពៀរ ៥ គឺមិនកន្លងសីល ៥ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ការសង្រួមទើបមានដល់ទេវតាទាំងនោះ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ព្រោះ មិនឃើញសេចក្តីប្រាកដនៃពៀរ ៥ ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីសួរអំពី ការមិនសង្រួម ព្រោះធម្មតាថា បើការសង្រួមមាន ការមិនសង្រួម ដែលបុគ្គលគប្បីសង្រួម ក៏ត្រូវមានដែរ ។ ប៉ុន្តែបរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះក្នុងទេវតាទាំងឡាយ មិនមានបាណាតិបាតជាដើមទេ ។ ពាក្យថា ***“ការសង្រួមក្នុងពពួកមនុស្ស”*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីបញ្ជាក់ការ ប្រព្រឹត្តទៅនៃសេចក្តីមិនសង្រួម, ក៏កាលបើសេចក្តីសង្រួម និងការប្រព្រឹត្ត ទៅ នៃសេចក្តីសង្រួមមាន ការមិនសង្រួម ក៏ត្រូវមានដែរ ។ ក្នុងបញ្ហាថា* **“បាណាតិបាតា វេរមណី”** *ជាដើម គប្បីជ្រាបពាក្យឆ្លើយយល់ព្រម ដោយអំណាចនៃការមិនប្រព្រឹត្តបាណាតិបាតជាដើម និងគប្បីជ្រាបពាក្យ ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានបាណាតិបាតជាដើមទេ ។ បញ្ហាពោល*

ដោយបដិលោម មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***"ចាណាតិបាតមិនមានក្នុងពួកទេវតាឬ ?"*** *គប្បីជ្រាបពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមរបស់បរវាទី ដោយអំណាចនៃការមិនប្រព្រឹត្តបាណាតិបាតជាដើម និងពាក្យបដិសេធរបស់បរវាទី ព្រោះមិនមានបាណាតិបាតជាដើម ។ បញ្ហាពោលដោយបដិលោម មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយ បទទីបំផុតថា* ***"ការសង្រួមមិនមានក្នុងពួកទេវតាឬ ?"*** *ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី សំដៅយកការមិនមានសេចក្ដីសង្រួមចាកការធ្វើបាណាតិបាតជាដើមទៀត ។ តអំពីនោះ ពាក្យសួររបស់បរវាទីថា* ***"បើការសង្រួមរបស់ទេវតាទាំងឡាយមិនមាន, ទេវតាទាំងពួង ក៏ត្រូវជាអ្នកសម្លាប់ជីវិតដែរ"*** *ជាដើម ដោយអំណាចនៃពាក្យដែលមានលេសន័យ ។ ពាក្យបដិសេធជារបស់បរវាទី ព្រោះមិនមានការប្រព្រឹត្តកន្លងពៀររបស់ទេវតាទាំងឡាយឡើយ ។ បរវាទីឲ្យលទ្ធិតាំងទុក ព្រោះកាន់យកត្រឹមតែពាក្យថា* ***" មិនគប្បីពោល"*** *ដូច្នេះ របស់សកវាទី ។ តែលទ្ធិដែលតាំងទុកហើយយ៉ាងនេះ រមែងតាំងទុកមិនបានឡើយ ៕*

ចប់សំវរកថា

១១.អសញ្ញកថា

សម្តែងអំពីអសញ្ញា គឺមិនមានសញ្ញា

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអសញ្ញា * ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះថា “សញ្ញាមាននៅក្នុងពេលចុតិ និងបដិសន្ធិ សូម្បីរបស់អសញ្ញីសត្វទាំងឡាយថា ***‘ក៏ឈ្មោះថា បដិសន្ធិវៀរចាកវិញ្ញាណ មិនមានឡើយ’*** *ព្រោះពាក្យថា* ***‘ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាបច្ច័យ”*** *ដូច្នេះ, និងពាក្យថា* ***“ ក៏ឯអសញ្ញីទេពទាំងនោះ រមែងចុតិចាកកាយនោះ ព្រោះការកើតឡើងនៃសញ្ញា”*** *ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ តពីនោះ សកវាទីដើម្បីនឹងព្រមានបរវាទី ដោយពាក្យជាដើមថា “ ទីនោះជាភពមានសញ្ញាតាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ? ” ទើបពោលពាក្យថា* ***“ជា***

---

* រឿងនេះក្នុងគម្ពីរយមកៈអធិប្បាយថា សត្វក្នុងបញ្ចវោការភព និងចតុវោការភព ខណៈបដិសន្ធិ មានសញ្ញាកើតឡើង ក្នុងខណៈចុតិមិនមានសញ្ញាទេ ព្រោះសញ្ញាកំពុងតែរលត់; អ្នកចូលនិរោធសមាបត្តិ ក្នុងខណៈនិរោធ មិនមានសញ្ញាទេ, ចំណែកសត្វដែលជាឯកវោការភព គឺអសញ្ញីសត្វទាំងឡាយ ខណៈកើតក្តី ខណៈតាំងនៅក្តី ខណៈចុតិក្តី មិនមានសញ្ញាកើតឡើងឡើយ ។

សញ្ញាភព ជាសញ្ញាគតិ" ជាដើម ។ ពាក្យទាំងអស់នោះ និងពាក្យផ្សេងពីនោះទៀត គប្បីជ្រាបតាមន័យរបស់ព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ៕

....

១២.នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកថា

សម្តែងអំពីនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ គឺអាយតនៈដែលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញខុសដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះថា " មិនគប្បីពោលថា *'សញ្ញាមាននៅក្នុងភពនោះ'* ព្រោះព្រះបាលីថា *អាយតនៈនោះ មានសញ្ញាក៏មិនមែន, មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន"* ដូច្នេះ, ពាក្យរបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ; ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបតាមន័យរបស់ព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ។%

ចប់នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.ពលកថា, ២.អរិយន្តិកថា, ៣.វិមុត្តិកថា, ៤.វិមុច្ចមានកថា, ៥.អដ្ឋមកកថា, ៦.អដ្ឋមកឥន្ទ្រិយកថា, ៧.ទិព្វចក្ខុកថា, ៨.ទិព្វសោត-

កថា, ៩.យថាកម្មូបគតញ្ញាណកថា, ១០.សំវរកថា, ១១.អសញ្ញកថា, ១២.នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកថា ។

ចប់វគ្គទី ៣

វគ្គទី ៤

១.គិហិ * អរហាតិកថា

សម្តែងអំពីគ្រហស្ថបានជាព្រះអរហន្ត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងគ្រហស្ថបានជាព្រះអរហន្ត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា "គ្រហស្ថ គប្បីបានជាព្រះអរហន្ត ព្រោះឃើញការកើតឡើងនៃព្រះអរហន្តរបស់ជនទាំងឡាយ មានយសកុលបុត្រជាដើម ដែលឋិតនៅក្នុងភេទជាគ្រហស្ថនៅឡើយ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា **"គិហិស្ស"** *អធិប្បាយថា អ្នកណា ឈ្មោះថា គ្រហស្ថ ព្រោះប្រកបព្រម*

---

* ត្រង់នេះចែកបទថា **គិហិ អស្ស អរហា** = គ្រហស្ថគប្បីបានជាព្រះអរហន្ត, ម្យ៉ាងទៀតប្រែថា ព្រះអរហន្តនៅជាគ្រហស្ថដូច្នេះ ក៏បាន ។

ដោយសំយោជនៈជារបស់គ្រហស្ថ, អ្នកនោះ គប្បីបានជាព្រះអរហន្តឬ ? ចំណែកបរវាទីមិនដឹងបំណង, ពេលឃើញត្រឹមតែភេទគ្រហស្ថប៉ុណ្ណោះ ទើបឆ្លើយយល់ព្រមថា **"មែន"** ។ ឥឡូវនេះ ទើបសកវាទីផ្ដើម ពាក្យថា ***"គិហិសញ្ញោជនៈរបស់ព្រះអរហន្តមានឬ ?"*** ជាដើម ដើម្បីបញ្ជាក់ន័យនេះ ថាឈ្មោះថា ជាគ្រហស្ថ រមែងជាសំយោជនៈរបស់គ្រហស្ថ មិនមែនជាគ្រហស្ថ ដោយត្រឹមតែភេទទេ ដូចពាក្យដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ៖

"ទោះបីអ្នកណាមានធម៌ដែលប្រដាប់ (អប់រំ) ហើយ, ស្ងប់ហើយ, មានខ្លួនទូន្មានហើយ, ជាអ្នកទៀង, ជាព្រហ្មចារី, លះអាជ្ញាក្នុងសត្វទាំងឡាយហើយ, គប្បីប្រព្រឹត្តធម៌ស្មើ តថាគតពោលថា 'អ្នកនោះ ជាព្រាហ្មណ៍ ជាសមណៈ ជាភិក្ខុ" ។

ពាក្យទាំងអស់នោះ មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់មែនពិត ៕

ចប់គិហិអរហាតិកថា

២.ឧប្បត្តិកថា សម្ដែងអំពីការកើតឡើង

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការកើតឡើង ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្ដីយល់ឃើញខុសថា

"ព្រះអនាគាមីឧប្បត្តិឡើងក្នុងសុទ្ធាវាស រមែងជាព្រះអរហន្តព្រមជាមួយការឧប្បត្តិ" ដូច្នេះ ព្រោះកាន់យកព្រះបាលីទាំងឡាយ ដោយមិនពិចារណា ដែលមានពាក្យថា ***"ជាឱបបាតិកៈកំណើត គឺកើតផុសឡើងក្នុងទេវលោកនោះ ហើយបរិនិព្វានក្នុងទេវលោកនោះឯង"*** *ជាដើម ឬថា ជនទាំងឡាយណា អ្នកសិក្សាព្រះពុទ្ធវចនៈ មានការយល់ឃើញថា "ព្រះអនាគាមីជាព្រះអរហន្ត ព្រមជាមួយការឧប្បត្តិឡើង" ដូច្នេះ ព្រោះផ្លាស់ប្តូរបទថា "ឧបហច្ចបរិនិព្វាយី" ទើបជាឈ្មោះរបស់ព្រះអនាគាមីមួយជំពូកក្នុង ៤៨ ជំពូក, ព្រះអនាគាមី ឈ្មោះថា ឧបហច្ចបរិនិព្វាយីនេះ លោកមានអាយុឈានកន្លងពាក់កណ្តាលនៃអាយុ ដែលកន្លងទៅហើយ ជាវេលាជិតនឹងបរិនិព្វាន លោកក៏សម្រេចជាព្រះអរហន្តហើយបរិនិព្វាន, ពួកអ្នកយល់ឃើញខុសទាំងនោះ បានប្តូរឈ្មោះចេញពីពាក្យថា* **"ឧបហច្ចបរិនិព្វាយី"** *មកជា* **"ឧបហជ្ជបរិនិព្វាយី"** *ដែលមានសេចក្តីសម្គាល់ថា "គ្រាន់តែកើតឡើងភ្លាម ក៏បរិនិព្វាន" ដូច្នេះ ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈទាំងឡាយ ក្នុងខណៈនេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហានោះ ឈ្មោះថា ចិត្តដែលកើតឡើងជាលោកិយចិត្ត ទាំងបុគ្គលទាំងឡាយ ជាព្រះសោតាបន្នជាដើម ដោយ*

លោកិយចិត្តនោះ ក៏មិនមានឡើយ, ចាំបាច់ពោលទៅថ្មីដល់ភាពជាព្រះអរហន្ត ទៅ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ដើម្បីបញ្ជាក់ន័យនេះ ដល់បរវាទីនោះ ទើប សកវាទី ផ្ដើមពាក្យជាដើមថា ***"ជាព្រះសោតាបន្ន ព្រមជាមួយការកើតឡើង ក៏បានឬ ?"*** *។ សកវាទីពោលពាក្យថា* ***"ព្រះសារីបុត្ត"*** *ជាដើម ដើម្បី ព្រមានថា "បណ្ដាព្រះមហាថេរទាំងនោះ សូម្បីមួយអង្គ ឈ្មោះថា ជាព្រះអរហន្តព្រមជាមួយការកើតមានឬ ?" ។ ពាក្យថា* ***" ចិត្ត ១ ដួង ស្វែងរកការកើតឡើង"*** *បានដល់ បដិសន្ធិចិត្ត; ពិតណាស់ បដិសន្ធិចិត្ត នោះ រមែងស្វែងរកការកើត គឺតជាប់គ្នា ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោក ពោលបដិសន្ធិចិត្តនេះថា* ***" ចិត្ត ១ ដួង ស្វែងរកការកើតឡើង"*** *។ ពាក្យ ដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់មែនពិត ៕*

ចប់ឧប្បត្តិកថា

៣.អនាសវកថា សម្តែងអំពីអនាសវៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអនាសវៈ គឺមិនជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈ [*] ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈ ក្នុងខណៈនេះថា "ធម៌ពួកណា របស់ព្រះអរហន្ត ដែលមិនមានអាសវៈ, ធម៌ទាំងអស់នោះ មិនជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈឡើយ" ដូច្នេះ សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរថា ***"ធម៌ទាំងពួងរបស់ព្រះអរហន្ត"*** *ជាដើម ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីព្រមានថា "ធម៌ទាំងឡាយ មានមគ្គជាដើម ឈ្មោះថាជាធម៌មិនមានអាសវៈទេ, ធម៌ទាំងនោះប៉ុណ្ណោះ រមែងកើតដល់ព្រះអរហន្តឬ ?" ទើបផ្តើមពាក្យថា* ***"ធម៌ទាំងពួងជាមគ្គ និងជាផល"*** *ជាដើម ត្រូវសកវាទីសួរថា* ***"ចក្ខុរបស់ព្រះអរហន្ត មិនជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈឬ ?"*** *បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះភាវៈនៃចក្ខុនោះ ជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈ,*

---

[*] ពាក្យថា **"អាសវៈ"** គឺកិលេសជាគ្រឿងដេកត្រាំនៅក្នុងសន្តានរបស់សត្វ មាន ៤ គឺ ១-កាមាសវៈ, ២-ភវាសវៈ, ៣-ទិដ្ឋាសវៈ, ៤-អវិជ្ជាសវៈ ។ ពាក្យថា "មិនជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈ" បានដល់ លោកុត្តរចិត្ត ៨ ចេតសិក ៣៦ និងនិព្វាន ។

ត្រូវសកវាទីសួរលើកទី ២ បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមថា ចក្ខុរបស់ព្រះអរហន្ត មិនជាអាសវៈទេ, តែជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈ ។

ក្នុងបញ្ហាថា ***ដោយការឱ្យចីវរ****, បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចខុសចាកលក្ខណៈនៃបញ្ហានេះថា "ធម៌តែម្យ៉ាងប្រព្រឹត្តទៅមិនជាអាសវៈទេ, តែជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈ" ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមថា ចីវររបស់ព្រះអរហន្ត មិនជាអាសវៈទេ, ប៉ុន្តែជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈបាន; សូម្បីក្នុង ២ បញ្ហាថា* ***"របស់ដែលមិនជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈដែរនោះ"*** *ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ប៉ុន្តែសកវាទីតែងតែព្រមាន ព្រោះការយល់ព្រមរបស់បរវាទីក្នុងពាក្យថា "របស់ដែលមិនជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈដែរនោះ" ដោយពាក្យជាដើមថា "មគ្គមិនជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈទេ ហើយជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈឬ?" ។ គប្បីជ្រាបអត្ថន័យក្នុងទីទាំងពួង ដោយឧបាយនេះចុះ ៕*

ចប់អនាសវកថា

....

៤.សមន្នាគតកថា * សម្តែងអំពីអ្នកប្រកប

* ពាក្យថា "**សមន្នាគតកថា** = រឿងអ្នកប្រកប ឬរឿងអ្នកដល់ព្រមហើយ" ។

ផ្លូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអ្នកប្រកប ៖

ក្នុងរឿងនោះ ការប្រកប មាន ២ យ៉ាង គឺការប្រកបក្នុងភាពជាអ្នកព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងខណៈនៃបច្ចុប្បន្ន ១, ការប្រកប គឺការបានចំពោះដោយសម្រេចភូមិណាមួយ មានរូបាវចរភូមិជាដើម ១ ។ ការប្រកប គឺការសម្រេចភូមិណាមួយនោះ នៅមិនសាបសូន្យចាកគុណវិសេស ដែលខ្លួនសម្រេចហើយត្រឹមណា ក៏ឈ្មោះថា ជាអ្នកបានគុណវិសេសត្រឹមនោះដែរ ។

ឯជនពួកណាមានសេចក្ដីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្ត-រាបថកៈទាំងឡាយក្នុងខណៈនេះថា “វៀរលែងតែការប្រកប ២ យ៉ាងនេះហើយ ឈ្មោះថា ការប្រកបបែបផ្សេងណាមួយដោយអំណាចនៃបត្តិធម៌ គឺធម៌ដែលសម្រេច” ដូច្នេះ ដើម្បីឲ្យជនទាំងនោះ គាមចូលចិត្តថា “ឈ្មោះថា បត្តិធម៌ គឺធម៌ជាគ្រឿងសម្រេចរបស់ព្រះអរហន្តណាៗ មាន បត្តិធម៌អ្វីៗ មិនមាន” ទើបសួរថា ***“ព្រះអរហន្តប្រកបដោយផល ៤ ឬ ?”*** ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកការសម្រេចផល ជារបស់បរវាទី, លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីផ្ដើមពាក្យជាដើមថា ***“ព្រះអរហន្តប្រកបដោយផស្សៈ[*] ៤ ឬ ?”***

---

[*] ពាក្យថា **ផស្សៈ ៤** គឺផស្សចេតសិកដែលកើតជាមួយសោតាបត្តិផលចិត្ត, សកទាគាមិផលចិត្ត, អនាគាមិផលចិត្ត និងអរហត្តផលចិត្ត ។

ដើម្បីព្រមានថា "បើព្រះអរហន្តប្រកបដោយផលទាំង ៤ ដូចដល់ព្រមដោយនាមក្ខន្ធ ៤ មែន, កាលបើមានសេចក្ដីជាដូច្នេះ ធម៌ទាំងឡាយណាមានម្យ៉ាងៗ ៤ ក្នុងផលទាំង ៤ ជាដើម ធម៌ទាំងនោះ ក៏រមែងប្រកបព្រមដល់ព្រះអរហន្ត ព្រោះការប្រកបហើយដោយធម៌ម្យ៉ាងៗ ទាំង ៤ នោះ" ដូច្នេះ, ពាក្យទាំងនោះ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធហើយ ព្រោះមិនមានផស្សៈជាដើមម្យ៉ាងៗ ៤ ក្នុងខណៈតែមួយទេ, សូម្បីក្នុងបញ្ហាពោលដោយព្រះអនាគាមី ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យថា ***"ព្រះអរហន្តកន្លងសោតាបត្តិផលទៅហើយមិនមែនឬ ?"*** អធិប្បាយថា ក៏សកវាទីរមែងសួរថា "ព្រះអរហន្តកន្លងផុត ព្រោះការមិនកើតឡើងទៀត មិនដូចទុតិយជ្ឈានលាភីបុគ្គលដែលឆ្លងនូវបឋមជ្ឈានហើយទេ, ពាក្យថា **"សោតាបត្តិមគ្គ"** ជាដើម ដែលសកវាទីប្រារព្ធហើយ ក៏ដើម្បីបញ្ជាក់ដល់ការមិនកើតឡើងទៀតរបស់មគ្គនោះ ព្រោះបដិបត្តិឆ្លងរួចផុតទៅហើយ ។

ក្នុងបញ្ហាថា "មិនសាបសូន្យចាកផល ៤ នោះ" សេចក្ដីថា ធម៌គឺលោកិយជ្ឈានទាំងឡាយ រមែងសាបសូន្យដោយធម៌ដែលជាសឹកសត្រូវយ៉ាងណា, លោកុត្តរធម៌ជាយ៉ាងនោះ ក៏មិនមានឡើយ; ពិតណាស់ កិលេសឯណាដែលមគ្គលះហើយ កិលេសទាំងនោះ រមែងស្ងប់រម្ងាប់ទៅដោយផល, ទាំងកិលេសពួកនោះ ក៏លោកលះហើយ ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់

ទៅហើយ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទីឆ្លើយយល់ព្រមថា ***" មែន "*** *, ខ្លឹមសារនេះឯង លោកអធិប្បាយទុកហើយ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយខាងមុខ ដែលមានពាក្យថា* ***"ព្រះអរហន្តបានមគ្គ ៤ ហើយ នឹងមិនសាបសូន្យចាកមគ្គ ៤ នោះ"*** *ជាដើម, ពាក្យដែលនៅសល់ មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ។*

ចប់សមន្នាគតកថា

៥.ឧបេក្ខាសមន្នាគតកថា សម្តែងអំពីអ្នកប្រកបដោយឧបេក្ខា

សូម្បីក្នុងរឿងថា "ព្រះអរហន្តប្រកបដោយឧបេក្ខា ៦" បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារដោយន័យនេះ គឺន័យដែលពោលមកហើយ ។ ពិតណាស់ ព្រះអរហន្ត ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហៅថា "អ្នកប្រកបដោយឧបេក្ខាទាំងនោះ" ព្រោះឧបេក្ខាទាំងឡាយក្នុងទ្វារទាំង ៦ សមគួរដែលនឹងកើតដល់លោក, ប៉ុន្តែឧបេក្ខាទាំង ៦ ទ្វារនោះ មិនបានកើតឡើងដល់លោកក្នុងខណៈតែមួយដូចគ្នាប៉ុណ្ណោះទេ ។

ចប់ឧបេក្ខាសមន្នាគតកថា

....

៦.ពោធិយាពុរទ្ធាតិកថា

សម្តែងអំពីពាក្យថា ពុទ្ធៈ ព្រោះពោធិ *

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងពុទ្ធៈ ព្រោះពោធិ គឺបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង ៖

ក្នុងរឿងនោះ ពាក្យថា **"ពោធិ"** *ជាឈ្មោះរបស់មគ្គញ្ញាណ ៤ ខ្វះ,*

---

* ពាក្យថា **ពោធិ** = បញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង, ក្នុងទីនេះ លោកសំដៅយកមគ្គញ្ញាណខ្លះ សព្វញ្ញុតញ្ញាណខ្លះ លោកអ្នកចេះដឹងបានពោលពាក្យថា **"ពោធិ"** ទុកជា ៥ ន័យ គឺ

១-ដើមពោធិ៍ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ត្រាស់ដឹង ដូចជា **ពោធិរុក្ខមូលេ បឋមាភិសម្ពុទ្ធោ** = ជាព្រះអភិសម្ពុទ្ធគ្រាដំបូង ត្រង់គល់ដើមពោធិ៍ ។

២-មគ្គចិត្ត ដូចជា **ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ** = ញាណក្នុងមគ្គ ៤ ព្រះសាស្តាត្រាស់ហៅថា **ពោធិ** ។

៣-សព្វញ្ញុតញ្ញាណ ដូចជា **បប្បោតិ ពោធិ អមតំ វរភូរិ មេធសោ** = ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្រេចពោធិ គឺសព្វញ្ញុតញ្ញាណដោយភូមិបញ្ញាដ៏កំពូលបំផុត ។

៤-ព្រះនិព្វាន ដូចជា **បត្វាន ពោធិ អមតំ អសង្ខតំ** = ទ្រង់សម្រេចហើយនូវពោធិ គឺព្រះនិព្វានដែលជាអមតៈ ដែលបច្ច័យអ្វីៗ តាក់តែងមិនបានឡើយ ។

៥-ជាឈ្មោះដោយចំពោះ ដូចជា **ពោធិ ភន្តេ រាជកុមារោ** = បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន រាជកុមារ ឈ្មោះថា **ពោធិ** ។

ជាឈ្មោះរបស់សព្វញ្ញុតញ្ញាណខ្លះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ជនណាមានសេចក្ដីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយខត្តរាបថកៈទាំងឡាយនោះឯង ក្នុងខណៈនេះថា “ឈ្មោះថា ជាព្រះពុទ្ធ ព្រោះពោធិ, ដូចពាក្យថា ‘ឈ្មោះថាមនុស្សស ព្រោះស្បែកស, ឈ្មោះថា មនុស្សខ្មៅ ព្រោះស្បែកខ្មៅ” ជាដើម, ពាក្យសួរក្ដី ពាក្យសួរបញ្ជាក់ក្ដី របស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមក្ដី ពាក្យបដិសេធក្ដី ជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***“ព្រោះបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹងដែលជាអតីត”*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខណៈនោះមិនមានទេ, ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ លោកក៏ឆ្លើយ យល់ព្រមសំដៅយកការបានដោយចំពោះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយអំណាចនៃកិច្ចទៀត លោកក៏ឆ្លើយ ព្រោះមិនមានកិច្ចដែលគប្បីធ្វើទៀត, ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ, លោកក៏ឆ្លើយយល់ព្រមនូវភាវៈនៃកិច្ចឯណា ដែលបញ្ហានោះធ្វើហើយ ជាអ្នកមិនវង្វេងភ្លេចក្នុងកិច្ចនោះ ។ ឯសកវាទីមិនឲ្យឱកាសដែលមានលេសន័យ ទើបសួរដោយន័យថា ***“នៅកំណត់ដឹងទុក្ខ”*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានកិច្ចនោះឡើយ ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***ដោយអនាគត*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានមគ្គញ្ញាណក្នុងខណៈនោះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ, បរវាទីដែលសម្គាល់នូវភាវៈជាព្រះពុទ្ធ ព្រោះពោធិដែលជាអនាគត ដោយបាលីថា

“ព្រះពុទ្ធអង្គបានស្ដេចយាងដល់ក្រុងរាជគ្រឹះហើយ” ជាដើម ទើបឆ្លើយយល់ព្រម ។ គ្រូវសកវាទីសួរថា **“ធ្វើកិច្ចដែលគប្បីធ្វើដោយបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង”** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានកិច្ចក្នុងខណៈនោះទេ, គ្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ លោកឆ្លើយយល់ព្រម ដោយពាក្យថា “ឈ្មោះថា កំពុងធ្វើនោះឯង ព្រោះនរណាមួយ មិនគប្បីពោលថា ‘ព្រះពុទ្ធអង្គមិនគប្បីធ្វើករណីយកិច្ចទេ’ គួរពោលបានថា ‘ទ្រង់នឹងធ្វើណាស់’” ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា ការធ្វើនោះឯង ។ គ្រូវសកវាទីសួរហើយ ដោយមិនឲ្យឱកាសដែលមានលេសន័យទៀត ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ។ បញ្ហាថា ដោយបច្ចុប្បន្ន ព្រមទាំងការប្រៀបធៀប មានន័យងាយស្រួលទាំងអស់ ។

គ្រូវសកវាទីសួរថា ***រួមពោធិ ៣ គឺដែលជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ឱ្យជួបគ្នា*** លោកសំដៅយកសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ទើបឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះភាវៈដែលបុគ្គលគប្បីពោលថា ជាព្រះពុទ្ធដោយពោធិទាំង ៣ ។ គ្រូវសកវាទីសួររួមពោធិទាំង ៣ ទៀត, បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះញាណទាំង ៣ នោះ មិនមានក្នុងខណៈតែមួយឡើយ ។ គ្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរទៀត, លោកក៏ឆ្លើយយល់ព្រម ដោយអំណាចនៃសព្វញ្ញុ-តញ្ញាណ ដែលមានទាំងអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន; សកវាទីមិនឲ្យឱកាស

ដែលមានលេសន័យដល់បរវាទីទៀត ទើបសួរថា ***"ប្រកបតាំងមាំ"*** ជាដើម លោកក៏ឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យសួរថា ***" មិនគប្បីពោលថា ' ឈ្មោះថា ពុទ្ធ: ព្រោះបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹងឬ ?"*** ជារបស់បរវាទី; ពាក្យយល់ព្រម ជារបស់សកវាទី ព្រោះមិនសម្រេចភាវៈជាព្រះពុទ្ធ ក្នុងខណៈនៃពោធិ មិនមានទេ ។ ឯក្នុងបញ្ហាថា ***"ព្រោះការបានបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង មិនមែនឬ ?"*** សកវាទីនោះឯង ឆ្លើយយល់ព្រមថា ***" មែន"*** ព្រោះ សភាពនៃសម្មតិថា "មគ្គញ្ញាណដែលបណ្ឌិតហៅថា ' ពោធិកើតឡើងហើយ ក្នុងសន្តានណា, ក្នុងសន្តាននោះ ឈ្មោះថា ជាព្រះពុទ្ធ" ។ ព្រោះមិនយល់ ដល់ពាក្យអធិប្បាយរបស់សកវាទីទេ, ទើបបរវាទីតាំងលទ្ធិទុកដោយពាក្យថា ***"ប្រសិនបើ ឈ្មោះថា ពុទ្ធ: ព្រោះការបានបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង ដោយហេតុនោះឯង ទើបលោកត្រូវពោលថា ' ឈ្មោះថា ពុទ្ធ: ព្រោះការបាន បញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង"*** ។ ឥឡូវនេះ ជាពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"ឈ្មោះថា ពុទ្ធ: ព្រោះការបានបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា ពុទ្ធ: ព្រោះបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹងឬ ?"*** ដើម្បីធ្វើខ្លឹមសារ ដែលបរវាទីនោះ មិនបានកំណត់ទុកឲ្យប្រាកដ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារ នៃបញ្ហានោះថា "ឈ្មោះថា ជាព្រះពុទ្ធ ព្រោះការបានចំពោះនូវពោធិតាម

លទ្ធិរបស់លោក ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា ព្រះពុទ្ធ ព្រោះពោធិឬ ?” ។ ពេលបរវាទីមិនកំណត់កាលវិភាគនេះថា “កាលបើពោធិកើតឡើង សូម្បីរលត់ទៅហើយ ភាវៈដែលកើតឡើងហើយក្នុងសន្តាននោះឯង ឈ្មោះថា ការបានបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង, មានក្នុងខណៈនៃមគ្គ ឈ្មោះថា **ពោធិ**” ទើបឆ្លើយយល់ព្រមទៀត; ពេលនោះ ទើបត្រូវសកវាទីសួរថា ***“ឈ្មោះថា ពោធិ ក៏ព្រោះការបានបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹងឬ ?”*** ពេលមិនមានឱកាសដែលនឹងពោលអ្វីបាន, ទើបលោកឆ្លើយបដិសេធដូច្នេះឯង ៕

ចប់ពោធិយាពុទ្ធោតិកថា

បញ្ហាក់ រឿងទាំង ៣ ដូចពណ៌នាមកនេះ ជារបស់និកាយឧត្តរាបថកៈទាំងឡាយនោះឯង ៕

៧.លក្ខណកថា សម្តែងអំពីលក្ខណៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងលក្ខណៈ ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនពួកណា មានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិនិកាយរបស់ឧត្តរាបថកៈទាំងឡាយ ក្នុងខណៈនេះថា “មានតែព្រះពោធិសត្វប៉ុណ្ណោះ ដែលដល់ព្រមហើយដោយលក្ខណៈ ព្រោះមិនពិចារណាកាន់យក

ព្រះសូត្រនេះថា ***‘មានគតិតែ ២ ប៉ុណ្ណោះ*** គឺបើនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ នឹងបានជាស្តេចចក្រពត្តិដែលទ្រទ្រង់ធម៌ ។ ល ។ ប៉ុន្តែបើចេញបួសជាអនាគារិយៈ នឹងបានត្រាស់ដឹងជាព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ រមែងមានដល់មហាបុរសដែលប្រកបដោយលក្ខណៈ” ដូច្នេះ បញ្ហារបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា ***ចក្កវត្តិសត្ត*** សេចក្តីថា សត្វដែលជាចក្រពត្តិក្តី ជាពោធិសត្វក្តី ឬមិនមែនជាពោធិសត្វក្តី ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ បរវាទីសំដៅយកស្តេចចក្រពត្តិ ដែលមិនមែនជាពោធិសត្វ ទើបឆ្លើយបដិសេធ, រមែងឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះសំដៅយកស្តេចចក្រពត្តិដែលជាពោធិសត្វ ។ ព្រះសូត្រដែលបរវាទីពោលថា ***“មហាបុរិសលក្ខណៈ ៣២ ប្រការ”*** សំដៅយកពោធិសត្វ ។ ព្រោះថា ក្នុងភពជាទីបំផុត ពោធិសត្វនោះ រមែងជាព្រះពុទ្ធ, ក្នុងជនទាំងឡាយក្រៅអំពីនេះ ជាស្តេចចក្រពត្តិ ប៉ុន្តែមិនជាព្រះពុទ្ធទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រដែលបរវាទីនាំមកអាងហើយ ហាក់ដូចជានឹងមិននាំមកទាល់តែសោះ ។

ចប់លក្ខណកថា

៨.និយាមោក្កន្តិកថា

សម្តែងអំពីការស្ទង់ឈានចុះកាន់និយាម*

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការស្ទង់ចុះកាន់និយាម ការស្ទង់ចុះដល់ផ្លូវដែលរឹងមាំ គឺអរិយមគ្គ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ ក្នុងខណៈនេះថា "ព្រះពោធិសត្វមាននិយាម ដែលស្ទង់ចុះហើយ មានព្រហ្មចារ្យដែលប្រព្រឹត្តហើយ ក្នុងព្រះធម៌វិន័យរបស់ព្រះសាស្តាព្រះនាមថា **កស្សបៈ** *" ។ ព្រោះសំដៅយកការបព្វជ្ជារបស់ជោតិបាល ក្នុងឃដិការសូត្រ ។ សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរដោយពាក្យថា* ***"ព្រះពោធិសត្វ"*** *ជាដើម ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ព្រោះតាំងនៅក្នុងលទ្ធិ ។ ខ្លឹមសារក្រៅពីនោះ ពាក្យថា* ***"និយាម*** *គឺផ្លូវមាំទាំក្តី, ព្រហ្មចារ្យក្តី" ជាឈ្មោះរបស់អរិយមគ្គ ។ លើកលែងតែការបំពេញបារមី របស់ព្រះពោធិសត្វចេញហើយ ឈ្មោះថាការស្ទង់ចុះដល់និយាមម្យ៉ាង រមែងមិនមាន, បើពោធិសត្វគប្បីជាព្រះ*

---

* ពាក្យថា **"និយាមោក្កន្តិ"** ញែកជា **និយាមំ** បានដល់ អរិយមគ្គ, **ឱក្កន្តិ** បានដល់ការស្ទង់ចុះ ឬការឈានចុះ ។

សោតាបន្ន គប្បីជាអរិយសាវកមែន, ខនេះប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន ។ ពិតណាស់ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយទ្រង់ព្យាករពោធិសត្វនោះថា "អ្នកនេះ នឹងជាព្រះពុទ្ធ" ព្រោះព្រះអង្គឋិតនៅក្នុងញាណដែលជាកម្លាំងរបស់ព្រះអង្គនោះឯង ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបសកវាទីសាកសួរដោយពាក្យថា ***"ពោធិសត្វ"*** ដូច្នេះទៀត ។ ពាក្យឆ្លើយបដិសេធជារបស់បរវាទី សំដៅយកបច្ឆិមភព គឺភពចុងក្រោយបំផុត ។ ក្នុងបញ្ហាទីពីរ បរវាទីនោះឯង ឆ្លើយយល់ព្រម សំដៅយកវេលាដែលព្រះពុទ្ធអង្គកាលនៅជាជោតិបាល ។ សូម្បីក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***"ជាសាវក"*** ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យថា ***"ការស្តាប់តាម"*** សំដៅសេចក្តីថា អ្នកមានធម៌ចាក់ធ្លុះហើយ ដោយការស្តាប់តៗ គ្នាមក ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកបច្ឆិមភព, រមែងឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះសំដៅយកការស្តាប់តៗ គ្នាមកក្នុងកាលនៅជាជោតិបាល ។ ពាក្យថា ***"រាប់អានសាសនាផ្សេងៗ"*** ដែលសកវាទីពោលហើយនោះ សំដៅយកអាឡារតាបស និងរាមបុត្រតាបស ។ ពាក្យថា ***"ព្រះអានន្ទ"*** ជាដើម ដែលសកវាទីពោលហើយ ដើម្បីបញ្ជាក់ថា "អ្នកមាននិយាមដែលស្ទុងចុះហើយប៉ុណ្ណោះ ជាព្រះសាវក ក្រៅពីនេះមិនមែនទេ, តែអ្នកមាននិយាមដែលស្ទុងចុះហើយដូច្នេះ មាន" ។ ត្រង់

ពាក្យថា ***“សាវកកាលជាតិកន្លងទៅហើយ”*** សេចក្តីថា សកវាទីរមែងសួរ ដោយពាក្យថា “សាវកដោយជាតិណា, តែពេលរំលងជាតិហើយ មិនជាសាវកក្នុងភពផ្សេងៗ ទេឬ?” ដូច្នេះ, បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះព្រះសោតាបន្នជាដើមជាសាវក ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ ៕

ចប់និយាមោក្កន្តិកថា

៩.អបរាបិសមន្នាគតកថា
សម្តែងអំពីអ្នកប្រកបដោយរឿងផ្សេងមួយទៀត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា អ្នកប្រកបដោយរឿងផ្សេងមួយទៀត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុសថា “បុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងមគ្គទី ៤ ជាអ្នកប្រកបដោយផល ៣ ដោយអំណាចនៃការពន្ធះ” ដូច្នេះ ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈក្នុងខណៈនេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ; ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដែលនៅសល់ក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារដោយន័យដែលពោលអំពីក្នុងរឿងបុគ្គលអ្នកប្រកបដោយផល ៤ ក្នុងខាងក្រោយចុះ ៕

ចប់អបរាបិសមន្នាគតកថា

១០.សព្វសញ្ញោជនប្បហានកថា

សម្ដែងអំពីការលះសញ្ញោជនៈទាំងពួង

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការលះសញ្ញោជនៈទាំងពួង ៖

*ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈក្នុងខណៈនេះថា "ភាពជាព្រះអរហន្ត លះសញ្ញោជនៈទាំងពួងបានដោយអស់រលីង" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយពាក្យថា **"សញ្ញោជនៈទាំងពួង"** ដូច្នេះទៀត បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកការលះកិលេសដោយមគ្គទាំង ៣ តាមដែលពោលហើយក្នុងគ្រាក្រោយ ។ ត្រូវសកវាទីសួរលើកទីពីរ, បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះមិនមានការលះកិលេសដោយមគ្គនោះ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យថា "សក្កាយទិដ្ឋិ" ជាដើម ក៏បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកភាពជាអ្នកលះកិលេសបានហើយ ដោយបឋមមគ្គ ។ រមែងឆ្លើយយល់ព្រម សំដៅយកការលះកិលេសមិនឲ្យមានសល់ ដោយមគ្គទី ៤ ។ ខ្លឹមសារក្នុងទីទាំងពួងក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ៕*

ចប់សព្វសញ្ញោជនប្បហានកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១. គិហិអរហាតិកថា ២. ឧបបត្តិកថា

៣. អនាសវកថា ៤. សមន្នាគតកថា
៥. ឧបេក្ខាសមន្នាគតកថា ៦. ពោធិយា ពុទ្ធោតិកថា
៧. លក្ខណកថា ៨. និយាមោក្កន្តិកថា
៩. អបរាបិសមន្នាគតកថា ១០.សព្វសញ្ញោជនប្បហានកថា ។

ចប់វគ្គទី ៤

វគ្គទី ៥

១.វិមុត្តិកថា សម្ដែងអំពីវិមុត្តិ (ការរួចផុត)

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងវិមុត្តិ គឺការរួចផុត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ពាក្យថា **“ វិមុត្តិញ្ញាណ ”** ជាឈ្មោះរបស់ញាណទាំង ៤ គឺវិបស្សនាញាណ ១, មគ្គញ្ញាណ ១, ផលញ្ញាណ ១, និងបច្ចវេក្ខណញ្ញាណ ១ ។ បណ្ដាញាណទាំងនោះ **វិបស្សនាញាណ** ឈ្មោះថា **វិមុត្តិញ្ញាណ** ព្រោះរួចផុតហើយចាកនិមិត្តារម្មណ៍ជានិច្ច ឬព្រោះភាពជាតទង្គវិមុត្តិ, **មគ្គ** ឈ្មោះថា **សមុច្ឆេទវិមុត្តិ, ផល** ឈ្មោះថា **បដិបស្សទ្ធិ-វិមុត្តិ** ក៏បច្ចវេក្ខណញ្ញាណ រមែងដឹងនូវវិមុត្តិ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា វិមុត្តិញ្ញាណ ក្នុងវិមុត្តិញ្ញាណ ៤ យ៉ាងនេះ, មានតែ ***ផលញ្ញាណ***

ប៉ុណ្ណោះ *ដែលរួចផុតហើយៗ ដោយអស់ដើង (សព្វគ្រប់), វិមុត្តិញ្ញាណ-ទស្សនៈ ៣ ដែលនៅសល់ នរណាមួយ ក៏មិនគប្បីពោលថា "រួចផុតហើយ ឬថា មិនរួចផុតឡើយ" ដូច្នេះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពួកជនណា មាន ការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈទាំងឡាយថា " វិមុត្តិញ្ញាណ រួចផុតហើយ ដោយមិនប្លែកគ្នាឡើយ ព្រោះមិនពោលថា ' វិមុត្តិញ្ញាណ ឈ្មោះនេះរួចផុតហើយ" ដូច្នេះទេ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជន ទាំងនោះ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា " វិមុត្តិញ្ញាណមិនថាបែបណាទាំងអស់ ឈ្មោះថា រួចផុតហើយ" បរវាទី ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកបច្ចវេក្ខណញ្ញាណជាដើម, ត្រូវសកវាទី សួរថា "របស់បុគ្គលអ្នកបដិបត្តិ" ជាដើម ក៏ឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយក ការមិនមានអាសវៈរបស់មគ្គញ្ញាណ សកវាទីពោលថា* ***"ញាណរបស់ សោតាបន្ន"*** *ដូច្នេះ ជាដើមទៀត, ដើម្បីព្រមានថា ក៏ញាណនោះ មិន មែនជាញាណរបស់ព្រះសោតាបន្នដែលតាំងនៅក្នុងផលទេ, តែក៏ឈ្មោះថា វិមុត្តិញ្ញាណឬ ? ដូច្នេះ គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារទាំងពួង ដោយឧបាយនេះចុះ ៕*

ចប់វិមុត្តិកថា

២.អសេក្ខញ្ញាណកថា សម្តែងអំពីញាណរបស់ព្រះអសេក្ខៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងញាណរបស់ព្រះអសេក្ខៈ គឺអ្នកមិនត្រូវសិក្សា ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា "ព្រះសេក្ខៈទាំងឡាយ មានព្រះអានន្ទជាដើម រមែងដឹងនូវអសេក្ខបុគ្គលទាំងឡាយ ដោយន័យជាដើមថា 'ព្រះមានព្រះភាគជាអ្នកប្រសើរបំផុត' ដូច្នេះ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ អសេក្ខញ្ញាណ គឺញាណរបស់ព្រះអសេក្ខៈ រមែងមានដល់សេក្ខ-បុគ្គល" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា ***"ដឹង"*** *នេះ សកវាទីពោលដោយអំណាចនៃការដឹងដោយខ្លួនឯង ហើយសម្រេច ។ ពាក្យថា* ***"គោត្រភូបុគ្គល"*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងនូវការមិនមាននៃញាណ ក្នុងផ្នែកខាងលើ និងផ្នែកខាងលើរបស់ព្រះអរិយបុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងភូមិធម៌ផ្នែកខាងក្រោម ។ ត្រង់ពាក្យថា "ព្រះអានន្ទពេលនៅជាសេក្ខៈក៏ជ្រាបបានថា 'ព្រះមានព្រះភាគមានព្រះគុណខ្ពស់" អធិប្បាយថា បរវាទី*

រមែងប្រាថ្នាព្រះសេក្ខៈនោះថា ជាអ្នកមានញាណរបស់ព្រះអសេក្ខៈ ព្រោះការប្រព្រឹត្តទៅនៃញាណថា "ព្រះភគវាជាព្រះអសេក្ខៈ" , តែមិនប្រាថ្នាញាណនោះថា ជាអសេក្ខៈ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទោះបីលទ្ធិបរវាទីតាំងនៅហើយយ៉ាងនេះ ក៏មិនឈ្មោះថា តាំងនៅឡើយ ។

ចប់អសេក្ខញ្ញាណកថា

៣.ទិបរិតកថា សម្តែងអំពីញាណវិបរិត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា ញាណវិបរិត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញ ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "អ្នកណា មានសញ្ញាក្នុងបឋវី រមែងចូលសមាបត្តិមានបឋវីជាអារម្មណ៍, ញាណនោះ របស់អ្នកនោះ ជាញាណវិបរិត" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី, គប្បីជ្រាបពាក្យអធិប្បាយរបស់បញ្ហានោះថា និមិត្តដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យបឋវី, តែនិមិត្តកើតឡើង មិនមែនបឋវីទេ ហើយអ្នកមានសេចក្តីសម្គាល់ក្នុងបឋវីកសិណ រមែងចូលឈាន មានបឋវីជាអារម្មណ៍ ឈាននោះ ឈ្មោះថា មានញាណដែលវិបរិត គឺខុសចាក

សេចក្តីពិត” ។

លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីនឹងព្រមានថា “លក្ខណៈបឋវីក្តី សសម្ភារៈបឋវីក្តី និមិត្តបឋវីក្តី បឋវីទេវតាក្តី បឋវីទាំងអស់នោះឯង, ក្នុងបណ្តាបឋវីទាំងនោះ ញាណថា ‘បឋវីមិនមែនជាញាណវិបរិត’ , ចំណែកការយល់ឃើញ ដែលខុសប្រក្រតីក្នុងធម៌ដែលមិនទៀងថា ‘ទៀង’ ជាដើមឈ្មោះថា ***ញាណវិបរិត****, ញាណក្នុងបឋវីទាំងនេះ ញាណណាមួយ តាមលទ្ធិរបស់លោកជាញាណវិបរិតឬ ?” ទើបពោលពាក្យថា* ***“មានការយល់ឃើញខុសក្នុងសភាវៈដែលមិនទៀងថា ‘ទៀង”*** *ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកការមិនមានលក្ខណៈដែលឃ្លៀងឃ្លាតអំពីការពិត, រមែងឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកបឋវីនិមិត្ត ។ ពាក្យថា* ***“កុសលំ”*** *លោកពោលសំដៅយកញាណរបស់សេក្ខៈ និងបុថុជ្ជនទាំងឡាយ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាថា “ព្រះអរហន្តនៅមានការយល់ឃើញខុសឬ ?” បរវាទីឆ្លើយបដិសេធព្រោះមិនមានលក្ខណៈដែលវិបល្លាសដូច្នោះ រមែងឆ្លើយយល់ព្រម សំដៅយកបឋវីនិមិត្ត ។*

ពាក្យថា ***“ជាទីបរិសុទ្ធដូចគ្នាឬ ?”*** *បរវាទីសួរដោយពាក្យថា “បឋវីកសិណទាំងពួងនេះ ជាលក្ខណៈបឋវីទាំងអស់ឬ ?” សកវាទីឆ្លើយ*

បដិសេធ ព្រោះមិនមានសេចក្ដីដូច្នោះទេ ។ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា “ដីនៅមាន និងមនុស្សខ្លះ ដែលចូលបឋវីកសិណ ចេញពីដី ក៏មិនមែនឬ ?” ដូច្នេះ គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារក្នុងបញ្ហានោះថា សកវាទីសួរថា “ និមិត្តបឋវីមាន បុគ្គលចូលសមាបត្តិមានដីជានិមិត្តពីដីនោះ ក៏មានដែរ, មិនបានចូលពីអាបោ ឬតេជោ មិនមែនឬ ?” ។ ពាក្យថា “ ***ដីមាន*** *” ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីបញ្ចាក់ដោយពាក្យថា “បើញាណរបស់អ្នកចូលបឋវីកសិណ ជាញាណវិបរិតដូច្នេះមែន, និព្វានក៏មាន ពេលបុគ្គលចូលសមាបត្តិ មាននិព្វានជាអារម្មណ៍ក្ដី មគ្គញ្ញាណដែលទាញចេញនូវសេចក្ដីវិបរិតទាំងពួងក្ដី, ក៏នឹងវិបរិតតាមលទ្ធិរបស់លោក”* ៕

<u>ចប់វិបរិតកថា</u>

៤.និយាមកថា សម្ដែងអំពីនិយាម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងនិយាម គឺផ្លូវដែលរឹងមាំ (ទៀងទាត់) បានដល់ អរិយមគ្គ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា “ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ជ្រាបថា ‘បុគ្គលណា នឹងឈានចុះកាន់សម្មត្តនិយាម គឺមគ្គដ៏ត្រឹមត្រូវ, បុគ្គលនោះ គួរដើម្បី

នឹងត្រាស់ដឹងធម៌នោះ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ញាណ ដើម្បីសម្រេចនិយាម គឺផ្លូវដ៏រឹងមាំរបស់អនិយតបុគ្គល ជាបុថុជ្ជននោះៗ នៅមាន" ដូច្នេះ; ពាក្យសួរថា ***"អនិយតៈ គឺបុគ្គលដែលមិនរឹងមាំ"*** *ជាដើម របស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ ។ ពាក្យថា* ***"ដើម្បីទៅកាន់ផ្លូវដ៏រឹងមាំ"*** *ក្នុងបញ្ហានោះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ហៅមគ្គថា* ***និយាម*** *អធិប្បាយថា ដើម្បីការសម្រេចមគ្គ ដើម្បីការស្ទុះចុះដល់មគ្គ ។ ក៏ពាក្យថា "ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ជ្រាបថា 'បុគ្គលនេះ គួរដើម្បីពន្លុះនិយាម ព្រោះឃើញញាណឯណា របស់បុគ្គលនោះ" បរវាទីសំដៅដល់ញាណនោះ ទើបឆ្លើយយល់ព្រម ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីបញ្ជាក់ថា វាទៈរបស់បរវាទីនោះមិនត្រឹមត្រូវ * ទើបសាកសួរដល់ខ្លឹមសារដែលផ្ទុយគ្នា ដោយពាក្យថា* ***"បុគ្គលអ្នករឹងមាំ"*** *ជាដើម ។*

បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ក្នុងបញ្ហាដំបូង បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះឈ្មោះថា ញាណដើម្បីការសម្រេចនិយាមរបស់បុគ្គលដែលរឹងមាំ មិនមាន

---

* បាលីអដ្ឋកថាខ្លះ ប្រើពាក្យថា **"អនុយុត្តន្តិ"** សំដៅដល់ពាក្យមិនត្រឹមត្រូវ, អដ្ឋកថារបស់ភូមា ប្រើពាក្យថា **"អនុយុត្តវាទីតីតិបិ"** សំដៅដល់ មានវាទៈដែលមិនត្រឹមត្រូវ, គឺប្រើបានដូចគ្នាទាំងពីរន័យ ។

ដោយមគ្គឡើយ ។ ក្នុងបញ្ហាទី ២ រមែងឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះមិនមានសេចក្តី ។ បញ្ហាទី ៣ ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះត្រូវសកវាទីសួរដោយពាក្យថា “អ្នកមិនរឹងមាំ មិនមានញាណដើម្បីទៅដល់ផ្លូវរឹងមាំ” ដោយខុសចាកលទ្ធិ សកវាទីធ្វើបញ្ហាដំបូងនោះៗ ឲ្យជាបញ្ហាទី ៤ ទៀត ហើយធ្វើ ៣ បញ្ហារបស់និយតបុគ្គល ដោយអំណាចនៃការសម្រេចនិយាមជាដើម ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ បញ្ហាទី ១ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះញាណដើម្បីការសម្រេចនិយាមនោះ របស់និយតបុគ្គល មិនមានដោយមគ្គជាដើមទៀតទេ ។ ក្នុងបញ្ហាទី ២ ឆ្លើយយល់ព្រម ព្រោះមិនមានសេចក្តីនោះឯង ។ ក្នុងបញ្ហាទី ៣ រមែងឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខុសចាកលទ្ធិ ។ សកវាទីធ្វើបញ្ហាដំបូងនោះឯង ឲ្យជាបញ្ហាទី ៨ ទៀត ហើយធ្វើ ៣ បញ្ហារបស់និយតបុគ្គល ដោយអំណាចនៃការមិនសម្រេចនិយាមជាដើម ។ បណ្ឌិតគប្បីយល់ខ្លឹមសារនៃបញ្ហាទាំងនោះ ដោយន័យដែលពោលហើយនុ៎ះចុះ ។ សកវាទីធ្វើបញ្ហាដំបូងនោះឯង ឲ្យជាបញ្ហាទី ១២ ទៀត ហើយធ្វើ ៣ បញ្ហា មានពាក្យថា ***“មានផ្លូវដ៏រឹងមាំ”*** *ជាដើម អំពីមូលនោះ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ មគ្គញ្ញាណប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថាញាណដើម្បីទៅកាន់ផ្លូវដ៏រឹងមាំ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ សកវាទីសំដៅដល់ញាណនោះ ទើបពោលថា* ***“មានផ្លូវដ៏រឹងមាំ”*** *ដូច្នេះ កាលបើ*

*មានពាក្យថា **“មានផ្លូវដ៏រឹងមាំ”** ដែលសកវាទីពោលហើយ, បរវាទីក៏ឆ្លើយបដិសេធ ។ ពេលសកវាទីពោលថា **“មានញាណ”** ដូច្នេះ, បរវាទីក៏ឆ្លើយយល់ព្រម ។ សូម្បីក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា* **“សតិបដ្ឋាន”** *ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យថា* **“បច្ចនិក”** *ក៏មានខ្លឹមសារងាយស្រួលទាំងអស់ដែរ ។ ពាក្យថា **“គោត្រភូបុគ្គល”** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីបញ្ជាក់ថា ញាណណាដែលបុគ្គលណា មិនសម្រេចហើយ, ញាណនោះ របស់បុគ្គលនោះ រមែងមិនមានឡើយ ។ ពាក្យថា **“ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ជ្រាប”** សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគរមែងទ្រង់ជ្រាបដោយញាណពលៈរបស់ព្រះអង្គឯង, មិនមែនទ្រង់ជ្រាបអំពីសភាព ការសម្រេចនិយាមធម៌របស់អ្នកផ្សេងទេ ព្រោះហេតុដូច្នោះ សូម្បីបរវាទីតាំងលទ្ធិទុកហើយ ក៏តាំងនៅមិនបាន ដោយហេតុដូច្នេះឡើយ ៕*

ចប់និយាមកថា

....

៥.បដិសម្ភិទាកថា សម្តែងអំពីបដិសម្ភិទា

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបដិសម្ភិទា គឺបញ្ញាជាគ្រឿងបែកធ្លាយ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា “ញាណ គឺសេចក្តីដឹងទាំងពួង គឺបដិសម្ភិទា ព្រោះ

កាន់យកព្រះបាលីថា ‘ញាណ គឺសេចក្ដីដឹងរបស់ព្រះអរិយៈទាំងឡាយយ៉ាងណាមួយ ជាលោកុត្តរ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាពោលដោយញាណ គឺសេចក្ដីដឹងសម្មតិទាំងឡាយ, បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកញាណក្នុងសមាបត្តិដែលជាបឋវីកសិណជាសម្មតិ គឺបញ្ញត្តិអារម្មណ៍ រមែងឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកនិរុត្តិញាណ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា “ជនណាមួយដឹងសម្មតិ ?” បរវាទីឆ្លើយបដិសេធសំដៅយកបុថុជ្ជនទាំងឡាយ ។ ក្នុងបញ្ហាពោលដោយ **ចេតោបរិយាយ** *ការកំណត់ដឹងក្នុងចិត្តអ្នកដទៃ, បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកញាណរបស់បុថុជ្ជន, ឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកញាណរបស់ព្រះអរិយៈ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា* ***“បញ្ញាទាំងពួង ជាបដិសម្ភិទាឬ ?”*** *, បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកបញ្ញាក្នុងកសិណសមាបត្តិ, ឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកលោកុត្តរ ។ ពាក្យថា* ***“សមាបត្តិដែលមានបឋវីកសិណជាអារម្មណ៍”*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសួរដោយពាក្យថា “បញ្ញាក្នុងទីទាំងពួង មានប្រមាណប៉ុណ្ណេះនោះ បញ្ញានោះ ជាបដិសម្ភិទាទាំងអស់ឬ ?” ។ ពាក្យថា* ***“បើដូច្នោះ សេចក្ដីដឹងទាំងឡាយ ជាបដិសម្ភិទាឬ ?”*** *អធិប្បាយថា* ***លោកុត្តរបញ្ញាទាំងអស់ ជាបដិសម្ភិទា*** *ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ពាក្យថា* ***“ទាំងពួង”*** *ទើបលោកឲ្យតាំងទុកចំពោះតែសាមញ្ញផលប៉ុណ្ណោះ ៕*

ចប់បដិសម្ភិទាកថា

៦.សម្មុតិញ្ញាណកថា សម្ដែងអំពីសម្មុតិញ្ញាណ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសម្មុតិញ្ញាណ គឺញាណក្នុងសម្មុតិ ៖

ក្នុងរឿងនោះ សច្ចៈមាន ២ យ៉ាង គឺសម្មុតិសច្ចៈ និងបរមត្ថសច្ចៈ ។ ក៏បុគ្គលទាំងឡាយណា មិនធ្វើការចែកសច្ចៈយ៉ាងនេះ រមែងពោលសូម្បីនូវសម្មុតិញ្ញាណថា "មានសច្ចៈនោះ ជាអារម្មណ៍ដូចគ្នា" ដោយការពោលអាងពាក្យថា "សច្ចៈ" ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ, ទើបសកវាទីផ្ដើមពាក្យនេះ ដើម្បីលាងជម្រះវាទៈរបស់ជនទាំងនោះថា "ពួកគេទាំងនោះ មានវាទៈមិនត្រឹមត្រូវ" ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យសួរថា ***"មិនគប្បីពោល"*** *ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់សកវាទី សំដៅយកបរមត្ថសច្ចៈ ។ ពាក្យថា* ***"ញាណក្នុងសម្មុតិសច្ចៈ"*** *ដូច្នេះ បានដល់ ញាណក្នុងសច្ចៈដែលចូលទៅអាស្រ័យពាក្យសម្មុតិ ។ ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា* ***"ញាណក្នុងសម្មុតិសច្ចៈ"*** *ជាសត្តមីវិភត្តិ ប្រើក្នុងអត្ថនៃបឋមាវិភត្តិ, អធិប្បាយថា បានដល់សម្មុតិសច្ចៈ ។ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***"ញាណក្នុងសម្មុតិសច្ចៈជាអារម្មណ៍ប៉ុណ្ណោះ, មិនមានធម៌ផ្សេងជាអារម្មណ៍ទេ"*** *ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រម ជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីនឹងព្រមានដោយពាក្យថា "បើញាណក្នុងសម្មុតិនោះ មានសច្ចៈជាអារម្មណ៍ដោយមិនប្លែកគ្នាទេ, បុគ្គលក៏គប្បីធ្វើកិច្ចទាំងឡាយ មានការកំណត់ដឹងនូវទុក្ខ*

*ជាដើម ដោយញាណនោះបាន” ដូច្នេះ ទើបពោលពាក្យថា **“កំណត់ដឹងនូវទុក្ខបាន ។ល។ ដោយញាណនោះឬ ?”*** ៕

ចប់សម្មតិញ្ញាណកថា

៧.ចិត្តារម្មណកថា

សម្ដែងអំពីញាណមានចិត្តជាអារម្មណ៍

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងញាណមានចិត្តជាអារម្មណ៍ ៖

*ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា “ញាណនោះ មានចិត្តជាអារម្មណ៍តែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ព្រោះកាន់យកហេតុត្រឹមតែពាក្យថា ‘ **ចេតោបរិយញ្ញាណ** = សេចក្ដីដឹងក្នុងការកំណត់ចិត្តអ្នកដទៃ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីជាស់តឿនដោយពាក្យថា បុគ្គលណា តែងតែដឹងចិត្តរបស់អ្នកដទៃ ដោយអំណាចនៃចិត្ត មានរាគៈជាដើម សូម្បីរាគៈជាដើម ក៏តែងតែជាអារម្មណ៍ដល់អ្នកនោះដែរ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ លោកមិនគប្បីពោលថា “ញាណនោះ មានចិត្តជាអារម្មណ៍ត្រឹមតែម្យ៉ាង មិនមានអារម្មណ៍ផ្សេងទេ” ដូច្នេះ ទើបផ្ដើមពាក្យថា **“មានបុគ្គលខ្លះ ពេលចិត្តមានរាគៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា***

ចិត្តមានរាគៈមិនមែនឬ ?" ពាក្យថា ***"ក្នុងអារម្មណ៍ គឺផស្សៈ"*** បានដល់ក្នុងអារម្មណ៍ ពោលគឺផស្សៈ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***"ក្នុងអារម្មណ៍ គឺវេទនា"*** ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា ***" មិនគប្បីពោលថា ' សេចក្តីដឹងក្នុងអារម្មណ៍គឺផស្សៈឬ ?"*** ដូច្នេះទៀតទេ, បរវាទីឆ្លើយយល់ព្រមដោយពាក្យថា "ពេលមនសិការ ទើបមានផុស្សនលក្ខណៈរបស់ផស្សៈជាអារម្មណ៍" ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា ***"ជាសេចក្តីដឹងក្នុងការកំណត់ផស្សៈឬ ?"*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានសេចក្តីនៃបទព្រះសូត្រដូច្នោះឡើយ ។ សូម្បីក្នុងវេទនាជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ក្នុងពេលនេះ លទ្ធិរបស់បរវាទីនោះ អាស្រ័យពាក្យណាដែលខ្លួនពោល, កាលសម្តែងពាក្យនោះហើយដើម្បីឲ្យលទ្ធិតាំងទុក ទើបពោលដោយពាក្យថា ***"នោះជាសេចក្តីដឹងក្នុងការកំណត់ចិត្តអ្នកដទៃមិនមែនឬ ?"*** ប៉ុន្តែលទ្ធិនេះ ទោះបីជាលទ្ធិរបស់បរវាទីឲ្យតាំងទុក ដោយអំណាចនៃការអាស្រ័យត្រឹមតែជាពាក្យពេចន៍នោះ រមែងមិនប្រព្រឹត្តទៅតាំងទុកបានដូច្នេះឡើយ ៕

ចប់ចិត្តារម្មណកថា

៨.អនាគតញ្ញាណកថា

សម្តែងអំពីញាណដឹងក្នុងអនាគត

ផ្លូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងញាណដឹងក្នុងអនាគត ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ខណៈដែលជាអន្តរៈក្តី, សំដៅយកខណៈចិត្តជាអន្តរៈក្តី ឈ្មោះថា **អនាគត** *។ ក្នុងខណៈទាំងពីរនោះ ញាណរមែងដឹងអនាគត ដែលជាអន្តរញ្ញាណតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ, ឯញាណអនាគតដែលជាអន្តរៈ មាននៅដោយប្រការណា, សូម្បីញាណដែលស្ទង់ចុះក្នុងជវនមួយរបស់វីថិមួយ ក៏មានដោយប្រការនោះដែរ ។ ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណា តែងតែប្រាថ្នាញាណសូម្បីក្នុងអនាគតទាំងអស់ ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈទាំងឡាយ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីព្រមានដោយពាក្យថា "ញាណក្នុងអនាគតឯណា មាននៅក្នុងលទ្ធិរបស់លោក បុគ្គលរមែងដឹងអនាគតដែលកើតក្នុងចំណែកខាងក្រោយ, ប៉ុន្តែអ្នកនោះបាន ដោយអំណាចនៃមូលជាដើមឬ ? ដូច្នេះ ទើបពោលនឹងបរវាទីនោះថា* ***"អនាគតដឹងបានដោយមូល"*** *ជាដើម ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យទាំងពួងថា* ***"ដោយមូលជាដើម"*** *គឺដោយមូល, ដោយហេតុ, ដោយនិទាន, ដោយសម្ភព, ដោយប្រភព, ដោយសមុដ្ឋាន, ដោយអាហារ, ដោយអារម្មណ៍,*

ដោយបច្ច័យ និងដោយសមុទ័យ; នេះជាពាក្យវេវចនៈរបស់ពាក្យថា "**ការណៈ** = គ្រឿងធ្វើ ឬហេតុ" ទាំងអស់ ។ ពិតណាស់ ការណៈឈ្មោះថា **មូល** ព្រោះអត្ថថា រមែងធ្វើធម៌ណា ឲ្យជាផលរបស់ខ្លួន, ធម៌ដែលជាផលនោះ ក្នុងទីនោះ ទើបអាស្រ័យតាំងនៅបាន ។ ឈ្មោះថា **ហេតុ** ព្រោះអត្ថថា ឲ្យផលនោះ ចម្រើន និងប្រព្រឹត្តទៅសព្វ ។ ឈ្មោះថា **និទាន** ព្រោះអត្ថថា ជាដែនបង្អោនឲ្យនូវផលនោះឯង ហាក់ដូចជាការបង្អោនឲ្យដោយពាក្យថា "អញ្ជើញចុះ លោកទាំងឡាយ ចូរកាន់យកវត្ថុនេះ" ។ ឈ្មោះថា **សម្ភព** ព្រោះអត្ថថា រមែងឲ្យផលនៃធម៌កើតព្រមអំពីហេតុនោះ ។ ឈ្មោះថា ***ប្រភព*** ព្រោះអត្ថថា ជាដែនកើតមុន ។ ឈ្មោះថា **សមុដ្ឋាន** ព្រោះអត្ថថា ផលធម៌នោះ រមែងតាំងឡើងព្រមក្នុងធម៌ដែលជាហេតុនោះ, ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះអត្ថថា រមែងញ៉ាំងផលនៃធម៌នោះៗ ឲ្យតាំងឡើងព្រម ។ ឈ្មោះថា **អាហារ** ព្រោះអត្ថថា រមែងនាំមកនូវផលនៃធម៌នោះឯង ។ ក៏ហេតុនោះ ឈ្មោះថា **អារម្មណ៍** ព្រោះអត្ថថា មិនលះនូវផលនៃធម៌នោះ ។ ឈ្មោះថា **បច្ច័យ** ព្រោះអត្ថថា ផលនៃធម៌នោះ អាស្រ័យធម៌ដែលជាហេតុហើយប្រព្រឹត្តទៅ ។ សភាវៈណា រមែងញ៉ាំងផលនៃធម៌នោះ ឲ្យកើតឡើងពីហេតុ ព្រោះហេតុនោះ សភាវៈនោះ ទើបលោកហៅថា **សមុទ័យ**, ក៏ឈ្មោះថា **សមុទ័យ** ព្រោះ

អត្ថថា ញ៉ាំងផលឲ្យកើតឡើងអំពីហេតុ ។ ក៏នរណាមួយ មិនអាចដើម្បីដឹង អន្តរចិត្តបាន ដោយអាការទាំងនេះ គឺហេតុទាំងនេះ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបបរវាទីបដិសេធថា "មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ" ; ពាក្យថា ***"ដឹងសេចក្តីជាហេតុបច្ច័យ ដែលជាអនាគតបាន"*** *សេចក្តីថា ពេលចិត្តជាអនាគតដែលនឹងកើតតជាប់គ្នាទៅ បុគ្គលរមែងដឹងនូវចិត្តនោះ ព្រោះសេចក្តីជាហេតុបច្ច័យ, អធិប្បាយថា ធម៌ទាំងឡាយណាមានហេតុបច្ច័យ ក្នុងធម៌ទាំងនោះ រមែងដឹងនូវធម៌ទាំងនោះ; សូម្បីក្នុងបទដែលនៅសល់ទាំងឡាយ ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យថា* ***"គោត្រភូបុគ្គល"*** *ជាដើម សកវាទីពោលហើយ ដើម្បីសម្តែងញាណដែលកើតឡើងក្នុងអនាគតនោះ ដោយសង្ខេប ។ ព្រះសូត្រថា* ***"ចាដលិបុត្រ"*** *ដែលបរវាទីនាំមក ក៏ដើម្បីបញ្ជាក់ញាណដែលកើតឡើងក្នុងអនាគតនោះ, តែព្រះសូត្រនោះ មិនសម្រេចប្រយោជន៍ដល់ញាណក្នុងអនាគតទាំងពួងទេ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ព្រះសូត្រនោះត្រឹមតែនាំមកប៉ុណ្ណោះ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ៕*

ចប់អនាគតញ្ញាណកថា

\- - - - - - -

៩.បច្ចុប្បន្នញ្ញាណកថា សម្តែងអំពីញាណដឹងក្នុងបច្ចុប្បន្ន

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបច្ចុប្បន្នញ្ញាណ គឺញាណដឹងក្នុងបច្ចុប្បន្ន ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "ញាណក្នុងបច្ចុប្បន្នទាំងពួង មានដោយមិនប្លែកគ្នាឡើយ" ព្រោះអាស្រ័យព្រះបាលីថា "ពេលឃើញសង្ខារទាំងពួង ដោយសេចក្តីជារបស់មិនទៀង សូម្បីញាណនោះ ឈ្មោះថា ជាញាណដែលបុគ្គលនោះ ឃើញដោយភាពជារបស់មិនទៀង ក៏ដោយ" ដូច្នេះ, សកវាទីពោលសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរថា ***"ញាណដឹងក្នុងបច្ចុប្បន្ន"*** ជាដើម, ពាក្យយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលសាកសួរបរវាទីនោះ ដោយពាក្យថា ***"បុគ្គលដឹងញាណនោះបាន ដោយញាណនោះឬ ?"*** ដើម្បីព្រមានថា "អើ ! ញាណក្នុងបច្ចុប្បន្ន មានដោយមិនប្លែកគ្នាឡើយ បុគ្គលក៏ដឹងញាណនោះ សូម្បីក្នុងបច្ចុប្បន្នក្ខណៈដល់ញាណនោះបាន កាលបើដូច្នេះ ញាណទាំងពីរក៏មិនមែនជាញាណដែលដូចគ្នាទេ, បុគ្គលនឹងគប្បីដឹងញាណនោះ ដោយញាណនោះ បានយ៉ាងដូចម្តេច ?" ក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ បញ្ហាទី ១ បរវាទីបដិសេធថា "មិនអាចដឹងញាណនោះ ដោយញាណនោះបានទេ; ក្នុងបញ្ហាទី ២ បរវាទី

ឆ្លើយយល់ព្រម សំដៅយកការដាច់គ្នា; បញ្ហានោះ អធិប្បាយថា បើបុគ្គលឃើញនូវការបែកធ្លាយទៅនៃសង្ខារទាំងឡាយដោយលំដាប់ បុគ្គលឈ្មោះថា រមែងឃើញភង្គានុបស្សនាញាណបាន ដោយភង្គវិបស្សនាញាណនោះដែរ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***"បុគ្គលដឹងញាណនោះបាន ដោយញាណនោះឬ ?"*** ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យទាំងឡាយដែលសកវាទីពោលថា ***"បុគ្គលពាល់ត្រូវផស្សៈនោះបាន ដោយផស្សៈនោះ"*** ជាដើម ដើម្បីហាមឱកាសដែលមានលេសន័យរបស់បរវាទីនោះ ។ ក៏ដើម្បីឲ្យលទ្ធិតាំងទុក បរវាទីពោលពាក្យណាថា "ពេលព្រះយោគាវចរឃើញសង្ខារទាំងពួង ដោយសេចក្ដីជារបស់មិនទៀងដូច្នេះ, សូម្បីសេចក្ដីដឹងនោះ ក៏ជាការដែលព្រះយោគាវចរនោះបាន ដោយភាពជារបស់មិនទៀងផង មិនមែនឬ ?" ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់សកវាទី, ក្នុងបញ្ហានោះ អធិប្បាយថា ញាណនោះ ឈ្មោះថា ឃើញហើយដោយន័យទេ, ប៉ុន្តែមិនឃើញដោយអារម្មណ៍ទេ ព្រោះហេតុដូច្នោះ លទ្ធិដែលបរវាទីតាំងទុកហើយយ៉ាងនេះ ក៏មិនប្រាកដថាតាំងទុកបានឡើយ ៕

ចប់បច្ចុប្បន្នញ្ញាណកថា

....

១០.ផលញ្ញាណកថា សម្តែងអំពីផលញ្ញាណ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងផលញ្ញាណ គឺសេចក្តីដឹងក្នុងផល ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "ផលញ្ញាណដែលសត្វនោះៗ គប្បីសម្រេចសូម្បីរបស់ព្រះសាវកទាំងឡាយ ដូចព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ដោយសាមញ្ញថា 'ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក្តី ព្រះសាវកទាំងឡាយក្តី រមែងសម្តែងធម៌ដើម្បីការកើតឡើងនៃអរិយផលរបស់សត្វទាំងឡាយ" ដូច្នេះ; ព្រោះសកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរថា ***"ព្រះសាវកមានញាណក្នុងផល"*** *ជាដើម ពាក្យឆ្លើយយល់ព្រមជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីព្រមានបរវាទីនោះ ដោយពាក្យថា "អើ ! បើផលញ្ញាណរបស់ព្រះសាវកមានដូចព្រះពុទ្ធមែន, ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ រមែងទ្រង់បញ្ញត្តការផ្ទើផលក្នុងសោតាបត្តិផល សូម្បីមានហើយថា 'ព្រះសោតាបន្នរូបនេះ ជាឯកពីជី, រូបនេះជាកោលំកោលៈ, រូបនេះ ជាសត្តក្ខត្តុំបរមៈ' បាន ដោយញាណពលៈរបស់ព្រះអង្គ យ៉ាងណា, សូម្បីព្រះសាវកតាមលទ្ធិរបស់លោក ក៏បញ្ញត្តការញ៉ាំងផលដូច្នោះដែរឬ ?" ដូច្នេះ ទើបពោលថា "ព្រះសាវកប្រកាសគុណសម្បត្តិនៃផលបានឬ ?" បរវាទីតែងតែឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា* ***"ការដឹងសេចក្តីពេញលេញ សេចក្តីខ្វះខាតនៃផល របស់ព្រះសាវកមានឬ ?"*** *ជាដើម, សកវាទីពោលដើម្បីសួរដល់បច្ច័យ ព្រោះភាវៈនៃផលញ្ញាណមាន*

បច្ច័យរបស់ផល ក៏ត្រូវតែមានដែរ ។

ក្នុងបញ្ហានោះ អធិប្បាយថា ផលទាំងឡាយដែលបណ្ឌិតយល់ព្រម ហើយថា “ការដឹងខ្ពស់ និងទាបនៃផលទាំងឡាយ របស់ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ យ៉ាងនេះថា ‘សភាវៈនេះជាផលយ៉ាងនេះ, សភាវៈនេះជាផលយ៉ាងនោះ, សភាវៈនេះជាផលដែលប្រាសចាកទៅហើយ” ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **បរោ-បរិយត្តិ** *ឬ* **ផលបរោបរិយត្តិ** *ការដឹងសេចក្ដីពេញលេញ សេចក្ដីខ្វះខាតនៃផល* **ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិ** *និង* **បុគ្គលបរោបរិយត្តិ** *របស់ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ក៏មាន ដោយទំនងនោះ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ តែងតែដឹងនូវផលនោះៗ ដោយអំណាចនៃការដឹងបុគ្គលនោះៗ ឬថា ដោយអំណាចនៃការដឹងឥន្ទ្រិយទាំងនោះ ព្រោះភាវៈនៃញាណទាំងនោះមាន, បរោបរិយត្តិញ្ញាណទាំងអស់នេះ សូម្បីរបស់ព្រះសាវកមានឬ ?; ពាក្យទាំងឡាយ សូម្បីមានពាក្យថា* ***“ការបញ្ញត្តខន្ធរបស់ព្រះសាវកមានឬ ?”*** *ជាដើម សកវាទីពោលហើយ ក៏ដើម្បីព្រមានថា “អើ ! ផលញ្ញាណរបស់ព្រះសាវកមាន ដូចរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់មែន, ព្រះសាវក ក៏គប្បីបញ្ញត្តធម៌ទាំងនេះបានដែរ, បញ្ញត្តិទាំងនេះរបស់ព្រះសាវករមែងមាន, ព្រះសាវករមែងអាចដើម្បីដឹង ឬដើម្បីបញ្ញត្តនូវបញ្ញត្តិទាំងនេះ ដោយកម្លាំងរបស់ខ្លួនឬ ?” ដូច្នេះ; ពាក្យថា* ***“ព្រះសាវកជាព្រះជិនស្រី”*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីព្រមានថា “អើ ! ផលញ្ញាណរបស់ព្រះសាវកមានដូចព្រះពុទ្ធទាំងឡាយបានមែន, កាលបើមានសេចក្ដី*

ដូច្នោះ ព្រះសាវកនោះៗ ក៏ជាព្រះជិនពុទ្ធ” ; សូម្បីក្នុងបញ្ហាថា ***“ព្រះសាវកជាអ្នកញ៉ាំងមគ្គដែលមិនទាន់កើត ឱ្យកើតឡើងបាន”*** *ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ; ក្នុងបញ្ហាថា* ***“ព្រះសាវកជាអ្នកមិនមានញាណដឹងឬ ?”*** *សកវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះថា សេចក្តីមិនដឹង គឺអវិជ្ជាដែលព្រះសាវកកម្ចាត់បានហើយ, តែថា ផលញ្ញាណរបស់ព្រះសាវក មានដូចព្រះពុទ្ធក៏មិនមានទេ; ព្រោះហេតុដូច្នោះ វាទៈ គឺលទ្ធិរបស់បរវាទី ទើបជាការតាំងនៅមិនបានដូច្នេះឡើយ ៕*

ចប់ផលញ្ញាណកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១. វិមុត្តិកថា ២. អសេក្ខញ្ញាណកថា

៣. វិបរិតកថា ៤. និយាមកថា

៥. បដិសម្ភិទាកថា ៦. សម្មុតិញ្ញាណកថា

៧. ចិត្តារម្មណកថា ៨. អនាគតញ្ញាណកថា

៩. បច្ចុប្បន្នញ្ញាណកថា ១០. ផលញ្ញាណកថា ។

រួមវគ្គដែលមានក្នុងបណ្ណាសកៈនេះ គឺ

វគ្គទី ១, វគ្គទី ២, វគ្គទី ៣, វគ្គទី ៤ និងវគ្គទី ៥ ។%

ចប់មហាបណ្ណាសកៈ

ចប់កថាវត្ថុវគ្គទី ១

វគ្គទី ៦

១.និយាមកថា សម្តែងអំពីនិយាម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងនិយាមជាអសង្ខតៈ ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ លោកហៅអរិយមគ្គថា ***និយាម*** *ព្រោះព្រះបាលីថា "បុគ្គលអ្នកអាចដើម្បីចុះកាន់និយាម ដែលត្រឹមត្រូវ ក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ"* [១] *។ ក៏ជនពួកណាមានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈទាំងឡាយថា "កាលនិយាមនោះ កើតឡើងក្តី និងរលត់ទៅ ហើយក្តី បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា ជាអ្នកមិនទៀង ក៏មិនមែន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ និយាមដែលកើតឡើងដល់បុគ្គលនោះ ទើបឈ្មោះ ថា ជាអសង្ខតៈ គឺមិនមានបច្ច័យតាក់តែង ព្រោះអត្ថថា ជារបស់ទៀង" ។ ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី ។ បន្ទាប់ពីនោះ កាលសកវាទីនឹងសម្តែងថា "ប្រសិនបើ និយាមនោះ ជាអសង្ខតៈមែន, និយាមនុ៎ះ ក៏គប្បីមានយ៉ាងនេះ" ទើបពោលពាក្យថា* ***"ជានិព្វាន"*** *ជាដើម ។ ពាក្យសួរប្រៀបធៀប មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ។ ពាក្យថា* ***"បុគ្គលពួកខ្លះចុះកាន់និយាម"*** *ជាដើម*

---

[១] អភិ. ។

សកវាទីពោលដើម្បីសម្ដែងភាវៈនៃសង្ខតៈជារបស់និយាម ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***“មគ្គជាអសង្ខតៈឬ ?”*** ជាដើម បរវាទីរមែងបដិសេធ ព្រោះមគ្គនោះ នៅមានការកើត និងរលត់ ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***“និយាមជាសង្ខតៈឬ ?”*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ បំណងយកនិយាមក្នុងមគ្គ សូម្បីរលត់ទៅហើយ ក៏ជាសភាវៈនៅមាន ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***“សោតាបត្តិនិយាម”*** ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអនុលោម និងបដិលោមដោយន័យនេះឯង ។

ត្រូវសកវាទីសួរថា ***“អសង្ខតៈមាន ៥ យ៉ាងឬ ?”*** បរវាទីកាលបើមិនឃើញស្ថានទីមានមករបស់អសង្ខតៈ ៥ យ៉ាង ទើបបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរគ្រាទី ២ ក៏ឆ្លើយតប ព្រោះពាក្យថានិយាមនៃសម្មត្តនិយាម ៤ យ៉ាង និងព្រោះជាអសង្ខតៈរបស់ព្រះនិព្វាន ១ ។ បញ្ហាពោលអំពី ***មិច្ឆត្ត-និយាម*** សកវាទីពោលហើយ ដើម្បីសម្ដែងការមិនត្រឹមត្រូវនៃភាពជាអសង្ខតៈ ដោយហេតុត្រឹមតែពាក្យថានិយាមនោះឯង មានប្រការដូច្នេះ ៕

ចប់និយាមកថា

•••••••••••

២.បដិច្ចសមុប្បាទកថា សម្ដែងអំពីបដិច្ចសមុប្បាទ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបដិច្ចសមុប្បាទ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានសេចក្ដីយល់ឃើញខុស

ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈ និងមហិសាសកៈថា “បដិច្ចសមុប្បាទជាអសង្ខតៈ” ព្រោះព្រះបាលីក្នុងនិទានវគ្គថា “ការឧប្បត្តិឡើងនៃព្រះតថាគតជាម្ចាស់ក្តី ការមិនឧប្បត្តិឡើងក្តី ឈ្មោះថា ***ធម្មដ្ឋិតតា*** គឺមានការតាំងនៅនៃធម៌”[២] ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ បញ្ហាថា “***អវិជ្ជាជាសង្ខតៈឬ ?***” ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងសភាវៈនៃបដិច្ចសមុប្បាទធម៌ទាំងឡាយ មានអវិជ្ជាជាដើមនោះឯង ។ ក៏អង្គមួយៗ នៃធម៌ទាំងនោះ លោកហៅថា បដិច្ចសមុប្បាទ រមែងមានដោយអត្ថណា, អត្ថនោះឯង លោកបានពោលទុករួចហើយក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទវិភង្គ * ។

ពាក្យថា “***សង្ខារទាំងឡាយកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ***” ដូច្នេះ ***សភាវៈណា ជាធម្មដ្ឋិតិ*** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីទម្លាយអត្ថនៃលទ្ធិដែលបរវាទីនាំមក តាំងទុកហើយដោយព្រះសូត្រនោះៗ ឯង ។

ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ គប្បីជ្រាបថា ធាតុណាជាសភាវៈតាំងនៅហើយ ក្នុងកាលមុន ធាតុនោះឯង លោកហៅថា ធម្មដ្ឋិតិ និងធម្មនិយាម, ធាតុនោះ វៀរចាកអវិជ្ជាជាដើម រមែងមានចំណែកមួយ ក៏មិនមែន,

---

[២] សំ. និ. ។

* អ. អ. ៥ ។

ឯពាក្យថា "ធម្មដ្ឋិតិ និងធម្មនិយាម" នេះ ជាឈ្មោះនៃបច្ច័យទាំងឡាយ មានអវិជ្ជាជាដើមនោះឯង ។ មែនពិត កាលព្រះតថាគតឧប្បត្តិហើយក្តី នៅមិនទាន់បានឧប្បត្តិក្តី សង្ខារទាំងឡាយ ក៏រមែងកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ, សូម្បីធម៌ទាំងឡាយ មានវិញ្ញាណជាដើម ក៏រមែងកើតអំពីធម៌ទាំងឡាយ មានសង្ខារជាដើមដែរ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ការតាំងនៅណា ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុនៃសង្ខារធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងបទថា "**អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា**" ជាដើមនេះ ព្រោះហេតុនោះ ធម៌នោះ ទើបឈ្មោះថា ***ធម្មដ្ឋិតិ*** ។ ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីនៃធម៌ទាំងនោះៗ ឯង ជានិយាម ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុដូច្នោះ ធម៌នោះ ទើបឈ្មោះថា ធម្មនិយាម ព្រោះហេតុនោះ ធម្មដ្ឋិតិក្តី ធម្មនិយាមក្តី ទើបលោកហៅថា ***អវិជ្ជា,*** សកវាទីសួរថា "***សភាវៈនោះ គឺអវិជ្ជា ជាអសង្ខតៈ និព្វាន ក៏ជាអសង្ខតៈឬ ?***" បរវាទីឆ្លើយតបដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា "***អសង្ខតៈមាន ២ យ៉ាងឬ ?***" បរវាទីពោលឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានក្នុងព្រះសូត្រ, តែឆ្លើយតបដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។ សូម្បីក្នុងបទទាំងឡាយដ៏សេស ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដូចពាក្យដែលពោលទុកហើយ ក្នុងពេលមុន តាមន័យដែលពោលហើយនុ៎ះចុះ ៕

ចប់បដិច្ចសមុប្បាទកថា

៣.សច្ចកថា សម្តែងអំពីសច្ចៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសច្ចៈ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈថា "សច្ចៈទាំង ៤ គឺទុក្ខសច្ច សមុទយសច្ច និរោធសច្ច និងមគ្គសច្ច ជាអសង្ខតៈ" ព្រោះអាស្រ័យព្រះសូត្រថា ***"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សច្ចៈ ៤ យ៉ាងនេះពិត មិនខុស មិនជាយ៉ាងដទៃ"*** [៣] *ជាដើម ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ក៏គប្បីជ្រាប ពាក្យអធិប្បាយបញ្ហានោះថា បណ្តាទុក្ខ សមុទ័យ និងមគ្គទាំងឡាយ ឈ្មោះថា* ***វត្ថុសច្ច*** *ជាសង្ខតៈ, លក្ខណសច្ច* ***គឺនិព្វាន*** *ជាអសង្ខតៈ; ឈ្មោះថា វត្ថុសច្ចៈមែងមិនមានក្នុងនិរោធទេ, និរោធនោះ ជាអសង្ខតៈតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ។ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយតបថា* ***"មែន"*** *; តែការឆ្លើយតបនោះ គ្រាន់តែជាលទ្ធិរបស់លោកប៉ុណ្ណោះ ។ មែនពិត បរវាទីនោះរមែងប្រាថ្នាទុក្ខថា ជាវត្ថុសច្ច, ទាំងប្រាថ្នាសមុទ័យ និងមគ្គ ក៏ដូច្នោះដែរ ។ ចំណែកធម៌ទាំងឡាយណា មានការនាំចេញចាកទុក្ខ ដែលជាគ្រឿងបៀតបៀន និងហេតុឲ្យកើតទុក្ខនៃធម៌ទាំងនោះ ជាលក្ខណៈ, ធម៌ទាំងនោះ ឈ្មោះថា* ***លក្ខណសច្ច*** *។*

---

[៣] សំ. ម. ។

ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា ធម៌មានទុក្ខជាដើម វៀរចាកពាធនលក្ខណៈជាដើម រមែងមិនមាន ។ បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***“ តាណេ:*** *គឺទីជ្រកកោន” ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអធិប្បាយ តាមន័យដែលពោលហើយនុ៎ះចុះ ។*

ក្នុងបញ្ហាថា ***“ ទុក្ខសច្ចៈ”*** *បរវាទីឆ្លើយតប ព្រោះសំដៅយកលក្ខណ-សច្ចៈ ដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។ ក្នុងបញ្ហាថា* ***“ ទុក្ខ ”*** *បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកវត្ថុសច្ចៈ ។ ខាងមុខអំពីនេះ សុទ្ធិកបញ្ហាក្ដី បញ្ហាពោលដោយការប្រៀបធៀបក្ដី ទាំងអស់បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបតាមទំនងនៃព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ។ ក្នុងអវសាន ព្រះសូត្រដែលបរវាទីនាំមកដើម្បីតាំងទុកជាលទ្ធិ ព្រះសូត្រនោះ មិនមានដូចដែលនាំមកនោះទេ ព្រោះសភាវៈនៃអត្ថនោះ លោកកាន់យកខុស ដោយប្រការដូច្នេះ ៕*

ចប់សច្ចកថា

....

៨.អារុប្បកថា សម្ដែងអំពីភពមិនមានរូប

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអារុប្បៈ គឺភពមិនមានរូប ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុសថា “សូម្បីធម៌ទាំងអស់នោះ ជាអសង្ខតៈ” ព្រោះអាស្រ័យព្រះបាលីថា “ភពមិនមានរូបទាំង ៤ មានសភាពមិនញាប់ញ័រ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា

"អាកាសានញ្ចាយតនៈ" *ជាដើម ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ។ សូម្បីព្រះសូត្រដែលជាសាធកៈនោះ ក៏មិនដូច (សេចក្តី) ដែលនាំមកនោះដែរ ព្រោះមិនដឹងអត្ថហើយនាំមក ។*

ចប់អារុប្បកថា

....

៥.និរោធសមាបត្តិកថា សម្តែងអំពីនិរោធសមាបត្តិ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា និរោធសមាបត្តិ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ការមិនប្រព្រឹត្តទៅនៃនាមក្ខន្ធ ៤ ឈ្មោះថា ***និរោធ-សមាបត្តិ*** *។ ក៏និរោធសមាបត្តិនោះ គឺបុគ្គលកាលនឹងធ្វើ ឈ្មោះថារមែងធ្វើបាន, គឺកាលនឹងចូលនិរោធសមាបត្តិ គេរមែងចូលបាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកហៅនាមក្ខន្ធ ៤ នោះថា ជាសមាបត្តិ ដែលរលត់ទៅហើយ ។ តែនរណាមួយ មិនគប្បីពោលថា "ជាសង្ខតធម៌ និងអសង្ខតធម៌" ដូច្នេះឡើយ ព្រោះមិនមែនជាលក្ខណៈនៃសង្ខតធម៌ និងអសង្ខតធម៌ ។*

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិនិកាយរបស់អន្ធកៈ និងឧត្តរាបថកៈថា "និរោធសមាបត្តិ មិនមែនជាសង្ខតៈ

ព្រោះជាអសង្ខតៈ" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"និរោធសមាបត្តិ"*** *ជាដើម ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។*

ពាក្យថា ***"ញុំាងនិរោធឱ្យកើតឡើង"*** *ជាដើម សកវាទីពោលហើយដោយអំណាចនៃការបានចំពោះ នូវការចូលសមាបត្តិប៉ុណ្ណោះ ។ អធិប្បាយថា ដូចជាជនទាំងឡាយ រមែងញុំាងសង្ខតធម៌ទាំងឡាយ មានរូបជាដើម ឲ្យកើតឡើងបានដោយវិធីណា; តែនរណាមួយ ឈ្មោះថា ញុំាងអសង្ខតធម៌ ឲ្យកើតឡើងបានដោយវិធីនោះ មិនមានទេ ។ ពាក្យថា* ***"សេចក្តីបរិសុទ្ធិនៃការចេញចាកនិរោធ"*** *បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជាផលនៃសមាបត្តិ ។ តែសេចក្តីបរិសុទ្ធិនៃការចេញចាកសង្ខតៈនោះ មិនប្រាកដឡើយ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។*

ពាក្យថា ***"បើយ៉ាងនោះ"*** *សេចក្តីថា លទ្ធិថា " និរោធសមាបត្តិនោះមិនមែនជាសង្ខតៈ, ក៏គង់ជាអសង្ខតៈដែរ" ; តែពាក្យនេះ មិនជាហេតុក្នុងភាពជាអសង្ខតៈទេ ព្រោះហេតុដូច្នោះ សូម្បីបរវាទីពោលហើយ ពាក្យនោះ ក៏មិនដូចពាក្យដែលពោលមកនោះទេ ។*

ចប់និរោធសមាបត្តិកថា

៦.អាកាសកថា សម្តែងអំពីអាកាស

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអាកាស ៖

ក្នុងរឿងនោះ អាកាសមាន ៣ យ៉ាង គឺបរិច្ឆេទាកាស គឺចន្លោះដែលជាទីកំណត់, កសិណុគ្ឃាដិមាកាស គឺចន្លោះដែលលាតឡើងរបស់កសិណ និងអជដាកាស គឺចន្លោះរបស់ផ្ទៃមេឃ; សូម្បីពាក្យថា "តុច្ឆាកាស គឺចន្លោះដែលទទេ" ក៏ជាឈ្មោះរបស់អជដាកាសនុ៎ះដែរ ។ បណ្តាអាកាសទាំងនោះ បរិច្ឆេទាកាស គឺប្រឡោះប្រហោងដែលឃាំងនៅចន្លោះរូប និងរូបជាសង្ខតៈ, ចំណែកអាកាសដ៏សេស សូម្បីទាំងពីក្រៅនេះ ត្រឹមតែជាបញ្ញត្តិ ។

ក៏ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈ និងមហិសាសកៈថា "សូម្បីអាកាសទាំងពីរ គឺកសិណុគ្ឃា-ដិមាកាស និងអជដាកាស មិនមែនសង្ខតៈ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបជាអសង្ខតៈ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"អាកាស"*** *ជាដើម សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕*

ចប់អាកាសកថា

៧.អាកាសសាសនិទស្សនៈនោគិកថា

សម្តែងអំពីអាកាសជាលំហមើលឃើញបាន

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអាកាសជាលំហមើលឃើញបាន ដោយចក្ខុ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "សូម្បីអជដាកាសទាំងពួង ជាលំហមើលឃើញបាន ព្រោះអាស្រ័យការប្រព្រឹត្តទៅនៃការដឹងក្នុងទីទាំងឡាយ មានប្រហោងទ្វារ" ជាដើម ។ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"អាកាសជាសនិទស្សនៈ*** *គឺឃើញបានដោយចក្ខុឬ ? " ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលថា* ***"ជារូប"*** *ជាដើម ដើម្បីចោទបរវាទីនោះថា បើអាកាសជាលំហមើលឃើញបានមែន, អាកាសក៏គប្បីមានយ៉ាងនេះៗ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា* ***"អាស្រ័យចក្ខុ និង អាកាស"*** *ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានព្រះសូត្របែបនោះ រមែងឆ្លើយតប ព្រោះអាស្រ័យការចូលទៅឃើញទីទាំងឡាយ មានខាងក្នុងបន្ទប់ដែលមានប្រហោងដ៏គ្រោតគ្រាត (តូច) ជាដើម ។ ក្នុងបទថា "លោកឃើញប្រឡោះប្រហោង ក្នុងចន្លោះដើមឈើទាំងពីរ" នេះ អធិប្បាយថា មនោវិញ្ញាណដែលកើតតាមមនោទ្វារ រមែងមានការដឹងថា "នេះ គឺ*

អាកាស មិនមែនចក្ខុវិញ្ញាណឃើញទេ ព្រោះមិនមានរូបារម្មណ៍ ក្នុងចន្លោះប្រហោងដែលឃើញរូបដើមឈើដោយចក្ខុឡើយ” ។ សូម្បីក្នុងពាក្យទាំងឡាយដ៏សេស ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យដែលបរវាទីនាំមកពោលហើយនោះ ទើបមិនសម្រេចប្រយោជន៍ឡើយ ៕

ចប់អាកាសោសនិទស្សនោតិកថា

....

៨.បឋវីធាតុសនិទស្សនាតិកថា

សម្តែងអំពីបឋវីធាតុជាដើម ជាសនិទស្សនៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបឋវីធាតុ ជាសនិទស្សនៈ គឺជាធម្មជាតិឃើញបានដោយមំសចក្ខុ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា “បឋវីធាតុជាដើម (គឺបឋវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ និងវាយោធាតុ) ជាធម្មជាតិឃើញបានដោយភ្នែក” ព្រោះឃើញវណ្ណាយតនៈ គឺពណ៌នៃការញ័ររបស់ផ្ទាំងថ្ម ទឹក អណ្តាតភ្លើង ដើមឈើនោះឯងផង គឺរឿងបឋវីធាតុ ។ ល ។ នៃឱកាសដែលតាំងនៅចំពោះឥន្ទ្រិយ ៥ គឺចក្ខុ សោតៈ ឃានៈ ជិវ្ហា និងកាយផង គឺរឿងចក្ខុន្ទ្រិយ ។ ល ។ ឃើញរូប មានដៃ និងជើងជាដើម ក្នុងវេលាធ្វើសកម្មភាពដោយកាយផង គឺរឿងកាយកម្ម ។ ល ។ បណ្តារឿងទាំងអស់

គឺទាំង ៣ រឿង ពាក្យសួរខាងដើមរបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីទាំងពួង បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបតាមទំនងនៃព្រះបាលី និងគប្បីជ្រាបដោយន័យ ដូចដែលពោលហើយក្នុងពេលមុននុ៎ះចុះ ។ រឿងចុងក្រោយថា **កាយកម្ម មិនជាសនិទស្សនៈ** គឺមិនជាធម្មជាតិឃើញបានដោយភ្នែកទេ លោកធ្វើរឿង **បឋវីធាតុ ជាសនិទស្សនៈ** ទុកជាខដំបូង ៕

ចប់បឋវីធាតុសនិទស្សនាតយាទិកថា

បរិយោសានកថា បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបតាំងអំពីបឋវីធាតុសនិទស្សនៈ រហូតដល់កាយកម្មសនិទស្សនៈចុះ ៕

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.និយាមកថា, ២.បដិច្ចសមុប្បាទកថា, ៣.សច្ចកថា, ៤.អារុប្បកថា, ៥.និរោធសមាបត្តិកថា, ៦.អាកាសកថា, ៧.អាកាសោសនិទស្សនោតិកថា, ៨.បឋវីធាតុសនិទស្សនាតយាទិកថា ។

ចប់វគ្គទី ៦

វគ្គទី ៧

១.សង្គហិតកថា សម្តែងអំពីធម៌ដែលសង្គ្រោះគ្នាបាន

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងធម៌ដែលសង្គ្រោះគ្នាបាន ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយរាជគិរិកៈ និងសិទ្ធត្ថិកៈថា “ធម៌ពួកខ្លះ ឈ្មោះថា សង្គ្រោះគ្នាបាន ជាមួយនឹងធម៌ពួកខ្លះ” , ដូចគោមួយនឹម មានគោពលិពទ្ទជាដើម ដែលគេចងទុកដោយខ្សែជាដើម រមែងមិនមាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ធម៌ទាំងឡាយខ្លះ ដែលសង្គ្រោះជាមួយនឹងធម៌ទាំងឡាយខ្លះទើបមិនមាន, កាលបើមានន័យតែមួយដូចគ្នា ក៏គ្មានប្រយោជន៍ឡើយ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ដើម្បីនឹងសម្តែងភាវៈនៃធម៌ដែលសង្គ្រោះគ្នាបានដោយអត្ថតែម្យ៉ាង, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ ឥឡូវនេះ ការសង្គ្រោះធម៌ដែលបណ្ឌិតរកបានដោយអត្ថឯណា ដើម្បីសម្តែងអត្ថនោះ ទើបសកវាទីផ្តើមពាក្យថា ***“មិនមានធម៌ពួកខ្លះ ដែលលោកសង្គ្រោះចូលគ្នា ទុកដោយធម៌ពួកខ្លះឬ ?”*** *ពាក្យទាំងអស់នោះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ដូចយ៉ាងគោពលិពទ្ទ ១ នឹម ដែលគេទឹមទុកដោយខ្សែទាម ឬខ្សែពួរ, នេះដើម្បីតាំងលទ្ធិរបស់ខ្លួន បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា លទ្ធិរបស់បរវាទីនោះ ត្រូវ*

សកវាទីដែលមិនត្រេកអរពាក្យឧបមានោះ និងមិនជំទាស់ពាក្យឧបមានោះ ទម្លាយចេញហើយដោយពាក្យថា ប្រសិនបើគោពលិពទ្ទ ១ នឹម គេចងទុកដោយខ្សែទាម ឬខ្សែពួរ ដោយហេតុនោះឯង ទើបលោកត្រូវពោលថា "មានធម៌ពួកខ្លះ ដែលលោកសង្គ្រោះទុកដោយធម៌ពួកខ្លះ" ដូច្នេះ ។ ក្នុងសេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបថា "ប្រសិនបើ ឈ្មោះថា គោពលិពទ្ទជាដើម ដែលគេសង្គ្រោះចូលគ្នា គឺចងទុក ១ នឹម សម្រាប់ទឹមដោយខ្សែជាដើម តាមលទ្ធិរបស់លោក មិនមានមែន ធម៌ទាំងឡាយខ្លះ ដែលសង្គ្រោះចូលគ្នាបាន ក៏មិនមានដែរ"៕

ចប់សង្គហិតកថា

....

២.សម្បយុត្តកថា សម្ដែងអំពីសម្បយុត្តធម៌

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសម្បយុត្តធម៌ គឺធម៌ដែលប្រកបព្រមដោយអាការ ៤ មានឯកុប្បាទតាជាដើម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយរាជគិរិកៈ និងសិទ្ធត្ថិកៈថា "ធម៌ទាំងឡាយ មានវេទនាជាដើម មិនចូលទៅតាមហើយ គឺមិនកើតរួមក្នុងសញ្ញាជាដើម ដូចប្រេងចម្រាញ់ចេញពីល្ង ព្រោះធម៌អ្វីៗ មិនសម្បយុត្តជាមួយនឹងធម៌អ្វីៗ, កាលបើមាន

សេចក្តីយ៉ាងនេះ ពាក្យថា សម្បយុត្តហើយដោយញាណ' ជាដើមនេះ ក៏មិនមានប្រយោជន៍ឡើយ" ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ដើម្បីសម្តែងសម្បយុត្តធម៌ដោយអត្ថតែមួយ ដែលសម្បយុត្តគ្នាបាននុ៎ះឯង, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ព្រោះមានន័យដូចពោលទុកហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត បញ្ហាឧបមាឯណា ពោលអំពីប្រេងចម្រាញ់ពីល្ងជាដើម ដែលបរវាទីនាំមកហើយ, បញ្ហាឧបមានោះ មិនមានការកំណត់ផ្សេងគ្នាអំពីលក្ខណៈរបស់ល្ង និងប្រេង ដូចវេទនា និងសញ្ញាទេ; មែនពិត ពាក្យថា ល្ងនៅក្នុងគ្រាប់ល្ង ឬសូម្បីសម្បកល្ងទាំងពួង ត្រឹមតែជាវោហារប៉ុណ្ណោះ, ព្រោះហេតុនោះឯង បុគ្គលទាំងឡាយ ធ្វើល្ងឲ្យកើតហើយ ក៏កាន់យកដោយវោហារនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា ល្ងរមែងមិនប្រាកដដោយសណ្ឋានតាំងអំពីដើម ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ បញ្ហាឧបមានេះ ក៏ដូចគ្នាដែរ ។

ចប់សម្បយុត្តកថា

៣.ចេតសិកកថា សម្តែងអំពីចេតសិកធម៌

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងចេតសិក គឺសភាវធម៌ដែលប្រកបជាមួយនឹងចិត្ត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយរាជគិរិកៈ និងសិទ្ធត្ថិកៈថា “ធម៌ទាំងឡាយ ឈ្មោះថា ផស្សិកៈ គឺធម៌ដែលប្រកបជាមួយនឹងផស្សចេតសិកជាដើម មិនមាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ សូម្បីចេតសិក និងចេតសិកធម៌ ក៏មិនគប្បីមានដែរ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា ***“ផស្សៈកើតរួមជាមួយចិត្ត”*** ដែលសកវាទីពោលហើយ សំដៅយកការកើតព្រមរបស់សម្បយុត្តធម៌ ។ ពាក្យសួរថា ឈ្មោះថា ***ផស្សិកៈ*** រមែងមានដល់សកវាទីដែលមិនឃើញនូវវោហារដូច្នោះ ។ កាលបរវាទីពោលពាក្យថា ឈ្មោះថា ***ចេតសិក*** ព្រោះអត្ថថា អាស្រ័យចិត្ត រមែងមានដោយវោហារ យ៉ាងណា, សូម្បីចេតសិកនោះ ឈ្មោះថា ផស្សិកៈ ព្រោះអត្ថថា អាស្រ័យផស្សៈដូច្នោះឬ ? ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់សកវាទី ព្រោះពាក្យនោះមិនខុសទេ ។ ពាក្យដ៏សេសមានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕

ចប់ចេតសិកកថា

៤.ទានកថា សម្តែងអំពីទាន

*ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា **ទាន** ៖*

*ក្នុងរឿងនោះ ឈ្មោះថា **ទាន** មាន ៣ យ៉ាង គឺចាគចេតនា វិរតិ និងទេយ្យធម៌ ។ ទាន ឈ្មោះថា **ចាគចេតនា** ដែលមានមកក្នុងពាក្យថា “សទ្ធា ហិរិ និងទានដែលជាកុសល” ។ ទាន ឈ្មោះថា **វិរតិ** ដែលមានមកក្នុងពាក្យថា “ព្រះអរិយសាវក វៀរស្រឡះចាកបាណាតិបាតហើយ រមែងឲ្យអភ័យដល់សត្វទាំងឡាយ ប្រមាណមិនបាន”[៤] វិរតិទាន គឺ វិរតិចេតសិក ៣ ដែលជាហេតុនៃការវៀរចាកអកុសលទុច្ចរិតនោះ ។ ក្នុង **អដ្ឋកនិបាត អង្គុត្តរនិកាយ** លោកហៅទាននេះថា មហាទានទី ១ ។ ទាន ឈ្មោះថា **ទេយ្យធម៌** គឺវត្ថុដែលបុគ្គលគប្បីឲ្យ ដែលមានមកក្នុងពាក្យថា “បុគ្គលរមែងឲ្យទាន គឺបាយ និងទឹក” ជាដើម ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងទានទាំងនេះដូចតទៅ ៖*

*បុគ្គលរមែងឲ្យវត្ថុដែលគួរឲ្យ ព្រោះចាគចេតនា ដោយហេតុនោះ ចាគចេតនា ទើបឈ្មោះថា **ទាន** ។ម្យ៉ាងទៀត ជនទាំងឡាយ រមែងឲ្យវត្ថុដែលគប្បីឲ្យ ដោយចាគចេតនានេះ ព្រោះហេតុនោះ ចាគចេតនានេះ*

[៤] អំ. អដ្ឋក. ។

ទើបឈ្មោះថា ***ទាន*** *។ វិរតិ ឈ្មោះថា* ***ទាន*** *ព្រោះអត្ថថា ការកាត់ ឬព្រោះអត្ថថា ការទម្លាយនូវអកុសលចិត្ត; មែនពិត វិរតិនោះ កាល កើតឡើង រមែងកាត់ ឬទម្លាយនូវចេតនាដែលជាហេតុទ្រុស្តសីល ដែល បណ្ឌិតកំណត់ទុកហើយថា ជាអ្នកមានការភ័យខ្លាចជាដើម ។ ទេយ្យធម៌ ឯណាដែលគេឲ្យ ព្រោះហេតុនោះ ទេយ្យធម៌នោះ ទើបឈ្មោះថា* ***ទាន*** *បានដល់ ទេយ្យធម៌ គឺវត្ថុដែលបុគ្គលគប្បីឲ្យ សូម្បីទានទាំង ៣ យ៉ាង មានប្រការដូចពោលមកនេះ បើពោលដោយអត្ថ ក៏មានត្រឹមតែ ២ យ៉ាង គឺចេតសិកធម៌ និងទេយ្យធម៌ ។*

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិ របស់និកាយរាជគិរិកៈ និងសិទ្ធត្ថិកៈថា "ចេតសិកធម៌ប៉ុណ្ណោះ ជាទាន, ទេយ្យធម៌ គឺវត្ថុដែលបុគ្គលគប្បីឲ្យ មិនមែនទានទេ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់ សកវាទីថា "ទាន គឺចេតសិក" ជាដើម សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យ ឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"នឹងឱ្យចេតសិកធម៌ដល់មនុស្សដទៃៗ ក៏បានឬ ?"*** *ដូច្នេះ ដើម្បីចោទបរវាទី នោះ ដោយអំណាចនៃទេយ្យធម៌, ពាក្យឆ្លើយបដិសេធជារបស់បរវាទី ព្រោះបុគ្គលនោះ មិនអាចឲ្យចេតសិកធម៌ ដូចជាការឲ្យបាយ និងទឹកជាដើម បានឡើយ ។ កាលបើសកវាទីសួរបញ្ហានោះ ឲ្យតឹងម្តងទៀត បរវាទីនោះ*

ឯង ក៏ឆ្លើយតបដោយអំណាចនៃព្រះសូត្រថា “ព្រះអរិយសាវក វៀរស្រឡះចាកបាណាតិបាតហើយ រមែងឲ្យអភ័យដល់សត្វទាំងឡាយ ប្រមាណមិនបាន” ។ តែក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយ មានបញ្ហាពោលអំពី ***ផស្សៈ*** ជាដើម បរវាទីកាលមិនឃើញវោហារថា ***“បុគ្គលនឹងឱ្យផស្សៈបាន”*** ជាដើម ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។

ពាក្យថា ***“ទានមានផលមិនគួរប្រាថ្នា”*** ជាដើម លោកពោលហើយ ដើម្បីសម្តែងនូវភាវៈនៃធម៌មិនមែនជាចេតសិកទានទេ ។ មែនពិតអចេតសិកទាន គឺការឲ្យបាយ និងទឹកជាដើម រមែងមិនឲ្យវិបាកដែលគួរប្រាថ្នាតទៅ, តែពាក្យនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា លោកពោលហើយ ដើម្បីនិយាមក្នុងភាពជាឥដ្ឋផល បានដល់ ***និយាម*** គឺមគ្គ ។

ក៏សូម្បីក្នុងពាក្យនេះ អធិប្បាយថា ប្រសិនបើ អចេតសិកទាន គឺការឲ្យបាយជាដើម គប្បីជាទានមែន ក៏កាលបុគ្គលឲ្យភេសជ្ជៈដែលមិនគួរប្រាថ្នា មិនជាទីពេញចិត្ត ដោយចិត្តអនុគ្រោះ ផលដែលមិនគួរប្រាថ្នានោះឯង គប្បីកើតឡើង ដូចដើមស្ដៅជាដើម ញុំាងផ្លែស្ដៅជាដើមឲ្យកើតឡើង, តែក្នុងទីនេះ ការឲ្យដោយចេតនាដែលជាហេតុបរិច្ចាគ រមែងឲ្យនូវផលដែលជាប្រយោជន៍ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ កាលទេយ្យធម៌ គឺវត្ថុដែលបុគ្គលគប្បីឲ្យ សូម្បីមិនគួរប្រាថ្នា ក៏ឈ្មោះថា ជាទាន

មានផលដែលគួរពេញចិត្តទាំងអស់ ។ កាលបើបរវាទីតាំងចេតសិកធម៌ជាទានយ៉ាងនេះហើយ ទើបសកវាទីពោលពាក្យជាដើមថា ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ***"ទានមានផលគួរប្រាថ្នា"*** *ដូច្នេះ ដើម្បីនឹងញ៉ាំងទេយ្យធម៌ដោយបរិយាយក្រៅនេះ សម្រេចភាពជាទាន ។ តែបរវាទីកាលមិនឃើញសេចក្ដីត្រង់ចីវរទានជាដើម មានផលដែលគួរប្រាថ្នា ទើបបដិសេធ ។ ការជម្រះព្រះសូត្រ រមែងត្រឹមត្រូវទាំងក្នុងវាទៈរបស់បរវាទី និងសកវាទី, តែរមែងមិនត្រូវដោយសេចក្ដីតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ។*

ពាក្យថា ***"ទេយ្យធម៌មានផលគួរប្រាថ្នា"*** *នេះ សកវាទីឆ្លើយបដិសេធថា សភាវៈជាឥដ្ឋផលប៉ុណ្ណោះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ក្នុងពាក្យថា* ***"បើយ៉ាងនោះ ក៏មិនគប្បីពោលថាទាន គឺទេយ្យធម៌"*** *នេះ រមែងមិនត្រូវ ព្រោះភាវៈនៃទេយ្យធម៌នោះ បុគ្គលគប្បីពោលថា "ជាឥដ្ឋផលមែនពិត" ។ម្យ៉ាងទៀត ទេយ្យធម៌ ឈ្មោះថា ទានទុំះឯង ព្រោះអត្ថថា ដែលបុគ្គលគប្បីឲ្យ ។ សម្រាប់រឿងទាននេះ លោកពោលទុកដើម្បីដោះចេញនូវភាពច្របូកច្របល់គ្នានៃទានពីរយ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ៕*

ចប់ទានកថា

៥.បរិភោគមយបុញ្ញកថា

សម្តែងអំពីបុណ្យសម្រេចពីការបរិភោគ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបុណ្យសម្រេចពីការបរិភោគ គឺការប្រើប្រាស់ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយរាជគិរិកៈ និងសិទ្ធត្ថិកៈថា "បុណ្យ ឈ្មោះថា សម្រេចពីការបរិភោគ រមែងមានដល់ជនទាំងឡាយ" ព្រោះកាន់យកព្រះសូត្រទាំងឡាយថា "បុណ្យរមែងចម្រើនដល់ទាយកទាំងនោះ គ្រប់កាល ទាំងថ្ងៃ ទាំងយប់"[៥] និងព្រះសូត្រថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាលភិក្ខុបរិភោគចីវររបស់បុគ្គលណា"[៦] ជាដើម ដោយមិនពិចារណា ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា "បុណ្យសម្រេចពីការបរិភោគ" ជាដើម ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីផ្តើមពោលពាក្យថា "ផស្សៈសម្រេចពីការបរិភោគ" ជាដើម ដើម្បីចោទសួរដោយពាក្យថា "កុសលធម៌ទាំងឡាយ មានផស្សៈជាដើម ឈ្មោះថា បុណ្យ, ក្រៅអំពីនេះ មិនមែនទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ លោកគប្បីញ៉ាំង

[៥] សំ. ស. ។

[៦] អំ. ចតុក្ក. ។

ផស្សៈជាដើម ឲ្យចម្រើនបានឬ ?" ។ ពាក្យទាំងអស់នោះ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមែនចម្រើនបុណ្យឲ្យទាយកទាំងនោះ ។ ពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា "ចម្រើនបានដូចវល្លិ" ជាដើម សកវាទី ពោលដើម្បីចោទសួរដោយពាក្យថា វល្លិជាដើម សូម្បីវៀរចាកការថែទាំ ឬការធ្វើឲ្យចម្រើន រមែងចម្រើនបានដោយខ្លួនឯងពិតៗ យ៉ាងណា, តាមលទ្ធិរបស់លោក បុណ្យទាំងឡាយ រមែងចម្រើនយ៉ាងនោះឬ ?, តែពាក្យនោះ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធថា ***មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ*** ព្រោះបុណ្យនោះ ចម្រើនដូច្នោះមិនបានឡើយ ។

ក្នុងបញ្ហាថា ***ទាយកឱ្យទានហើយ មិនជាប់ចិត្ត (មិនពិចារណា) ក៏ជាបុណ្យបានឬ ?*** បរវាទីឆ្លើយដោយអំណាចនៃលទ្ធិថា បុរិមចេតនារបស់ទាយកនោះ រមែងចម្រើនបានដោយការបរិភោគរបស់បដិគ្គាហកៈទាំងឡាយ, បុណ្យនោះ រមែងចម្រើនយ៉ាងនេះ ។ លំដាប់នោះ ទើបត្រូវសកវាទីសាកសួរដោយពាក្យជាដើមថា ***"មានដល់អ្នកមិននឹកគិត"*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកចាគចេតនារបស់ទាយក ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***"អ្នកមិននឹកគិត"*** បានដល់ ភវង្គរបស់ទាយកដែលមិននឹកគិត មិនលះដោយការពិចារណា ដែលជាបុរេចារិកក្នុងទានចេតនា ។ ពាក្យថា ***"អ្នកមិនកង្វល់"*** បានដល់ មិនបានរំពឹងដល់ទានចេតនា ។

ពាក្យថា **“មានដល់អ្នកមិនជាប់ចិត្ត”** បានដល់ មិនមានការជាប់ចិត្តនូវទានចេតនា; មែនពិត អាវជ្ជនចិត្តរបស់ទាយកនោះ កាលកាត់ក្រសែភវង្គដាច់ហើយ ក៏កើតក្នុងវីថិរបស់ខ្លួន ទើបឈ្មោះថា ជាប់ចិត្តនូវទានចេតនា, សកវាទីសួរថា “បុណ្យរបស់ទាយក មានដល់អ្នកមិនជាប់ចិត្ត រមែងមានដោយចិត្តនេះ ដោយកិច្ចយ៉ាងនេះ” ។ ពាក្យថា **“អ្នកមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត”** បានដល់ អ្នកមិនធ្វើនូវចិត្ត; មែនពិត អាវជ្ជនចិត្តដែលកំពុងមានទានជាអារម្មណ៍កើតជាប់គ្នានោះ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើទុកក្នុងចិត្ត, អធិប្បាយថា គេមិនធ្វើយ៉ាងនេះទេ ។ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា “នូវចិត្ត” នេះ ជាទុតិយាវិភត្តិ លោកប្រើជាសត្តមីវិភត្តិ ប្រែថា ក្នុងចិត្ត ។ ពាក្យថា **“អ្នកមិនចូលចិត្ត”** បានដល់ ទាយកនោះ មិនឲ្យចេតនាក្នុងទានកើតឡើង ។ ពាក្យថា **“អ្នកមិនប្រាថ្នា”** បានដល់ ទាយកនោះ មិនធ្វើឆន្ទៈក្នុងកុសលដែលបណ្ឌិតកំណត់ហើយថា សេចក្តីត្រូវការ ។ ពាក្យថា **“អ្នកមិនតាំងចិត្ត”** អធិប្បាយថា មិនឲ្យចិត្តតាំងនៅដោយអំណាចនៃទានចេតនា ។ ពាក្យថា **“អ្នកកង្វល់”** ក្នុងខថា **“បុណ្យមានដល់អ្នកដែលបាននឹកគិតដល់មិនមែនឬ ?”** នោះ បានដល់ ព្រោះគិតដល់ទានជាអារម្មណ៍ ។ ម្យ៉ាងទៀត អធិប្បាយថា ការនឹកដល់ទាន គប្បីមានដល់ទាយក, ឬថា បុណ្យរបស់ទាយកដែលនឹកគិតដល់ទាននោះ រមែងកើតជាប់គ្នាទៅ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហា

ទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***“នៃផស្សៈ ២ ឬ ?”*** ជាដើម បរវាទីរមែងឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានផស្សៈទាំងពីរជាដើម ក្នុងខណៈជាមួយគ្នារបស់ទាយកទេ, រមែងឆ្លើយតប សំដៅយកផស្សៈជាដើមម្យ៉ាងៗ ពីរៗ គឺផស្សៈរបស់ទាយក និងរបស់អ្នកបរិភោគ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត លទ្ធិរបស់បរវាទីនោះថា “ការប្រជុំព្រមគ្នានៃបញ្ចវិញ្ញាណមានដល់ទាយក” ដូច្នេះ, ទើបឆ្លើយតប សូម្បីដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីសួរបញ្ហា មានពាក្យថា ***“កុសល”*** ជាដើម នឹងបរវាទីនោះ ដើម្បីបិទទ្វារនៃការបរិយាយ គឺមិនឲ្យមានការនិយាយបញ្ចិតបញ្ចៀង ហើយក៏ចោទដោយធម៌ដែលជាបដិបក្ខនឹងគ្នាដោយត្រង់ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាថា ***“កុសល”*** ជាដើមនេះ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធសំដៅយកការមិនប្រកបនូវគ្នានឹងគ្នានៃកុសល និងអកុសលក្នុងខណៈជាមួយគ្នា; តែឆ្លើយតប ព្រោះលទ្ធិថា “ ចិត្តដែលសម្រេចដោយការបរិភោគ ជាចិត្តដែលមិនប្រកបចូលគ្នា” ។ ខណៈនោះ ទើបសកវាទីផ្ចញ់ផ្ចាល់បរវាទីនោះដោយព្រះសូត្រ ។ ក្នុងការនាំព្រះសូត្រមកអាងនោះ បរវាទីពោលហើយថា ***“បុណ្យរមែងចម្រើនដល់ជនទាំងនោះ គ្រប់កាល”*** សំដៅយកបុណ្យដែលកើតជាប់តគ្នាទៅដោយអំណាចនៃការកសាងស្ពានទីទាំងឡាយ មានការសាងសួនជាដើម និងដោយអំណាចនៃការតាមរឭកដល់កុសលទាំងឡាយ ដែលមានការ

បដិសន្ថរណៈ (ជួសជុល) ជាដើម ។ សូម្បីពាក្យថា ***“ផារទឹក (ផល) គឺបុណ្យរបស់បុគ្គលនោះ ប្រមាណមិនបាន”*** នេះ បរវាទីពោលកំណត់យកពាក្យនៃព្រះសូត្រថា “ភិក្ខុមានសភាពបែបនេះ ប្រើប្រាស់ចីវររបស់យើង ព្រោះវត្ថុជាបច្ច័យ គឺយើងថ្វាយដល់ភិក្ខុអ្នកមានប្រក្រតីនៅដោយសេចក្តីមិនប្រមាទ និងដោយអំណាចនៃការសម្តែងសេចក្តីកោតក្រែង” ។ បរវាទីនោះ រមែងកំណត់បុណ្យនោះថា ***“សម្រេចដោយការបរិភោគ*** គឺប្រើប្រាស់” ។

តាមពិត ទេយ្យធម៌ដែលបដិគ្គាហកៈទទួលហើយ សូម្បីមិនបរិភោគក៏ដោយ, ប៉ុន្តែបុណ្យនោះ រមែងកើតឡើងដល់ទាយកនោះដោយពិត ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ វាទៈរបស់សកវាទី ទើបចាត់ទុកថា មានកម្លាំងជាង, ក្នុងបញ្ហានោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអត្ថថា ទេយ្យធម៌ដែលបដិគ្គាហកៈ ទទួលហើយនៃបទថា ***“គ្រាបដិគ្គាហកៈទទួលហើយ”*** ដូច្នេះ; ពាក្យដ៏សេស មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕

ចប់បរិភោគមយបុញ្ញកថា

៦.ឥតោទិន្នកថា

សម្តែងពីទានដែលបុគ្គលឱ្យហើយអំពីលោកនេះ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងទានដែលបុគ្គលឲ្យហើយអំពីលោកនេះ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុសដូចលទ្ធិនិកាយរាជគិរិកៈ និងសិទ្ធត្ថិកៈថា "វត្ថុឯណា មានចីវរទានជាដើម ដែលបុគ្គលឲ្យហើយ អំពីលោកនេះ, ប្រេតទាំងឡាយរមែងញុំាងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅបាន ដោយវត្ថុយ៉ាងនោះឯង" ដូច្នេះ ព្រោះអាស្រ័យព្រះបាលីថា ***"ជនទាំងឡាយ ដែលលះលោកនេះទៅហើយ គឺអ្នកដែលស្លាប់ហើយ រមែងញុំាងអត្តភាពឱ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបេតលោកនោះ ដោយទានដែលបុគ្គលឱ្យហើយអំពីលោកនេះ"*** [៧] *ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***"ទានដែលបុគ្គលឱ្យហើយអំពីលោកនេះ"*** *ជាដើម ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ត្រូវសកវាទីសាកសួរបញ្ហាដោយការឲ្យចីវរជាដើមទៀត ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។*

បទថា ***"អ្នកដទៃជាអ្នកធ្វើដល់អ្នកដទៃ"*** *នេះ លោកអធិប្បាយទុកថា អ្នកដទៃជាអ្នកធ្វើកម្មទាំងឡាយ ដើម្បីឲ្យវិបាកកើតឡើងដល់អ្នកដទៃ, មិនមែនខ្លួនឯង ធ្វើឲ្យដល់ខ្លួនឯងទេ ។ ក៏បរវាទីនោះ ត្រូវសកវាទីសួរ*

---

[៧] ខុ. បេត. ។

បញ្ញាយ៉ាងនេះហើយ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្វាចខុសចាកព្រះសូត្រ ។ ពាក្យថា ***“ពួកប្រេតឃើញគេឱ្យទាន”*** *អធិប្បាយថា ឃើញបុគ្គលដែលកំពុងឲ្យទាន ។*

ក្នុងពាក្យទាំងនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីថា ក៏ភោគៈទាំងឡាយរមែងកើតឡើងដល់ប្រេតទាំងឡាយនោះ ក្នុងទីនោះ ដោយការអនុមោទនារបស់ខ្លួន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ លទ្ធិរបស់បរវាទីនោះ សូម្បីតាំងនៅដោយហេតុនេះ ក៏រាប់ថាមិនជាការតាំងនៅបានឡើយ; ព្រោះថាប្រេតទាំងឡាយនោះ រមែងញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅបាន ដោយវត្ថុដែលបុគ្គលឲ្យហើយអំពីលោកនេះ ក៏ទេ ។ សូម្បីក្នុងការនាំព្រះសូត្រដ៏សេសមកអាង ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ៕

ចប់ឥតោទិន្នកថា

＝ ＝ ＝ ＝

៧.បឋវីកម្មវិបាកោតិកថា សម្តែងអំពីផែនដីជាកម្មវិបាក

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងផែនដីជាកម្មវិបាក គឺជាផលរបស់កម្ម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ពាក្យថា ភាវៈនៃជនទាំងឡាយ អ្នកជាធំ ឈ្មោះថា ឥស្សរិយៈ គឺភាពជាធំ, ភាវៈនៃអធិបតីជនទាំងឡាយ ឈ្មោះថា អាធិបច្ចៈ គឺភាពជាអធិបតី ឬភាពជាម្ចាស់, និងកម្មមានការជាប់ទាក់ទងជាមួយនឹង

ភាពជាឥស្សរៈ ព្រមទាំងភាពជាអធិបតី មានលើផែនដី ដូច្នេះ លោកពោលទុកក្នុងពាក្យថា "មានកម្មដែលញ៉ាំងសត្វឲ្យប្រព្រឹត្តទៅព្រម ដើម្បីភាពជាធំ មានកម្មដែលញ៉ាំងសត្វឲ្យប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីភាពជាម្ចាស់ " ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ជនណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិនៃនិកាយអន្ធកៈទាំងឡាយថា "ផែនដីជាកម្មវិបាក" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"ផែនដី"*** ជាដើម ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា ***"ផែនដីមានសុខវេទនា"*** ជាដើម សកវាទីពោលដោយអំណាចនៃការសម្តែងសភាពនៃកម្មវិបាក ។ ផស្សៈដែលផ្សេងអំពីសុខវេទនាជាដើម មានក្នុងវិបាកទាំងឡាយ ដែលលោកសម្តែងទុកដោយន័យជាដើមថា ***"ផស្សៈជាកម្មវិបាក"*** ; ក៏ផស្សៈនោះផងធម៌ទាំងឡាយ មានសញ្ញាជាដើមផង សម្បយុត្តជាមួយនឹងធម៌ទាំងឡាយមានសុខវេទនាជាដើម, ធម៌ទាំងឡាយ មានសុខវេទនាជាដើម ក៏សម្បយុត្តជាមួយនឹងធម៌ទាំងឡាយ មានសញ្ញាជាដើម, សូម្បីធម៌ទាំងអស់នេះ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយគ្នាដោយអារម្មណ៍ គឺទទួលអារម្មណ៍បាន, ឯអាវជ្ជនចិត្ត ពោលគឺការទទួលអារម្មណ៍ដែលជាបុរេចារិកជាដើម នៃធម៌ទាំងនោះ និងចេតនាដែលជាកម្មប្បច្ច័យនៃធម៌ទាំងនោះ ក៏មាន, ក្នុងធម៌ទាំងនោះ ធម៌ណាមានវិបាកដែលគួរប្រាថ្នា, ការប្រាថ្នាធម៌នោះ មានតណ្ហាជាមូល ប្រព្រឹត្តទៅ

ហើយ ដោយអំណាចនៃការតាំងចិត្ត, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទី សួរថា "តាមលទ្ធិរបស់លោក ផែនដីមានសភាពយ៉ាងនេះឬ ?" បរវាទី ឆ្លើយបដិសេធ ។ បដិលោមបុច្ឆាជាដើម មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ។

ក្នុងបញ្ហាថា "***កម្មវិបាកមានទូទៅដល់ជនដទៃឬ ?***" ជាដើម បរវាទី ឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកធម៌ទាំងឡាយ មានផស្សៈជាដើម, រមែងឆ្លើយ តបសំដៅយករូបដែលមានកម្មជាសមុដ្ឋាន និងសំដៅយកភាវៈនៃផែនដី ជាដើម ជារបស់ទូទៅ ។ ព្រះសូត្រថា "***និធិ គឺបុណ្យមិនទូទៅដល់ជន ដទៃ១***" ជាពាក្យដែលសកវាទីនាំព្រះសូត្រអំពីលទ្ធិរបស់បរវាទីមកសម្តែង ។

ក្នុងបញ្ហាថា "***សត្វទាំងឡាយបរិភោគផែនដីឬ ?***" បរវាទីឆ្លើយ បដិសេធ សំដៅយកសត្វដែលមិនអាស្រ័យផែនដី, តែឆ្លើយតបសំដៅយក សត្វដែលអាស្រ័យផែនដី ។ ក្នុងបញ្ហាថា "***សត្វទាំងឡាយ មិនបរិភោគ ផែនដី រមែងបរិនិព្វានឬ ?***" បរវាទីឆ្លើយតប សំដៅយកសត្វទាំងឡាយ ដែលបរិនិព្វានក្នុងអរូបភព ។ ពាក្យថា "***មិនញុំាងកម្មវិបាកឱ្យអស់ទៅ***" នេះ សកវាទីពោលដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់បរវាទី; ព្រោះលទ្ធិរបស់ បរវាទីនោះថា "សត្វទាំងឡាយញុំាងកម្មវិបាកឲ្យអស់ទៅហើយ ទើបបរិ- និព្វានបាន" , តែក្នុងលទ្ធិរបស់សកវាទី ការមិនញុំាងវិបាកដែលកើតឡើង អំពីកម្មដែលធ្វើហើយ ឲ្យប្រាសចាកទៅ ឲ្យអស់ទៅ ហើយបរិនិព្វាន មិន

មានទេ ។ មួយវិញទៀត ពោលអំពីលទ្ធិរបស់លោកទាំងនោះ បឋវីធាតុឈ្មោះថា ជាវិបាកដែលកើតឡើងហើយ ព្រោះជាសាធារណវិបាក ក៏ការចោទថា "ការមិនឲ្យបឋវីធាតុដែលតាំងនៅ ដោយភាពជាវិបាកនោះ ឲ្យអស់ទៅ ហើយបរិនិព្វាននោះ មិនត្រូវ" ដូច្នេះ រមែងគួរ ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***"បរិភោគវិបាកនៃកម្មរបស់ស្តេចចក្រពត្តិឬ ?"*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកធម៌មានផស្សៈជាដើម ដែលមិនទូទៅ, រមែងឆ្លើយតប សំដៅយកធម៌ដែលជាសាធារណៈ ។ លទ្ធិនៃលោកទាំងនោះថា "ផែនដី សមុទ្រ ព្រះចន្ទ និងព្រះអាទិត្យ" ជាដើម ជាកម្មវិបាកទូទៅដល់វត្ថុទាំងពួង ។ ក្នុងពាក្យថា ***"កម្មដែលញុំាងសត្វឱ្យប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីភាពជាធំ"*** នេះ សេចក្តីថា ឈ្មោះថា ***ភាពជាឥស្សរៈ*** ព្រោះភាពជាអ្នកមានទ្រព្យច្រើន, ឈ្មោះថា ***អធិបតី*** គឺភាពជាធំក្រៃលែង, ***ភាពជាអធិបតី*** ព្រោះញុំាងជនទាំងអស់ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអំណាចរបស់ខ្លួន អធិប្បាយថា ឈ្មោះថា ***ភាពជាអធិបតី*** ព្រោះអត្ថថា គួរដល់ការគោរពអំពីជនទាំងនោះ ។ ក្នុងបញ្ហានោះ កម្មឈ្មោះថា ញុំាងសត្វឲ្យប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីភាពជាឥស្សរិយៈ និងភាពជាអធិបតី ដោយអំណាចនៃការបានចំពោះនូវផែនដី, មិនមែនដោយអំណាច

នៃការឲ្យកើតផែនដីទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យថា បឋវី គឺផែនដីនោះ ទើបមិនសម្រេចក្នុងភាពជាកម្មវិបាក ដោយប្រការដូច្នេះ ៕

ចប់បឋវីកម្មវិបាកោតិកថា

• • • • • • • • • • • • • • • • • • •

៨.ជរាមរណវិបាកោតិកថា

សម្ដែងអំពីជរា និងមរណៈ ជាវិបាក

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងជរា និងមរណៈ ជាវិបាក គឺដល់នូវការចាស់ និងស្លាប់ ជាវិបាក ៖

*ក្នុងបញ្ហានោះ ឈ្មោះថា **ជរា** ព្រោះភាពជាអ្នកមានសម្បុរអាក្រក់, ឈ្មោះថា **មរណៈ** ព្រោះភាពជាអ្នកមានអាយុតិច, ម្យ៉ាងទៀត កម្មដែលញុំាងសត្វឲ្យប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីភាពជាអ្នកមានសម្បុរអាក្រក់ និងឲ្យមានអាយុតិចនោះ រមែងមានក្នុងពាក្យថា "កម្មដែលញុំាងសត្វឲ្យប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីភាពជាអ្នកមានសម្បុរអាក្រក់ និងឲ្យមានអាយុតិចនោះ" ព្រោះហេតុដូច្នេះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា **"ជរា និងមរណៈជាវិបាក គឺជាផល"** ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាបដិលោម ពាក្យថា **"ជរា និងមរណៈ មិនមានអារម្មណ៍ទេ"***

អធិប្បាយថា រូបធម៌ទាំងឡាយ មិនមានអារម្មណ៍ឡើយ ចំណែកជរា និងមរណៈនៃអរូបធម៌ គឺនាមធម៌ទាំងឡាយ ឈ្មោះថា មិនមានអារម្មណ៍ ព្រោះការមិនមានលក្ខណៈនៃសម្បយោគ ។

ក្នុងបញ្ហាថា ***" ជរា និងមរណៈនៃអកុសលធម៌ ជាវិបាកនៃអកុសល-ធម៌ឬ ?"*** បរវាទីឆ្លើយតបតាមលទ្ធិថា " ក៏ឈ្មោះថា ជរា និងមរណៈ គប្បីជាវិបាកដែលមិនគួរប្រាថ្នា" ។ ព្រោះហេតុនោះឯង ទើបឆ្លើយបដិសេធនូវភាវៈនៃជរា និងមរណៈនៃកុសលធម៌ថា ជាវិបាករបស់កុសលធម៌ និងរមែងឆ្លើយតបជរា ព្រមទាំងមរណៈនៃកុសលធម៌ថា ជាវិបាកនៃកុសលធម៌ខាងមុខនុ៎ះឯង ។ ម្យ៉ាងទៀត សកវាទីលោករួមបញ្ហាឲ្យមានតែមួយដូចគ្នា ដោយអំណាចនៃពាក្យសួរថា ***" ជរា និងមរណៈនៃកុសល និងអកុសលធម៌"***, តែជរា និងមរណៈនៃកុសល និងអកុសលនោះ មិនមានក្នុងខណៈតែម្យ៉ាងជាមួយគ្នាឡើយ ។ ឈ្មោះថា ***ពាក្យបរិយាយ*** គឺនិយាយបញ្ចិតបញ្ចៀង ព្រោះពាក្យដែលបុគ្គលគប្បីពោលថា "ជរា និងមរណៈ ជាវិបាក ***របស់អព្យាក្រឹត*** ដែលមិនមែនជាវិបាកទាំងឡាយ" ដូច្នេះ មិនមានទេ, ព្រោះហេតុដូច្នេះ ទើបខ្ញុំ ***មិនសួរបញ្ហា*** ពោលអំពីអព្យាក្រឹតឡើយ ។

ក្នុងបទថា ***" កម្មដែលញុំាងសត្វឱ្យប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីភាពជាអ្នកមានសម្បុរអាក្រក់"*** នេះ អធិប្បាយថា ឈ្មោះថា ភាពជាអ្នកមានសម្បុរ

មិនល្អ ព្រោះមានសម្បុរមិនបរិសុទ្ធ ។ ឈ្មោះថា ភាពជាអ្នកមានអាយុតិច ព្រោះមិនអាចឲ្យអាយុប្រព្រឹត្តទៅបានយូរ ។ ក្នុងបញ្ហានោះ អកុសលកម្ម ជាកម្មប្បច្ច័យដល់រូប ដែលមានសម្បុរមិនល្អ ព្រោះមានកម្មជាសមុដ្ឋាន ។ តែវិបាកនៃអកុសលកម្មនោះ ឈ្មោះថា រមែងមិនមានដល់រូបនោះ ព្រោះជាសភាវធម៌មិនដូចគ្នា ។ម្យ៉ាងទៀត វិបាកនៃអកុសលកម្មនោះ រមែងជាបច្ច័យដល់សមុដ្ឋានទាំងឡាយ មានឧតុសមុដ្ឋានជាដើម ដោយអំណាចនៃការឲ្យបានរូបដែលមានសម្បុរអាក្រក់នោះ និងដោយអំណាចនៃការចូលទៅកាត់នូវអាយុ ។ អកុសលកម្មនោះ ឈ្មោះថា ទាក់ទងគ្នាដោយភាពជាអ្នកមានសម្បុរមិនល្អ និងជាអ្នកមានអាយុតិច ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ធម៌នោះ ឈ្មោះថា មិនឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃការកើតឡើងនៃជរា និងមរណៈដោយត្រង់ ដូចផស្សៈដែលជាវិបាកជាដើម, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ជរានិងមរណៈនោះ ទើបមិនសម្រេចក្នុងភាពជាវិបាកឡើយ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ ដូចពាក្យដែលខ្ញុំពោលហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះឯង ៕

ចប់ជរាមរណវិបាកោតិកថា

៩.អរិយធម្មវិបាកកថា សម្តែងអំពីវិបាកនៃអរិយធម៌

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងវិបាកនៃអរិយធម៌ ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "សាមញ្ញផល គឺផលនៃភាពជាសមណៈ ត្រឹមតែការលះកិលេសប៉ុណ្ណោះ, មិនមែនចិត្ត និងចេតសិកធម៌ទេ" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"វិបាកនៃអរិយធម៌មិនមានឬ ?"*** ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ។ បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***"វិបាកនៃអរិយធម៌"*** បានដល់ផលរបស់អរិយមគ្គ ពាក្យឆ្លើយតបរបស់បរវាទី ដោយលទ្ធិថា អរិយផលត្រឹមតែជាការអស់ទៅនៃកិលេស ។ ពាក្យថា ***"សាមញ្ញ"*** បានដល់ ភាពជាសមណៈ, ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់អរិយមគ្គ សមពិតដូចពាក្យដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ***"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគត នឹងសម្ដែងភាពជាសមណៈ និងផលនៃសមណៈដល់អ្នកទាំងឡាយ"***[៨] ។

សូម្បីក្នុងភាពជាព្រហ្ម គឺព្រហ្មញ្ញ ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***"សោតាបត្តិផលមិនជាវិបាកឬ ?"*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយតបនូវភាវៈនៃអរិយផលទាំងឡាយ មិនជាវិបាក ព្រោះសំដៅយកភាវៈនៃសោតាបត្តិមគ្គជាដើម មិនមានការសន្សំវដ្ដៈ, រមែងឆ្លើយបដិសេធផលនៃទានជាដើម គឺសំដៅយកវិបាកវដ្ដៈ ។ មែនពិត

---

[៨] សំ. ម.។

លោកហាមអត្ថនៃអាចយគាមីតិកៈ [៥] ដោយពាក្យយ៉ាងនេះថា ៖ ធម៌ទាំងឡាយណា រមែងទៅកាន់ទីមានការសន្សំ ដែលបណ្ឌិតរាប់ព្រមហើយថាជាវិបាក, ព្រោះហេតុនោះ ធម៌ទាំងនោះ ទើបឈ្មោះថា ***អាចយគាមី***, ម្យ៉ាងទៀត ធម៌ទាំងឡាយណាកាលសន្សំ រមែងទៅកាន់ទីមានការសន្សំ ព្រោះហេតុនោះ ធម៌ទាំងនោះ ទើបឈ្មោះថា ***អាចយគាមី***, ធម៌ទាំងឡាយណា កាលបើមិនមានការសន្សំវិបាកប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះហេតុនោះ ធម៌ទាំងឡាយនោះ ទើបឈ្មោះថា ***អាបចយគាមី***; ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយស្របផង បដិសេធផង យ៉ាងនេះ ។

ពាក្យសួរថា ***“កាមាវចរកុសល មានវិបាកជាអាចយគាមី គឺជាធម៌សន្សំវិបាកវដ្ដៈ”*** ដូច្នេះ ជារបស់បរវាទី, ពាក្យឆ្លើយស្រប និងបដិសេធជារបស់សកវាទី ។ មែនពិត លោកិយកុសលវិបាក ឈ្មោះថា ***អាចយ-គាមី*** ព្រោះអត្ថថា មានប្រក្រតីសន្សំចុតិ បដិសន្ធិ និងវដ្ដៈ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ, លោកុត្តរកុសលនេះ រមែងជាធម៌មានវិបាកទាំងអស់ មិនមែនមិនមានវិបាក ដោយហេតុត្រឹមតែពាក្យថា ជាអបចយគាមី គឺជាធម៌មិនសន្សំចុតិ បដិសន្ធិ និងវដ្ដៈទេ ។ គប្បីជ្រាបពាក្យឆ្លើយតប និងបដិសេធរបស់

---

[៥] ពាក្យថា **អាចយគាមីតិកៈ** បានដល់ ពួក ៣ នៃអាចយគាមីក្នុងតិកមាតិកា ។

សកវាទី ក្នុងទីនេះ ព្រោះសំដៅយកអត្ថនេះ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ៕

ចប់អរិយធម្មវិបាកកថា

១០.វិបាកោវិបាកធម្មធម្មោតិកថា

សម្ដែងអំពីវិបាកជាវិបាកធម្មធម៌

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងវិបាកជាវិបាកធម្មធម៌ គឺវិបាកធម៌ដែលជាហេតុឲ្យវិបាកកើតឡើង ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ វិបាកជាបច្ច័យដល់វិបាក ដោយអំណាចនៃអញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យជាដើម, ជនណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈទាំងឡាយថា "សូម្បីវិបាក ក៏ជាវិបាកធម្មធម៌ គឺធម៌ដែលជាហេតុឲ្យវិបាកកើតឡើង" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា ***"វិបាករបស់វិបាកនោះ ក៏ជាធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាកដែរ"*** *សេចក្ដីថា សកវាទីរមែងសួរថា "វិបាកណា រមែងមាន, សូម្បីវិបាកនោះ ជាវិបាកធម្មធម៌ ដល់វិបាកដែលជាវិបាកធម្មធម៌នោះឬ ?" បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកភាវៈនៃការឲ្យផលតទៅ ។ ត្រូវសកវាទីសួរគ្រាទី ២ ឆ្លើយបដិសេធ*

ដោយខុសចាកលទ្ធិ, តែលោកក៏ឆ្លើយតបសំដៅយកការកើតឡើងនៃវិបាកដទៃ ព្រោះជាបច្ច័យសូម្បីដល់វិបាកនោះ ។ ក៏កាលបើមានសេចក្តីយ៉ាងនោះ ការមិនកាត់វដ្តៈ រមែងប្រាកដថា "សូម្បីវិបាកនៃវិបាកនោះ ក៏ជាវិបាកនៃវិបាកនោះតទៅ ដូចកុសល និងអកុសលឬ ?" បរវាទីត្រូវសកវាទីសួរបញ្ហានេះ ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចខុសចាកលទ្ធិ ។ ក៏ក្នុងការពិសោធពាក្យពេចន៍ថា **"ពាក្យថា វិបាក ឬធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាកក្តី"** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះថា ប្រសិនបើភាវៈនៃវិបាក ជាអត្ថតែមួយដល់ធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាកមែន ពាក្យថា **កុសល អកុសល និង អព្យាក្រឹត** ក៏នឹងគប្បីមានអត្ថតែមួយ ដូចគ្នាដែរ ។

ក្នុងពាក្យថា **"វិបាក និងធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាក"** នេះ មានពាក្យអធិប្បាយថា កាលបើបរវាទីកំណត់នូវវិបាកក្នុងនាមក្ខន្ធទាំង ៤ ខន្ធមួយៗ ឈ្មោះថា ជាវិបាកធម្មធម៌ គឺធម៌ដែលជាហេតុឲ្យវិបាកកើតឡើង ព្រោះអត្ថថា ជាបច្ច័យក្នុងបច្ច័យទាំងឡាយ មានអញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យជាដើម និងព្រោះអត្ថថា ជាបច្ចយុប្បន្នដូច្នោះ កាលត្រូវសកវាទីសួរថា **"វិបាកជាធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាកឬ ?"** ទើបឆ្លើយតបថា "មែន" ។ លំដាប់នោះសកវាទីដើម្បីចោទបរវាទីនោះ ទើបពោលពាក្យយ៉ាងនេះថា "វិបាកក្នុងនាមក្ខន្ធ ៤ ក្តី ជាធម៌ដែលលោកយល់ព្រមហើយ ព្រោះហេតុណា,

ព្រោះហេតុនោះ ភាវៈនៃវិបាក និងធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាកទាំងនោះ រមែងប្រាកដថា ជាធម៌សហគតៈគ្នាឬ ?" បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាក គឺកុសល ។ ពាក្យថា "***អកុសលយ៉ាងនោះ***" សេចក្ដីថា បើវិបាកដែលជាហេតុនៃវិបាក តាមលទ្ធិរបស់លោកមែន, វិបាកណា ជាអកុសលវិបាក, វិបាកនោះ ក៏ដល់ភាពជាអកុសល ។ ***សួរថា*** ព្រោះហេតុអ្វី ? ឆ្លើយថា ព្រោះលោកពោលថា "អកុសលវិបាក ជាសភាវៈតែមួយដូចគ្នានឹងធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាក" ។ សូម្បីក្នុងពាក្យថា "***កុសលយ៉ាងនោះ***" ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ពាក្យថា "***អញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យ***" នេះ បរវាទីពោលហើយ ដោយត្រឹមតែជាបច្ច័យនៃសហជាតធម៌ទាំងឡាយ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យថា "***អញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យ***" នេះ ទើបមិនសម្រេចប្រយោជន៍ឡើយ ។ សូម្បីការពោលដល់ភាវៈនៃមហាភូតរូបទាំងឡាយ ជាបច្ច័យដល់គ្នានឹងគ្នានោះ ក៏មិនមែនជាវិបាកទេ ទាំងមិនជាធម៌ដែលជាហេតុនៃវិបាកផងដែរ ដោយប្រការដូច្នេះ ៕

ចប់វិបាកោវិបាកធម្មធម្មោតិកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.សន្ធិហិតកថា, ២.សម្បយុត្តកថា, ៣.ចេតសិកកថា, ៤.ទានកថា, ៥.បរិភោគមយបុញ្ញកថា, ៦.ឥតោទិន្នកថា, ៧.បឋវីកម្មវិបាកោតិកថា, ៨.ជរាមរណាវិបាកោតិកថា, ៩.អរិយធម្មវិបាកកថា, ១០.វិបាកោ វិបាកធម្មធម្មោតិកថា ។

ចប់វគ្គទី ៧

វគ្គទី ៨

១.ឆគតិកថា សម្ដែងអំពីគតិ ៦

ឥឡូវនេះ ពោលអំពីរឿងគតិ ៦ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ និងឧត្តរាបថកៈថា “គតិមាន ៦ រួមទាំងអសុរកាយផង” ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីចោទដោយអំណាចនៃគតិទាំងឡាយ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់កំណត់ទុក ក្នុងរឿងលោមហង្សនសូត្រថា ***“ម្នាលសារីបុត្ត គតិទាំង ៥ នេះឯង រមែងមាន”***[១០] ដូច្នេះ ទើបពោលថា ***“ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់គតិទុក ៥ មិនមែនឬ ?”*** ជាដើម

---

[១០] ម. មូ. ។

បរវាទីឆ្លើយតប ព្រោះខ្លាចខុសអំពីព្រះសូត្រ ។ **សួរថា** ក៏ព្រោះហេតុអ្វី ? ទើបសកវាទីមិនព្រមទទួលគតិ ៦ សូម្បីអសុរកាយ លោកក៏សង្គ្រោះចូលក្នុងអបាយភូមិ ដូចពាក្យថា "ព្រះអរិយៈផុតហើយអំពីអបាយទាំង ៤" ដូច្នេះ មិនមែនឬ ? នេះ ឆ្លើយថា លោកសង្គ្រោះអសុរកាយទុកក្នុងខនោះ ក៏ពិតមែនហើយ, ប៉ុន្តែ ក៏មិនចាត់ជាគតិទេ ។ **សួរថា** ព្រោះហេតុអ្វី ? ឆ្លើយថា ព្រោះមិនមានគតិចំណែកមួយផ្សេងទៀត ។ មែនពិតពួកអសុរ ឈ្មោះថា កាលកញ្ជិកា ក្នុងជំពូកពួកអសុរកាយ លោកសង្គ្រោះចូលក្នុងគតិនៃប្រេត ។ បរិស័ទនៃស្ដេចវេបចិត្រ លោកសង្គ្រោះចូលក្នុងគតិនៃពួកទេវតា ។ ពាក្យថា "**អសុរកាយ**" នេះ ឈ្មោះថា ជាចំណែកមួយផ្សេងទៀត មិនមានឡើយ ។

ឥឡូវនេះ ទើបសកវាទីផ្ដើមពាក្យថា "ពួកអសុរកាលកញ្ជិកា" ជាដើម ដើម្បីសម្ដែងអត្ថតែមួយដូចគ្នានោះឯង ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា "**សមានវណ្ណា**" បានដល់ មានរូបរាងសណ្ឋានតែមួយដូចគ្នា ។ ពាក្យថា "**មានរូបរាងគួរស្អប់**" បានដល់ មានរូបពិការ មានលក្ខណៈអាក្រក់ ។ ពាក្យថា "**មានការសោយអារម្មណ៍តែមួយដូចគ្នា**" បានដល់ មានការប្រព្រឹត្តក្នុងមេថុនធម្មតែមួយដូចគ្នា ។ ពាក្យថា "**មានអាហារតែមួយដូចគ្នា**" បានដល់ មានអាហារ មានទឹកមាត់ ទឹកសំបោរ ទឹកមូត្រ និងឈាម

ជាដើម តែមួយដូចគ្នា ។ ពាក្យថា **“មានអាយុប៉ុនគ្នា”** បានដល់ មានការកំណត់អាយុដូចគ្នា ។ ពាក្យថា **“អាវាហៈ និងវិវាហៈ”** បានដល់ការទទួលកូនក្រមុំ និងការឲ្យកូនក្រមុំ ។

ក្នុងពួកទេពសុក្កបក្ខេ អ្នកមានសេចក្ដីល្អ និងសេចក្ដីស្អាត ពាក្យថា **“មានរូបរាងដូចគ្នា”** បានដល់ ជាអ្នកមានរូបរាងល្អស្អាតតែមួយដូចគ្នា ដល់ព្រមដោយពន្លឺ ដែលនាំមកនូវសេចក្ដីជ្រះថ្លាគួរទស្សនា គឺគួរស្រឡាញ់ គួរមើល ។ ពាក្យថា **“មានការសោយអារម្មណ៍តែមួយដូចគ្នា”** បានដល់ មានការបរិភោគកាមគុណ ៥ ដូចគ្នា ។ ពាក្យថា **“មានអាហារតែមួយដូចគ្នា”** បានដល់ អាហារមានសុធាភោជនជាដើមដូចគ្នា ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចពោលមកហើយមែនពិត ។ ពាក្យថា **“មានអសុរកាយ មិនមែនឬ ?”** ជាការសម្រេចប្រយោជន៍ត្រឹមតែថា មានតែអសុរកាយប៉ុណ្ណោះ; តែមិនសម្រេចថា ជាគតិរបស់អសុរកាយនោះទេ ព្រោះមិនមានការកំណត់គតិរបស់អសុរកាយទុកដោយចំណែកមួយដូច្នោះឯង ៕

ចប់ឆគតិកថា

២.អន្តរាភវកថា សម្ដែងអំពីអន្តរាភព

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអន្តរាភព គឺភពដែលខណ្ឌក្នុងចន្លោះ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈ និងសមិតិយៈថា "សត្វ សំដៅដល់អ្នកនឹងបដិសន្ធិ អ្នកមិនមានទិព្វចក្ខុ ប្រៀបដូចជាមានទិព្វចក្ខុ, អ្នកមិនមានឫទ្ធិ ប្រៀបដូចជាអ្នកមានឫទ្ធិ ពិចារណាមើលនូវការរស់នៅរួមគ្នា របស់មាតាបិតា និងការមានរដូវ គេតាំងនៅប្រមាណ ៧ ថ្ងៃ ឬ លើសជាង ៧ ថ្ងៃនោះ ក្នុងទីណា, ក្នុងទីនោះ ឈ្មោះថា អន្តរាភព" ព្រោះកាន់យកបទព្រះសូត្រថា "បុគ្គល ឈ្មោះថា អន្តរាបរិនិព្វាយី គឺអ្នកបរិនិព្វានក្នុងចន្លោះអាយុនៅមិនទាន់ដល់ពាក់កណ្តាលនៃអាយុក្ខ័យ" ដោយមិនពិចារណាដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា **"អន្តរាភពរមែងមានឬ ?"** ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ព្រោះតាំងនៅក្នុងលទ្ធិ ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីនឹងចោទបរវាទីនោះ ដោយអំណាចនៃភពទាំង ៣ ណា ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហើយនោះ ទើបពោលពាក្យថា **"ជាកាមភព"** ជាដើម ។

ក្នុងបញ្ហានោះ អធិប្បាយថា ប្រសិនបើភពអ្វីៗ ឈ្មោះថា អន្តរាភពរមែងមានតាមលទ្ធិរបស់លោកមែន ភពនោះ ក៏គប្បីមានដូចបញ្ចវោការភព ភពណានីមួយ មានកាមភពទាំងឡាយជាដើមនោះឯង, ព្រោះហេតុនោះ ទើបខ្ញុំសួរលោកថា "ជាកាមភព ឬរូបភព ឈ្មោះថា អន្តរាភព តាមលទ្ធិរបស់លោក" ។ បរវាទីកាលមិនប្រាថ្នាដូច្នោះ ទើបបដិសេធទាំងអស់ ។

ពាក្យថា **“រមែងមានក្នុងចន្លោះកាមភព”** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីចោទថា បើអន្តរាភពមានមែន អន្តរាភពនោះ ក៏នឹងគប្បីមាន ដូចគ្នានឹងខេត្តដែននៃខេត្តដែនទាំង ២; បរវាទីកាលមិនប្រាថ្នាដូច្នោះ ទើបបដិសេធបញ្ហាទាំងពួង រមែងបដិសេធចេញទៅ ព្រោះលទ្ធិតែម្យ៉ាង, តែមិនបដិសេធតាមសេចក្ដីពិតទេ ។ ដោយពាក្យនោះឯង ទើបសកវាទីពោលបដិសេធនឹងបរវាទីថា **“លោក ក៏មិនត្រូវពោលថា អន្តរាភពមាន”** ទេ, សូម្បីពាក្យថា **“អន្តរាភពជាកំណើតទី ៥”** ជាដើម សកវាទីសួរដើម្បីចោទថា អន្តរាភពនោះ មិនរួមនៅក្នុងកំណើតជាដើម តាមដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់កំណត់ទុកហើយ, កាលបើដូច្នេះ អន្តរាភពនោះ ក៏នឹងគប្បីជាភពដែលលើសអំពីកំណើត អំពីគតិជាដើមនោះៗ ។ ពាក្យថា **“កម្មដែលញ៉ាំងសត្វឱ្យចូលដល់អន្តរាភពមានឬ ?”** សកវាទីសួរដើម្បីចោទថា សូម្បីអន្តរាភពនោះ គប្បីជាភព ១ ដទៃ ផ្សេងទៀតមែន កម្មដែលញ៉ាំងសត្វឱ្យចូលដល់កាមភពជាដើម ដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះសាស្ដាទ្រង់ចែកទុកហើយ និងសម្ដែងទុកហើយថាជា **“កម្មមានពិតយ៉ាងនេះ”** ដូច្នេះ ។ ម្យ៉ាងទៀតលទ្ធិទាំងនោះ ក្នុងលទ្ធិរបស់បរវាទីថា កម្មដោយចំពោះ ដែលឈ្មោះថាការញ៉ាំងសត្វឱ្យចូលដល់អន្តរាភព មិនមាន សត្វណានឹងចូលដល់ភពណាៗ រមែងកើតក្នុងអន្តរាភពបាន ដោយកម្មដែលញ៉ាំងសត្វឱ្យចូលដល់ភពនោះៗ

ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយថា “មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ” ។ សួម្បីត្រូវសកវាទីសួរថា ***“សត្វដែលចូលដល់អន្តរាភពមានឬ ?”*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធតាមលទ្ធិថា សត្វទាំងនោះ ឈ្មោះថាអ្នកកើតក្នុងកាមភពនោះឯង ។ សូម្បីត្រូវសកវាទីសួរថា ***“សត្វទាំងឡាយរមែងកើត... ក្នុងអន្តរាភពឬ ?”*** បរវាទីកាលមិនប្រាថ្នានូវការកើត ចាស់ ស្លាប់ ចុតិ និងឧប្បត្តិ ក្នុងអន្តរាភពនោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ សូម្បីត្រូវសកវាទីសួរដោយអំណាចនៃរូបជាដើម ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះលទ្ធិនៃជនទាំងនោះថា “រូបរបស់សត្វក្នុងអន្តរាភព ឃើញមិនបានទេ, សូម្បីធម៌ទាំងឡាយ មានវេទនាជាដើម ក៏មិនគ្រោតគ្រាតដូចពួកសត្វដទៃឡើយ” ។ ដោយហេតុនោះឯង គប្បីជ្រាបការបដិសេធ សូម្បីក្នុងបញ្ចវោការភព ។

ឥឡូវនេះ ពាក្យថា ***“កាមភព ជាភព ជាគតិ”*** ជាដើម ឈ្មោះថាជាការប្រៀបធៀបភព ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ អធិប្បាយថា បើភពអ្វីៗ ឈ្មោះថា អន្តរាភព គប្បីមានតាមលទ្ធិរបស់លោកមែន ក៏បណ្តាភពទាំងឡាយ មានកាមភពជាដើម រមែងមានការប្លែកផ្សេងគ្នានៃភព និងគតិជាដើម គប្បីអាចឃើញបាន យ៉ាងណា, សូម្បីក្នុងអន្តរាភពនោះ ក៏នឹងគប្បីឃើញបានយ៉ាងនោះ ក្នុងអន្តរាភពមិនអាចឃើញបាន យ៉ាងណា, សូម្បីក្នុងកាមភពជាដើមទាំងនេះ ក៏មិនអាចឃើញបាន យ៉ាងនោះដែរ,

ព្រោះថា ការចែកដោយល្អនៃភព និងគតិនោះឯង រមែងមានក្នុងភាពជាភពដែលមាន, មិនមែនក្នុងភពក្រៅពីនេះទេ ក៏អ៊ីទៅ ជាហេតុប្លែកគ្នារវាងកាមភពជាដើមទាំងនោះ និងអន្តរាភពក្នុងទីនេះ ។ បរវាទីរមែងឆ្លើយតប និងឆ្លើយបដិសេធនូវបញ្ហានោះៗ ដោយអំណាចត្រឹមតែលទ្ធិ ។

ត្រូវសកវាទីសួរថា ***"អន្តរាភពមានសម្រាប់សត្វទាំងពួង តែម្យ៉ាងឬ ?"*** *ដូច្នេះ បរវាទីនោះ មិនត្រូវការអន្តរាភព មានដល់សត្វដែលកើតក្នុងនរក អសញ្ញីសត្វ និងអរូបព្រហ្ម ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបដិសេធ ។ រមែងឆ្លើយតបដោយបដិលោម ព្រោះហេតុនោះឯង ពាក្យថា* ***"អន្តរាភពមានដល់បុគ្គលដែលធ្វើអនន្តរិយកម្ម"*** *ជាដើម ទើបសកវាទីពោលដើម្បីចែកសម្តែងភពទាំងឡាយ ដោយន័យដែលបរវាទីនោះ មិនប្រាថ្នាអន្តរាភពរបស់ពួកសត្វនោះឯង ។ ពាក្យទាំងអស់នោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបតាមទំនងនៃព្រះបាលី ព្រមទាំងការអាងព្រះសូត្រផងចុះ ៕*

ចប់អន្តរាភវកថា

៣.កាមគុណកថា សម្តែងអំពីកាមគុណ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងកាមគុណ ៖

រឿងនេះ ក្នុងលទ្ធិរបស់សកវាទីមុន វត្ថុកាមក្តី កិលេសកាមក្តី កាមភពក្តី លោកហៅថា ***“កាមធាតុ”*** ។ មែនពិត បណ្តាកាមទាំងនោះ វត្ថុកាម ឈ្មោះថា ***កាម*** ព្រោះអត្ថថា ជាវត្ថុដែលគួរប្រាថ្នា, ឈ្មោះថា ***ធាតុ*** ព្រោះអត្ថថា ជាសភាវៈ ជានិស្សត្តៈ និងជាសុញ្ញតៈ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថាជា ***កាមធាតុ*** កិលេសកាម ឈ្មោះថា ***កាម*** ព្រោះអត្ថថា ជាវត្ថុដែលគួរប្រាថ្នាផង និងព្រោះអត្ថថា ជាការពេញចិត្តផង, ឈ្មោះថា ***ធាតុ*** ព្រោះមានអត្ថដូចដែលពោលហើយនោះឯង ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា ជាកាមធាតុ កាមភព ឈ្មោះថា ***កាម*** ព្រោះហេតុ ៣ គឺព្រោះអត្ថថា ជាវត្ថុដែលគួរប្រាថ្នា ១, ព្រោះអត្ថថា ជាគ្រឿងឈានទៅ ១ និងព្រោះអត្ថថា ជាស្ថានទីប្រព្រឹត្តទៅនៃវត្ថុកាម ១, ឈ្មោះថា ជាធាតុ ព្រោះមានអត្ថដូចដែលពោលហើយនោះឯង ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា ***កាមធាតុ*** ។ ក៏ក្នុងលទ្ធិរបស់អ្នកដទៃកាន់យកកាមគុណ ៥ ប៉ុណ្ណោះ ជាកាមធាតុ ព្រោះអាស្រ័យត្រឹមតែបាលីថា ***“ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាមគុណនេះ មាន ៥ យ៉ាង”*** ។ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ជនពួកណា មានសេចក្តីយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយ បុព្វសេលិយៈទាំងឡាយ សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ទើបសួរថា ***“កាមគុណ ៥ ប៉ុណ្ណោះ”*** ជាដើម ដើម្បីចោទនូវភាវៈនៃកាមគុណនោះ មានសភាព

ផ្សេងអំពីកាមធាតុ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ដោយអំណាច នៃលទ្ធិ (របស់ខ្លួន) ។ ពាក្យថា ***“រមែងមានមិនមែនឬ ?”*** ជាដើម សកវាទីពោលហើយ ដើម្បីសម្ដែងដល់កិលេសកាម ។

ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***“សេចក្ដីពេញចិត្តជាប់ជាមួយកាមគុណនោះ”*** បានដល់ ប្រកបព្រមចំពោះហើយដោយកាមគុណ គឺមានកាមគុណជាអារម្មណ៍ ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយថា ***“ក៏មិនត្រូវពោលថាកាមគុណ ៥ ប៉ុណ្ណោះទេ”*** នេះ សេចក្ដីថា បណ្ដាធម៌ទាំងឡាយ មានសេចក្ដីពេញចិត្តជាប់ជាមួយកាមគុណជាដើមនោះ លោកក៏មិនគួរពោលថា កាមគុណ ៥ ប៉ុណ្ណោះ ជាកាមធាតុ ។ អធិប្បាយថា ក៏ធម៌ទាំងឡាយ មានការពេញចិត្តជាដើម សូម្បីទាំងនេះ ឈ្មោះថា កាមផង ឈ្មោះថា ធាតុផង ព្រោះអត្ថថា ជាវត្ថុដែលគួរប្រាថ្នា ព្រោះហេតុនោះឯង ទើបឈ្មោះថា កាមធាតុ, ឆន្ទៈជាដើម ឈ្មោះថា ធាតុដែលបណ្ឌិតរាប់យកហើយថា ***កាម*** ព្រោះអត្ថថា ជាការពេញចិត្ត ព្រោះហេតុនេះឯង ក៏ឈ្មោះថា កាមធាតុ ។ ពាក្យថា ***“ចក្ខុរបស់មនុស្សទាំងឡាយ”*** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្ដែងដល់វត្ថុកាម ។

ក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ ត្រូវបរវាទីសួរថា ***“មនោរបស់មនុស្សទាំងឡាយមិនមែនជាកាមធាតុឬ ?”***ម្ដងទៀត ព្រោះបដិសេធនូវភាវៈនៃអាយតនៈ

សូម្បីទាំង ៦ ថា "មិនមែនជាកាមធាតុ, តែជាវត្ថុកាម" ទាំងមិនឆ្លើយតប នូវភាវៈនៃចិត្តនោះថាជា ***"កាមធាតុ"*** *ព្រោះសំដៅយកមហគ្គតៈ និង លោកុត្តរចិត្ត ។ សេចក្ដីពិត សូម្បីមនោដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ២ ទាំងអស់ ឈ្មោះថា កាមធាតុមែនពិត ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទី តិះដៀល (ផ្ចាញ់ផ្ចាល់) បរវាទីនោះ ដោយការអាងព្រះសូត្រ ។ ពាក្យថា* ***"កាមគុណជាភព"*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្ដែងភាវៈនៃភពជា កាមធាតុ ។ តែវោហារថា* ***"ភព"*** *ក្នុងពាក្យត្រឹមតែកាមគុណរមែងមិនមាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបបរវាទីបដិសេធថា " មិនគប្បី ពោលយ៉ាងនោះទេ" ។ ពាក្យទាំងពួងថា* ***"កម្មដែលញុំាងសត្វឱ្យចូលដល់ កាមគុណ"*** *ជាដើម សកវាទីពោលហើយ ដើម្បីសម្ដែងភាវៈនៃវោហារ ត្រឹមតែកាមគុណ ជាកាមធាតុ ក៏ទេ ។ តាមពិត កម្មដែលញុំាងសត្វឲ្យ ចូលដល់កាមភព គឺបណ្ឌិតរាប់ព្រមហើយថា ជាកាមធាតុ, ឯសត្វទាំងឡាយ ដែលកើតក្នុងកាមភពនោះឯង ក៏មានដែរ ។ ព្រោះហេតុដូច្នោះ បណ្ឌិត គប្បីជ្រាបសេចក្ដីក្នុងទីទាំងពួង ដោយឧបាយនេះថា "សត្វទាំងឡាយ រមែងកើត ចាស់ ស្លាប់ ចុតិ និងរមែងឧប្បត្តិក្នុងកាមភពនោះ, មិនមែន ក្នុងកាមគុណទាំងឡាយទេ"* ៕

ចប់កាមគុណកថា

៤.កាមកថា សម្តែងអំពីកាម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងកាម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈថា អាយតនៈទាំង ៥ មានរូបាយតនៈជាដើមប៉ុណ្ណោះ ជាកាម ។ ព្រោះអាស្រ័យត្រឹមតែបាលីថា **“បញ្ចិមេ ភិក្ខវេ កាមគុណា** *= ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាមគុណនេះ មាន ៥ យ៉ាង” ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***“អាយតនៈ ៥ ប៉ុណ្ណោះ*** *ដើម្បីសម្តែងភាវៈនៃកិលេសកាមនុ៎ះឯង ជាកាមដោយពិត” ដូច្នេះ ដោយសំដៅយកជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕*

ចប់កាមកថា

៥.រូបធាតុកថា សម្តែងអំពីរូបធាតុ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងរូបធាតុ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា “រូបធម៌ប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា ***រូបធាតុ”*** *ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***“រូប”*** *ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតប*

*ជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីប្រកែកដោយអត្ថថា រូបភព ក៏ឈ្មោះថា **រូបធាតុ**, មិនមែនត្រឹមតែរូបមប៉ុណ្ណោះទេ ដោយអត្ថនោះ ទើបពោលថា **"រូបធាតុ"** ជាដើម ។ ពាក្យទាំងអស់នោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្ដី តាមន័យដែលខ្ញុំពោលហើយ ក្នុងរឿងកាមគុណនុ៎ះចុះ ។*

*ត្រូវសកវាទីសួរថា **"កាមធាតុបែបនោះ រូបធាតុ ក៏បែបនោះដែរឬ ?"** បរវាទីកាលបើឃើញខុសពីការកំណត់ភូមិ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរម្ដងទៀត ក៏ឆ្លើយតបដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់ខ្លួន; កាលបើមានសេចក្ដីដូច្នេះ រូបនោះ ក៏រមែងប្រាកដ, ព្រោះការប្រជុំគ្នាដោយភពទាំង ២ គឺកាមភព និងរូបភព, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទីពោលនឹងបរវាទីនោះថា **"បុគ្គលប្រកបដោយកាមភព"** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានត្រឹមតែរូប ១ ក្នុងភពទាំង ២ ៕*

ចប់រូបធាតុកថា

៦.អរូបធាតុកថា សម្ដែងអំពីអរូបធាតុ

សូម្បីក្នុងរឿងអរូបធាតុ ក្នុងឱកាសនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអត្ថ ដោយឧបាយនេះឯង គឺតាមន័យដែលពោលហើយនុ៎ះចុះ ។ តែក្នុងអរូបធម៌ទាំងឡាយ គឺនាមក្ខន្ធ ៤ លោកធ្វើការសម្ដែងទុកក្នុងទីនេះ

ព្រោះថា ***វេទនាជាភព*** ជាដើម ព្រោះកាន់យកវេទនាខន្ធនុ៎ះឯង ។ ក្នុងបញ្ហានោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអត្ថយ៉ាងនេះថា សកវាទីសួរថា "វេទនាដែលដល់នូវការរាប់ថា ជាអរូបធម៌ទាំងឡាយយ៉ាងណាមួយ មានភពជាដើមតាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ?" ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះចុះ ៕

ចប់អរូបធាតុកថា

៧.រូបធាតុយា អាយតនកថា

សម្តែងអំពីអាយតនៈក្នុងរូបធាតុ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអាយតនៈក្នុងរូបធាតុ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ និងសមិតិយៈថា អត្តភាពរបស់ព្រហ្មទាំងនោះ មានអាយតនៈគ្រប់ទាំង ៦ ព្រោះអាស្រ័យព្រះសូត្រថា "ពួកព្រហ្មដែលមានរូប មានការសម្រេចដោយចិត្ត មានអវយវៈតូច-ធំទាំងអស់ មានឥន្ទ្រិយដែលមិនខ្វះខាត គឺមានអត្តភាពសម្បូរ"[១១] ដូច្នេះ ទើបសម្គាល់ថា "សូម្បីឃាននិមិត្ត គឺរូបរាងនៃច្រមុះរបស់ព្រហ្មទាំងនោះ ជាអាយតនៈពិត គឺសំដៅ

[១១] ទី. សី. ។

សេចក្ដីថា ជាឃានាយតនៈនោះឯង” ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា **“អត្តភាពរបស់ពួកព្រហ្ម មានអាយតនៈទាំង ៦”** ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទីដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីចោទដោយអំណាចនៃអាយតនៈ ដែលមិនមានក្នុងពួកព្រហ្មនោះ ទើបផ្ដើមពោលនឹងបរវាទីថា **“ក្នុងរូបធាតុនោះ មានឃានាយតនៈឬ ?”** ជាដើម; លំដាប់នោះ បរវាទី ក៏ឆ្លើយតបដោយលទ្ធិថា “សណ្ឋាននិមិត្តរបស់អាយតនៈទាំង ៣ គឺឃានាយតនៈ ជិវ្ហាយតនៈ និងកាយាយតនៈ ដែលជាខាងក្នុងមានឃានាយតនៈជាដើមណាមួយ ក្នុងរូបធាតុនោះ សណ្ឋាននិមិត្តនុ៎ះឯង ជាអាយតនៈ” ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយអំណាចនៃគន្ធាយតនៈជាដើម ដែលជារបស់ខាងក្រៅ បរវាទីកាលសេពនូវអារម្មណ៍នៃឃានាយតនៈជាដើមនោះ ទើបមិនប្រាថ្នាឃានបសាទជាដើម ក្នុងរូបធាតុនោះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ក្នុងបញ្ហាបដិលោម និងបញ្ហាពោលអំពីការប្រៀបធៀបទាំងឡាយ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្ដីដោយឧបាយនេះចុះ ។

ពាក្យថា **“ក្នុងរូបធាតុនោះ មានឃានាយតនៈ គន្ធាយតនៈ និងផុំក្លិននោះ ដោយឃានៈនោះឬ ?”** ដូច្នេះ សកវាទីពោលសំដៅដល់អាចារ្យពួកខ្លះ ក្នុងលទ្ធិដទៃប៉ុណ្ណោះ ។ បានឮថា អាចារ្យទាំងនោះ ពួកខ្លះ

មានការសម្គាល់ថា ក្នុងរូបធាតុនោះ មានអាយតនៈខាងក្នុងគ្រប់ទាំង ៦ បរិបូណ៌, តែឈ្មោះថា អាយតនៈ ក៏គប្បីធ្វើកិច្ចរបស់ខ្លួន គឺទទួលអារម្មណ៍បានតាមនាទី, ព្រោះហេតុដូច្នោះ អាយតនៈទាំងនោះ ទើបហិតក្លិន ភ្លក្សរស ប៉ះនូវក្លិនជាដើមទាំងនោះ ដោយឃានៈជាដើមនោះដូច្នេះ ។ បរវាទីអាស្រ័យលទ្ធិនោះ ទើបឆ្លើយតបថា **“អាមន្តា = មែន”** ។ ក៏ត្រូវសកវាទីសួរពាក្យថា “ក្នុងរូបធាតុនោះ មានក្លិនកើតអំពីឫសឈើ” ជាដើម បរវាទីកាលមិនអាចញុំាងអាយតនៈខាងក្រៅឲ្យប្រាកដបាន ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា “ក្នុងរូបធាតុនោះ មានឃាននិមិត្ត មិនមែនឬ ?” ជាដើម ពាក្យនោះ សម្រេចត្រឹមតែជារូបរាងសណ្ឋានប៉ុណ្ណោះ, មិនបានសម្រេចជាអាយតនៈទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យនោះ សូម្បីបរវាទីនាំមកតាំងលទ្ធិទុកហើយ ក៏ដូចជាមិនបាននាំមកឡើយ ៕

ចប់រូបធាតុយា អាយតនកថា

៨.អរូបេរូបកថា សម្តែងអំពីរូបក្នុងអរូបសត្វ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងរូបក្នុងអរូបសត្វ គឺសត្វដែលមិនមានរូបបានដល់ អរូបព្រហ្ម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិ

របស់និកាយអន្ធកៈថា សុខុមរូបអាស្រ័យឱឡារិករូប រមែងមានសូម្បីក្នុងអរូបភព ព្រោះព្រះបាលីថា “ **វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមរូបំ** = *នាមរូបកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ*” *ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***“រូបរមែងមានក្នុងអរូបសត្វទាំងឡាយឬ ?”*** *ដូច្នេះ សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕*

ចប់អរូបេរូបកថា

៩.រូបំ កម្មន្តិកថា សម្តែងអំពីពាក្យថា រូបជាកម្ម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងរូបជាកម្ម (គឺការធ្វើ) ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហិសាសកៈ និងសមិតិយៈថា “កាយវិញ្ញត្តិរូប និងវចីវិញ្ញត្តិរូបនោះឯង ឈ្មោះថា កាយកម្មនិងវចីកម្ម” ក៏រូបនោះ មានកុសលជាសមុដ្ឋានទើបជាកុសល, រូបនោះ មានអកុសលជាសមុដ្ឋាន ទើបជាអកុសល ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***“កាយកម្មដែលតាំងឡើងដោយកុសលចិត្ត ជារូប ជាកុសលឬ ?”*** *ដូច្នេះ សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យ*

ឆ្លើយតបដោយបរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីចោទបរវាទីនោះ ដោយពាក្យថា "បើរូបនោះ ជាកុសលមែន រូបនោះ ក៏គប្បីមានអារម្មណ៍បាន" ដូច្នេះ ទើបផ្តើមពាក្យថា ***"រូបជាធម៌មានអារម្មណ៍ឬ ?"*** ជាដើម ។

ក្នុងបញ្ហានោះ ពាក្យថា "**បត្ថនា** គឺការប្រាថ្នា, **បណិធិ** គឺការតាំងចិត្ត" នេះជាវេវចនៈ គឺជាពាក្យជំនួសឈ្មោះគ្នា របស់ការចូលចិត្ត គឺចេតនានោះឯង ។ មែនពិត កាលបើនឹកដល់កុសលចេតនានុ៎ះឯង លោកហៅថា "ការប្រាថ្នា" និងហៅថា "ការតាំងចិត្ត" ព្រោះតាំងទុកដោយអំណាចនៃការនឹកដល់ ។ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងបទថា ***"វេទនា សញ្ញា ចេតនា និងសទ្ធា"*** ជាដើម ***ដែលតាំងឡើងដោយកុសលចិត្ត*** ខាងមុខពាក្យថា ចេតនា គឺការចូលចិត្ត ការប្រាថ្នា ការតាំងចិត្ត រមែងមានដល់វេទនាជាដើម រមែងមិនមានដល់ចេតនាឡើយ ។ ***សួរថា*** ព្រោះហេតុអ្វី ? ឆ្លើយថា ព្រោះមិនមានចេតនា ២ ដួង រួមគ្នាជា ១ ដួងឡើយ ។ ម្យ៉ាងទៀត បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបលំនាំយ៉ាងនេះ ព្រោះភាវៈនៃចេតនានុ៎ះ ជាធម្មជាតិធ្លាក់ទៅកាន់ក្រសែ ។

ពាក្យថា ***"រូបាយតនៈ"*** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងប្រភេទនៃធម៌ដែលបំប្រួញទុកជាវារៈដំបូងថា "រូបដែលតាំងឡើងដោយកុសលចិត្តមិនថាយ៉ាងណាទាំងអស់ ជាកុសលចិត្តឬ ?" ជាន័យប្រៀបធៀបនឹង

ពាក្យដ៏សេស, ជាសម្ដីពោលដោយវចីកម្ម, ឯពាក្យថា **"តាំងឡើងដោយអកុសលចិត្ត"** បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពាក្យទាំងពួង តាមវិធីការខាងដើម ដោយទំនងនៃបាលីនុ៎ះចុះ ។ ក៏ក្នុងពាក្យថា **"អសុចិ"** លោកបំណងយកទឹកសុក្កៈ ។ ការជម្រះព្រះសូត្រ មានអត្ថងាយស្រួលទាំងអស់ ៕

ចប់រូបកម្មន្តិកថា

= = = =

១០.ជីវិតិន្ទ្រិយកថា សម្ដែងអំពីជីវិតិន្ទ្រិយ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងជីវិតិន្ទ្រិយ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនពួកណា មានការយល់ឃើញខុសថា "ឈ្មោះថាជីវិតិន្ទ្រិយជាធម៌មិនមានរូប មិនប្រកបជាមួយចិត្ត, ព្រោះហេតុដូច្នោះទើបមិនមានរូបជីវិតិន្ទ្រិយទេ" ដូច្នេះ ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈ និងសមិតិយៈ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។

ក្នុងបញ្ហាថា **"អាយុ... មិនមានដល់រូបធម៌ទាំងឡាយ"** អធិប្បាយថា បរវាទីនោះ រមែងប្រាថ្នាថា អាយុ ការតាំងនៅ ការរស់នៅ កិរិយាដែលប្រព្រឹត្តទៅ អាការដែលជាប់តគ្នា ដោយអំណាចជាតំណនៃឧបាទិន្នរូប

ខ្វះ នៃអនុបាទិន្នរូប មានដើមស្មៅ និងអុសជាដើមខ្វះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាថា ***រមែងមាន*** ក៏យល់ព្រម ដោយហេតុនោះ ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***"អរូបជីវិតិន្ទ្រិយមានឬ ?"*** បរវាទី ប្រាថ្នាថា ឈ្មោះថា ការដាច់តគ្នារបស់ជីវិតិន្ទ្រិយដែលមិនប្រកបដោយ ចិត្តនៃអរូបធម៌ទាំងឡាយ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយតប ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***"អាយុរបស់រូបធម៌ទាំងឡាយ ជាអរូបជីវិតិន្ទ្រិយឬ ?"*** អធិប្បាយថា ក៏ជីវិតិន្ទ្រិយដែលជារូបធម៌ តែងមាននៅក្នុងសន្តាននៃសត្វ, តែបរវាទី ប្រាថ្នានូវអរូបជីវិតិន្ទ្រិយ ដែលជាចិត្តវិប្បយុត្តនៃសត្វទាំងពួងនោះឯង, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយតប ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាពោលអំពី ***អ្នកចូល និរោធសមាបត្តិ*** បរវាទីសំដៅយកអរូបជីវិតិន្ទ្រិយដែលជាចិត្តវិប្បយុត្ត នោះឯង ទើបឆ្លើយបដិសេធខ្វះ ឆ្លើយស្របខ្វះ ។ ចំណែកសកវាទី កាល មិនយល់ព្រមពាក្យនោះ ទើបពោលថា ***"ប្រសិនបើ"*** ជាដើម ដើម្បីចោទ ដោយពាក្យថា "បើអរូបមិនប្រព្រឹត្តទៅ រូបក៏គប្បីមាន (ប្រព្រឹត្តទៅ) បានដែរ" ។

ក្នុងបញ្ហាពោលអំពីសង្ខារក្ខន្ធ បរវាទីសំដៅយកសង្ខារក្ខន្ធមាន ***ផស្សៈ*** ជាដើម ទើបឆ្លើយបដិសេធ, តែឆ្លើយតបសំដៅយកសង្ខារក្ខន្ធ មានកាយ-កម្មជាដើម ។ លទ្ធិរបស់បរវាទីថា ធម៌ទាំងឡាយ មានកាយវិញ្ញត្តិ វចី-

វិញ្ញត្តិ សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តៈ និងជីវិតិន្ទ្រិយជាដើមថា "ជាធម៌ជាប់ (ទាក់ទង) ដោយសន្តានរក្ខន្ធ" ។ តែសកវាទីកាលមិនឆ្លើយតបពាក្យនោះ ទើបពោលថា ***"អ្នកចូលនិរោធមានវេទនាខន្ធ"*** *ជាដើម ដើម្បីចោទថា "បើការប្រព្រឹត្តទៅនៃអរូប សូម្បីរលត់ទៅហើយសន្តានរក្ខន្ធនៅមានមែន, នាមក្ខន្ធ ៤ ក៏ត្រូវមានដែរ" ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកខាងក្នុងសមាបត្តិ រមែងឆ្លើយយល់ព្រមសំដៅយកខាងដើម និងខាងចុង របស់អ្នកចូលសមាបត្តិ និងអ្នកចេញចាកសមាបត្តិ ។ សូម្បីក្នុងវារៈពោលអំពីអសញ្ញសត្ត ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ មែនពិត ព្រោះលទ្ធិនោះថា "ក្នុងកាលបដិសន្ធិនៃអសញ្ញសត្តទាំងឡាយ ចិត្តកើតឡើងហើយក៏រលត់ទៅ, អរូបជីវិតិន្ទ្រិយដែលជាចិត្តវិប្បយុត្តនោះ កើតឡើងហើយក៏ប្រព្រឹត្តទៅរហូតដល់អស់អាយុ; ព្រោះហេតុដូច្នោះ កាលត្រូវសកវាទីសួរថា* ***"អសញ្ញសត្តទាំងឡាយ មិនមានជីវិតិន្ទ្រិយឬ ?"*** *ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា "មានជីវិតិន្ទ្រិយឬ ?" ក៏ឆ្លើយតប ។ រមែងបដិសេធសូម្បីនូវវេទនាខន្ធជាដើម ដោយអំណាចនៃបវត្តិកាលរបស់អសញ្ញសត្តមែនពិត, រមែងឆ្លើយដោយអំណាចនៃបដិសន្ធិកាលរបស់អសញ្ញសត្តទាំងនោះ ។ ក៏សកវាទីកាលមិនត្រូវការពាក្យនោះ ទើប*

ពោលថាជា "**បញ្ចវោការភព**" ជាដើម ដើម្បីចោទថា "បើក្នុងអសញ្ញសត្តទាំងនោះ មានវេទនាជាដើម សូម្បីត្រឹមតែមួយខណៈមែន, អសញ្ញសត្តនោះ ក៏រាប់ថាជាបញ្ចវោការភពដែរ" ; បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រ ។

ក្នុងបញ្ហានោះថា "**ចិត្តមួយដួង ស្វែងរកឧប្បត្តិរលត់ទៅមួយចំណែក**" អធិប្បាយលទ្ធិរបស់បរវាទីនោះថា ធម៌ដែលសម្បយុត្តគ្នា រមែងបែករលត់ទៅ, តែធម៌ដែលវិប្បយុត្តគ្នារមែងតាំងនៅ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយតប ។ ពាក្យសួររបស់បរវាទីថា "**ជីវិតិន្ទ្រិយមាន ២ ឬ ?**" ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់សកវាទី ។ មែនពិត រូបជីវិតិន្ទ្រិយ និងអរូបជីវិតិន្ទ្រិយមាន, ទើបលោកពោលថា "សត្វរមែងរស់នៅ ដោយជីវិតិន្ទ្រិយទាំង ២ នុ៎ះឯង, រមែងស្លាប់ ព្រោះការរលត់ទៅនៃជីវិតិន្ទ្រិយទាំង ២ នោះដែរ" ។ ក៏ក្នុងខណៈចុតិ សូម្បីជីវិតិន្ទ្រិយទាំង ២ រមែងរលត់ព្រមគ្នាមែនពិត ៕

ចប់ជីវិតិន្ទ្រិយកថា

១១.កម្មហេតុកថា សម្តែងអំពីហេតុនៃកម្ម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងហេតុនៃកម្ម ឬកម្មជាហេតុ ៖

ក្នុងរឿងនោះ លទ្ធិនៃជនពួកណាថា "ព្រះអរហន្តអង្គណា ធ្លាប់ពោលមួលបង្កាច់ព្រះអរហន្តក្នុងភពមុន ដោយកម្មណា, ព្រះអរហន្តអង្គនោះ រមែងវិនាសចាកភាពជាព្រះអរហន្ត ព្រោះកម្មនោះជាហេតុ" ដូច្នេះ ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈ និងសមិតិយៈទាំងឡាយ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"ព្រោះហេតុនៃកម្ម"*** ដូច្នេះ សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចដែលពោលទុកក្នុងបរិហានិកថានុ៎ះឯង ។

បទថា ***"ព្រោះពោលមួលបង្កាច់ព្រះអរហន្តទាំងឡាយ"*** សេចក្តីថា ភាពជាព្រះអរហន្តនេះ រមែងវិនាស ព្រោះហេតុនៃកម្មណា, បរវាទីពោលដើម្បីឲ្យយល់ព្រមនូវកម្មនោះ ។ លំដាប់នោះ សកវាទីញុំាងបរវាទីឲ្យយល់ព្រមនូវក្រុមនោះ ហើយទើបពោលថា ***"មិនថានរណាដែលពោលមួលបង្កាច់ព្រះអរហន្តទេ"*** ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា ***"បើជនពួកណាគប្បីជាអ្នកពោលមួលបង្កាច់ព្រះអរហន្តដោយកម្មពួកណា យ៉ាងនេះមែន, ជនទាំងអស់នោះ គប្បីសម្រេចជាព្រះអរហន្តបានឬ ?"*** ដូច្នេះ

បរវាទីកាលមិនឃើញនិយាម ក្នុងការសម្រេចភាពជាព្រះអរហន្ត ដោយកម្មនោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។

ចប់អដ្ឋកថាកម្មហេតុកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.ឆគតិកថា, ២.អន្តរាភវកថា, ៣.កាមគុណកថា, ៤.កាមកថា, ៥.រូបធាតុកថា, ៦.អរូបធាតុកថា, ៧.រូបធាតុយា អាយតនកថា, ៨.អរូបេរូបកថា, ៩.រូបំកម្មន្តិកថា ១០.ជីវិតិន្ទ្រិយកថា, ១១.កម្មហេតុកថា ។

ចប់វគ្គទី ៨

វគ្គទី ៩

១.អានិសំសទស្សកថា សម្ដែងអំពីអានិសង្ស

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអានិសង្ស ៖

ក្នុងរឿងនោះ ការឆ្លើយបញ្ហា គឺការគូសបញ្ជាក់ក្នុងលទ្ធិរបស់សកវាទីថា "ការលះសំយោជនៈ រមែងមានដល់អ្នកឃើញសង្ខារទាំងឡាយ ដោយភាពជាទោស និងឃើញព្រះនិព្វានដោយភាពជាអានិសង្ស" ដូច្នេះ ក៏ជនពួកណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈទាំងឡាយថា

ការលះសំយោជនៈ រមែងមានដល់អ្នកឃើញព្រះនិព្វាន ដោយសេចក្ដីជាអានិសង្សប៉ុណ្ណោះ ព្រោះកាន់យកវាទៈរបស់សកវាទីត្រឹមតែ ១ ខ ក្នុងវាទៈ ២ ខនោះ ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅយកជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថា ***“បុគ្គលមនសិការនូវសង្ខារទាំងឡាយ”*** ជាដើម ដល់បរវាទីនោះ ដើម្បីសម្ដែងវិភាគវាទៈរបស់សកវាទីនោះ លោកកាន់យកហើយសូម្បីនូវភាពជាទោសក្នុង ***សង្ខារទាំងឡាយ*** ក៏លោកគប្បីឃើញដោយពិត ។

ក្នុងបញ្ហាថា ***“បុគ្គលមនសិការនូវសង្ខារទាំងឡាយដោយភាពជារបស់មិនទៀងផង, ជាអ្នកឃើញអានិសង្សក្នុងព្រះនិព្វានផង”*** គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូចតទៅនេះថា ៖

លទ្ធិរបស់បរវាទីទាំងនោះថា ការលះសំយោជនៈ រមែងមានដល់អ្នកឃើញអានិសង្សក្នុងព្រះនិព្វានដូច្នេះ; ទើបត្រូវសកវាទីសួរថា ***“បុគ្គលមនសិការនូវសង្ខារទាំងឡាយ ដោយភាពជារបស់មិនទៀង លះសំយោជនៈបានមិនមែនឬ ?”*** បរវាទីឆ្លើយតបថា ***“មែន”***; ដោយពាក្យនោះ ទើបសកវាទីពោលថា ***“បុគ្គលមនសិការនូវសង្ខារទាំងឡាយ ដោយភាពជារបស់មិនទៀងផង, ជាអ្នកឃើញអានិសង្សក្នុងព្រះនិព្វានផង”*** ដូច្នេះ ពាក្យនេះលោកឆ្លើយតបឬ ? លំដាប់នោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះ

សំដៅយកខណៈចិត្តតែមួយ, ត្រូវសកវាទីសួរគ្រាទី ២ ក៏លោកឆ្លើយតប ដោយអំណាចនៃចិត្តផ្សេងៗ ។ ក៏សកវាទីញាំញីបំណាច់របស់បរវាទីនោះហើយ ទើបសួរថា ***“ជាការប្រជុំនៃផស្សៈ ២ យ៉ាង នៃចិត្ត ២ យ៉ាងឬ ?”*** ព្រោះភាវៈនៃបុគ្គលដែលមនសិការសង្ខារ ដោយភាពជារបស់មិនទៀង ជាអ្នកមានប្រក្រតីឃើញអានិសង្សក្នុងព្រះនិព្វាន ព្រោះបរវាទីឆ្លើយតប ដោយការរួមតែម្យ៉ាងជាមួយគ្នាដូច្នេះ; បរវាទីកាលមិនឃើញការប្រជុំនៃផស្សៈ ២ យ៉ាងជាដើម ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាមានពាក្យថា ***“ដោយភាពជាទុក្ខ”*** ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ មានការសន្និដ្ឋានយ៉ាងណា ? គឺរមែងលះសំយោជនៈទាំងឡាយ ព្រោះមនសិការសង្ខារទាំងឡាយ ដោយភាពជារបស់មិនទៀងជាដើម, ឬរមែងលះសំយោជនៈរបស់អ្នកឃើញព្រះនិព្វាន, ឬក៏រមែងលះសំយោជនៈរបស់អ្នកធ្វើសូម្បីទាំងពីររួមគ្នា ។ បើថា ការលះសំយោជនៈ ព្រោះមនសិការសង្ខារដោយភាពជារបស់មិនទៀងជាដើមមុនមែន, ការលះនេះ ក៏គប្បីមានដោយវិបស្សនាចិត្តប៉ុណ្ណោះ, បើការលះសំយោជនៈដោយអំណាចនៃការតាមរឭក របស់អ្នកមានប្រក្រតីឃើញអានិសង្សមែន, ការលះនោះ ក៏គប្បីមានដោយវិបស្សនាចិត្តរបស់អ្នកឃើញនូវអានិសង្សក្នុងព្រះនិព្វានទ៉ុះឯង, បើថា ការលះសំយោជនៈ គប្បី

មានដល់អ្នកធ្វើសូម្បីទាំងពីររួមគ្នាមែន, ការប្រជុំនៃដស្សៈ ២ ដូងជាដើម ក៏គប្បីមាន សូម្បីយ៉ាងណាក្តី, កិច្ចរបស់អ្នកមនសិការសង្ខារដោយភាពជារបស់មិនទៀងជាដើម រមែងដល់ការសម្រេចក្នុងខណៈនៃមគ្គ ព្រោះសកវាទីរមែងត្រូវការឃើញអានិសង្សក្នុងព្រះនិព្វាន ដោយសភាពនៃធម៌ដែលកើតឡើងរបស់អ្នកប្រកាន់សង្ខារទាំងឡាយ ដោយភាពជារបស់មិនទៀងជាដើម ដោយប្រចក្សនោះឯងទៀត ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះបណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា "ការលះសំយោជនៈទាំងឡាយ របស់អ្នកឃើញអានិសង្សក្នុងព្រះនិព្វាន ដោយអំណាចនៃការឲ្យសម្រេចកិច្ចក្នុងអរិយមគ្គផងដោយអំណាចនៃការប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍ ដោយមនសិការសង្ខារទាំងឡាយ ដោយភាពជារបស់មិនទៀងជាដើមផង" ។ ព្រះសូត្រថា "ជាអ្នកពិចារណាឃើញថាជាសុខ... ក្នុងព្រះនិព្វាន" ជាដើម រមែងឲ្យសម្រេចក្នុងសភាពនៃធម៌ មានការតាមឃើញនូវសេចក្តីសុខក្នុងព្រះនិព្វាន មិនមែនឲ្យសម្រេចកិច្ចក្នុងការលះសំយោជនៈទាំងឡាយ ដោយត្រឹមតែការឃើញអានិសង្សក្នុងព្រះនិព្វានប៉ុណ្ណោះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រនេះសូម្បីបរវាទីនាំមកអាងហើយ ក៏មិនជាយ៉ាងនោះឡើយ ៕

ចប់អានិសង្សកថា

២.អមតារម្មណកថា

សម្តែងអំពីសំយោជនៈមានអមតៈជាអារម្មណ៍

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសំយោជនៈមានអមតៈជាអារម្មណ៍ បានដល់អមតៈ គឺព្រះនិព្វាន ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈថា សំយោជនៈមានអមតៈជាអារម្មណ៍ ព្រោះកាន់យកអត្ថ ដោយមិនប្រាជ្ញានូវការពិចារណានៃបទទាំងឡាយថា ***“បុថុជ្ជនដឹងព្រះនិព្វាន”*** *ជាដើម, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលនឹងបរវាទីថា* ***“អមតៈជាអារម្មណ៍របស់សំយោជនៈ”*** *ជាដើម ដើម្បីចោទថា បើសំយោជនៈមានអមតៈជាអារម្មណ៍បានមែន, អមតៈ ក៏ត្រូវប្រាកដថាជាអារម្មណ៍របស់សំយោជនៈបាន, បរវាទីបដិសេធពាក្យទាំងពួង ព្រោះខ្លាចខុសអំពីព្រះសូត្រ; បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីក្នុងវារៈទាំងពួង ដោយឧបាយនេះចុះ ។ ក៏ព្រះសូត្រដែលបរវាទីលើកមកថា* ***“បុថុជ្ជន... សម្គាល់ដឹងព្រះនិព្វាន ដោយភាពជាព្រះនិព្វាន”*** *នេះ លោកពោល*

សំដៅយកនិព្វានក្នុងទិដ្ឋធម៌ គឺក្នុងភព (បច្ចុប្បន្ន) នេះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ សេចក្តីនេះ ទើបមិនសម្រេចប្រយោជន៍ឡើយ ៕

ចប់អមតារម្មណកថា

៣.រូបំ សារម្មណន្តិកថា

សម្តែងអំពីរូបជាធម៌មានអារម្មណ៍

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងរូបជាធម៌មានអារម្មណ៍ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ពោលដោយអំណាចនៃអារម្មណប្បច្ច័យថា រូបឈ្មោះថា មានអារម្មណ៍ ព្រោះអត្ថថា មានបច្ច័យ, តែរូបនោះ ធ្វើធម៌ដទៃឲ្យជាអារម្មណ៍មិនបាន គឺសំដៅសេចក្តីថា ដឹងអារម្មណ៍មិនបាន ។ ក៏លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណា ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា "រូបមានអារម្មណ៍បានដោយមិនប្លែកគ្នា" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ដើម្បីសម្តែងការវិភាគអារម្មណ៍ ២ យ៉ាង ***គឺឱលុព្ភារម្មណ៍*** *បានដល់អារម្មណ៍ដែលជាគ្រឿងគោង និង* ***បច្ចយារម្មណ៍*** *បានដល់អារម្មណ៍គឺជាបច្ច័យ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយទំនងនៃព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ។*

*ក្នុងបញ្ហាថា **“មិនគប្បីពោលទេ”** ជាដើម ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់សកវាទីសំដៅយកឱលុព្ភារម្មណ៍ គឺអារម្មណ៍ដែលជាគ្រឿងតោង ។ សូម្បីក្នុងបញ្ហាទី ២ សកវាទីនោះឯង ឆ្លើយតបសំដៅយកអារម្មណ៍ គឺជាបច្ច័យ; ព្រោះហេតុដូច្នោះ ក្នុងទីនេះ ភាវៈនៃរូបនោះ ជាធម្មជាតិមានអារម្មណ៍សម្រេចហើយ ព្រោះអត្ថថា មានបច្ច័យប៉ុណ្ណោះ មិនមែនមានអារម្មណ៍ដែលជាគ្រឿងតោង ដោយប្រការដូច្នេះឡើយ ៕*

ចប់រូបំសារម្មណន្តិកថា

....

៩.អនុសយា អនារម្មណាតិកថា

សម្តែងអំពីអនុស័យជាធម៌មិនមានអារម្មណ៍

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអនុស័យជាធម៌មិនមានអារម្មណ៍ ៖

*ក្នុងរឿងនោះ ជនឯណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈ និកាយឯកច្ចៈ និងនិកាយឧត្តរាបថកៈថា “ឈ្មោះថាអនុស័យទាំងឡាយ គឺកិលេសដែលដេកត្រាំនៅក្នុងសន្តាន មិនប្រកបជាមួយចិត្តជាអហេតុកៈ ជាអព្យាក្រឹត ដោយហេតុនោះឯង គឺដោយហេតុដែលមិនប្រកបជាមួយចិត្តជាដើម ទើបជាអនារម្មណ៍” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា **“អនុស័យ”** ជាដើម ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យ*

ឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលនឹងបរវាទីថា **"អនុស័យជារូប"** ជាដើម ដើម្បីចោទថា "ធម្មតាអនុស័យមិនមានអារម្មណ៍ទេ អនុស័យនោះ ក៏នឹងគប្បីជាយ៉ាងនេះ គឺគប្បីដូចរូប" ជាដើម ។ ពាក្យថា **"កាមរាគៈ"** ជាដើម លោកសម្ដែងដោយភាពជាកាមរាគានុស័យ មិនមែនដោយសេចក្ដីដទៃឡើយ ។ ក្នុងបញ្ហាថា **"សង្ខារក្ខន្ធជាធម៌មិនមានអារម្មណ៍ឬ ?"** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកសង្ខារក្ខន្ធដែលសម្បយុត្តជាមួយចិត្ត; រមែងឆ្លើយតប ព្រោះសំដៅយកអនុស័យ ជីវិតិន្ទ្រិយ និងរូប មានកាយកម្មជាដើមថា ជាធម៌ដែលរាប់បញ្ចូលដោយសង្ខារក្ខន្ធ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអត្ថក្នុងវារៈទាំងពួង ដោយឧបាយនេះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងបញ្ហាថាជា **"អ្នកមានអនុស័យឬ ?"** អធិប្បាយថា បុថុជ្ជន ឈ្មោះថា ជាអ្នកនៅមានអនុស័យ ព្រោះភាវៈដែលគេនៅមិនទាន់បានលះ, តែសភាពនៃការប្រព្រឹត្តទៅរបស់អនុស័យទាំងឡាយ គឺការកើតរលត់ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មិនបានបញ្ញត្តទុកឡើយ; ***មែនពិត អនុស័យណា ដែលបុគ្គលណាលះមិនទាន់បាន, អនុស័យនោះ មិនរាប់ថា ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្នទេ; ក៏ប៉ុន្តែ អនុស័យនោះ ឈ្មោះថា ជាកិលេសដែលគប្បីលះដោយមគ្គ ព្រោះភាវៈជាអ្នកនៅលះមិនទាន់បានទុះឯង ទើបលោកពោលថា "ជារបស់មាន"*** ។ មួយវិញទៀត នរណាមួយ មិន

គប្បីពោលថា ធម៌ឈ្មោះនេះ ជាអារម្មណ៍របស់អនុស័យយ៉ាងនេះ គឺ លោកសំដៅយកចំពោះខណៈចិត្តដែលជាកុសល ឬអព្យាក្រឹត ដែលអនុស័យ មិនបានកើតសម្បយុត្តជាមួយ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ អារម្មណ៍របស់អនុស័យ នោះ ទើបលោកបដិសេធហើយ ។ សេចក្ដីពិត អារម្មណ៍នោះៗ រមែង មិនមានដល់អនុស័យតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះទេ, អារម្មណ៍នោះៗ រមែងមិនមាន ដល់កិលេសទាំងឡាយ សូម្បីមានរាគៈជាដើម ក៏ដូចគ្នា, ត្រង់នេះ លោក សំដៅយកខណៈដែលកិលេសទាំងនោះ មិនទាន់កើតសម្បយុត្តជាមួយនឹង ចិត្ត, ព្រោះហេតុដូច្នោះ សេចក្ដីនេះ ទើបមិនសម្រេចនូវភាវៈនៃអនុស័យ ទាំងឡាយ ជាធម៌មានអារម្មណ៍៕

ចប់អនុសយា អនារម្មណាតិកថា

កំណត់ហេតុ ៖

ការវិនិច្ឆ័យអនុសយកថា ក្នុងគម្ពីរកថាវត្ថុនេះ លោកសំដៅយក កិលេស ៧ យ៉ាង មានកាមរាគានុស័យជាដើម ដែលមិនទាន់បានលះ ដោយអរិយមគ្គ អនុសយក្កិលេសនេះឯង ខណៈដែលចិត្តជាកុសលក្ដី ជាអព្យាក្រឹតក្ដី លោកហៅថា ជាចិត្តវិប្បយុត្ត ព្រោះមិនប្រកបនឹងចិត្តក្នុង ខណៈនោះ ហៅថា អហេតុកៈ ព្រោះមិនមានហេតុប្រកបក្នុងខណៈនោះ

ហៅថា ជាអព្យាក្រឹត ព្រោះព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មិនព្យាករថា "ជាបុណ្យ ឬជាបាបក្នុងខណៈនោះ ដោយហេតុទាំង ៣ នេះឯង ទើបលោក ហៅថា ជាអនារម្មណ៍ គឺជាធម៌មិនមានអារម្មណ៍" ។

ចំណែកន័យរបស់អដ្ឋកថា អនុសយយមកៈខាងមុខ... លោកសម្ដែង ទុកដូច្នេះ ៖

អនុសយាតិ កេនដ្ឋេន អនុសយា ។ អនុសយនដ្ឋេន ។ល ។

សួរថា *អនុស័យទាំងឡាយ ឈ្មោះថា* ***អនុស័យ*** *ព្រោះអត្ថថា ដូចម្ដេច ?*

ឆ្លើយថា ព្រោះអត្ថថា ដេកត្រាំ ។

សួរថា *ឈ្មោះអត្ថថា ដេកត្រាំនេះ តើដូចម្ដេចដែរ ?*

ឆ្លើយថា ឈ្មោះអត្ថថា ដេកត្រាំនេះ មានការលះមិនបាន ជាអត្ថ អធិប្បាយថា អនុស័យទាំងនោះ ឈ្មោះថា រមែងដេកត្រាំនៅក្នុងសន្ដាន នៃសត្វ ព្រោះអត្ថថា នៅលះមិនទាន់បាន ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបលោក ហៅថា ***អនុស័យ*** *។*

ពាក្យថា ***"រមែងដេកត្រាំ"*** *អធិប្បាយថា អនុស័យទាំងនោះ មាន ហេតុដ៏សមគួរហើយ ទើបកើតឡើង ។ម្យ៉ាងទៀត អធិប្បាយថា បើ អាការ គឺការលះមិនទាន់បាននៅមាន ព្រោះអនុស័យទាំងឡាយនៅមាន ។*

ក្នុងទីនេះ លោកឆ្លើយតបថា "អនុស័យ គឺអាការដែលលះមិនទាន់បាន" ។ ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា "***អនុស័យ***" លោកហៅកិលេសដែលមានកម្លាំង ព្រោះអត្ថថា លះមិនបាន ។ អធិប្បាយថា អនុស័យនោះ ជាចិត្តសម្បយុត្ត ជាសារម្មណៈ ជាសហេតុកៈ ព្រោះអត្ថថា មានបច្ច័យជាអកុសលតែម្យ៉ាង ទាំងជាអតីតខ្លះ ជាអនាគតខ្លះ ជាបច្ចុប្បន្នខ្លះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ កាលពោលថា "អនុស័យរមែងកើតឡើង" ដូច្នេះ រមែងគួរ ។ ក្នុងទីនេះ លោកកាន់យកពាក្យដែលពោលមកនេះ ជាប្រមាណ ។ ក្នុងគម្ពីរយមកៈនេះ មានការធានាសេចក្ដីដល់គម្ពីរកថាវត្ថុ និងគម្ពីរដទៃៗទៀតដែរ ដូចពោលថា ៖

ក្នុងគម្ពីរអភិធម្មកថាវត្ថុ លោកបដិសេធវាទៈទាំងពួងថា អនុស័យទាំងឡាយជាអព្យាក្រឹត ជាអហេតុកៈ និងជាចិត្តវិប្បយុត្ត សំដៅដល់ខណៈនោះ ចិត្តកំពុងនៅជាកុសល ឬអព្យាក្រឹត ។

ក្នុងគម្ពីរបដិសម្ភិទាមគ្គ លោកធ្វើពាក្យសួរថា "បុគ្គលរមែងលះកិលេសទាំងឡាយ សូម្បីជាបច្ចុប្បន្នឬ ?" ដូច្នេះ ហើយឆ្លើយថា "បុគ្គលឈ្មោះថា រមែងលះអនុស័យដែលមានកម្លាំង ព្រោះភាវៈនៃអនុស័យទាំងឡាយ ជាសភាវៈមានរហូតដល់បច្ចុប្បន្ន" ។

ក្នុងធម្មសង្គហៈ ត្រង់ការចែកបទមោហៈ លោកពោលការកើតឡើងនៃអវិជ្ជានុស័យ និងអកុសលចិត្តថា "***អវិជ្ជានុស័យ បានដល់ អនុស័យ***

គឺអវិជ្ជា, អវិជ្ជាបរិយុដ្ឋាន បានដល់ បរិយុដ្ឋាន គឺអវិជ្ជា, អវិជ្ជាលង្គី បានដល់ គន្លឹះ គឺអវិជ្ជា, អកុសលមូល គឺមោហៈនេះ មានក្នុងសម័យណា សម័យនោះ ក៏មានមោហៈ" ។

ក្នុង **អនុសយយមកៈ** នុ៎ះឯង ត្រង់ឧប្បជ្ជវារៈ គឺវារៈពោលដោយការកើតឡើង វារៈឯណាមួយនៃមហាវារៈ ៧ លោកពោលពាក្យជាដើមទុកថា "កាមរាគានុស័យ រមែងកើតដល់បុគ្គលណា បដិឃានុស័យ ក៏រមែងកើតដល់បុគ្គលនោះមែនទេ ?" ដូច្នេះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យណា ដែលលោកពោលហើយថា "រមែងដេកត្រាំ ពាក្យនោះ អធិប្បាយថា អនុស័យទាំងឡាយនោះ មានហេតុដ៏សមគួរហើយ រមែងកើតឡើង" ដូច្នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ពាក្យនោះ លោកពោលល្អហើយ ដោយបែបផែននេះជាប្រមាណ ។ សូម្បីពាក្យណាដែលលោកពោលទុកជាដើមថា "អនុស័យជាចិត្តសម្បយុត្ត ជាសារម្មណ៍" ដូច្នេះ សូម្បីពាក្យនោះ ក៏ឈ្មោះថាលោកពោលទុកល្អហើយដែរ ។ ពាក្យថា ក៏ឈ្មោះថា "អនុស័យជារបស់សម្រេចហើយ ជាចិត្តសម្បយុត្ត ជាអកុសលធម៌" ដូច្នេះ គប្បីដល់សេចក្ដីចុងក្រោយក្នុងទីនេះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានកាមរាគា-

នុស័យជាដើមថា ៖

កាមរាគៈនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា ***អនុស័យ*** ព្រោះអត្ថថា នៅលះមិនទាន់បាន ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា កាមរាគានុស័យ ។ សូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ តទៅលោកបានបញ្ជាក់បន្ថែមទៅទៀតថា "អនុស័យកើតទីណាខ្លះ ?" ដូចពាក្យថា ៖

ឥឡូវនេះ ដើម្បីប្រកាសនូវទីជាកន្លែងកើតឡើងនៃអនុស័យទាំងឡាយនោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ពាក្យថា **"តត្ថ កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ** = កាមរាគានុស័យ រមែងដេកត្រាំក្នុងកាមធាតុនោះ" ជាដើម, សូមលោកអ្នកឆ្ងៀវឈ្លាសស្រាវជ្រាវក្នុងអនុសយយមកៈនុ៎ះចុះ ។

សរុបសេចក្តីមក ពាក្យថា អនុស័យដែលពោលទុកក្នុងគម្ពីរកថាវត្ថុនោះ មានបំណងយកតែម្យ៉ាង, ដែលពោលទុកក្នុងគម្ពីរអនុសយយមកៈនោះ បំណងយកតែម្យ៉ាង, ន័យទាំងពីរនេះ កាលពិចារណាហើយ ក៏ត្រឹមត្រូវដូចគ្នាដែរ ៕

៥.ញាណំ អនារម្មណន្តិកថា

សម្តែងអំពីញាណមិនមានអារម្មណ៍

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងញាណមិនមានអារម្មណ៍ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ព្រះអរហន្តដែលបរិបូណ៌ដោយចក្ខុវិញ្ញាណ គឺចក្ខុ-វិញ្ញាណចិត្តរបស់លោកកំពុងកើត គេហៅថា មានញាណ គឺមានបញ្ញា, តែអារម្មណ៍របស់ញាណក្នុងខណៈដែលចក្ខុវិញ្ញាណចិត្តកំពុងកើតនោះ មិនមាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ លទ្ធិនៃជនទាំងឡាយណា ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "ញាណរបស់ព្រះអរហន្ត ជាធម៌មិនមានអារម្មណ៍" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយក្នុងរឿងអនុស័យនុ៎ះចុះ ៕

ចប់ញាណំអនារម្មណន្តិកថា

- - - - - - - - - - - -

៦.អតីតានាគតារម្មណកថា

សម្តែងអំពីចិត្តដែលមានអតីត និងអនាគតជាអារម្មណ៍

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងចិត្តដែលមានអតីត និងអនាគតជាអារម្មណ៍ ៖

ក្នុងរឿងនោះ អតីត និងអនាគត ឈ្មោះថា មិនមាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុសដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា "តទារម្មណចិត្តនោះ មិនគប្បីមានអារម្មណ៍ ព្រោះភាវៈនៃអារម្មណ៍មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលចិត្តដែលមានអតីត និងអនាគត ជាអារម្មណ៍នោះថា ជាចិត្តដែលមិនមានអារម្មណ៍" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"ចិត្តដែលមានអតីត និងអនាគត ជាអារម្មណ៍"*** ជាដើម ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីកាន់យកតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ៕

ចប់អតីតានាគតារម្មណកថា

....

៧.ខិតក្កានុបត្តិកថា

សម្តែងអំពីចិត្តប្រកបជាមួយនឹងវិតក្កៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងចិត្តប្រកបជាមួយនឹងវិតក្កៈ គឺសំដៅសេចក្តីថា ចិត្តធ្លាក់ទៅតាមវិតក្កៈ ឬហៅថា ចិត្តកើតឡើងតាមវិតក្កៈ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ឈ្មោះថា ចិត្តដែលប្រកបជាមួយនឹងវិតក្កៈ មាន ២ យ៉ាង គឺដោយអារម្មណ៍ម្យ៉ាង និងដោយសម្បយោគម្យ៉ាង; ក្នុងពីរយ៉ាងនោះ ចិត្តទាំងអស់ ឈ្មោះថា ជាធម៌ប្រកបជាមួយវិតក្កៈ ព្រោះមិនមានការកំណត់ពិតប្រាកដថា "ឈ្មោះថា ចិត្តដួងឯណោះ មានអារម្មណ៍ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយវិតក្កៈ" ដូច្នេះ, តែចិត្តទាំងអស់នោះ ឈ្មោះថា មិនប្រកបជាមួយនឹងវិតក្កៈ ព្រោះសភាពនៃចិត្តដែលវិប្បយុត្តជាមួយវិតក្កៈ រមែងមាន, ជនណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយខត្តរាបថកៈទាំង-ឡាយថា " ចិត្តទាំងពួង ប្រកបជាមួយវិតក្កៈ ដោយមិនបែកគ្នាឡើយ ព្រោះមិនធ្វើការវិភាគអត្ថនេះ ដោយប្រការយ៉ាងនេះ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីកាន់យកតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ។

ចប់វិតក្កានុបត្តិកថា

៨.វិតក្កវិប្ផារសទ្ទកថា

សម្ដែងអំពីការផ្សាយទៅនៃវិតក្កៈជាសំឡេង

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការផ្សាយទៅនៃវិតក្កៈជាសំឡេង ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនពួកណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈទាំងឡាយថា "ការផ្សាយចេញទៅនៃវិតក្កៈនោះឯងជាសំឡេង ព្រោះព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ' ***វិតក្ក និងវិចារៈ ជាវចីសង្ខារ"*** *ដូច្នេះ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ រាល់ពេលដែលបុគ្គលត្រិះរិះ ពិចារណា ដោយហោចទៅ សូម្បីក្នុងវេលាប្រព្រឹត្តទៅនៃមនោធាតុដូច្នោះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***"រាល់ពេលដែលត្រិះរិះ"*** *ជាដើម សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលនឹងបរវាទីនោះថា* ***"រាល់ពេលដែលពាល់ត្រូវ"*** *ជាដើម ដើម្បីចោទថា "ប្រសិនបើ ហេតុត្រឹមតែការផ្សាយចេញទៅនៃវិតក្កៈជាសំឡេងមែន, សូម្បីការផ្សាយចេញទៅនៃផស្សៈជាដើម ក៏គប្បីជាសំឡេងដែរ" ដូច្នេះ; បរវាទី កាលមិនឃើញសេចក្ដីប្លែកគ្នារបស់ព្រះសូត្រដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា* ***"ការផ្សាយចេញទៅនៃវិតក្កៈ ជាសំឡេងដែលគប្បីដឹងបានដោយសោតវិញ្ញាណ"*** *សេចក្ដីថា សកវាទីធ្វើបញ្ហាសួរថា "ហេតុត្រឹមតែការផ្សាយចេញទៅនៃវិតក្កៈនុ៎ះឯងជាសំឡេង មិនធ្វើបញ្ហាសួរដល់សំឡេងដែលកើតឡើង ព្រោះការផ្សាយ*

ចេញទៅនៃវិតក្កៈរបស់អ្នកវង្វេង ឬភ្លេចសតិ” ដូច្នេះ, ទើបបរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។ ព្រោះលទ្ធិនោះឯង ទើបសកវាទីសម្ដែង ពាក្យពេចន៍នេះថា “ការផ្សាយទៅនៃវិតក្កៈ មិនមែនជាសំឡេងដែលគប្បីដឹង បានដោយសោត-វិញ្ញាណ... មិនមែនឬ ?” ដូច្នេះ មែនពិត គេពោលនូវហេតុត្រឹមតែការផ្សាយចេញទៅនៃវិតក្កៈប៉ុណ្ណោះថា ជាសំឡេង, តែសំឡេងនោះ បុគ្គលមិនគប្បីដឹងបានដោយសោតវិញ្ញាណឡើយ; តែបរវាទីពោលថា សំឡេងនោះគប្បីដឹងបានដោយសោតវិញ្ញាណនោះឯង ព្រោះព្រះបាលីថា “បុគ្គលស្ដាប់សំឡេងដែលផ្សាយចេញទៅនៃវិតក្កៈហើយ គេរមែងសន្និដ្ឋាន គឺរមែងដឹងដល់ចិត្តរបស់អ្នកដទៃបាន” [១២] ៕

ចប់វិតក្កវិប្ផារសទ្ទកថា

═══ ═══ ═══

៩.នយថាចិត្តស្សវាចាតិកថា

សម្ដែងអំពីអ្នកមិនមានការគិតយ៉ាងណា ក៏មានវាចាបាន [១៣]

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអ្នកមិនមានការគិតយ៉ាងណា ក៏មានវាចាបាន គឺសំដៅសេចក្ដីថា វាចាមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនណាមានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយ

---

[១២] ទី. បា. ។

[១៣]ម្យ៉ាងទៀត ប្រែថា រឿងវាចាមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។

បុព្វសេលិយៈទាំងឡាយថា "បុគ្គលខ្លះគិតថា 'យើងនឹងពោលម្យ៉ាង' តែរមែងពោលម្យ៉ាងវិញ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបវាចាឈ្មោះថា មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត មិនបណ្តោយទៅតាមចិត្ត, សូម្បីវៀរចិត្តចេញហើយ វាចាក៏រមែងប្រព្រឹត្តទៅបាន" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅ ដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថា "បុគ្គលអ្នកមិនមានផស្សៈ" ជាដើម ដើម្បីចោទបរវាទីនោះថា "បើចិត្តដែលជាហេតុឲ្យវាចាកើតឡើងមិនមានទេ, សូម្បីធម៌ទាំងឡាយ មានផស្សៈជាដើម ក៏មិនគប្បីមានក្នុងខណៈនោះដែរ" ។

ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***"បុគ្គលមិនប្រាថ្នានឹងពោល"*** ជាដើម អធិប្បាយថា បុគ្គលគិតថា "យើងនឹងពោលពាក្យម្យ៉ាង" សូម្បីពោលនូវពាក្យម្យ៉ាងទៀត គេរមែងឈ្មោះថា ជាអ្នកប្រាថ្នានឹងពោលនោះឯង ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយបដិសេធថា មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ ។ ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***"បុគ្គលខ្លះដែលគិតថា 'នឹងពោលម្យ៉ាង' ក៏ពោលចេញម្យ៉ាងទៀត... រមែងមានមិនមែនឬ ?"*** ជាដើម អធិប្បាយថា បុគ្គលណា ប្រាថ្នានឹងពោលពាក្យណាមួយ ក្នុងកាលមុន គេក៏គប្បីពោលពាក្យនោះ គឺពាក្យដែលគិតទុកអំពីដើមនោះ ក្នុងទីនេះ លោកសំដៅយកចិត្តរបស់អ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹង

ពោលមានមុ្យាង, ចិត្តដែលជាហេតុឲ្យពោល ក៏មានមុ្យាង, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា វាចាមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ព្រោះមិនដូចចិត្តដែលជាចំណែកខាងដើម ដោយហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា មិនត្រឹមត្រូវដោយអស់សេចក្តី, តែចិត្តណាដែលមានក្នុងកាលមុន ចិត្តនោះ មិនជាហេតុឲ្យពាក្យនិយាយកើតឡើង ក៏ទេ, លោកបដិសេធសំដៅយកសេចក្តីថា វាចានោះ មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្តត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះឡើយ ។ ដោយឧទាហរណ៍នេះ សូម្បីលទ្ធិបរវាទីដែលតាំងទុកហើយថា "អ្នកមិនមានសេចក្តីគិតយ៉ាងណា ក៏មានវាចាបាន គឺសំដៅសេចក្តីថា វាចាមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត" ដូច្នេះ រមែងជាលទ្ធិតាំងនៅមិនបានឡើយ ៕

ចប់នយថាចិត្តសុវាចាតិកថា

១០.នយថាចិត្តសុក្រាយកម្មន្តិកថា

សម្តែងអំពីអ្នកមិនមានការគិតយ៉ាងណា ក៏មានកាយកម្មបាន

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអ្នកមិនមានការគិតយ៉ាងណា ក៏មានកាយកម្មបាន គឺសំដៅសេចក្តីថា កាយកម្មមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនពួកណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈទាំងឡាយថា "បុគ្គលខ្លះ ដែលគិតថា 'នឹងទៅក្នុងទីកន្លែងមួយ' , តែក៏ទៅក្នុងទីកន្លែងមួយទៀត ព្រោះហេតុណា, ព្រោះ

ហេតុនោះ ទើបកាយកម្មមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត មិនអនុរូបដល់ចិត្ត មិនស្រប តាមចិត្ត, សូម្បីវៀរចិត្តចេញ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅបាន” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់ សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យ ដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយក្នុងពេលមុនចុះ ៕

ចប់នយថាចិត្តស្សកាយកម្មន្តិកថា

១១.អតីតានាគតេហិ សមន្នាគតកថា[១៤]

សម្ដែងអំពីបុគ្គលអ្នកប្រកបដោយអតីត និងអនាគត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបុគ្គលអ្នកប្រកបដោយអតីត និង អនាគត ៖

ក្នុងរឿងនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបបញ្ញត្តិ ២ យ៉ាង គឺសមន្នាគត-ប្បញ្ញត្តិ បានដល់ បញ្ញត្តិពាក្យថា អ្នកប្រកប និងបដិលាភប្បញ្ញត្តិ បានដល់ បញ្ញត្តិពាក្យថា ការបានចំពោះ; ក្នុងបញ្ញត្តិ ២ យ៉ាងនោះ អ្នកដល់ព្រម ដោយបច្ចុប្បន្នធម៌ លោកហៅថា សមន្នាគតៈ; ចំណែកសមាបត្តិទាំងឡាយ របស់អ្នកបានឈាន ៨ មិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខណៈជាមួយគ្នា គឺចំណែកមួយ ជាអតីត, ចំណែកមួយជាអនាគត និងចំណែកមួយទៀត ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏ពិតមែនហើយ; ប៉ុន្តែលោកក៏ហាមថា ***លាភី*** អ្នកមានប្រក្រតីបាន ព្រោះ

[១៤] ក្នុងអភិធម្មបិដក ជាអតីតានាគតបច្ចុប្បន្នកថា ។

ភាពជាអ្នកចាក់ធ្លុះហើយ ជាសភាពមិនវិនាសទៅ ។

ក្នុងបញ្ហានោះ ជនណា មិនកាន់យកការវិភាគយ៉ាងនេះ មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈទាំងឡាយថា "ឈានទាំងឡាយសូម្បីជាអតីត និងអនាគតរមែងមានដល់អ្នកបានឈាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ឈានលាភីបុគ្គលនោះ រមែងជាអ្នកប្រកបដោយអតីតខ្លះ ដោយអនាគតខ្លះ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយយល់មែនពិត ។ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា ***បុគ្គលអ្នកមានប្រក្រតីសម្លឹងវិមោក្ខ ៨ ជាដើម ជាខពិសោធន៍នៃភាពជាអ្នកបាន (លាភីបុគ្គល) គឺអ្នកបានសមាបត្តិ ៨,*** មិនមែនសាកល្បងភាពជាអ្នកប្រកបដោយអតីត និងអនាគតទេ ៕

ចប់អតីតានាគតេហិ សមន្នាគតកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.អានិសង្សកថា, ២.អមតារម្មណកថា, ៣.រូបំសារម្មណន្តិកថា, ៤.អនុសយា អនារម្មណាតិកថា, ៥.ញាណំអនារម្មណន្តិកថា, ៦.អតីតា-នាគតារម្មណកថា, ៧.វិតក្កានុបតិ្តកថា, ៨.វិតក្កវិប្ផារសទ្ទកថា, ៩.នយថា-ចិត្តស្សវាចាតិកថា, ១០.នយថាចិត្តស្សកាយកម្មន្តិកថា, ១១.អតីតា-នាគតេហិ សមន្នាគតកថា ។

ចប់វគ្គទី ៩

វគ្គទី ១០

១.និរោធកថា សម្ដែងអំពីការរលត់

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការរំលត់ ៖

ក្នុងរឿងនោះ លទ្ធិនៃជនពួកណា ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈទាំង-ឡាយថា "ខន្ធ ៥ គឺនាមក្ខន្ធ ៤ ដែលដល់នូវការរាប់ថា ជាកិរិយា, ឬជាកុសល, ឬក៏ជាអកុសល និងរូបដែលមានចិត្តជាសមុដ្ឋាន រមែងកើតឡើង ព្រមជាមួយនឹងភង្គខណៈ គឺខណៈនៃការរលត់របស់ភវង្គចិត្តដែលដល់នូវការរាប់ថា ខន្ធដែលស្វែងរកការកើត; ព្រោះថា កាលខន្ធទាំងនោះមិនទាន់កើត ភវង្គចិត្តរលត់ទៅហើយ ការដាច់តំណរបស់សន្តតិ គប្បីមាន" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា "កាលខន្ធ ៥ ត្រូវស្វែងរកឧប្បត្តិ" ជាដើម ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ សូម្បីក្នុងបទទាំង ៤ ថា **ឧប្បត្តេសិយេ** *= កាលបើខន្ធ ៥ ត្រូវស្វែងរកឧប្បត្តិនោះ ជាសត្តមី ឯកវចនៈ ចុះក្នុងអត្ថនៃសត្តមី ពហុវចនៈ, ក៏ក្នុងពាក្យនេះ លោកអធិប្បាយថា កាលខន្ធ ៥ ត្រូវស្វែងរកនូវការកើត មិនទាន់រលត់ ។ ពាក្យថា* ***"ខន្ធ ១០"*** *សកវាទីពោលដោយអំណាចនៃខន្ធ ៥ ដែលស្វែងរកការកើត និងខន្ធ ៥ ដែលជាកិរិយា សំដៅដល់ខន្ធរបស់ព្រះអរហន្តដែលមិនត្រូវស្វែងរកការកើត ។*

ក្នុងបញ្ហាដំបូងនោះ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធដោយសំដៅយកខន្ធទាំង

នោះ ឈ្មោះថា មាន ៥ ប៉ុណ្ណោះ ដោយអំណាចនៃលក្ខណៈរបស់ខន្ធ និងដោយអំណាចនៃកិរិយា ។ ក្នុងបញ្ហាទី ២ បរវាទីឆ្លើយតបសំដៅយកសេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃខន្ធ ៥ ដោយអំណាចនៃខន្ធដែលកើតមុន និងកើតក្រោយព្រមទាំងដោយអំណាចនៃខន្ធដែលស្វែងរកការកើត និងខន្ធដែលជាកិរិយាគឺខន្ធ ដែលមិនស្វែងរកការកើត ។ ត្រូវសកវាទីសួរថាជា ***"ការប្រជុំនៃផស្សៈ ២ ។ល។ នៃចិត្ត ២ ឬ ?"*** *ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានខអាងក្នុងព្រះសូត្រ ។ ពាក្យថា* ***"ខន្ធ ៤ ដែលជាកិរិយា"*** *សេចក្ដីថាសកវាទីកាន់យកនាមក្ខន្ធ ៤ ដែលជាកុសល ឬអកុសល ដោយវៀរចាករូប ។ ពាក្យថា* ***"ញាណដែលជាកិរិយា"*** *បានដល់ ញាណដែលមិនមានអារម្មណ៍របស់ព្រះអរហន្ត ក្នុងខណៈដែលលោកដល់ព្រមដោយចក្ខុវិញ្ញាណ-ចិត្ត ដែលបរវាទីយល់ព្រមហើយ ។ ពាក្យថា* ***"កាលខន្ធ ៥ ដែលស្វែងរកឧប្បត្តិរលត់ទៅហើយ មគ្គក៏កើតឡើងបានឬ ?"*** *ជារបស់បរវាទី, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់សកវាទី, ព្រោះកាលបើខន្ធ ៥ ដែលស្វែងរកការកើតមិនទាន់រលត់ហើយ មគ្គក៏មិនទាន់កើតឡើង ។ ពាក្យសួរដោយលេសន័យរបស់បរវាទីថា* ***"អ្នកស្លាប់ហើយ ញុំាងមគ្គឱ្យកើតបាន... ឬ ?"*** *សកវាទីឆ្លើយបដិសេធថា* ***"មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ"*** *ក៏ព្រោះថា ចាប់តាំងអំពីបដិសន្ធិ រហូតដល់ចុតិចិត្ត សត្វឈ្មោះថា មានជីវិតរស់នៅនោះឯង ។*

ចប់និរោធកថា

....

២.រូបំមគ្គោតិកថា សម្តែងអំពីរូបជាមគ្គ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងរូបជាមគ្គ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហិសាសកៈ សមិតិយៈ និងមហាសង្ឃិកៈថា “សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តៈ សម្មាអាជីវៈ ជារូប” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***រូបរបស់បុគ្គលអ្នកមានការព្រមព្រៀងដោយមគ្គ*** *ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថា* ***“រូបនោះ ជាធម៌មានអារម្មណ៍”*** *ជាដើម ដើម្បីនឹងចោទបរវាទីនោះ ដោយពាក្យថា “បើសម្មាវាចាជាដើម ជារូប, មិនមែនជាវិរតិតាមលទ្ធិរបស់លោកទេ, មគ្គ មានសម្មាទិដ្ឋិជាដើម ជាសភាវៈដែលមានអារម្មណ៍ជាដើម យ៉ាងណា, សូម្បីរូបនោះ ក៏គប្បីមានយ៉ាងនោះ” ដូច្នេះ ។ ក្នុងបញ្ហានោះ គប្បីជ្រាបពាក្យបដិសេធ និងពាក្យយល់ព្រមតាមសមគួរ ដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕*

ចប់រូបំមគ្គោតិកថា

\- - - - - -

៣.បញ្ចវិញ្ញាណសមង្គិមគ្គភាវនាកថា

សម្តែងអំពីអ្នកព្រមព្រៀងដោយបញ្ចវិញ្ញាណចម្រើនមគ្គ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអ្នកព្រមព្រៀងដោយបញ្ចវិញ្ញាណ បចម្រើនមគ្គ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនពួកណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈទាំងឡាយថា "ការចម្រើនមគ្គមានដល់អ្នកព្រមព្រៀងដោយបញ្ចវិញ្ញាណ" ព្រោះអាស្រ័យព្រះសូត្រថា "ភិក្ខុឃើញរូបដោយចក្ខុហើយ រមែងមិនកាន់យកដោយនិមិត្តទេ" ជាដើម, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ខណៈនោះទើបសកវាទីពោលថា ***"វិញ្ញាណ ៥ មានធម៌ដែលកើតឡើងហើយ មិនមែនឬ ?"*** ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "បើការចម្រើនមគ្គ មានដល់អ្នកព្រមព្រៀងដោយវិញ្ញាណ ៥ នោះមែន, មគ្គក៏គប្បីមានគតិដូចវិញ្ញាណ ៥ ឬវិញ្ញាណ ៥ ក៏គប្បីមានគតិដូចមគ្គដែរ, តែបញ្ចវិញ្ញាណទាំងនោះ មិនមានគតិដូចមគ្គទេ ព្រោះមិនមានព្រះនិព្វានជាអារម្មណ៍ទាំងមិនមែនជាលោកុត្តរ, សូម្បីមគ្គក៏មិនមានគតិដូចបញ្ចវិញ្ញាណដែរ ព្រោះសង្គ្រោះគ្នាដោយលក្ខណៈនៃបញ្ចវិញ្ញាណទាំងនោះមិនបាន" ។

ក្នុងសេចក្តីនោះ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយថា បើមគ្គភាវនាគប្បីមានដល់អ្នកព្រមព្រៀង ដោយបញ្ចវិញ្ញាណមែន, មគ្គដែលសម្បយុត្តដោយមនោវិញ្ញាណណា, សូម្បីមនោវិញ្ញាណនោះ ក៏គប្បីមានដល់អ្នកព្រមព្រៀងដោយបញ្ចវិញ្ញាណបាន; កាលបើមានសេចក្តីដូច្នេះ ពាក្យដែលជាលក្ខណៈ

នេះឯង លោកពោលថា ***“បញ្ចវិញ្ញាណមានធម៌ដែលកើតឡើងហើយជាវត្ថុ”*** ជាដើម, លោកមិនគប្បីពោលពាក្យនោះយ៉ាងនេះទេ, គួរតែពោលថា “វិញ្ញាណ ៦” ; តែលោកមិនពោលយ៉ាងនេះឡើយ គួរពោលតែត្រឹមពាក្យថា “បញ្ចវិញ្ញាណ” ដូច្នេះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ នរណាមួយមិនគប្បីពោលថា “មគ្គភាវនាមានដល់អ្នកព្រមព្រៀងដោយបញ្ចវិញ្ញាណ” ដូច្នេះទេ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ មានអធិប្បាយត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបសកវាទីឲ្យបរវាទីយល់ព្រមលក្ខណៈនោះ ហើយពោលថា ***“ព្រោះហេតុនោះឯង លោកមិនគប្បីពោលថា បុគ្គលដែលមានការព្រមព្រៀងដោយវិញ្ញាណ ៥ ញុំាងមគ្គឱ្យកើតបានឡើយ”*** ។

ន័យមួយទៀត វិញ្ញាណ ៥ មានធម៌ដែលកើតឡើងហើយ ជាវត្ថុ, ចំណែកមគ្គសូម្បីមិនមានវត្ថុ ក៏កើតឡើងបាន, វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មានធម៌ដែលកើតឡើងហើយជាអារម្មណ៍, មគ្គមានអារម្មណ៍ដែលនរណាមួយមិនគប្បីពោលបានឡើយ, មានព្រះនិព្វានជាអារម្មណ៍ដែលនរណាមួយ មិនគប្បីពោលថា ព្រះនិព្វានកើត ថាកើតឡើង វិញ្ញាណ ៥ មានវត្ថុដែលកើតមុន, មគ្គ សូម្បីមិនមានវត្ថុ ក៏កើតបាន; វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មានអារម្មណ៍កើតមុន, មគ្គមិនមានអារម្មណ៍កើតមុនទេ, វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មានធម៌ខាងក្នុងជាវត្ថុ, មគ្គ សូម្បីមិនមានវត្ថុ ក៏កើតបាន; វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មានធម៌ខាងក្រៅជាអារម្មណ៍ ដោយអំណាចនៃរូបជាដើម,

មគ្គ មានព្រះនិព្វានជាអារម្មណ៍; វិញ្ញាណ ៥ មានវត្ថុធម៌ដែលនៅមិនទាន់បែកធ្លាយជាវត្ថុ ព្រោះធ្វើវត្ថុដែលនៅមិនទាន់បែកធ្លាយឲ្យជាទីអាស្រ័យហើយប្រព្រឹត្តទៅ, សូម្បីមគ្គមិនមានវត្ថុ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅបាន; វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មានធម៌ដែលនៅមិនទាន់បែកធ្លាយទៅជាអារម្មណ៍ ព្រោះប្រារព្ធរូបជាដើម ដែលនៅមិនទាន់បែកធ្លាយនោះឯងហើយប្រព្រឹត្តទៅ, មគ្គមានព្រះនិព្វានជាអារម្មណ៍; វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មានវត្ថុផ្សេងៗ, មគ្គមិនមានវត្ថុ ឬមានវត្ថុមួយ; វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មិនសោយអារម្មណ៍របស់គ្នានឹងគ្នាទេ ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអារម្មណ៍របស់ខ្លួនៗ មានរូបារម្មណ៍ជាដើម, មានវត្ថុផ្សេងៗ, មគ្គរមែងមិនធ្វើរូបារម្មណ៍ជាដើម សូម្បីត្រឹមតែមួយ ឲ្យជាអារម្មណ៍; វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មិនរួមគ្នា ព្រោះធ្វើកិរិយាមនោធាតុ ឲ្យជាបុរេចារិកហើយ ទើបកើត បើមិនមានមនសិការទេ ក៏មិនកើតឡើង, មគ្គក៏មិនមានអាវជ្ជនៈឡើយ; វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ បរិបូណ៌ដោយការទទួលអារម្មណ៍ជាដើម ទើបកើតឡើង, មគ្គមិនលាមក គឺមិនមានភាពចុះឱនថយឡើយ; វិញ្ញាណ ទាំង ៥ នោះ រមែងកើតឡើងដោយការប្របល់គ្នានឹងគ្នា គឺសំដៅសេចក្តីថា កើតមុនខ្លះ កើតក្រោយខ្លះ មិនមានរបៀបថា តើណាកើតមុន ឬកើតក្រោយ ការកើតមុន កើតក្រោយរបស់មគ្គរួមគ្នានឹងវិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មិនមាន ព្រោះមគ្គកើតក្នុងខណៈនៃវិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មិនបាន; ក្នុងសម័យដែលវិបស្សនាញាណ

ចាស់ក្លា ក្នុងអរូបភពដែលជាទីអាស្រ័យ វិញ្ញាណ ៥ មិនកើតក្តី មគ្គក៏កើតបាន, វិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ មិនកើតជាប់តគ្នានឹងគ្នា ព្រោះមានសម្បដិច្ឆន្នចិត្តជាដើម ខណ្ឌក្នុងចន្លោះ, ការខណ្ឌក្នុងចន្លោះដោយសម្បដិច្ឆន្នចិត្តជាដើមរបស់មគ្គមិនមានឡើយ ។ សូម្បីកិច្ចត្រឹមតែការសោយអារម្មណ៍ ព្រោះការធ្លាក់ទៅនៃវិញ្ញាណ ៥ ក្នុងអារម្មណ៍ណាមួយមិនមាន, កិច្ចរបស់មគ្គមានការដកចេញនូវកិលេស; ក្នុងសេចក្តីនេះ មានអធិប្បាយត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបសកវាទីឲ្យបរវាទីយល់ព្រមនូវសេចក្តីនៃមគ្គមិនមានគតិដូចវិញ្ញាណទាំង ៥ នោះ ដោយអាការទាំងនេះ ហើយទើបពោលថា "ក៏មិនគប្បីនិយាយថា 'បុគ្គលដែលព្រមព្រៀងដោយវិញ្ញាណ ៥ ញុំាងមគ្គឲ្យកើតបាន" ដូច្នេះទេ ។

ពាក្យថា **"ប្រារព្ធសេចក្តីសូន្យ"** សេចក្តីថា សកវាទីសួរថា "លោកុត្តរមគ្គរមែងកើត ព្រោះប្រារព្ធសុញ្ញតនិព្វាន, លោកិយមគ្គរមែងកើត ព្រោះប្រារព្ធគំនរបុណ្យដែលជាសុទ្ធសង្ខារឲ្យកើតឡើង យ៉ាងណា, ចក្ខុវិញ្ញាណកើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធដូច្នោះឬ ?"; បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះព្រះបាលីថា **"ចក្ខុវិញ្ញាណកើត ព្រោះអាស្រ័យចក្ខុផង រូបផង"** ។ ត្រូវសកវាទីសួរគ្រាទី ២ ក៏ឆ្លើយតបដោយសំដៅយកពាក្យថា វត្ថុណា មិនមាននិមិត្តក្នុងទីនោះ វត្ថុនោះ ឈ្មោះថា សូន្យទទេ ព្រោះព្រះបាលីថា **"មិនកាន់យកដោយនិមិត្ត"** ក្នុងបញ្ហា ២ ខទៀតថា **អាស្រ័យចក្ខុ** ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ក្នុងបទថា **“ចក្ខុវិញ្ញាណប្រារព្ធអតីត និងអនាគត”** នោះ អធិប្បាយថា ការបម្រើនមគ្គ មានដល់អ្នកព្រមព្រៀងដោយមនោវិញ្ញាណ, ឯមនោ-វិញ្ញាណរមែងកើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធធម៌ដែលជាអតីត និងអនាគត យ៉ាងណា, សូម្បីចក្ខុវិញ្ញាណ ក៏ដូច្នោះឬ ? ក្នុងពាក្យទាំងឡាយថា **“មនោ-វិញ្ញាណប្រារព្ធផស្សៈ”** ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ក្នុងបទថា **“ឃើញរូបដោយចក្ខុហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកនិមិត្ត”** នេះ អធិប្បាយថា លោកពោលថា មិនកាន់យកនិមិត្តក្នុងខណៈនៃជវន, មិនមែនមិនកាន់យកនិមិត្តក្នុងខណៈនៃចក្ខុវិញ្ញាណទេ; ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យថា ចក្ខុវិញ្ញាណនេះ សំដៅយកត្រឹមតែជាលោកិយដែលមិនមែនជាការសាកល្បង (ពិសោធន៍ ឬសាធកៈ) ថា ការបម្រើនមគ្គមានដល់អ្នកព្រមព្រៀងដោយវិញ្ញាណ ៥ ឡើយ ៕

ចប់បញ្ចវិញ្ញាណសមង្គិមគ្គភាវនាកថា

៤.បញ្ចវិញ្ញាណាកុសលាបីតិកថា

សម្តែងអំពីបញ្ចវិញ្ញាណជាកុសលក៏មាន ជាអកុសលក៏មាន

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា បញ្ចវិញ្ញាណជាកុសលក៏មាន និងជាអកុសលក៏មាន ៖

រឿងនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យដែលខ្ញុំពោលទុកហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះចុះ ។

ចប់បញ្ចវិញ្ញាណាកុសលាបីតិកថា

....

៥.បញ្ចវិញ្ញាណាសាភោគាតិកថា

សម្ដែងអំពីបញ្ចវិញ្ញាណមានការសង្ឃឹម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបញ្ចវិញ្ញាណមានការសង្ឃឹម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ឈ្មោះថា ការគិតរំពឹង រមែងមានបាន ដោយអំណាចនៃកុសល និងអកុសល ។ ក៏សេចក្ដីនេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ទុកថា ***"ភិក្ខុឃើញរូបដោយចក្ខុ ហើយកាន់យកនិមិត្ត... មិនកាន់យកនិមិត្ត"*** *ជាដើម ។ ជនទាំងឡាយណា កាន់យកពុទ្ធវចនៈនោះ ដោយមិនពិចារណា ទើបមានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា "វិញ្ញាណ ៥ មានការនឹកគិតរំពឹងបាន" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ ដូចគ្នានឹងរឿងមុននុ៎ះដែរ ។*

ចប់បញ្ចវិញ្ញាណាសាភោគាតិកថា

....

៦.ទ្វិសីលសមន្នាគតោតិកថា

សម្តែងអំពីអ្នកប្រកបដោយសីល ២ យ៉ាង

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបុគ្គលអ្នកប្រកបដោយសីល ២ យ៉ាង ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈនោះឯងថា "បុគ្គលអ្នកមានសីលរមែងឲ្យលោកុត្តរមគ្គកើតដោយលោកិយសីលបាន" ព្រោះព្រះបាលីថា ***"នរជនអ្នកមានសីល តាំងនៅចំពោះហើយក្នុងសីល"***[១៥] *ជាដើម ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលនោះ ទើបឈ្មោះថា "អ្នកប្រកបដោយសីល ២ យ៉ាង គឺដោយលោកិយសីលដែលកើតមុន និងលោកុត្តរសីលដែលកើតក្នុងខណៈនៃមគ្គ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***"បុគ្គលដែលមានការព្រមព្រៀងដោយមគ្គ"*** *សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលថា "ជាអ្នកប្រកបដោយផស្សៈ ២ យ៉ាង" ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "បើបុគ្គលនោះប្រកបដោយសីល ២ យ៉ាង គឺលោកិយសីល និងលោកុត្តរសីល ក្នុងខណៈតែមួយបានមែន, ក៏គប្បីជាអ្នកប្រកបដោយធម៌ម្យ៉ាងៗ ២ មានផស្សៈ ២ ជាដើមបាន" ដូច្នេះ, បរវាទីកាលមិនឃើញន័យដែលមាន*

---

[១៥] សំ. ស. ។

សភាពយ៉ាងនោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ក្នុងបញ្ហាថា ***“ជាអ្នកប្រកប ដោយសីលដែលជាលោកិយ និងលោកុត្តរ”*** *ទើបបរវាទីឆ្លើយតប សំដៅយកលោកិយសីល បានសមាទានហើយក្នុងកាលមុន និងលោកុត្តរសីល ដែលមានសម្មាវាចាជាដើម ដែលកើតឡើងក្នុងខណៈនៃមគ្គ ។ ពាក្យសួរថា* ***“កាលបើសីលជាលោកិយរលត់ទៅហើយ”*** *ដូច្នេះ ជារបស់បរវាទី, ពាក្យឆ្លើយតបរបស់សកវាទី សំដៅយកការរលត់ គឺការរលត់ក្នុងខណៈ បានដល់ភង្គខណៈ; បរវាទីនោះ កាលកំណត់ពាក្យថា សីលរលត់នោះ ដូចជាការកន្លងសីលទៀត ទើបសួរថា* ***“បុគ្គលអ្នកទ្រុស្តសីល”*** *ជាដើម;ម្យ៉ាងទៀត ការតាំងលទ្ធិរបស់បរវាទីនោះ រមែងសម្ដែងនូវភាវៈនៃបុគ្គលមានសីល មិនដាច់មកពីមុនប៉ុណ្ណោះ, មិនបានសម្ដែងនូវភាវៈនៃបុគ្គលជាអ្នកប្រកបដោយសីល ២ យ៉ាង; ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបតាំងនៅមិនបាន ៕*

ចប់ទិដ្ឋិសីលេសមន្នាគតោតិកថា

-·-·-·-·-·-·-·-·-

៧.សីលំ អចេតសិកន្តិកថា

សម្ដែងអំពីសីលមិនមែនជាចេតសិក

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសីលមិនមែនជាចេតសិក ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា “កាលបើសីលកើតឡើង សូម្បីរលត់ទៅ

ហើយ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា មានការសន្សំ (រក្សា) សីលដែលមានការសមាទានជាហេតុ, គេឈ្មោះថា ជាអ្នកមានសីល ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះឯង ទើបសីលមិនមែនជាចេតសិក" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងរឿងរបស់ពាក្យថាទានមិនមែនជាចេតសិកនោះឯង; សូម្បីបរវាទីឲ្យលទ្ធិតាំងទុកហើយ ក៏មិនអាចតាំងទុកបានឡើយ ព្រោះកាន់យកព្រះសូត្រដោយមិនបានពិចារណា ៕

ចប់សីលំអចេតសិកន្តិកថា

៨.សីលំ ន ចិត្តានុបរិវត្តីតិកថា

សម្តែងអំពីសីលមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសីលមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ៖

*ក្នុងរឿងនោះ ពាក្យថា **"សីលមិនកើតស្របតាមចិត្ត"** នេះ ជាពាក្យផ្សេងគ្នាវាងភាសាប៉ុណ្ណោះ ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចគ្នានឹងរឿងមុនន៉ុះដែរ ៕*

ចប់សីលំ ន ចិត្តានុបរិវត្តីតិកថា

៩.សមាទានហេតុកកថា

សម្តែងអំពីសីលមានការសមាទានជាហេតុ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសីលមានការសមាទានជាហេតុ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈដែលថា "សីលមានការសមាទានជាហេតុ រមែងចម្រើន" ដោយអាស្រ័យព្រះបាលីថា ***"បុណ្យរមែងចម្រើនគ្រប់កាល"*** *ព្រោះកាន់យកអត្ថដោយមិនពិចារណា ក្នុងរឿងកសាងអារាមជាដើម, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់សកវាទី សំដៅយកការសន្សំ (រក្សា) សីលដែលមិនប្រកបដោយចិត្ត ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចនឹងរឿងមុនដែរ ៕*

ចប់សមាទានហេតុកថា

១០.វិញ្ញត្តិ សីលន្តិកថា សម្តែងអំពីវិញ្ញត្តិជាសីល

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងវិញ្ញត្តិជាសីល ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈ និងសមិតិយៈថា " វិញ្ញត្តិ គឺការកម្រើក កាយនិងវាចាថា ជាសីល ព្រោះកាន់យកសេចក្តីនៃព្រះសូត្រថា ***' កាយវិញ្ញត្តិជាកាយកម្ម, វចីវិញ្ញត្តិ ជាវចីកម្ម"*** *ដូច្នេះ; ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***"វិញ្ញត្តិ"*** *ជាដើម ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់*

បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីចោទបរវាទី ដោយអត្ថថា “ចេតនាជាគ្រឿងវៀរ ឈ្មោះថា សីល, រូបធម៌ មិនមែនសីល ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលពាក្យថា **“បាណាតិបាតា វេរមណី”** *ជាដើម ។ ពាក្យថា* ***“ការថ្វាយបង្គំ ជាសីល”*** *ជាដើម លោកពោលដើម្បីសម្ដែងពាក្យប្រៀបធៀបថា វិញ្ញត្តិជារូប យ៉ាងណា, ពាក្យថា សីលជាបញ្ញត្តិក៏ដូច្នោះដែរ រមែងមិនមាន ។ ក៏ឯវិញ្ញត្តិនោះ មិនមែនចេតនាជាគ្រឿងវៀរ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យជាដើមថា* **“បាណាតិបាតា វេរមណី”** *ដូច្នេះទៀត ។ ក៏លទ្ធិរបស់បរវាទីនោះ ឈ្មោះថា តាំងនៅមិនបាន ព្រោះតាំងនៅចំពោះហើយដោយលេសន័យមានប្រការដូច្នេះ ៕*

ចប់វិញ្ញត្តិសីលន្តិកថា

១១.អវិញ្ញត្តិ ទុស្សីល្យន្តិកថា

សម្ដែងអំពីអវិញ្ញត្តិ ជាការទ្រុស្តសីល

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអវិញ្ញត្តិ គឺការមិនសម្ដែងកាយវាចាឡើងថា ជាការទ្រុស្តសីល ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា “អវិញ្ញត្តិជាការទ្រុស្តសីល ព្រោះសំដៅយក

ការសន្សំវត្ថុដែលមិនមែនបុណ្យ គឺមិនប្រកបដោយចិត្ត និងសំដៅយកការសម្បូណ៌នៃអង្គបន្តាប់ក្នុងបាណាតិបាតជាដើម" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថាជា ***"បាណាតិបាត"*** ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "បើអវិញ្ញត្តិនោះ គប្បីជាការទ្រុស្តសីល យ៉ាងណាមួយ ក្នុងបាណាតិបាតជាដើមមែន" ។ ពាក្យថា ***"បុគ្គលសមាទានបាបកម្ម"*** អធិប្បាយថា ធ្វើការសមាទានបាបយ៉ាងនេះថា ***"យើងនឹងសម្លាប់បុគ្គលឈ្មោះឯណោះ, យើងនឹងលួចភណ្ឌៈឯណោះ"*** ជាដើម ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា "បុណ្យ និងបាបទាំង ២ យ៉ាងចម្រើនឬ ?" បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកការមិនកើតឡើងនៃបាបក្នុងខណៈឲ្យទាន ។ ត្រូវសកវាទីសួរគ្រាទី ២ ក៏ឆ្លើយតប សំដៅយកការសន្សំបាបដែលមិនប្រកបនឹងចិត្ត ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលទុក ក្នុងរឿងបុណ្យសម្រេចអំពីការបរិភោគនុ៎ះចុះ ។ សូម្បីការតាំងលទ្ធិរបស់បរវាទីនោះ រមែងសម្រេចក្នុងចំណែកខាងដើម គឺក្នុងការសមាទានបាប, តែមិនមែនភាពជាអ្នកទ្រុស្តសីល ព្រោះអវិញ្ញត្តិទេ៕

ចប់អវិញ្ញត្តិ ទុស្សីល្យន្តិកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.និរោធកថា, ២.រូបំមគ្គោតិកថា, ៣.បញ្ចវិញ្ញាណសមង្គិមគ្គភាវនាកថា, ៤.បញ្ចវិញ្ញាណាកុសលាបីតិកថា, ៥.បញ្ចវិញ្ញាណាសាភោគាតិកថា, ៦.ទ្វិសីលេសមន្នាគតោតិកថា, ៧.សីលំអចេតសិកន្តិកថា, ៨.សីលំន ចិត្តានុបរិវត្តីតិកថា, ៩.សមាទានហេតុកកថា, ១០.វិញ្ញត្តិ សីលន្តិកថា, ១១.អវិញ្ញត្តិ ទុស្សីល្យន្តិកថា ៗ

ចប់វគ្គទី ១០

នៃបណ្ណាសកៈទី ២

វគ្គទី ១១

១-៣.តិស្សោបិ អនុសយកថា

សម្តែងអំពីអនុស័យជាធម៌ទាំង ៣

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអនុស័យជាធម៌ទាំង ៣ គឺជាអព្យាក្រឹត, អហេតុកៈ និងចិត្តវិប្បយុត្ត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈ និងសមិតិយៈថា "បុថុជ្ជន កាលចិត្ត ជាកុសល និងអព្យាក្រឹតដែលកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ គប្បីពោលថា "ជាអ្នកមានអនុស័យ"; ម្យ៉ាងទៀត ហេតុឯណា គប្បីមានក្នុងខណៈនោះ អនុស័យទាំងឡាយ មិន

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុដូច្នោះផង មិនសម្បយុត្តជាមួយនឹងចិត្តដូងនោះផង ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ អនុស័យទាំងនោះ ទើបជាអព្យាក្រឹត, អហេតុកៈ និងចិត្តវិប្បយុត្ត" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីសួម្បីក្នុងកថាទាំង ៣ ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ អាចដឹងបានតាមលំដាប់នៃព្រះបាលីនុ៎ះឯង ព្រោះជាន័យដែលពោលទុកហើយក្នុងពេលមុនដែរ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបខ្ញុំមិនបានឲ្យពិស្ដារទេ ៕

ចប់តិស្សោបិ អនុសយកថា

៤.ញាណកថា សម្ដែងអំពីញាណ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងញាណ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា "កាលបើអញ្ញាណ គឺមោហៈ សូម្បីប្រាសទៅហើយ ដោយមគ្គញ្ញាណ, កាលចិត្តមិនប្រកបដោយញាណដែលកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ ចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម ប្រព្រឹត្តទៅទៀត, មគ្គចិត្តនោះ ក៏មិនមែនកំពុងប្រព្រឹត្តទៅទេ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ មិនគួរពោលថា "មានញាណ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថា

"កាលរាគៈប្រាសទៅហើយ" *ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "បើកាលអញ្ញាណ គឺមោហៈប្រាសទៅហើយ បញ្ញត្តិថា 'អ្នកមានញាណ" ដូច្នេះមិនគប្បីមានទេ, គ្រាកាលរាគៈជាដើម ប្រាសទៅហើយ សូម្បីបញ្ញត្តិថា "មានរាគៈជាដើម ប្រាសទៅហើយ" ក៏មិនគប្បីមាន ព្រោះហេតុនោះបុគ្គលអ្នកមិនមានសេចក្ដីក្រោធ គប្បីជាអ្នកមានសេចក្ដីក្រោធ ក្នុងបញ្ញត្តិថា "បុគ្គលនោះ គប្បីមានឬ ?" បរវាទីកាលមិនឃើញនូវការគួរក្នុងភាពជាអ្នកមានរាគៈជាដើម ក្នុងធម៌ទាំងនោះ ដែលមានរាគៈជាដើម ប្រាសទៅហើយ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ក្នុងទីបំផុតនៃបញ្ហា បរវាទីសួរបញ្ហាដែលគួរសួរថា "ឈ្មោះថា អ្នកមានការដឹង ដោយការដឹងដែលជាអតីត" ជាដើម, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបសកវាទីឆ្លើយបដិសេធថា* ***"មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ"*** *។*

ចប់ញាណកថា

៥.ញាណំ ចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា

សម្ដែងអំពីញាណជាចិត្តវិប្បយុត្ត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងញាណដែលមិនប្រកបជាមួយចិត្ត គឺមិនប្រកបនឹងចិត្ត ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិ

របស់និកាយបុព្វសេលិយៈថា "ព្រះអរហន្តអ្នកព្រមព្រៀងដោយចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម គឺសំដៅសេចក្ដីថា ចក្ខុវិញ្ញាណចិត្តជាដើម កើតឡើងហើយ លោកហៅថា 'អ្នកមានញាណ' ព្រោះសំដៅយកមគ្គញ្ញាណដែលលោកបានហើយ, តែថា ញាណរបស់ព្រះអរហន្តនោះ មិនសម្បយុត្តដោយចក្ខុ-វិញ្ញាណចិត្តនោះទេ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបញាណ មិនប្រកបនឹងចិត្ត" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថា ***"ជារូប"*** *ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "បើញាណមិនប្រកបនឹងចិត្តមែន, ញាណរបស់ព្រះអរហន្តនោះ ក៏នឹងគប្បីជាធម៌យ៉ាងណាមួយ មានរូបជាដើម ដែលមិនប្រកបនឹងចិត្ត" ដូច្នេះ, បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចពោលទុកហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះឯង ។ ក៏ក្នុងបរិយោសាន ត្រូវសកវាទីសួរថា "ព្រះអរហន្តអ្នកព្រមព្រៀងដោយចក្ខុ-វិញ្ញាណ សំដៅសេចក្ដីថា ចក្ខុវិញ្ញាណកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ គប្បីពោលថា* ***'អ្នកមានបញ្ញាឬ ?"*** *បរវាទីរមែងប្រាថ្នានូវពាក្យបញ្ញត្តិនោះ ដោយអំណាចនៃការបានចំពោះហើយនូវបញ្ញា, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយតប ៕*

ចប់ញាណំ ចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា

========================

៦.៩ធំ ទុក្ខនិទ្ទេសកថា សម្តែងអំពីការបញ្ចេញវាចាថា នេះទុក្ខ

ផ្លូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការបញ្ចេញវាចាថា "នេះទុក្ខ"៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "ក្នុងខណៈនៃលោកុត្តរមគ្គកើត យោគាវចរ រមែងបញ្ចេញវាចាថា 'នេះទុក្ខ' យ៉ាងណា, ញាណថា 'នេះទុក្ខ' រមែងប្រព្រឹត្តទៅដល់យោគាវចរអ្នកពោលវាចាថា 'នេះទុក្ខ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី សំដៅយកការពោលវាចាដូច្នោះ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃញាណក្នុងខណៈនៃមគ្គ ។ ម្យ៉ាងទៀត បរវាទីនោះប្រាថ្នាថា "បុថុជ្ជនរមែងពោលវាចាដែលប្រកបដោយសច្ចៈដ៏សេស" , តែថា ញាណដូច្នោះ រមែងមិនប្រព្រឹត្តទៅដល់គេព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកបដិសេធក្នុងបញ្ហាមានសមុទ័យជាដើម ។

*ពាក្យថា "កាលពោលវាចាថា '**រូបមិនទៀង**" ជាដើម លោកពោលដោយអំណាចនៃការសម្តែងបរិយាយនៃទុក្ខ ។ ក៏កាលបរវាទីមិនឃើញវោហារដូច្នោះ ក្នុងលទ្ធិរបស់ខ្លួន ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។*

*ពាក្យថា "ញាណថា '**ឥ**' ញាណថា '**ធំ**' ជាដើម លោកពោលហើយ ដើម្បីសម្តែងពាក្យថា 'បើញាណក្នុងទុក្ខរបស់បុថុជ្ជនរមែងប្រព្រឹត្តទៅបានមែន, ក៏រមែងប្រព្រឹត្តទៅដោយញាណ ៤ តាមលំដាប់នៃអក្សរ **ឥ***

អក្សរ **ធំ** អក្សរ **ធុ** អក្សរ **ខំ** (ឥទំ ទុក្ខំ)" , តែបរវាទីមិនប្រាថ្នាដូច្នោះទេ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។

ចប់ឥទំ ទុក្ខន្តិកថា

៧.ឥទ្ធិពលកថា សម្តែងអំពីកម្លាំងនៃឫទ្ធិ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងកម្លាំងនៃឫទ្ធិ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា "អ្នកប្រកបដោយកម្លាំងនៃឫទ្ធិ គប្បីតាំងនៅបានរហូតកប្ប" ព្រោះកាន់យកអត្ថនៃអានិសង្សរបស់ឥទ្ធិបាទភាវនា ដោយមិនពិចារណា, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"អ្នកប្រកបដោយកម្លាំងនៃឫទ្ធិ គប្បីតាំងនៅបានរហូតកប្បឬ ?"*** ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ។

ក្នុងបញ្ហានោះ ឈ្មោះថា ***កប្ប*** មាន ៣ យ៉ាង គឺមហាកប្ប, កប្បឯកទេស និងអាយុកប្ប ។ មែនពិត មហាកប្បប៉ុណ្ណោះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហៅថា ***កប្ប*** ដែលមានមកក្នុងព្រះបាលីថា ***"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អសង្ខេយ្យនៃកប្បទាំង ៤ នេះ"***[១៦] ។ ក្នុងព្រះបាលីថា "កប្បដែលជាប្រមាណនៃអាយុទេពជាន់ព្រហ្មទាំងឡាយ" លោកហៅថា

[១៦] អំ. ចតុក្ក. ។

កប្បឯកទេស ។ ព្រះបាលីថា *"រមែងឆេះក្នុងនរករហូតកប្ប, រមែងរីករាយក្នុងសួគ៌រហូតកប្ប"*[១៧] នេះ លោកហៅថា ***អាយុកប្ប***, អធិប្បាយថា ការតាំងនៅនៃអាយុដ៏សមគួរដល់អាយុ ឈ្មោះថា ការកំណត់អាយុ ដោយអំណាចនៃផលរបស់កម្ម ឬដោយការរាប់ឆ្នាំ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងនោះ សកវាទីរមែងសួរសំដៅយកមហាកប្ប, បរវាទីក៏ឆ្លើយតប ។ លំដាប់នោះទើបសកវាទីពោលនឹងបរវាទីថា ***"អាយុនោះ សម្រេចដោយឫទ្ធិ"*** ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "បើអ្នកប្រកបដោយកម្លាំងនៃឫទ្ធិ គប្បីជាអ្នករស់នៅរហូត ១ មហាកប្ប ឬរហូតមួយចំណែកនៃមហាកប្បដែលច្រើនជាងអាយុកប្ប ដែលលោកកំណត់ទុកយ៉ាងនេះថា 'អ្នកណាជាអ្នករស់នៅយូរ, អ្នកនោះ ក៏គប្បីជាអ្នកមានអាយុនៅរហូតរយឆ្នាំ ឬច្រើនជាងបន្តិចបន្តួច'[១៨] ដូច្នេះ ក៏អាយុរបស់អ្នកនោះ គប្បីសម្រេចដោយឫទ្ធិឬ ?" ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះព្រះមានព្រះភាគបានត្រាស់ទុកថា "ឈ្មោះថា ឥន្ទ្រិយ គឺជីវិតដែលសម្រេចដោយឫទ្ធិ រមែងមិនមាន, មានតែការកើតឡើងដោយកម្មប៉ុណ្ណោះ" ។ មានពាក្យសួរថា "ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ មានអ្វីប្លែកអំពីអ្នកមានឫទ្ធិ, ព្រោះសូម្បីអ្នកមិនមានឫទ្ធិ ក៏គប្បីតាំងនៅរហូតអាយុកប្ប មិនមែនឬ ?" ឆ្លើយថា គប្បីជ្រាបសេចក្តី

---

[១៧] វិនយ. ។

[១៨] សំ. និ. ។

ផ្សេងគ្នានៃជនទាំងនោះដូច្នេះ អ្នកមានឫទ្ធិនោះ អាចហាមអន្តរាយិកធម៌ទាំងឡាយ មិនឲ្យកើត មិនឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដល់ជីវិត រហូតជីវិត ដោយកម្លាំងនៃឫទ្ធិ និងរមែងអាចដើម្បីហាមអកាលមរណៈ គឺការស្លាប់ក្នុងវេលាមិនសមគួរ ដែលនឹងមានក្នុងចន្លោះ, តែកម្លាំងដូច្នេះ មិនមានដល់អ្នកដែលមិនមានឫទ្ធិឡើយ; សេចក្ដីនេះ ជាការប្លែកគ្នារវាងអ្នកមានឫទ្ធិ និងអ្នកមិនមានឫទ្ធិទាំងនោះ ។ ពាក្យថា ***"គប្បីតាំងនៅរហូតកប្បដែលជាអតីត... អនាគត"*** *នេះ សេចក្ដីថា សកវាទីរមែងចោទ ព្រោះការឆ្លើយតបរបស់បរវាទីសំដៅយកថា គប្បីតាំងនៅរហូតកប្ប ដោយមិនប្លែកគ្នា ។ ពាក្យថា* ***"គប្បីតាំងនៅ រហូត ២ កប្ប"*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "ប្រសិនបើអ្នកមានឫទ្ធិ អាចឈានកន្លងការកំណត់ជីវិតបានមែន, ក៏មិនអាចឈានកន្លងការកំណត់ជីវិតត្រឹមតែមួយកប្បប៉ុណ្ណោះ, គេគប្បីឈានកន្លង ហើយតាំងនៅរហូតកប្ប មិនមែនសូម្បីបន្តិចបន្តួចឡើយ" ។*

ពាក្យថា ***"បុគ្គលគប្បីបានដើម្បីផ្គងទុកដោយឫទ្ធិថា ផស្សៈកើតឡើងហើយ កុំរលត់ទៅដូច្នេះឬ ?"*** *សកវាទីពោលដើម្បីសម្ដែងថា* ***"វត្ថុទាំងពួងមិនគប្បីបានដោយឫទ្ធិ, សូម្បីវត្ថុដែលនៅខាងលើអំណាចឫទ្ធិ ក៏មាន"*** *ដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ។*

ចប់ឥទ្ធិពលកថា

៨.សមាធិកថា សម្តែងអំពីសមាធិ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសមាធិ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយសព្វត្ថិកវាទៈ និងឧត្តរាបថកៈថា "ការបន្តនៃចិត្តជា សមាធិ" ព្រោះអាស្រ័យពុទ្ធវចនៈថា ***"ព្រះតថាគតរមែងអាចដើម្បីនៅជាសុខ ក្នុងពាក្យថា ' តថាគតជាអ្នកសេពសោយនូវសេចក្តីសុខ ដោយចំណែកតែមួយ រហូត ៧ រាត្រី និង ៧ ថ្ងៃ"*** [១៩] *ជាដើម ដោយមិនកាន់យកពាក្យថា "ឯកគ្គតាចេតសិក សូម្បីកើតឡើងហើយក្នុងខណៈនៃចិត្តមួយដួង ឈ្មោះថា* ***សមាធិ*** *ព្រោះអត្ថថា ការតាំងចិត្ត" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា "ការបន្តនៃចិត្តដែលជាអតីតខ្លះ, ដែលជាអនាគតខ្លះ; រមែងមានចំណែកបន្តនៃចិត្តដែលជាបច្ចុប្បន្ននុ៎ះឯង មិនមាន; សូម្បីការបន្តនៃចិត្តទាំងអស់នោះ រមែងជាសមាធិតាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ?" , បរវាទីនោះ កាលមិនប្រាថ្នាដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា* ***"អតីត ក៏រលត់ទៅហើយ"*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងថា ចិត្តដែលកើតឡើងចំពោះមុខនោះឯង រមែងធ្វើនូវកិច្ចក្នុងការបន្តនៃចិត្ត, ចិត្តដែលជាអតីត និងអនាគត ឈ្មោះថា រមែងមិនមាន ព្រោះជាចិត្តដែលរលត់ទៅហើយ និង*

---

[១៩] ម. មូ. ។

ព្រោះជាចិត្តដែលនៅមិនទាន់បានកើតឡើង ព្រោះហេតុដូច្នោះ ចិត្តនោះនឹងឈ្មោះថា ជាសមាធិបាន ដូចម្ដេច ? ពាក្យសួរថា ***"សមាធិប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខណៈនៃចិត្តមួយដួង"*** ជារបស់បរវាទី ។ តអំពីនោះ ក៏ជាពាក្យឆ្លើយតបរបស់សកវាទីក្នុងលទ្ធិរបស់ខ្លួន ដោយសំដៅយកព្រះតម្រាស់ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ***សមាធិ*** គឺឯកគ្គតាសម្បយុត្តដោយកុសលចិត្តដែលកើតឡើងហើយក្នុងបច្ចុប្បន្ន ត្រង់បាលីថា ***"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយចូរចម្រើនសមាធិនោះ"*** ។ ពាក្យថា "បុគ្គលដែលប្រកបព្រមដោយចក្ខុវិញ្ញាណ" ជាដើម បរវាទីពោលដោយការកន្លង ព្រោះកាន់យកហេតុត្រឹមតែថា អ្នកមានខណៈនៃចិត្តមួយដួង ។ ព្រោះហេតុនោះឯង ទើបសកវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។ ព្រះសូត្រថា ***"ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ... មិនមែនឬ ?"*** សេចក្ដីនេះ រមែងសម្រេចនូវភាវៈនៃចិត្តនោះ ជាធម្មជាតមិនប្រឡូកប្រឡំដល់សមាធិដែលកំពុងប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃការកើតមុន និងក្រោយ, តែមិនសម្រេចនូវការបន្តនៃចិត្តថាជាសមាធិ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបមិនជាការពិសោធន៍ថា "ការបន្តនៃចិត្តជាសមាធិ" ដូច្នេះទេ៕

ចប់សមាធិកថា

៩.ធម្មដ្ឋិតតាកថា សម្តែងអំពីការតាំងនៅនៃធម៌

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការតាំងនៅនៃធម៌ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "ឈ្មោះថា ការតាំងនៅនៃធម៌ ពោលគឺបដិច្ចសមុប្បាទ ១ រមែងមាន, ធម៌នោះ ជារបស់សម្រេចហើយ" ព្រោះអាស្រ័យព្រះបាលីថា ***"ធាតុនោះ តាំងនៅហើយមែនពិត"*** *ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលនឹងបរវាទីនោះថា "ការតាំងនៅនៃធម្មដ្ឋិតិនោះ ក៏ជាការសម្រេចហើយឬ ?" ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "ប្រសិនបើឈ្មោះថា ការតាំងនៅដទៃទៀត សម្រេចដល់ធម៌ទាំងឡាយ មានអវិជ្ជាជាដើម ដែលសម្រេចហើយ រមែងមានមែន, ការតាំងនៅ ដទៃទៀតសូម្បីសម្រេចហើយដល់ការតាំងនៅនោះ រមែងប្រាកដតាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ?" , បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានលទ្ធិយ៉ាងនោះ ។ ត្រូវសកវាទីសួរគ្រាទីពីរ ក៏ឆ្លើយតបសំដៅយកភាវៈជាអនន្តរប្បច្ច័យ និងភាពជាអញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យ ។ ពាក្យដ៏សេស មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ព្រោះមានន័យដូចដែលខ្ញុំពោលទុកហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះឯង ៚*

ចប់ធម្មដ្ឋិតតាកថា

១០.អនិច្ចតាកថា សម្ដែងអំពីការមិនទៀង

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការមិនទៀង ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "សូម្បីការមិនទៀងនៃរូបជាដើម ក៏ជាភាវៈសម្រេចហើយ គឺសំដៅសេចក្ដីថា ដូចរូបកើតឡើងជាដើម" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលនឹង បរវាទីនោះថា ***"ភាពនៃការមិនទៀងនោះ ក៏សម្រេចហើយ គឺកើតឡើងហើយឬ ?"*** *ដើម្បីចោទថា "ការមិនទៀង ជារបស់សម្រេចហើយ ដូចរូបជាដើម តាមលទ្ធិរបស់លោកមានមែន, គឺភាពមិនទៀង ដែលសម្រេចហើយយ៉ាងដទៃ ក៏គប្បីមានសូម្បីដល់ការមិនទៀងនោះ" ដូច្នេះ ។ បរវាទីនោះ បដិសេធដោយការមិនមានភាពមិនទៀង ២ យ៉ាង រួមគ្នា, តែឆ្លើយតប ព្រោះការមិនទៀងនោះ មិនមានភាពមិនទៀងទៀតឡើយ សំដៅសេចក្ដីថា ការមិនទៀងនោះរមែងអន្តរធានទៅជាមួយភាព មិនទៀងនោះឯង ។ លំដាប់នោះ សកវាទីមិនឲ្យឱកាសដែលមានលេសន័យដល់បរវាទីនោះ ទើបលើកទោស គឺការមិនចូលទៅកាត់វត្ថុៈ ដោយអំណាចនៃធម៌ដទៃៗ ថា ការមិនទៀងទី ២ លោកមិនយល់ព្រមតាមលទ្ធិរបស់លោក ដោយភាពមិនទៀងនោះៗ ខ្លះ, ដោយភាវៈមិនទៀង ដទៃអំពីនោះខ្លះ ទើបពោលពាក្យថា "ការមិនទៀង*

នោះឯង មិនអាចធ្វើនូវទីបំផុតនៃទុក្ខ” ជាដើម ។ ពាក្យថា “ជរា ជាភាវៈ ដែលសម្រេចហើយ គឺកើតឡើងហើយ” ជាដើម សកវាទីពោលដោយ អំណាចនៃការប្រកបរឿយៗ នូវការបែកភាពមិនទៀង ព្រោះដែលឈ្មោះថា ការមិនទៀងដទៃ អំពីជរា និងមរណៈនៃធម៌ដែលកើតឡើងហើយ រមែង មិនមាន ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពាក្យឆ្លើយតប និងពាក្យបដិសេធរបស់បរវាទី សូម្បីក្នុងបញ្ហានោះ ដោយន័យដែលពោលទុកហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះចុះ ។ ពាក្យថា ***“រូបជាភាវៈដែលសម្រេចហើយ គឺកើតឡើងហើយ”*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីប្រៀបធៀបការមិនទៀងនៃធម៌ មានរូបជាដើមនោះ ជាមួយនឹងការមិនទៀងទាំងនុ៎ះ ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ បរវាទី កាលសម្គាល់ថា “ការមិនទៀង ជរា និងមរណៈនៃធម៌ទាំងឡាយ មានរូបជាដើម ដែល សម្រេចហើយ យ៉ាងណា, ធម៌ទាំងនោះ មិនមានដល់ធម៌ទាំងឡាយ មាន ការមិនទៀងជាដើម ដែលសម្រេចហើយដូច្នោះឡើយ” ទើបឆ្លើយបដិសេធ ដោយចំណែកមួយដូច្នេះ ៕*

ចប់អនិច្ចតាកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១-៣.តិស្សោបិ អនុសយកថា, ៤.ញាណកថា, ៥.ញាណំ ចិត្ត-វិប្បយុត្តន្តិកថា, ៦.ឥទំ ទុក្ខន្តិកថា, ៧.ឥទ្ធិពលកថា, ៨.សមាធិកថា, ៩.ធម្មដ្ឋិតតាកថា, ១០.អនិច្ចតាកថា ។

ចប់វគ្គទី ១១

វគ្គទី ១២

១.សំវរោ កម្មន្តិកថា សម្តែងអំពីការសង្រួមជាកម្ម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការសង្រួមជាកម្ម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា "ការសង្រួមក្តី ការមិនសង្រួមក្តី ជាកម្ម" ព្រោះអាស្រ័យព្រះសូត្រដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា "ភិក្ខុឃើញរូបដោយចក្ខុហើយ ជាអ្នកកាន់យកដោយនិមិត្ត... មិនកាន់យកដោយនិមិត្ត" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលថា ***"ការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ ជាចក្ខុកម្មឬ ?"*** *ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "ការពោលពាក្យឯណា ដែលសកវាទីពោលទុកក្នុងលទ្ធិរបស់ខ្លួនថា 'ចេតនា ជាកម្ម' ការពោលនោះ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយទ្វារ វចីទ្វារ និងមនោទ្វារ រមែងមានឈ្មោះថា ជាកាយកម្មជាដើម យ៉ាងណា, បើការសង្រួមជាកម្ម តាមលទ្ធិរបស់លោកមែន, សូម្បីការសង្រួមនោះ កាលបើប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយជាដើម ក៏គប្បីមានឈ្មោះថា ចក្ខុកម្មជាដើម" ដូច្នេះ ។ ចំណែកបរវាទីកាលមិនឃើញបទព្រះសូត្រដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធក្នុងទ្វារទាំង ៤ និងរមែងបដិសេធដោយសំដៅយកកាយបសាទក្នុងកាយទ្វារទី ៥, តែឆ្លើយតបសំដៅយកវិញ្ញត្តិកាយ ។ មែនពិត បរវាទីនោះ រមែងប្រាថ្នាកាយបសាទ*

ខ្លះ, វិញ្ញត្តិកាយខ្លះថា ជាកាយិន្ទ្រិយនោះឯង ។ រមែងឆ្លើយបដិសេធ សំដៅយកវិបាកទ្វារ សូម្បីជាមនោទ្វារ ។ រមែងឆ្លើយតប សំដៅយកកម្មទ្វារ ។ សូម្បីក្នុងការមិនសង្រួម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ព្រះសូត្រថា " ភិក្ខុក្នុងធម៌វិន័យនេះ ឃើញរូបដោយចក្ខុហើយ" ជាដើមនេះ រមែងសម្ដែងចំពោះការសង្រួម និងការមិនសង្រួមក្នុងទ្វារទាំងឡាយប៉ុណ្ណោះ, មិនមែនសម្ដែងនូវការដែលសង្រួម និងការមិនសង្រួមជាកម្មទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រដែលលើកមកនោះ ទើបមិនមែនជាការអាងក្នុងទីនេះឡើយ ៕

ចប់សំវរោ កម្មន្តិកថា

....

២.កម្មកថា សម្ដែងអំពីកម្ម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងកម្ម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា "កម្មទាំងពួង ជាសវិបាក គឺមាន វិបាក" ព្រោះអាស្រ័យព្រះសូត្រថា ***"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតមិនហៅការអស់ទៅនៃវិបាក ព្រោះតែមិនសោយកម្មដែលប្រកបដោយសញ្ចេតនា គឺបំណងក្នុងចិត្ត ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ"*** [២០] ជាដើម ពាក្យសួររបស់

---

[២០] អំ. ទសក. ។

សកវាទីថា "កម្មទាំងពួង" ជាដើម ដើម្បីសម្ដែងវិភាគនេះ ដល់ជនទាំងនោះថា "ចេតនា ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហៅថា '***កម្ម***' ដោយមិនប្លែកគ្នា ក្នុងពាក្យថា 'ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតហៅចេតនាថា ជាតួកម្ម"[២១] ដូច្នេះ, សូម្បីចេតនានោះ ជាកុសលក្ដី ជាអកុសលក្ដី ក៏មានវិបាកដែរ, ចំណែកចេតនាដែលជាអព្យាក្រឹត មិនមានវិបាកទេ ដូច្នេះ ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា "***ចេតនាទាំងពួង***" ទៀត បរវាទីឆ្លើយបដិសេធសំដៅយកចេតនាដែលជាអព្យាក្រឹត និងគប្បីជ្រាបការឆ្លើយ តបដោយសំដៅយកចេតនាដែលជាកុសល និងអកុសល ។ ពាក្យថា "***ចេតនាដែលជាវិបាក និងអព្យាក្រឹត***" ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្ដែងចេតនាដែលមានវិបាក និងមិនមានវិបាក ដោយសង្ខេប ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ។

ព្រះសូត្រថា "***ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតមិនពោលការអស់ទៅនៃវិបាកទេ***" ជាដើម ដែលបរវាទីនាំមកពោលនោះ សំដៅដល់ការសោយវិបាកក្នុងភពទាំងឡាយ មានភពដែលសត្វគប្បីឃើញបានជាដើម បានដល់ភពបច្ចុប្បន្ន ក្នុងកាលបច្ចុប្បន្ននៅមាន, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រនោះទើបមិនមែនជាសាធកៈក្នុងរឿងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ៕

ចប់កម្មកថា

---

[២១] អំ. ឆក្ក. ។

៣.សទ្ទោ វិបាកោតិកថា

សម្តែងអំពីសំឡេងជាវិបាក [២២]

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសំឡេងជាវិបាក ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា "សំឡេងជាវិបាក" ព្រោះមិនពិចារណាការកាន់យកព្រះតម្រាស់ ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា "តថាគតនោះ ជាអ្នកមានសំឡេងដូចព្រហ្ម... ព្រោះធ្វើកម្មនោះ ដែលបានធ្វើហើយ បានសន្សំទុកហើយ បានបង្កើតឡើងហើយ ជាកម្មចម្រើន" [២៣] *ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទី ពោលដើម្បីសម្តែងដល់ជនទាំងនោះថា "អរូបធម៌ទាំងឡាយ គឺនាមក្ខន្ធ ៤ មានកម្មជាសមុដ្ឋាន រមែងមានឈ្មោះថា វិបាក, តែវោហារនេះ មិនមានក្នុងរូបធម៌ទាំងឡាយទេ" , ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា* ***"សំឡេងជាផលដែលបុគ្គលសោយជាសុខ"*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងថា "តាមធម្មតា ឈ្មោះថា វិបាករមែងមានតែយ៉ាងនេះឯង" ។*

---

[២២] ពាក្យថា **វិបាក** បានដល់ វិបាកចិត្ត ៣៦, ចេតសិក ៣៨; វិបាកនេះ ហៅថា ផលដែរ, តែពាក្យថា ផលមានពីរ គឺមុខយផល និងសាមញ្ញផល, ចំពោះសាមញ្ញផល = កម្មជរូប មិនចាត់ជាវិបាកទេ ។

[២៣] ទី. បា. ។

ព្រះសូត្រដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ***“តថាគតនោះ ជាអ្នកមានសំឡេងដូចព្រហ្ម ព្រោះកម្មនោះ បានធ្វើទុកហើយ”*** ជាដើម ដែលបរវាទីនាំមកពោលនោះ ក៏ដើម្បីសម្ដែងឲ្យជ្រាបដល់ការមានលក្ខណៈ គឺភាវៈដែលល្អពិត មហាបុរស សូម្បីជាអ្នកមានបរិវារដែលល្អ ក៏ព្រោះធ្វើកម្មទុកក្នុងកាលមុន, ទាំងបរិវារនោះ ក៏មិនមែនជាវិបាក, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រនេះ ទើបមិនមែនសាធកៈថា សំឡេងជាវិបាកឡើយ ៕

ចប់សទ្ទោ វិបាកោតិកថា

៤.សឡាយតនកថា សម្ដែងអំពីសឡាយតនៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសឡាយតនៈ គឺអាយតនៈខាងក្នុង ៦ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា “សឡាយតនៈកើតឡើង ព្រោះធ្វើកម្មទុកព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសឡាយតនៈជាវិបាក” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***“ចក្ខាយតនៈជាវិបាកឬ ?”*** ជាដើម សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចដែលពោលហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះឯង ។

ក៏ប៉ុន្តែ មនាយតនៈ គប្បីជាវិបាកបាន ក្នុងពាក្យថា ***“សឡាយតនៈជាវិបាក”*** នេះ, ចំណែកអាយតនៈដ៏សេសក្រៅពីនេះ មានកម្មជាសមុដ្ឋាន

តែម្យ៉ាង, មិនមែនជាវិបាកឡើយ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ សេចក្ដីនេះ ទើប មិនមែនជាខអាងថា សឡាយតនៈជាវិបាកទាំងអស់ទេ៕

ចប់សឡាយតនកថា

៥.សត្តក្ខត្តុំបរមកថា

សម្ដែងអំពីបុគ្គលជាសត្តក្ខត្តុំបរមៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបុគ្គលអ្នកជាសត្តក្ខត្តុំបរមៈ គឺបុគ្គលដែល មានការកើត ៧ ជាតិទៀតជាយ៉ាងក្រៃលែង ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិ របស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា "ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា 'សត្តក្ខត្តុំ-បរមបុគ្គល មាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលជាសត្តក្ខត្តុំ-បរមៈនោះ ទើបឈ្មោះថា ជាអ្នកទៀង ព្រោះភាពជាអ្នកមានការកើត ៧ ជាតិទៀត ជាយ៉ាងក្រៃលែង" ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទី ដើម្បីសម្ដែង វិភាគនេះ ដល់ជនទាំងនោះថា "វៀរអរិយមគ្គហើយ ការកំណត់ពិតប្រាកដ យ៉ាងដទៃ មិនមានដល់បុគ្គលនោះទេ, បុគ្គលនោះ គប្បីជាអ្នកទៀង ព្រោះ ជាអ្នកកើត ៧ ជាតិទៀត ជាយ៉ាងក្រៃលែង ដោយហេតុណា" ដូច្នេះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។

ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ***"បុគ្គលជាសត្តក្ខត្តុំបរមៈ បានសម្លាប់***

ជីវិតមាតា" *ជាដើម គប្បីជ្រាបពាក្យអធិប្បាយយ៉ាងនេះថា* ***និយាម***[២៤] *គឺធម៌ដែលកំណត់ពិតប្រាកដ មាន ២ យ៉ាង បានដល់សម្មត្តនិយាម បានដល់ធម៌ដែលកំណត់ពិតប្រាកដក្នុងផ្លូវត្រូវ ១ និងមិច្ឆត្តនិយាម បានដល់ធម៌ដែលកំណត់ពិតប្រាកដក្នុងផ្លូវខុស ១; អរិយមគ្គ ឈ្មោះថា* ***សម្មត្តនិយាម*** *ក៏អរិយមគ្គនោះ រមែងកំណត់នូវភាវៈជាវិបាកធម៌ និងការកើតឡើងនៃផលធម៌; ចំណែកមិច្ឆត្តនិយាម រមែងកំណត់ពិតប្រាកដនូវអនន្តរិយកម្ម គឺការកើតឡើងក្នុងនរកដែលមិនមានភពដទៃខណ្ឌក្នុងចន្លោះ; ក្នុងបញ្ហានោះ សត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គលរមែងជាអ្នកដែលសោតាបត្តិមគ្គកំណត់ហើយ ព្រោះជាសភាវធម៌ដែលមិនធ្លាក់ទៅកាន់អបាយ និងដោយភាវៈកើតឡើងនៃផលធម៌, ចំណែកនិយាមនៃមគ្គដ៏សេស រមែងមិនមានដល់សត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គលនោះទេ ព្រោះមិនមែនជាធម៌ដែលលោកសម្រេចហើយ, សូម្បីសត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គលនោះ ក៏មិនអាចធ្វើអនន្តរិយកម្មបាន, ក៏ប៉ុន្តែលោកបរវាទីប្រាថ្នានិយាមនៃសត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គលនោះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបខ្ញុំសួរលោកថា "សត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គលនោះ ជាអ្នកដែលមិច្ឆត្តនិយាមនេះ កំណត់ហើយតាមលទ្ធិរបស់លោកឬ ?" ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា* ***"បុគ្គលជាសត្តក្ខត្តុំបរមៈ ជាអ្នកមិនគួរដើម្បីត្រាស់ដឹងធម៌ក្នុងចន្លោះឬ ?"***

---

[២៤] បាលីព្រះអភិធម្មបិដក មិនប្រើពាក្យថា **និយាមោ** ទេ, តែអដ្ឋកថា ប្រើពាក្យថា **និយមោ** = ការទៀងទាត់ គឺការកំណត់ទៀងទាត់ដូចគ្នា ឬនឹងប្រែប្រថាប់សព្ទថា និយម, និយាមក៏បាន ។

បរវាទីឆ្លើយតបសំដៅយក ការមិនមានធម៌ដទៃរារាំងក្នុងរវាងចន្លោះ រមែង យល់ព្រមការកើត ៧ ជាតិទៀត ជាយ៉ាងក្រៃលែង ។

*ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា **"និយាមដែលកំណត់សត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គលទុក ដោយការកើត ៧ ផង ជាយ៉ាងក្រៃលែងមិនមែនឬ ?"** បរវាទីកាល មិនឃើញនិយាមនៃភាពជាសត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គល ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា **"សតិបដ្ឋានដែលកំណត់សត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គល"** ជាដើម សកវាទី ពោលដើម្បីសម្ដែងនូវមគ្គធម៌ទាំងឡាយ ដែលលោកហៅថា **និយាម** ។ ម្យ៉ាងទៀត ធម៌មានសតិបដ្ឋានជាដើមនោះ រមែងមិនមាន ព្រោះការមិន កើតឡើងនៃបឋមមគ្គរបស់សត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គលនោះម្ដងទៀត ព្រោះហេតុ ដូច្នោះ ទើបលោកឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថ ងាយស្រួលមែនពិត ។*

*ក្នុងពាក្យថា **"បុគ្គលនោះ ជាសត្តក្ខត្តុំបរមៈ មិនមែនឬ ?"** ដែល បរវាទីនាំមកនេះ អធិប្បាយថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្យាករបុគ្គលទាំងនោះ ដោយកម្លាំងនៃញាណរបស់ព្រះអង្គថា "បុគ្គលនេះ អន្ទោលទៅអស់ភព មានប្រមាណប៉ុណ្ណេះៗ ហើយនឹងបរិនិព្វាន" ជាដើម ក៏ពាក្យអ្វីៗ ដែលព្រះ អង្គត្រាស់ថា "សត្តក្ខត្តុំបរមបុគ្គល កោលំកោលបុគ្គល និងឯកពីជីបុគ្គល" ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ជានិយាមនៃភពមិនមាន ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រ នេះ ទើបមិនសម្រេចប្រយោជន៍ឡើយ ៕*

ចប់សត្តក្ខត្តុំបរមកថា

៦-៧.គោលំគោលឯកពីជីកថា

សូម្បីការពណ៌នាកថាពោលអំពី ***បុគ្គលជាគោលំគោលៈ និងឯកពីជី*** *បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបអត្ថ ដោយឧបាយនេះចុះ ៕*

៨.ជីវិតាវោរោបនកថា សម្តែងអំពីការក្លែងផ្តាច់ជីវិត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការក្លែងផ្តាច់ជីវិត គឺចេតនាឲ្យស្លាប់ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈថា “បាណាតិបាតរមែងមានដោយចិត្ត ដែលសម្បយុត្តដោយទោសៈ, ក៏ព្រះអរិយបុគ្គលដែលសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិ គឺព្រះសោតាបន្នលះទោសៈនោះ មិនទាន់បាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះព្រះអរិយបុគ្គលអ្នកសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិនោះ គប្បីក្លែងផ្តាច់ជីវិតសត្វ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***“បុគ្គលអ្នកមានទិដ្ឋិសម្បត្តិ”*** *ជាដើម សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។*

ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយ មានពាក្យថា ***“បុគ្គលអ្នកសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិគប្បីក្លែងផ្តាច់ជីវិតមាតា”*** *ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រ ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា* ***“ក៏ពាក្យថា ព្រះអរិយ–បុគ្គលដែលសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិ ក្លែងផ្តាច់ជីវិតមាតា”*** *នេះ ជាអឋានៈ គឺ*

ប្រព្រឹត្តទៅមិនមាន មិនមែនឱកាស ។ ពាក្យថា ***“បុគ្គលដែលមានទិដ្ឋិ-សម្បត្តិ ជាអ្នកមិនគោរពក្នុងព្រះសាស្តា”*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងការមិនឈានកន្លងសិក្ខាបទរបស់អ្នកមានសេចក្តីគោរព ក្នុងព្រះសាស្តាជាដើម ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធក្នុងពាក្យថា “ឈ្មោះថា ការមិនគោរពរបស់ព្រះអរិយៈដែលសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិនោះ រមែងមិនមាន ដោយអំណាចនៃអកុសលចិត្ត” ទីឯឆ្លើយយល់ព្រមនូវភាវៈនៃលោកជាអ្នកមានសេចក្តីគោរព ។ ត្រូវសកវាទីសួរទៀតថា* ***“ជាអ្នកមិនគោរព”*** *ជាដើម បរវាទីឆ្លើយតបដោយសំដៅយកការមិនធ្វើអភិវាទន៍ និងការប្រទក្សិណចេតិយ ព្រោះមិនមានមនសិការដោយសតិ របស់អ្នកមានចិត្តរវើរវាយ ព្រោះរវល់តែខ្វល់ខ្វាយក្នុងកិច្ចការទាំងពួងនោះៗ ។ ត្រូវសកវាទីសួរដោយន័យថា* ***“បើយ៉ាងនោះ បុគ្គលអ្នកសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិ ក៏គប្បីបន្ទោបង់ឧច្ចារៈ”*** *ជាដើមទៀត បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនធ្វើការក្លែងដោយកិរិយាដូច្នោះទេ ។ ពាក្យដ៏សេស មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕*

ចប់ជីវិតាវោរោបនកថា

....

៩.ទុគ្គតិកថា សម្តែងអំពីទុគ្គតិ [២៥]

---

[២៥] ពាក្យថា **ទុគ្គតិ** មាន ២ គឺទុគ្គតិ និងតណ្ហាដែលមានរូបជាដើម ជាអារម្មណ៍ សម្គាល់សេចក្តីថា តណ្ហានោះ មានឈ្មោះថា ទុគ្គតិដែរ ។

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងទុគ្គតិ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា កាន់យកទុគ្គតិសូម្បីទាំង ២ គឺ ទុគ្គតិ ១ និងតណ្ហាដែលមានរូបជាដើម ជាអារម្មណ៍របស់ទុគ្គតិសត្វ ១ ព្រោះមិនបែកប្រភេទទាំងនោះ ទើបពោលថា ***“ បុគ្គលអ្នកមានទិដ្ឋិសម្បត្តិលះទុគ្គតិបានដោយមិនសល់ឡើយ”*** *ដូច្នេះ ដូចលទ្ធិនិកាយខត្តរាបថកៈទាំងឡាយ, ពាក្យសួររបស់បរវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។*

ពាក្យថា ***“ បុគ្គលអ្នកមានទិដ្ឋិសម្បត្តិ សំដៅដល់ព្រះសោតាបន្ន គប្បីត្រេកអរក្នុងរូបដែលញ៉ាំងសត្វឱ្យកើតក្នុងអបាយ”*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីចោទដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់បរវាទីថា “ព្រះសោតាបន្នលះទុគ្គតិមិនបាន” ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ។*

ពាក្យថា ***“ បុគ្គលអ្នកមានទិដ្ឋិសម្បត្តិ គប្បីចូលដល់នរក”*** *ជាដើម អធិប្បាយថា លោករមែងសម្ដែងការលះទុគ្គតិ គឺអបាយភូមិ ៤ ប៉ុណ្ណោះរមែងសម្ដែងការលះតណ្ហាដែលជាហេតុនាំទៅកាន់ទុគ្គតិ, មិនមែនសម្ដែងដល់ការលះតណ្ហា មានរូបជាដើម ជាអារម្មណ៍របស់ទុគ្គតិសត្វទាំងឡាយទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ សេចក្ដីនេះ ទើបមិនសម្រេចប្រយោជន៍ឡើយ ៕*

ចប់ទុគ្គតិកថា

១០.សត្តមភវិកកថា

សម្តែងអំពីព្រះសោតាបន្នមានភពទី ៧

សូម្បីក្នុងការពណ៌នាកថាពោលអំពីព្រះសោតាបន្ន អ្នកមានភពទី ៧ ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ គឺដូចគ្នាជាមួយរឿងបុគ្គលអ្នកមានទិដ្ឋិសម្បត្តិនុ៎ះឯង ៕

ចប់សត្តមភវិកកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.សំវរោ កម្មន្តិកថា, ២.កម្មកថា, ៣.សទ្ទោ វិបាកោតិកថា, ៤.សឡាយតនកថា, ៥.សត្តក្ខត្តុំបរមកថា, ៦-៧.កោលំកោលឯកពីជីកថា, ៨.ជីវិតាវោរោបនកថា, ៩.ទុគ្គតិកថា, ១០.សត្តមភវិកកថា ៗ

ចប់វគ្គទី ១២

វគ្គទី ១៣

១.កប្បដ្ឋកថា សម្តែងអំពីអ្នកតាំងនៅរហូតកប្ប

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងកប្បដ្ឋៈ គឺអ្នកតាំងនៅរហូតកប្ប ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយរាជគិរិកៈថា “អ្នកធ្វើសង្ឃភេទ រមែងតាំងនៅក្នុងនរករហូត

កប្បទាំងអស់” ដូច្នេះ ព្រោះកាន់យកព្រះសូត្រថា “អ្នកធ្វើសង្ឃភេទនោះ រមែងឆេះនៅក្នុងនរករហូតកប្ប ព្រោះទម្លាយសង្ឃដែលព្រមព្រៀងគ្នា” , ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា “**អ្នកតាំងនៅរហូតកប្ប**” ដូច្នេះ ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។

ពាក្យថា “**កប្បតាំងនៅបានផង ព្រះពុទ្ធឧប្បត្តិឡើងក្នុងលោកផង**” នេះ សកវាទីពោលហើយដើម្បីសម្តែងការមិនមានសង្ឃភេទ ដោយវៀរចាកការឧប្បត្តិឡើងរបស់ព្រះពុទ្ធ ។ ពាក្យថា “**កប្បតាំងនៅបានផង សង្ឃបែកគ្នាបានផង**” ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងថា “បើបុគ្គលអ្នកតាំងនៅអស់កប្បនោះ រមែងតាំងនៅអស់កប្បទាំងអស់មែន, គេក៏ត្រូវធ្វើកម្មនោះ តាំងអំពីកប្បដែលកំពុងកកើតឡើងមកហើយ ក៏កើតក្នុងនរកនោះ” ។ ពាក្យថា “**គប្បីតាំងនៅរហូតកប្បចំណែកដែលជាអតីត**” ជាដើម មានអធិប្បាយដូចពាក្យដែលពោលទុកហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះឯង ។

ក្នុងបញ្ហាថា “**បុគ្គលអ្នកតាំងនៅរហូតកប្បជាអ្នកមានឫទ្ធិឬ ?**” បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះសំដៅយកឫទ្ធិដែលសម្រេចដោយការចម្រើនភាវនា ។ តែរមែងឆ្លើយតបក្នុងលទ្ធិរបស់បរវាទី សំដៅយកឫទ្ធិដែលសម្រេចដោយការកើតរបស់អ្នកតាំងនៅរហូតកប្បនោះ ។ ពាក្យថា “**បុគ្គលអ្នកតាំងនៅរហូតកប្ប បានចម្រើនឆន្ទិទ្ធិបាទ**” ជាដើម ពាក្យនេះ ត្រឹមតែជាលទ្ធិថា “ឈ្មោះថា អ្នកមានឫទ្ធិ ព្រោះជាឫទ្ធិដែលសម្រេចអំពីការកើត” ,

សកវាទីពោលដើម្បីចោទថា "បើឫទ្ធិរបស់អ្នកមានឫទ្ធិសម្រេចអំពីការកើតមានមែន បុគ្គលទាំងនេះ ក៏គប្បីចម្រើនឥទ្ធិបាទបាន" ។ ព្រះសូត្រថា ***"អ្នកទម្លាយសង្ឃឱ្យបែកបាក់គ្នា នឹងត្រូវទៅអបាយ ឬនរក"*** *លោកពោលសំដៅយកអាយុកប្ប គឺថា លោកចែកកប្ប ១ ចេញជា ៨០ ចំណែក, សត្វនរកនោះ គប្បីតាំងនៅអស់កាល ប្រមាណចំណែកមួយ អំពី ៨០ ចំណែកនោះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រនេះ ទើបមិនសម្រេចប្រយោជន៍ក្នុងរឿងនេះទេ ៕*

ចប់កប្បដ្ឋកថា

២.កុសលចិត្តប្បដិលាភកថា

សម្ដែងអំពីការត្រឡប់បានកុសលចិត្ត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការត្រឡប់បានកុសលចិត្ត របស់អ្នកតាំងនៅរហូតកប្ប បានដល់ អ្នកកើតក្នុងនរក; ក្នុងលទ្ធិរបស់សកវាទីរមែងបានចំពោះកាមាវចរចិត្តប៉ុណ្ណោះ; ក៏បុគ្គលណាមិនគប្បីរារាំងការកើតក្នុងនរកនោះ, បុគ្គលនោះ រមែងមិនបានចំពោះមហគ្គតកុសល ឬលោកុត្តរកុសលឡើយ; ម្យ៉ាងទៀត ជនទាំងឡាយណា មិនធ្វើការវិភាគនេះ មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា ***"បុគ្គលអ្នកតាំងនៅរហូតកប្បនោះ គឺអ្នកកើតក្នុងនរក រមែងមិនមានកុសលចិត្ត"*** *ដោយ*

មិនប្លែកគ្នាឡើយ, ពាក្យសួររបស់បរវាទី ដើម្បីទម្លាយលទ្ធិនោះ ដោយការសម្តែងវិភាគ គឺការញែកប្រភេទនៃកុសលតែម្យ៉ាងៗ អំពីកុសលចិត្តទាំងនោះ ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕

ចប់កុសលចិត្តប្បដិលាភកថា

៣.អនន្តរាបយុត្តកថា

សម្តែងអំពីបុគ្គលអ្នកប្រើឱ្យធ្វើអនន្តរិយកម្ម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបុគ្គលអ្នកប្រើឲ្យធ្វើអនន្តរិយកម្ម គឺអ្នកបង្គាប់ឲ្យធ្វើនូវអនន្តរិយកម្ម ៖

ក្នុងរឿងនោះ បុគ្គលណាបង្គាប់ឲ្យធ្វើអនន្តរិយកម្ម មានការសម្លាប់មាតាជាដើម ដែលឲ្យផលដោយមិនមានភពជាទៃខណ្ឌក្នុងចន្លោះ ដោយប្រភេទនៃខន្ធ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា អ្នកប្រើឲ្យធ្វើអនន្តរិយកម្ម; ក្នុងរឿងនេះ សកវាទីធ្វើការសន្និដ្ឋាន គឺការយល់ឃើញក្នុងលទ្ធិរបស់ខ្លួនថា “បុគ្គលណានឹងធ្វើកម្មនោះ ដែលគេបញ្ជាដោយពាក្យបង្គាប់ដែលពិតប្រាកដ, បុគ្គលនោះជាអ្នកទៀង ក្នុងផ្លូវដែលខុស គេរមែងជាអ្នកមិនគួរដើម្បីចុះកាន់សម្មត្តនិយាម ព្រោះភាវៈនៃចេតនាដែលញុំាំងប្រយោជន៍ឲ្យសម្រេចកើតឡើងហើយ; តែថា បុគ្គលណានឹងធ្វើនូវកម្មដែលគេបញ្ជានោះ ដោយពាក្យ

បន្ទាប់ដែលមិនពិត, បុគ្គលនោះ មិនឈ្មោះថា ជាអ្នកទៀងក្នុងផ្លូវដែលខុសទេ គេរមែងជាអ្នកគួរដើម្បីចុះកាន់សម្មត្តនិយាម ព្រោះភាវៈនៃចេតនាដែលសម្រេចប្រយោជន៍នោះ នៅមិនទាន់កើតឡើង” ។

ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយខត្តរាបថកៈថា “បុគ្គលឈ្មោះថា ជាអ្នកមិនគួរដើម្បីចុះកាន់សម្មត្តនិយាមទាំងនោះ សូម្បីពាក្យបន្ទាប់នោះ ពិតក៏ដោយ មិនពិតក៏ដោយ” ដូច្នេះ, ដើម្បីទម្លាយលទ្ធិនៃជនទាំងនោះ ទើបសកវាទីឲ្យបរវាទីសួរខ្លួនមុនថា ***“បុគ្គលអ្នកប្រើឱ្យធ្វើអនន្តរិយកម្ម”*** *ជាដើម ព្រោះហេតុនោះ ពាក្យសួរដំបូងក្នុងបញ្ហានេះ ទើបជារបស់បរវាទី, ពាក្យឆ្លើយតបសំដៅយកការមិនមានចេតនាដែលញុំាងប្រយោជន៍ឲ្យសម្រេច ជារបស់សកវាទី ។ លំដាប់នោះ បរវាទីអ្នកសម្គាល់ថា បុគ្គលនោះ ជាអ្នកទៀងក្នុងផ្លូវដែលខុស ព្រោះការបន្ទាប់ឲ្យធ្វើកម្ម មានការសម្លាប់មាតាជាដើមនោះមែន, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបសួរបញ្ហាថា* ***“(គេ) គប្បីចុះកាន់មិច្ឆត្តនិយាម”*** *ជាដើម; សកវាទីឆ្លើយបដិសេធថា* ***“មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ”*** *ដោយសំដៅយកការមិនចុះកាន់និយាមទាំងពីររបស់បុគ្គលតែម្នាក់ ។ ពាក្យថា* ***“កម្មនោះ”*** *បានដល់អនន្តរិយកម្ម មានការសម្លាប់មាតាជាដើម ។ ក្នុងបញ្ហានោះ សកវាទីឆ្លើយតបថា* ***“មែន”*** *សំដៅយកពាក្យដែលបន្ទាប់មិនប្រាកដ ។ ព្រោះថា សេចក្ដីធុញទ្រាន់ និងសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយ រមែងកើតឡើងដល់អ្នកបបួល*

ដឹកនាំធ្វើពាក្យបង្គាប់មិនប្រាកដថា **“យើងធ្វើកម្មដែលមិនសមគួរមែនពិត”** ដូច្នេះ ។ ពាក្យថា **“ប្រសិនបើ”** ជាដើម ដែលបរវាទីពោល ក៏ដើម្បីនឹងឡលទ្ធិតាំងទុកដោយការកាន់យកនូវហេតុ ត្រឹមតែការកើតឡើងនៃសេចក្តីមិនពេញចិត្ត ។

ឥឡូវនេះ ជាពាក្យសួររបស់សកវាទីថា **“បុគ្គលអ្នកប្រើឱ្យធ្វើអនន្តរិយកម្ម ជាអ្នកមិនគួរដើម្បីចុះកាន់សម្មត្តនិយាម”** ព្រោះកាន់យកបុគ្គលនោះឯង ដែលបរវាទីឆ្លើយបដិសេធដល់ការចុះកាន់សម្មត្តនិយាម របស់អ្នកបបួលដឹកនាំក្នុងការធ្វើអនន្តរិយកម្ម សូម្បីដោយពាក្យបង្គាប់ដែលមិនប្រាកដ ។ ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី រមែងមានដោយអំណាចនៃលទ្ធិរបស់ខ្លួន ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីចោទបរវាទីនោះថា “បុគ្គលអ្នកមិនគួរចុះកាន់សម្មត្តនិយាម ជាអ្នកធ្វើកម្ម មានការសម្លាប់មាតាជាដើម, ក៏កម្មទាំងនោះ បុគ្គលនោះធ្វើហើយឬ ?” ទើបពោលពាក្យថា **“គេបានធ្វើការផ្តាច់ជីវិតមាតា”** ជាដើម ។ បរវាទីកាលមិនឃើញការធ្វើដូច្នោះ ព្រោះការមិនបៀតបៀនជនទាំងនោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធថា “មិនគប្បីពោលយ៉ាងនេះទេ” ។

ពាក្យថា **“លើកលែងកម្មនោះចេញ”** លោកពោលសំដៅយកកម្មជាពាក្យបង្គាប់ដែលមិនប្រាកដ អធិប្បាយថា បុគ្គលអ្នកហាមពាក្យបង្គាប់ថា **“ក៏កម្មនុ៎ះឯង យើងបង្គាប់ហើយ សូមលោកកុំធ្វើ”** ដូច្នេះ ឈ្មោះថា

ពាក្យបន្ទាប់នោះ ខ្លួនលុបបំបាត់ចេញហើយ ព្រោះពាក្យបន្ទាប់នោះ ខ្លួនដកចេញហើយទុំះឯង, ទើបឈ្មោះថា ខ្លួនកម្ចាត់ភាពមិនពេញចិត្ត និងសេចក្តីក្តៅក្រហាយចិត្តបាន ក្នុងបញ្ហានេះ; កាលបើមាន សេចក្តីយ៉ាងនេះ បរវាទីអ្នកសម្គាល់នូវពាក្យបន្ទាប់ដំបូងប៉ុណ្ណោះ ជាសទ្ទជាតិបន្ទាប់ប្រាកដក្នុងបញ្ហានោះ ទើបត្រូវឆ្លើយតបថា "មែន" ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីឲ្យបរវាទីទទួលពាក្យដែលសភាពនៃកម្មនោះ ជាកម្មដែលដកហើយ ទើបពោលពាក្យថា ***"ប្រសិនបើ"*** ជាដើម ដើម្បីញ៉ាំងលទ្ធិរបស់ខ្លួនឲ្យតាំងទុក ។ ក្នុងបញ្ហាទីបំផុតថា ***"បុគ្គលអ្នកប្រើឱ្យធ្វើអនន្តរិយកម្ម"*** ម្តងទៀត ជាពាក្យសួររបស់បរវាទីដែលដូចបញ្ហាដំបូង, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់សកវាទី ។ ពាក្យសាកសួរថា ***"គេបានប្រើឱ្យធ្វើអនន្តរិយកម្មនោះហើយ មិនមែនឬ ?"*** ជារបស់បរវាទី, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់សកវាទី សំដៅយកការដឹកនាំហើយក្នុងកាលមុនអំពីការដកពាក្យ ។ ការតាំងលទ្ធិរបស់បរវាទី ដោយពាក្យថា ***"ប្រសិនបើ"*** ជាដើម បានដល់ ដោយអំណាចនៃពាក្យបន្ទាប់ដែលមិនប្រាកដ ព្រោះកាន់យកហេតុត្រឹមតែភារៈជាអ្នកបន្ទាប់មុនរបស់អ្នកដឹកនាំប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏លទ្ធិនេះ រមែងតាំងនៅមិនបានឡើយ ព្រោះតាំងទុកដោយមិនពិចារណា ៕

ចប់អនន្តរាបយុត្តកថា

៤.និយតស្ស និយាមកថា

សម្តែងអំពីនិយាមរបស់បុគ្គលអ្នកទៀងហើយ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងនិយាមរបស់បុគ្គលអ្នកទៀងហើយ ៖

ក្នុងរឿងនោះ និយាម គឺការទៀង មាន ២ គឺអនន្តរិយកម្ម ឈ្មោះថា មិច្ឆត្តនិយាម និងអរិយមគ្គ ឈ្មោះថា សម្មត្តនិយាម, វៀរនិយាម ២ នេះចេញ ធម៌ដទៃ ឈ្មោះថា និយាមរមែងមិនមាន ។ មែនពិត តេភូមិកធម៌ គឺធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ដ៏សេស សូម្បីទាំងអស់ ឈ្មោះថា អនិយតធម៌ គឺធម៌ដែលមិនទៀង, សូម្បីតែធម៌ដែលប្រកបដោយតេភូមិកធម៌ទាំងនោះ ក៏ឈ្មោះថា អនិយតធម៌ទាំងអស់ ។ម្យ៉ាងទៀត ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំងឡាយ មិនព្យាករការចុះកាន់និយាមធម៌ដោយពាក្យថា ***"សត្វនេះនឹងសម្រេចពោធិញ្ញាណក្នុងអនាគតកាល"*** ដោយកម្លាំងនៃញាណរបស់ព្រះអង្គ, តែព្រះពោធិសត្វ លោកហៅថា ***និយតបុគ្គល*** ព្រោះជាអ្នកមានបុណ្យច្រើន ។ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុសដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈថា " និយតពោធិសត្វ រមែងចុះកាន់និយាម" ដូច្នេះ ព្រោះបំណងយកពាក្យថា "ព្រះពោធិសត្វដែលកើតក្នុងភពចុងក្រោយ ជាអ្នកអាចដើម្បីត្រាស់ដឹងក្នុងជាតិនោះបាន" ដោយកាន់យកវោហារនេះ មានប្រការដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។

ពាក្យថា ***“បុគ្គលអ្នកទៀងហើយ ក្នុងមិច្ឆត្តៈ”*** ជាដើម សកវាទី ពោលដើម្បីសម្តែងភាវៈជានិយាមម្យ៉ាង របស់អ្នកទៀងហើយ ដោយនិយាម ម្យ៉ាង ។ ពាក្យថា ***“ញុំាងមគ្គឱ្យកើតមុន”*** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បី សម្តែងប្រភេទនៃនិយាម ។ ពាក្យថា ***“បុគ្គលញុំាងសតិបដ្ឋាន”*** ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងប្រភេទនៃធម៌ក្នុងនិយាម សូម្បីតែម្យ៉ាង ។ ពាក្យថា ***“ព្រះពោធិសត្វជាអ្នកគួរ”*** ជាដើម លោកសម្តែងនូវភាវៈនៃព្រះ ពោធិសត្វ ជាអ្នកអាចត្រាស់ដឹងតែម្យ៉ាង, មិនមែនសម្តែងការចុះកាន់និយាម របស់និយតបុគ្គលទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យនេះ ទើបមិនសម្រេច ប្រយោជន៍ឡើយ ។ មែនពិត ព្រះពោធិសត្វនោះ ជាអ្នកមិនទៀង ដោយនិយតធម៌ម្យ៉ាង ក្នុងពេលមុនមក ក៏ពិតមែនហើយ, ប៉ុន្តែ លោក ក៏ចុះកាន់សម្មត្តនិយាមហើយ ដោយការឃើញសច្ចៈត្រង់គល់ពោធិ៍ មាន ប្រការដូច្នេះ ។

ចប់និយតស្ស និយាមកថា

៥.នីវុតកថា

សម្តែងអំពីអ្នកមានចិត្តដែលនីវរណៈគ្របសង្កត់ហើយ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងរបស់អ្នកមានចិត្តដែលនីវរណៈគ្របសង្កត់ ហើយ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយខុត្តរាបថកៈថា "បុគ្គលដែលត្រូវនីវរណៈទាំងឡាយ គ្របសង្កត់ហើយ បិទបាំងហើយ រារាំងហើយ រមែងលះនីវរណៈ ព្រោះភាវៈនៃបុគ្គលដែលបរិសុទ្ធហើយ មិនមានវត្ថុដែលគួរធ្វើឲ្យបរិសុទ្ធ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"បុគ្គលអ្នកមានចិត្តដែលនីវរណៈគ្របសង្កត់ហើយ"*** *ជាដើម សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា* ***"បុគ្គលជាអ្នកមានចិត្តដែលរាគៈគ្របសង្កត់ហើយ"*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងទោសក្នុងការលះនីវរណៈ របស់អ្នកមានចិត្តដែលនីវរណៈគ្របសង្កត់ហើយ ។ ពាក្យថា* ***"បុគ្គលអ្នកមានចិត្តបរិសុទ្ធផូរផង់"*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីសម្តែងសមុច្ឆេទវិសុទ្ធិ នៃអ្នកបរិសុទ្ធហើយក្រៅអំពីវិក្ខម្ភនវិសុទ្ធិ ។ ពាក្យថា* ***"កាលភិក្ខុនោះ ដឹងយ៉ាងនេះ ឃើញយ៉ាងនេះ"*** *ជាដើម លោករមែងសម្តែងការអស់ទៅនៃអាសវៈរបស់អ្នកដឹង អ្នកឃើញយ៉ាងនេះ, មិនមែនសម្តែងដល់ការលះនីវរណៈរបស់អ្នកមានចិត្តដែលនីវរណៈកំពុងគ្របសង្កត់, ព្រោះហេតុដូច្នោះ សេចក្តីនេះ ទើបមិនសម្រេចប្រយោជន៍ដោយប្រការដូច្នេះឡើយ ៕*

ចប់នីវុតកថា

៦.សម្មុខីភូតកថា

សម្តែងអំពីអ្នកមានចិត្តសម្បូណ៌ដោយសញ្ញោជនៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអ្នកមានចិត្តសម្បូណ៌ដោយសញ្ញោជនៈ ៖

ក្នុងរឿងនោះ បុគ្គលអ្នកមានសញ្ញោជនៈ រមែងជាអ្នកចូលដល់នូវភាពជាអ្នកមានចិត្តសម្បូណ៌ដោយសញ្ញោជនៈទាំងឡាយ គឺជាអ្នកបរិបូណ៌ដោយសញ្ញោជនៈទាំងនោះ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ ដូចនឹងរឿងអ្នកត្រូវនីវរណៈគ្របសង្កត់ហើយនុ៎ះដែរ ៕

ចប់សម្មុខីភូតកថា

៧.សមាបន្នោ អស្សាទេតិកថា

សម្តែងអំពីអ្នកចូលសមាបត្តិរមែងត្រេកអរ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអ្នកចូលសមាបត្តិ រមែងត្រេកអរ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា “អ្នកចូលឈានរមែងត្រេកអរ និងការត្រេកអរក្នុងឈាននោះ របស់អ្នកនោះ ជាអារម្មណ៍របស់ឈាន” ព្រោះអាស្រ័យព្រះបាលីថា “ភិក្ខុក្នុងធម្មវិន័យនេះ... សម្រេចបឋមជ្ឈាន, អ្នកត្រេកអរក្នុងឈាននោះ”[២៦] ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា “អ្នកចូលសមាបត្តិ”

---

[២៦] អំ. ចតុក្ក. ។

ជាដើម ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា ***"ឈាននោះ ជាអារម្មណ៍របស់ឈាននោះឬ ?"*** *បរវាទីកាលមិនឃើញនូវសភាពនៃឈាននោះឯង ជាអារម្មណ៍របស់ឈាននោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធដោយខ្លាចខុសចាកព្រះសូត្រ, រមែងឆ្លើយតបដោយពាក្យក្នុងព្រះសូត្រថា* ***"អ្នកសម្រេចបឋមជ្ឈាន អ្នកត្រេកអរក្នុងឈាននោះ"*** *ដូច្នេះ ។ ព្រះសូត្រថា* ***"អ្នកត្រេកអរក្នុងឈាននោះ"*** *សេចក្តីថា ចេញចាកឈានហើយ ទើបញុំាងការត្រេកអរក្នុងឈាននោះ ឲ្យសម្រេចបាន, មិនមែនសំដៅដល់ការត្រេកអរក្នុងឈាន ក្នុងខណៈដែលកំពុងចូលឈាន មានឈានជាអារម្មណ៍ទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រនេះទើបមិនមែនជាខអាងថា "អ្នកកំពុងចូលឈាន ដែលមានឈាននោះជាអារម្មណ៍ រមែងត្រេកអរក្នុងឈាននោះមាន ព្រោះពេលកំពុងចូលឈាន មានឈាននោះជាអារម្មណ៍ហើយ នឹងមានអារម្មណ៍កើតឡើងមកព្រមៗ គ្នាទៀតមិនបានឡើយ"៕*

ចប់សមាបន្នោ អស្សាទេតិកថា

៨.អសាតរាគកថា

សម្តែងអំពីការត្រេកអរក្នុងវត្ថុដែលមិនពេញចិត្ត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការត្រេកអរក្នុងវត្ថុដែលមិនពេញចិត្ត

គឺការត្រេកអរក្នុងទុក្ខវេទនា ៖

ក្នុងរឿងនោះ ព្រះសូត្រថា "បុគ្គល... សោយវេទនាយ៉ាងណាមួយ សុខក៏ដោយ ទុក្ខក៏ដោយ មិនមែនទុក្ខ មិនមែនសុខក៏ដោយ, គេត្រេកត្រអាល ឆប់ជ្រប់ ជាប់ជំពាក់ នឹងវេទនានោះ"[២៧] ដូច្នេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហើយដោយអំណាចនៃការត្រេកត្រអាល ក្នុងវត្ថុដែលបុគ្គលធ្លាប់ប្រសព្វ (យល់ឃើញ) មកហើយ ។

ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា "សូម្បីការត្រេកត្រអាលក្នុងទុក្ខវេទនា ដោយអំណាចនៃការពេញចិត្តក្នុងរាគៈ" ព្រោះអាស្រ័យពាក្យក្នុងព្រះសូត្រថា "បុគ្គលនោះ ប្រសព្វការត្រេកអរក្រៃលែង រមែងមាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ការត្រេកអរក្នុងវត្ថុដែលពេញចិត្ត ក៏ត្រូវតែមាន" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា "ការត្រេកអរក្នុងវត្ថុដែលមិនពេញចិត្ត" ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា "ការត្រេកអរក្នុងវត្ថុដែលមិនពេញចិត្ត" សេចក្ដីថា បរវាទីឆ្លើយតបថា "**មែន**" ដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ព្រោះកិលេសជាគ្រឿងធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មង ក្នុងបទថា "ឱហ្ន៎ ! ការត្រេកអរនុ៎ះឯង គប្បីមានដល់

[២៧] ម. មូ. ។

យើង ក្នុងការសោយទុក្ខដែលមិនពេញចិត្ត” ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងព្រះសូត្រថា “គេត្រេកត្រអាល ងប់ជ្រប់ ជាប់ជំពាក់នឹងវេទនានោះ” អធិប្បាយថា ក៏ឈ្មោះថា ការកើតឡើងនៃរាគៈ រមែងត្រឡប់មកប្រារព្ធទុក្ខវេទនានោះឯង រមែងមិនមាន, តែកាលបើកាន់យកដោយចំណែករួមហើយ បុគ្គលកាលពិចារណាឃើញនូវធម៌ ដែលមានការសោយអារម្មណ៍ជាលក្ខណៈ ឬនូវទុក្ខវេទនានោះឯង ដោយភាវៈជាអត្តា គេរមែងត្រេកអរនឹងវេទនានោះ ដោយការត្រេកអរចំពោះវត្ថុដែលខ្លួនជ្រាបហើយ មិនមែនត្រេកអរក្នុងការប្រែប្រួលមកជាទុក្ខវេទនាទេ, បុគ្គលដែលត្រូវទុក្ខវេទនាគ្របសង្កត់ហើយ សូម្បីប្រាថ្នានូវកាមសុខដែលជាចំណែកផ្ទុយគ្នានឹងទុក្ខវេទនានោះ ក៏ឈ្មោះថា រមែងត្រេកអរចំពោះទុក្ខវេទនាដែរ ។ ការត្រេកអរក្នុងទុក្ខវេទនានៃបញ្ហានេះ រមែងមានដោយប្រការដូច្នេះ; ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រនេះ ទើបមិនមែនជាខសាកល្បងការត្រេកអរក្នុងវត្ថុដែលមិនពេញចិត្ត ដោយប្រការដូច្នេះឡើយ ៕

ចប់អសាតរាគកថា

....

៩.ធម្មតណ្ហា អព្យាកតាតិកថា

សម្តែងអំពីធម្មតណ្ហាជាអព្យាក្រឹត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងធម្មតណ្ហាជាអព្យាក្រឹត ៖

ក្នុងបញ្ហានោះ បណ្តាតណ្ហាទាំង ៦ នេះ គឺរូបតណ្ហា ។ល។ ធម្មតណ្ហា តណ្ហាដែលជាខចុងបំផុតនៃតណ្ហាទាំងអស់នេះ លោកហៅថា ***ធម្មតណ្ហា*** *ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈថា "ធម្មតណ្ហា គប្បីជាអព្យាក្រឹត" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ អត្ថនៃបញ្ហាទាំងឡាយដ៏សេស គប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីចុះ ។ សូម្បីតណ្ហាទាំង ៦ លោកសម្តែងទុកបំប្រួញជា ៣ ប្រភេទ មានកាមតណ្ហាជាដើម ។ តណ្ហាដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអារម្មណ៍ ៦ មានរូបារម្មណ៍ជាដើម ដោយអំណាចនៃការត្រេកអរក្នុងកាម ឈ្មោះថា* ***កាមតណ្ហា*** *។ តណ្ហាដែលកើតព្រមជាមួយនឹងសស្សតទិដ្ឋិក្នុងការយល់ឃើញថា "អត្តា និងលោក មាន" ដូច្នេះ ឈ្មោះថា* ***ភវតណ្ហា*** *។ តណ្ហាដែលកើតព្រមជាមួយនឹងឧច្ឆេទទិដ្ឋិក្នុងការយល់ឃើញថា "អត្តា និងលោក មិនមាន" ដូច្នេះ ឈ្មោះថា* ***វិភវតណ្ហា*** *។ បទថា* ***"វាជាតណ្ហាក្នុងធម៌មិនមែនឬ ?"*** *នេះ រមែងសម្តែងដល់ការប្រព្រឹត្តទៅរបស់តណ្ហា ដោយប្រារព្ធធម្មារម្មណ៍, មិនមែនសម្តែងដល់សភាពនៃធម្មតណ្ហានោះ ជាអព្យាក្រឹតទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យនេះ ទើបមិនមែនជាខអាងថា "តណ្ហាជាអព្យាក្រឹត" ដូច្នេះឡើយ ៕*

ចប់ធម្មតណ្ហាអព្យាកតាតិកថា

១០.ធម្មតណ្ហា នទុក្ខសមុទយោតិកថា

សម្តែងអំពីធម្មតណ្ហាមិនមែនជាទុក្ខសមុទ័យទេ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងធម្មតណ្ហាមិនមែនជាហេតុឲ្យកើតទុក្ខទេ ៖

សួរឡើក្នុងរឿងនេះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈទាំងឡាយ “ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ‘តណ្ហានោះ ជាធម្មតណ្ហា’ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ទើបមិនមែនជាហេតុឲ្យកើតទុក្ខទេ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចគ្នានឹងរឿងមុននោះឯង ៕

ចប់ធម្មតណ្ហា នទុក្ខសមុទយោតិកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.កប្បដ្ឋកថា, ២.កុសលចិត្តប្បដិលាភកថា, ៣.អនន្តរាបយុត្តកថា, ៤.និយតស្ស និយាមកថា, ៥.នីវុតកថា, ៦.សម្មុខីភូតកថា, ៧.សមាបន្នោ អស្សាទេតិកថា, ៨.អសាតរាគកថា, ៩.ធម្មតណ្ហា អព្យាកតាតិកថា, ១០.ធម្មតណ្ហា នទុក្ខសមុទយោតិកថា ។

ចប់វគ្គទី ១៣

វគ្គទី ១៤

១.កុសលាកុសលបដិសន្ធានកថា

សម្តែងអំពីការបន្តរបស់កុសល និងអកុសល

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការបន្តរបស់កុសល និងអកុសល ៖

ក្នុងរឿងនោះ កុសល ឈ្មោះថា កើតឡើងក្នុងលំដាប់នៃអកុសល ឬអកុសល ឈ្មោះថា កើតឡើងក្នុងលំដាប់នៃកុសល រមែងមិនមាន ព្រោះហេតុដូច្នោះ ការបន្តរបស់កុសល និងអកុសលទាំងនោះ ទើបមិនប្រកបនូវគ្នានឹងគ្នា គឺមិនលាយគ្នាឡើយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ជនទាំងឡាយណា កាន់លទ្ធិដូចលទ្ធិនិកាយមហាសង្ឃិកៈថា "តម្រេក និងការបន្តយនូវតម្រេក មានតែក្នុងវត្ថុមួយ ជាមួយគ្នានោះឯង ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ធម៌នោះ ទើបឈ្មោះថា បន្តនូវគ្នានឹងគ្នា" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។

ពាក្យទាំងពីរ គឺ **អាវជ្ជនា** *= ការនឹក,* **បណិធិ** *= ការតាំងចិត្ត, ជាឈ្មោះរបស់អាវជ្ជនចិត្តនោះឯង ។ មែនពិត ឈ្មោះថា* ***អាវជ្ជនៈ*** *ព្រោះអត្ថថា ញ៉ាំងភវង្គចិត្តនោះ ឲ្យឃ្លាតទៅ ។ ឈ្មោះថា* ***បណិធិ*** *ព្រោះអត្ថថា រមែងតម្រង់ គឺតាំងចិត្តទុកក្នុងអារម្មណ៍ដទៃ ក្រៅអំពីអារម្មណ៍ របស់ភវង្គ ។ ពាក្យថា* ***"កុសលកើតឡើង បានដល់ អ្នកមិននឹកដល់"*** *សេចក្តីថា សកវាទី*

រមែងសួរដោយពាក្យថា “កុសលដែលកើតបន្តក្នុងលំដាប់ នៃអកុសលនោះឯង, កុសលនោះ រមែងកើតដល់អ្នកមិននឹកឬ ?” ចំណែកបរវាទីកាលមិនឃើញការកើតឡើងនៃកុសល ដោយវៀរចាកការនឹក ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា ***“កុសលកើតឡើង បានដល់ អ្នកធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនមែនឧបាយនៃប្រាជ្ញាឬ ?”*** *ដូច្នេះ លោកពោលដើម្បីចោទថា “បើកុសលគប្បីកើតក្នុងលំដាប់នៃអកុសលមែន, កុសលនោះ ក៏គប្បីកើតព្រោះមនសិការដោយឧបាយដ៏ត្រូវទំនងនៃប្រាជ្ញា ដោយអាវជ្ជនៈរបស់អកុសលមែនពិត” ដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ។ ពាក្យថា* ***“តម្រេកក្នុងវត្ថុណា ការបន្ទោបន្ទូវតម្រេក ក្នុងវត្ថុនោះ”*** *ជាដើម រមែងសម្ដែងនូវការកើតឡើងនៃចិត្តមានរាគៈ និងចិត្តដែលប្រាសចាករាគៈក្នុងអារម្មណ៍តែម្យ៉ាងជាមួយគ្នា, មិនមែនសម្ដែងនូវសភាពនៃកុសល និងអកុសលមានក្នុងលំដាប់នៃគ្នានឹងគ្នាទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យនេះ ទើបមិនមែនជាឧសាធកៈថា កុសលមានក្នុងលំដាប់នៃអកុសល ឬអកុសលមានក្នុងលំដាប់នៃកុសល ដោយប្រការដូច្នេះ ៕*

ចប់កុសលាកុសលបដិសន្ទហានកថា

២.សឡាយតនុប្បត្តិកថា

សម្ដែងអំពីការកើតឡើងនៃសឡាយតនៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការកើតឡើងនៃសឡាយតនៈ គឺអាយតនៈខាងក្នុង ៦ ៖

ក្នុងរឿងនោះ អាយតនៈខាងក្នុង ៦ របស់ឱបបាតិកៈកំណើតទាំងឡាយ រមែងកើតឡើងប្រកបជាមួយបដិសន្ធិចិត្តដែលស្វែងរកការកើតនោះឯង ។ ក្នុងបណ្ដាអាយតនៈខាងក្នុង ៦ សម្រាប់គព្ភសេយ្យកៈទាំងឡាយ មាន ***មនាយតនៈ*** *និង* ***កាយាយតនៈ*** *ប៉ុណ្ណោះ កើតឡើងព្រមជាមួយបដិសន្ធិចិត្ត, ចំណែកអាយតនៈ ៤ ដ៏សេស រមែងកើតឡើង ក្នុងរាត្រី ៧ និង ៧ (សំដៅសេចក្ដីថា រៀងរាល់សប្ដាហ៍), លទ្ធិរបស់សកវាទីថា "អាយតនៈទាំងនោះ កាន់យកកំណើតថ្មី ដោយកម្មបែបណា, ព្រោះសភាពនៃកម្មបែបនោះឯង ឬថា កម្មយ៉ាងដទៃដែលខ្លួនធ្វើហើយ" ។*

ម្យ៉ាងទៀត ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិនៃនិកាយបុព្វសេលិយៈ និងអបរសេលិយៈថា "អាយតនៈខាងក្នុង ៦ ដែលជាពូជ រមែងកើតក្នុងផ្ទៃរបស់មាតា ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិនោះឯង ព្រោះកើតអំពីកម្មជាមួយគ្នា ដូចពន្លកនៃដើមឈើជាដើម ដែលបែកមែកបែកធាងសម្បូណ៌ហើយ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"អាយតនៈ ៦"*** *ជាដើម សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យថា* ***"បុគ្គលមានអវយវៈតូចធំគ្រប់គ្រាន់"*** *ជាដើម សកវាទីពោលដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "កាលបើសឡាយតនៈមាន សត្វអ្នកកើតក្នុងគភ៌*

ក៏គប្បីមាន" ដូច្នេះ ហើយទើបចុះកាន់ផ្ទៃមាតា ។ ពាក្យសួរថា ***"ចក្ខាយតនៈកើតឡើងដល់សត្វអ្នកនៅក្នុងគភ៌នៃមាតាខាងក្រោយ"*** *ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យសួរខាងមុខថា "មិនគប្បីពោលថា* ***'សក់ រោម' ធម្មតា កើតដល់សត្វអ្នកនៅក្នុងគភ៌នៃមាតាខាងក្រោយឬ ?"*** *ជារបស់សកវាទី; ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕*

ចប់សឡាយតនុប្បត្តិកថា

៣.អនន្តរបច្ចយកថា សម្តែងអំពីអនន្តរប្បច្ច័យ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអនន្តរប្បច្ច័យ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា "វិញ្ញាណទាំងនេះ កើតជាប់តគ្នានឹងគ្នា មិនមានចន្លោះទេ" ព្រោះឃើញការផ្លាស់ប្តូរដោយលឿនរហ័ស ក្នុងការឃើញរូបការឮសំឡេងជាដើម និងក្នុងការរាំច្រៀងជាដើម, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***"សោតវិញ្ញាណកើតឡើង ក្នុងលំដាប់នៃចក្ខុវិញ្ញាណឬ ?"*** *ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ សកវាទីពោលពាក្យថា* ***"សោតវិញ្ញាណមានរូបជាអារម្មណ៍តែម្យ៉ាង"*** *(តាមពិត សោតវិញ្ញាណនោះ មានសំឡេងជាអារម្មណ៍ដែរ) ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា បើសោតវិញ្ញាណគប្បីកើតក្នុងលំដាប់នៃចក្ខុវិញ្ញាណមែន, សោតវិញ្ញាណនោះ*

ក៏គប្បីមានរូបជាអារម្មណ៍ ដូចវិបាកមនោធាតុ គឺសម្បដិច្ឆន្នចិត្តដែលកើតក្នុងលំដាប់នៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា ***"សោតវិញ្ញាណកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យចក្ខុ និងរូបឬ ?"*** បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានក្នុងព្រះសូត្រ, តែកាលបរវាទីនោះកំណត់ដល់ការកើតឡើងនៃអនន្តរប្បច្ច័យ ទើបឆ្លើយតបដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។

បទថា ***"ចក្ខុវិញ្ញាណយ៉ាងនោះ សោតវិញ្ញាណ ក៏យ៉ាងនោះដែរឬ ?"*** សេចក្តីថា សកវាទីរមែងសួរប្រៀបធៀបការកើតជាប់គ្នា របស់បឋមជវន និងទុតិយជវននោះឯង រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះជាមនោវិញ្ញាណ យ៉ាងណា, ចក្ខុវិញ្ញាណនោះឯង កើតជាប់គ្នាជាមួយសោតវិញ្ញាណដូច្នោះឬ ? គប្បីជ្រាបអត្ថក្នុងចន្លោះទាំងពួង ដោយន័យនេះចុះ ។

ពាក្យថា ***"បុគ្គលខ្លះ រាំច្រៀង"*** ជាដើម រមែងសម្តែងដល់ការកើតរួមគ្នានៃវិញ្ញាណ ព្រោះការផ្លាស់ប្តូរទៅដោយលឿនរហ័ស ក្នុងការប្រជុំនៃអារម្មណ៍, តែមិនមែនសម្តែងដល់សភាពនៃវិញ្ញាណទាំងនោះ ជាអនន្តរប្បច្ច័យ គឺកើតជាប់គ្នា ឬកើតក្នុងលំដាប់នៃគ្នានឹងគ្នាទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ បញ្ហានេះ ទើបមិនមែនជាសាធកៈ ដល់សភាពនៃចក្ខុវិញ្ញាណ ជាអនន្តរប្បច្ច័យជាមួយនឹងសោតវិញ្ញាណ ៕

ចប់អនន្តរប្បច្ចយកថា

៤.អរិយរូបកថា សម្ដែងអំពីអរិយរូប

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអរិយរូប គឺរូបរបស់ព្រះអរិយៈ ឬរូបជាអរិយៈ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយឧត្តរាបថកៈថា "សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តៈ ជាឧបាទាយរូប គឺរូបជាទីអាស្រ័យ" ព្រោះព្រះបាលីថា "**ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ រូបយ៉ាងណាមួយ គឺមហាភូតរូប ៤ និងរូបដែលអាស្រ័យមហាភូតរូប ៤ គឺឧបាទាយរូប ២៤**"[២៨] ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា "**អរិយរូបអាស្រ័យមហាភូតរូប**" ដូច្នេះ សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបនូវបទវិគ្រោះនៃពាក្យថា "**អរិយរូប**" ក្នុងបញ្ហានោះ ដូច្នេះថា រូបនៃព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ឈ្មោះថា អរិយរូប, ឬរូប គឺអរិយៈ ឈ្មោះថា **អរិយរូប** ។ ក្នុងបញ្ហានោះ បរវាទីឆ្លើយតបថា **មែន** ព្រោះតាំងនៅក្នុងលទ្ធិ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា អរិយរូបជាកុសលឬ ក៏ឆ្លើយតបដោយអំណាចនៃលទ្ធិនោះឯង; សូម្បីក្នុងពាក្យថា អរិយរូប ជាអនាសវៈ ជាអាសវៈជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ព្រះសូត្រថា "**រូបយ៉ាងណានីមួយ**" ជាដើម អធិប្បាយថា វៀរមហាភូតរូបចេញហើយ រមែងសម្ដែងដល់សភាពនៃរូបទាំងឡាយដ៏សេស

---

[២៨] ម. ឧ. ១

ជាឧប្បាទាយរូប, មិនមែនសម្តែងដល់ភាវៈនៃសម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តៈទាំងនោះ ជារូបទេ; មែនពិត ភាវៈនៃសម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តៈទាំងនោះ មិនសម្រេច ជារូបតែម្យ៉ាងទេ, ភាវៈនៃឧប្បាទាយរូបរបស់សម្មាវាចាជាដើមនោះ នឹងមាន មកអំពីណា ? ព្រោះហេតុដូច្នោះ ព្រះសូត្រនេះ ទើបមិនសម្រេចដូច ពាក្យដែលអាងមកនោះឡើយ ៕

ចប់អរិយរូបកថា

៥.អញ្ញា អនុសយោគិកថា សម្តែងអំពីអនុស័យមានម្យ៉ាង

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអនុស័យមានម្យ៉ាង គឺដទៃអំពីបរិយុដ្ឋាន ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណាមានការយល់ឃើញខុសដូចលទ្ធិ និកាយអន្ធកៈថា “បុថុជ្ជន កាលចិត្តជាកុសល ឬអព្យាក្រឹត កំពុងប្រព្រឹត្តទៅ គប្បីពោលបានថា គេមានអនុស័យ តែមិនគប្បីពោលថា ជាអ្នកមាន បរិយុដ្ឋាន ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ អនុស័យ ក៏មានម្យ៉ាង, បរិយុដ្ឋាន ក៏មានម្យ៉ាង” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***“កាមរាគានុ-ស័យម្យ៉ាង”*** ជាដើម ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងរឿងអនុសយកថា ក្នុងពេលមុននោះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា ***“អ្នកមានអនុស័យ”*** ជាដើម លោករមែង

សម្ដែងនូវសភាពនៃពាក្យដែលបុគ្គលគប្បីពោលថា "បុថុជ្ជន ឈ្មោះថាជាអ្នកមានអនុស័យ ព្រោះភាវៈនៃបុគ្គលនោះ នៅមិនទាន់បានលះអនុស័យក្នុងខណៈនោះ" និងរមែងសម្ដែងនូវសភាពនៃពាក្យដែលបុគ្គលគប្បីពោលថា "បុគ្គលជាអ្នកមានបរិយុដ្ឋាន ព្រោះកិលេសអនុស័យនៅមិនទាន់បានកើតឡើង" , មិនមែនសម្ដែងដល់ភាវៈនៃអនុសយកិលេស និងបរិយុដ្ឋាន-កិលេសដែលមានសភាពផ្សេងៗ គ្នាទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ពាក្យដែលលើកមកអាងនោះ ទើបមិនមែនជាខសាធកៈថា អនុស័យ និងបរិយុដ្ឋាន មានសភាពដទៃពីគ្នាឡើយ ។

ចប់អញ្ញោ អនុសយោតិកថា

៦.បរិយុដ្ឋានចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា

សម្ដែងអំពីបរិយុដ្ឋានកិលេសមិនប្រកបនឹងចិត្ត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងបរិយុដ្ឋានកិលេសមិនប្រកបនឹងចិត្ត ៖

ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា " កិលេសទាំងឡាយ មានរាគៈជាដើមរមែងកើតឡើង សូម្បីមនសិការក្នុងភាពជារបស់មិនទៀង" ដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក្នុងគ្រាខ្លះនោះឯង បុគ្គលរមែងមនសិការក្នុងភាពជារបស់ស្អាត ដោយគិតថា 'យើងនឹងមនសិការក្នុងភាពជារបស់

មិនល្អ”[២៩] *ដូច្នេះ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ បរិយុដ្ឋានក្កិលេស ទើបមិនប្រកបជាមួយនឹងចិត្ត, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ព្រោះមានន័យដូចដែលបានពោលមកហើយ ក្នុងពេលមុននុ៎ះឯង ៕*

ចប់បរិយុដ្ឋានចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា

៧.បរិយាបន្នកថា សម្តែងអំពីធម៌ដែលរាប់បញ្ចូលគ្នា

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងធម៌ដែលរាប់បញ្ចូលគ្នា ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុសដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា “កាមរាគៈ គឺការត្រេកអរក្នុងកាម ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ‘ដេកត្រាំក្នុងកាមធាតុ, រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ’ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ សូម្បីរូបរាគៈ គឺការត្រេកអរក្នុងរូប ក៏ឈ្មោះថា ដេកត្រាំក្នុងរូបធាតុ និងអរូបធាតុ ទើបឈ្មោះថា រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ និងអរូបធាតុ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា ***“រូបរាគៈ”*** *ជាដើម ព្រោះសំដៅដល់ជនទាំងនោះ ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា* ***“ដេកត្រាំ”*** *អធិប្បាយថា សកវាទីរមែងសួរថា*

---

[២៩] សំ. សឡា. ។

“កាមរាគៈ រមែងដេកត្រាំ ដោយអំណាចនៃការកើតព្រមជាមួយកាមធាតុ ពោលគឺកាមវិតក្កៈ យ៉ាងណា, សូម្បីរូបរាគៈ ក៏ជារូបធាតុតាមលទ្ធិរបស់លោកយ៉ាងនេះឬ ?” ពាក្យថា ***រាប់បញ្ចូល*** អធិប្បាយថា សកវាទី រមែងសួរថា ដូចជាការរាប់បញ្ចូលនោះ ឈ្មោះថា រាប់បញ្ចូលគ្នាដោយកាមធាតុ ព្រោះរាប់បញ្ចូលគ្នាដោយអំណាចនៃកិលេសកាមរបស់កាមធាតុ ៣ យ៉ាងណា, សូម្បីរូបរាគៈ ក៏ជាសភាពដែលរាប់បញ្ចូលដោយរូបធាតុតាមលទ្ធិរបស់លោកយ៉ាងនេះឬ ? ចំណែកបរវាទីកាលមិនកំណត់បំណងរបស់សកវាទីនោះ ទើបឆ្លើយតបថា ***“មែន”*** ដោយអំណាចនៃលទ្ធិតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថា *“ជាធម៌ស្វែងរកសមាបត្តិ”* ជាដើម ដើម្បីឲ្យបរវាទីកំណត់អត្ថនោះ និងដើម្បីសួរប្រៀបធៀបចិត្តដែលស្វែងរកសមាបត្តិ ដែលបណ្ឌិតយល់ព្រម (យក) ហើយថា ជាកុសល វិបាក និងកិរិយាចិត្ត ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបអត្ថតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ។ សូម្បីពាក្យថា ***“កាមរាគៈដេកត្រាំក្នុងកាមធាតុ រាប់បញ្ចូលដោយកាមធាតុមិនមែនឬ ?”*** នេះ រមែងសម្តែងដល់សភាពនៃកាមរាគៈនោះឯង ជាធម្មជាតិដែលដេកត្រាំក្នុងកាមធាតុផង ជាសភាពដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុផង, មិនមែនសម្តែងដល់សភាពនៃធាតុក្រៅពីនេះ ដេកត្រាំ និងរាប់បញ្ចូលក្នុងធាតុក្រៅពីនេះទេ ៕

ចប់បរិយាបន្នកថា

៨.អព្យាកតកថា សម្តែងអំពីអព្យាក្រឹត

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអព្យាក្រឹត គឺទិដ្ឋិដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មិនព្យាករ ៖

ក្នុងរឿងនោះ អព្យាក្រឹតមាន ៤ គឺវិបាក កិរិយា រូប និងនិព្វាន, ទិដ្ឋិ លោកហៅថា អព្យាក្រឹត ព្រោះភាវៈជាធម៌មិនឲ្យផល គឺមិនឲ្យប្រយោជន៍ ។ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ***“ម្នាលវច្ឆៈ ទិដ្ឋិ គឺការយល់ថា លោកទៀងជាដើមនេះឯង តថាគតមិនព្យាករទេ”*** *[៣០] ព្រោះសភាពនៃលោកនោះ ជារបស់ដែលតថាគតមិនពោលដោយភាវៈជារបស់ទៀងជាដើម ។ តែជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិនិកាយអន្ធកៈ និងឧត្តរាបថកៈថា “ទិដ្ឋិជាអព្យាក្រឹត មានដូចអព្យាក្រឹតដំបូង គឺវិបាកអព្យាក្រឹត ព្រោះមិនកាន់យកវិភាគនេះ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***“ទិដ្ឋិជាអព្យាក្រឹតឬ ?”*** *ជាដើម ក៏ដើម្បីចែកអត្ថនោះដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះគប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីនុ៎ះឯង ៕*

ចប់អព្យាកតកថា

[៣០] សំ. សឡា. ។

៩.អបរិយាបន្នកថា សម្តែងអំពីលោកុត្តរធម៌

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអបរិយាបន្នៈ គឺលោកុត្តរ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយបុព្វសេលិយៈថា “បុថុជ្ជនអ្នកបានឈាន គប្បីពោលបានថា ‘ជាអ្នកមានរាគៈទៅប្រាសហើយក្នុងកាមទាំងឡាយ’ , តែមិនបានពោលថា ‘ជាអ្នកមានទិដ្ឋិទៅប្រាសហើយ’ ទេ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទិដ្ឋិ ទើបជាអបរិយាបន្នៈ គឺលោកុត្តរធម៌” ដូច្នេះ, ពាក្យរបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ៕

ចប់អបរិយាបន្នកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.កុសលាកុសលបដិសន្ទហនកថា, ២.សឡាយតនុប្បត្តិកថា, ៣.អនន្តរបច្ចយកថា, ៤.អរិយរូបកថា, ៥.អញ្ញោ អនុសយោតិកថា, ៦.បរិយុដ្ឋានចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា, ៧.បរិយាបន្នកថា, ៨.អព្យាកតកថា, ៩.អបរិយាបន្នកថា ។

ចប់វគ្គទី ១៤

វគ្គទី ១៥

១.បច្ចយគាកថា សម្តែងអំពីភាវៈជាបច្ច័យ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងភាវៈជាបច្ច័យ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា "ធម៌ណា ជាបច្ច័យដោយហេតុប្បច្ច័យហើយ, ធម៌នោះ ក៏ជាបច្ច័យដោយហេតុប្បច្ច័យដល់ធម៌ពួកណា, ធម៌ពួកនោះប៉ុណ្ណោះ រមែងមិនជាបច្ច័យដោយអារម្មណប្បច្ច័យ អនន្តរប្បច្ច័យ សមនន្តរប្បច្ច័យ, ឬថា ធម៌ណាជាបច្ច័យដល់ធម៌ពួកណា ដោយអារម្មណប្បច្ច័យហើយ, ធម៌នោះ រមែងមិនជាបច្ច័យដល់ធម៌ពួកនោះឯង ដោយអនន្តរប្បច្ច័យ និង សមនន្តរប្បច្ច័យ ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ភាពជាបច្ច័យលោកកំណត់ទុកហើយ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីនុ៎ះឯង ដោយប្រការដូច្នេះ ៕

ចប់បច្ចយតាកថា

២.អញ្ញមញ្ញប្បច្ចយកថា សម្តែងអំពីអញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា “សង្ខារទាំងឡាយរមែងកើត ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យនេះប៉ុណ្ណោះ” ជាបែបផែន, ពាក្យថា “អវិជ្ជារមែងកើត សូម្បីព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យមិនមានក្នុងលទ្ធិ ព្រោះហេតុដូច្នោះ អវិជ្ជាប៉ុណ្ណោះទើបជាបច្ច័យដល់សង្ខារទាំងឡាយ, តែសង្ខារទាំងឡាយ មិនបានជាបច្ច័យដល់អវិជ្ជាឡើយ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ដើម្បីសម្តែងអត្ថថា “សូម្បីភាវៈជាបច្ច័យដល់គ្នានឹងគ្នារបស់បច្ច័យទាំងឡាយ មានអវិជ្ជា និងសង្ខារជាដើម” ដូច្នេះ, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងពាក្យថា ***“អវិជ្ជាកើតប្រកបជាមួយនឹងសង្ខារមិនមែនឬ ?”*** *នេះ លោកកាន់យកអបុញ្ញាភិសង្ខារតែម្យ៉ាង, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ក្នុងពាក្យថា* ***“សូម្បីព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ក៏កើតអវិជ្ជាបាន”*** *នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបភាវៈជាបច្ច័យដោយអំណាចនៃសហជាតប្បច្ច័យ អញ្ញមញ្ញប្បច្ច័យ អត្ថិប្បច្ច័យ អវិគតប្បច្ច័យ និងសម្បយុត្តប្បច្ច័យ ។*

ក្នុងពាក្យថា ***“សូម្បីក្នុងឧបាទានជាបច្ច័យ ក៏កើតតណ្ហា”*** *នេះ អធិប្បាយថា វៀរកាមុបាទានចេញហើយ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ឧបាទាន*

ដ៏សេស ៣ រមែងជាបច្ច័យដល់តណ្ហា ដូចសង្ខារទាំងឡាយ ជាបច្ច័យដល់អវិជ្ជា ។ ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ។ ពាក្យសួរថា ***"ព្រោះជរា និងមរណៈជាបច្ច័យ"*** ជាដើម ជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យសួរថា ***"ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ទើបកើតនាមរូប"*** ជាដើម ជារបស់សកវាទី៕

ចប់អញ្ញមញ្ញប្បច្ចយកថា

៣.អទ្ធាកថា សម្តែងអំពីរយៈកាល

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងរយៈកាល ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុសថា "ឈ្មោះថា ***កាល*** *ពោលគឺវេលា ជាសភាវៈសម្រេចហើយ" ព្រោះអាស្រ័យព្រះសូត្រថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កថាវត្ថុទាំងនេះ មាន ៣ គឺរឿងដែលពោលប្រារព្ធអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន"*[៣១] *ដូច្នេះ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា* ***"អទ្ធា គឺអតីតកាល អនាគតកាល និងបច្ចុប្បន្នកាល ជាសភាវៈដែលសម្រេចហើយ"*** *ដូច្នេះ ដើម្បីសម្តែងវិភាគ គឺការចែកដល់ជនទាំងនោះថា "ឈ្មោះថា កាលអ្វីៗ ជាសភាវៈសម្រេចហើយ មិនមានទេ, តែខន្ធទាំងឡាយណាមួយ មានរូបក្ខន្ធជាដើម ដែលត្រឹមតែ*

---

[៣១] អំ. តិក. ។

ជាបញ្ញត្តិ ព្រោះកាលជារបស់សម្រេចហើយ គឺកើតឡើងហើយ” ដូច្នេះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថា “*ជារូប*” ជាដើម ដើម្បីចោទថា “បើកាលនោះ ជារបស់សម្រេចហើយមែន, កាលនោះ ក៏គប្បីមានដូចខន្ធណានីមួយ មានរូបក្ខន្ធជាដើម” ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ចប់អទ្ធាកថា

៤.ខណលយមុហុត្តកថា

សម្តែងអំពីខណៈ លយៈ និងមុហុត្តៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងខណៈ គឺគ្រាមួយ ឬពេលមួយ, លយៈ គឺមួយស្របក់ និងមុហុត្តៈ គឺមួយភ្លែត ។ សូម្បីក្នុងរឿងខណៈ លយៈ និងមុហុត្តៈ ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ គឺមានន័យតែមួយដូចអទ្ធា ព្រោះខណៈ-លយៈ និងមុហុត្តៈទាំងនេះ សូម្បីទាំងអស់ជាវេវចនៈរបស់វេលានោះឯង ។

ចប់ខណលយមុហុត្តកថា

៥.អាសវកថា សម្តែងអំពីអាសវៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងអាសវៈ ៤ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយហេតុវាទថា “ឈ្មោះថា អាសវៈដទៃ ក្រៅលែងជាងអាសវៈ ៤ មិនមានទេ, អាសវៈ ៤ នឹងគប្បីជាអារម្មណ៍របស់អាសវៈបាន ដោយអាសវៈណាទៅ, ព្រោះអាសវៈទាំង ៤ នោះ មិនជាអាសវៈទេ” ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលពាក្យថា ***“ជាមគ្គ”*** *ជាដើម ដើម្បីចោទដោយពាក្យថា “បើអាសវៈទាំងនោះ មិនជាអាសវៈទេ, កាលបើមានហេតុយ៉ាងនេះ អាសវៈទាំងនោះ ក៏គប្បីសម្រេចភាពនៃមគ្គជាដើមបានដែរ” ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយស្រួលមែនពិត ៕*

ចប់អាសវកថា

....

៦.ជរាមរណកថា សម្តែងអំពីជរា និងមរណៈ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងជរា និងមរណៈ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ធម្មតា ជរា និងមរណៈ មិនគួរពោលថា ជាលោកិយ ឬលោកុត្តរទេ ព្រោះមិនមែនជាសភាវៈដែលសម្រេចហើយ គឺមិនមែនជាសភាវៈដែលកើតឡើងហើយ ដូចធម៌ទាំងឡាយ មានរូបជាដើមឡើយ ។ ពិតមែន ក្នុងទុកមាតិកាថា **“លោកិយា ធម្មា លោកុត្តរា ធម្មា”** *ដូច្នេះ*

ជរា និងមរណៈ មិនសម្រេចក្នុងលោកិយបទ (បានដល់ លោកិយចិត្ត ៨១ ចេតសិក ៥២ និងរូប ២៨), និងលោកុត្តរបទ (បានដល់ លោកុត្តរចិត្ត ៨ ចេតសិក ៣៦ និងនិព្វាន) ។ ក្នុងបញ្ហានោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយមហាសង្ឃិកៈថា “ជរា និងមរណៈរបស់លោកុត្តរធម៌ ជាលោកុត្តរ ព្រោះមិនកាន់យកសភាវៈនេះ” , ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតប ជារបស់បរវាទី; ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ៕

ចប់ជរាមរណកថា

....

៧.សញ្ញាវេទយិតកថា

សម្តែងអំពីសញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិទី ១

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិ គឺសមាបត្តិដែលរំលត់សញ្ញា និងវេទនា ៖

ក្នុងរឿងនោះ ធម៌អ្វីៗ ឈ្មោះថា សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិរមែងមិនមាន, មានតែការរំលត់ខន្ធទាំង ៤; ព្រោះហេតុដូច្នោះ សញ្ញា-វេទយិតនិរោធសមាបត្តិនោះ ទើបមិនមែនលោកិយ មិនមែនលោកុត្តរ; ក៏ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយហេតុវាទ

ទុំះឯងថា "សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិ មិនមែនជាលោកិយ, ព្រោះជាលោកុត្តរ" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចគ្នានឹងរឿងមុនទុំះដែរ ៕

ចប់សញ្ញាវេទយិតកថា

....

៨.ទុតិយសញ្ញាវេទយិតកថា

សម្ដែងអំពីសញ្ញាវេទយិតនិរោធទី ២

ឥឡូវនេះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុសថា "សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិមិនមែនជាលោកុត្តរ ព្រោះជាលោកិយ" ដូច្នេះ ដូចលទ្ធិរបស់និកាយហេតុវាទទាំងឡាយ, ពាក្យសួររបស់សកវាទី សំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចគ្នានឹងរឿងមុនទុំះដែរ ៕

ចប់ទុតិយសញ្ញាវេទយិតនិរោធកថា

....

៩.តតិយសញ្ញាវេទយិតកថា

សម្ដែងអំពីសញ្ញាវេទយិតនិរោធទី ៣

ឥឡូវនេះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិ

របស់និកាយរាជគិរិកៈថា "សូម្បីអ្នកចូលសញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិ គប្បីធ្វើកាលកិរិយាបាន ដោយកាន់យកគោលថា 'ឈ្មោះថា ការទៀង មិនមាន ព្រោះសភាពនៃសត្វទាំងឡាយមានសេចក្តីស្លាប់ជាធម្មតា ដូចពាក្យថា 'អ្នកណាស្លាប់, អ្នកឯណោះ នៅមិនទាន់ស្លាប់" ដូច្នេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីដើម្បីសម្តែងដល់វេលាស្លាប់ និងមិនមែនវេលាស្លាប់ ព្រោះសភាពនៃបុគ្គលសូម្បីចូលសមាបត្តិ ក៏មានសេចក្តីស្លាប់ជាធម្មតា, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ ទើបសកវាទីពោលនឹងបរវាទីនោះថា ***"ផស្សៈដែលកើតក្នុងសម័យមានសេចក្តីស្លាប់ជាទីបំផុត"*** ជាដើម ដើម្បីចោទដោយអាការថា "ផស្សៈដែលកើតក្នុងវេលាដែលមានសេចក្តីស្លាប់ជាធម្មតា ឈ្មោះថា គប្បីមានដល់អ្នកធ្វើកាលកិរិយា ដោយអាការនោះឬ ?" ។

ត្រូវសកវាទីសួរថា ***"បុគ្គលអ្នកមិនមានផស្សៈ មានការធ្វើកាល-កិរិយា"*** ជាដើម បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ដោយសំដៅយកសត្វដ៏សេស គឺក្រៅអំពីអ្នកចូលសមាបត្តិនោះ ។

ត្រូវសកវាទីសួរពាក្យថា ***"ថ្នាំពិសគប្បីចូលទៅ"*** ជាដើម ក៏ឆ្លើយបដិសេធ ដោយសំដៅយកអានុភាពនៃសមាបត្តិ ។ តែឆ្លើយតប ក្នុងគ្រាទី ២ ដោយសំដៅយកសរីរៈប្រក្រតី ។ ក៏កាលបើមានសភាពយ៉ាងនេះ

ឈ្មោះថា អានុភាពនៃសមាបត្តិ ក៏មិនមាន, ព្រោះហេតុនោះឯង ទើបសកវាទីសួរបរវាទីថា "មិនបានចូលនិរោធឬ ?" ។

ពាក្យសួរថា ***"បុគ្គលអ្នកចូលសញ្ញាវេទយិតនិរោធ មិនគប្បីធ្វើកាល-កិរិយាឬ ?"*** ជារបស់បរវាទី ។ ក្នុងបញ្ហារបស់បរវាទីថា ***"និយាមដែលជាហេតុកំណត់ដោយទៀង មាន, តែឈ្មោះថា និយាមយ៉ាងនេះ មិនមានទេ"*** ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទីឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា ***"អ្នកព្រមព្រៀងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ"*** ជាដើម ដែលសកវាទីពោលក៏ដើម្បីសម្ដែងថា "សូម្បីកាលនិយាមដូច្នេះ មិនមាន សត្វក៏ត្រូវស្លាប់តាមវេលាប៉ុណ្ណោះ, រមែងមិនស្លាប់ដោយខុសវេលាឡើយ" ។

ក្នុងបញ្ហានោះ មានពាក្យអធិប្បាយថា បើការធ្វើកាលកិរិយា គប្បីមាន ព្រោះការមិនមាននិយាមមែន, ការធ្វើកាលកិរិយានោះ ក៏នឹងគប្បីមាន សូម្បីដល់អ្នកដែលព្រមព្រៀងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ព្រោះសត្វ រមែងមិនស្លាប់ រមែងមិនកើតដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ៥ ដូច្នេះទេ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ការឃៀងឃាតក្នុងព្រះសូត្រ គប្បីមាន ដូចការធ្វើកាលកិរិយា រមែងមិនមានដល់អ្នកព្រមព្រៀងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ យ៉ាងណា, ការធ្វើកាលកិរិយា ក៏រមែងមិនមាន សូម្បីដល់អ្នកចូលនិរោធសមាបត្តិ យ៉ាងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ៕

ចប់តតិយសញ្ញាវេទយិតកថា

១០.អសញ្ញសត្តុបិកាកថា

សម្តែងអំពីសមាបត្តិដែលឱ្យចូលដល់ភពអសញ្ញសត្វ

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងសមាបត្តិដែលឲ្យចូលដល់ភពអសញ្ញសត្វ ៖

ក្នុងរឿងនោះ ភាវនាដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃសញ្ញាវិរាគៈ ជាអសញ្ញសមាបត្តិខ្លះ ជានិរោធសមាបត្តិខ្លះ ឈ្មោះថា សញ្ញាវេទយិត-និរោធសមាបត្តិ ។ ព្រោះហេតុដូច្នោះ សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិទើបមាន ២ គឺជាលោកិយ និងលោកុត្តរ ។ បណ្តាសមាបត្តិទាំងនោះ សមាបត្តិដែលជាហេតុឲ្យចូលដល់អសញ្ញសត្វរបស់បុថុជ្ជន ជាលោកិយ, ដែលជារបស់ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ជាលោកុត្តរ, តែសមាបត្តិដែលជារបស់ព្រះអរិយៈនោះ មិនមែនជាសមាបត្តិដែលជាហេតុឲ្យចូលដល់ភាពជាអសញ្ញសត្វឡើយ ។

ក៏ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយហេតុវាទថា "សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិ ជាសមាបត្តិដែលឲ្យចូលដល់ភាពជាអសញ្ញសត្វដោយមិនប្លែកគ្នា" ព្រោះមិនធ្វើវិភាគយ៉ាងនេះ, ពាក្យសួររបស់សកវាទីសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីចោទដោយអំណាចនៃ ***កុសលមូល គឺអលោភៈ*** *ជាដើមថា មានដល់អ្នកចូលអសញ្ញសមាបត្តិ, តែមិនមានដល់អ្នកចូល*

និរោធសមាបត្តិទេ ទើបពោលពាក្យថា “**អត្ថិ** = *កុសលមូល... រមែងមានឬ ?” ជាដើម ។*

ក្នុងបញ្ហាថា ***“សូម្បីក្នុងនិរោធសមាបត្តិនេះ អ្នកចូលក៏មិនមានសញ្ញា”*** *បានដល់ ភាពជាអ្នកមិនមានសញ្ញា ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់អនុញ្ញាតហើយ ព្រោះការចូលសមាបត្តិក្នុងធម្មវិន័យនេះ ដោយអំណាចនៃសញ្ញាវិរាគៈ ។ ពាក្យថា* ***“សូម្បីក្នុងភពនៃអសញ្ញសត្វនោះ”*** *ក៏ត្រាស់ដោយភាពជាអសញ្ញសត្វនោះឯង; ព្រោះហេតុដូច្នោះ បរវាទីអ្នកកាន់យកបដិញ្ញានេះហើយ ទើបឲ្យលទ្ធិតាំងទុក, តែក៏តាំងទុកដោយឧបាយបួម ។ម្យ៉ាងទៀត បានដល់ ភាពជាអ្នកមិនមានសញ្ញា ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់អនុញ្ញាត សំដៅយកនិរោធសមាបត្តិក្នុងធម្មវិន័យនេះ, ពាក្យថា* ***“សូម្បីក្នុងភពអសញ្ញសត្វនោះ”*** *បានដល់ និរោធសមាបត្តិរបស់អនាគាមី អ្នកឃ្លាតចាកលោកនេះមែនពិត; ព្រោះហេតុនោះឯង លទ្ធិដែលបរវាទីបដិញ្ញាតាំងទុកនេះ រមែងមិនតាំងនៅបានឡើយ ៕*

ចប់អសញ្ញសត្តុបិកាកថា

....

១១.កម្មូបចយកថា សម្តែងអំពីការសន្សំកម្ម

ឥឡូវនេះ ឈ្មោះថា រឿងការសន្សំកម្ម ៖

ក្នុងរឿងនោះ ជនទាំងឡាយណា មានការយល់ឃើញខុស ដូចលទ្ធិរបស់និកាយអន្ធកៈថា "ឈ្មោះថា ការសន្សំកម្មម្យ៉ាង ក្រៅអំពីកម្ម ទាំងជាចិត្តវិប្បយុត្ត ជាអព្យាក្រឹត ជាអនារម្មណ៍" ។ ពាក្យសួររបស់សកវាទីថា "***កម្មមានម្យ៉ាង***" ជាដើម ដោយសំដៅដល់ជនទាំងនោះ, ពាក្យឆ្លើយតបជារបស់បរវាទី ។ លំដាប់នោះ សកវាទីដើម្បីចោទដោយពាក្យថា "***ផស្សៈមានម្យ៉ាង***" ជាដើម ។ បរវាទីឆ្លើយបដិសេធ ព្រោះមិនមានក្នុងលទ្ធិ ។ ក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា "***ការសន្សំកម្មកើតព្រមជាមួយនឹងកម្មឬ ?***" បរវាទីឆ្លើយបដិសេធសំដៅយកការមិនប្រកបជាមួយនឹងចិត្ត, តែឆ្លើយតប សំដៅយកការសម្បយុត្តជាមួយនឹងចិត្ត ។ ក្នុងបញ្ហាថា "***ការសន្សំកម្ម... ជាកុសលឬ ?***" ក៏ឆ្លើយបដិសេធសំដៅយកវិប្បយុត្ត, និងឆ្លើយតបសំដៅយកសម្បយុត្ត; សូម្បីក្នុងបញ្ហាទាំងឡាយថា "***ការសន្សំកម្ម... ជាអកុសលឬ ?***" ខាងមុខ ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ត្រូវសកវាទីសួរថា "ការសន្សំកម្ម... មានអារម្មណ៍ឬ ?" បរវាទីប្រាថ្នាការមិនមានអារម្មណ៍ដោយចំណែកតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយបដិសេធ ។ ពាក្យថា "កាលបើចិត្តរលត់" សេចក្ដីថា កាលបើចិត្តកំពុងរលត់ ក្នុងកាលណា, កម្មក៏កំពុងរលត់ ក្នុងពេលនោះ; ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា "***ចិត្ត***" នេះ

លោកប្រកបដោយបឋមាវិភត្តិ តែចុះក្នុងអត្ថនៃសត្តមីវិភត្តិ ។ អធិប្បាយថា កាលបើចិត្តកំពុងរលត់ ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត គប្បីជ្រាបព្រះបាលីនោះប៉ុណ្ណេះថា ៖

ការសន្សំកម្មដែលសម្បយុត្តជាមួយនឹងចិត្ត រមែងរលត់, ដែលវិប្បយុត្ត រមែងមិនរលត់ *ក្នុងបញ្ហានោះ, ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបបរវាទីឆ្លើយតបផង ឆ្លើយបដិសេធផង ។ ពាក្យថា* ***"កាលបើកម្មមាន ការសន្សំកម្មក៏មាន"*** *សេចក្ដីថា គ្រាកម្មមានការសន្សំកម្ម ក៏មាន; ម្យ៉ាងទៀត ការសន្សំកម្ម តាំងនៅចំពោះក្នុងកម្ម វិបាករមែងកើត ព្រោះការសន្សំកម្មនោះឯង ។ លទ្ធិរបស់បរវាទីថា "ក៏គ្រាកម្មនោះរលត់ហើយ ការសន្សំកម្ម រមែងតាំងនៅរហូតដល់ការកើតឡើងនៃវិបាក ដូចពូជរមែងតាំងនៅ ព្រោះការកើតឡើងនៃពន្លករបស់ពូជ" , ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឆ្លើយតប ។ ពាក្យថា* ***"កម្មយ៉ាងនេះ ការសន្សំកម្ម ក៏យ៉ាងនេះឯង វិបាកនៃកម្ម ក៏យ៉ាងនេះដែរ"*** *សេចក្ដីថា លទ្ធិរបស់បរវាទីនោះថា ការសន្សំកម្ម មាននៅក្នុងកម្ម, ការសន្សំកម្មនោះ រមែងតាំងនៅត្រឹមណា អំពីការកើតឡើងនៃវិបាក ព្រោះហេតុណា, ព្រោះហេតុនោះ ទើបសកវាទីសួរដល់ធម៌ទាំង ៣ នោះថា "ជាសភាវៈតែមួយដូចគ្នាឬ ?" ; សកវាទីរមែងសួរដើម្បីចោទ ដោយពាក្យថា "សូម្បីវិបាកធម្មធម៌ គឺធម៌ដែលជាហេតុឲ្យវិបាកកើតឡើង ជាធម៌ភ្ជាប់ដោយអារម្មណ៍នោះពិត ដូចវិបាកក្នុងបទថា* ***'ទាំងវិបាក ក៏មាន***

អារម្មណ៍ឬ ?" ចំណែកបរវាទីឆ្លើយតបខមួយ, បដិសេធខមួយ ដោយអំណាចនៃលទ្ធិ ។ សូម្បីក្នុងបដិលោមបញ្ហា ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបតាមព្រះបាលីនុ៎ះចុះ ៕

ចប់កម្មូបចយកថា

រួមកថាដែលមានក្នុងវគ្គនេះ គឺ

១.បច្ចយតាកថា, ២.អញ្ញមញ្ញប្បច្ចយកថា, ៣.អទ្ធាកថា, ៤.ខណលយមុហុត្តកថា, ៥.អាសវកថា, ៦.ជរាមរណកថា, ៧.សញ្ញាវេទយិតកថា, ៨.ទុតិយសញ្ញាវេទយិតកថា, ៩.តតិយសញ្ញាវេទយិតកថា, ១០.អសញ្ញសត្តូបិកាកថា, ១១.កម្មូបចយកថា ។

ចប់វគ្គទី ១៥

ចប់បណ្ណាសកៈទី ៣

បរមត្ថទីបនី

អដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មបិដក

ឈ្មោះ បញ្ចបករណ៍

តតិយភាគ ១០ ចប់

បោះពុម្ពលើកទី ២

រក្សាសិទ្ធិ (ហាមថតចម្លង)